

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

ERIHJUS
EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

DOAJ

E3
Central and Eastern European Online Library

MIAR
Matriz de Información para el
Análisis de Revistas

EBSCO

RÖAD

DIRECTORY
OF OPEN ACCESS
SCHOLARLY
RESOURCES

FONDATĂ ÎN ANUL 1864 SUB TITLUL „ROMÂNIA MILITARĂ”
- SERIE NOUĂ, ANUL XXXVI -

1/2025

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ MILITARĂ ȘI STUDII DE SECURITATE EDITATĂ DE STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

EDITOR STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

CONSILIUL EDITORIAL

Președinte

general-locotenent Dragoș-Dumitru IACOB

Membri

general-locotenent Iulian BERDILĂ
general-locotenent Ciprian-Constantin NAN
general-maior Mircea GOLOGAN
general-maior Adrian BRÎNZĂ
general-maior Valentin BRÎNZEI
general-maior Iulian DANILIU
general-maior Florin-Marian BARBU
general-maior Liviu Marian MAZILU
general-maior Remus-Hadrian BONDOR
general-maior Eugen MAVRIȘ
general-maior Constantin SPÎNU
general de brigadă Ilie-Marian DRAGOMIR
general de brigadă Cornel TONEA-BĂLAN
general de brigadă Constantin Iulian VIZITIU
general de brigadă Ghiță BĂRSAN
general de flotilă aeriană Marius ȘERBESZKI
contraamiral de flotilă Alecu TOMA
prof. univ. dr. habil. Iulian CHIFU

COLEGIUL DE REDACȚIE

Șef Secție Publicații Militare

colonel Mircea BARAC
mbarac@mapn.ro

Secretar de redacție

Alina PAPOI
apapoi@mapn.ro

Redactori

Iulia SINGER
Diana Cristiana LUPU

DTP

Adelaida-Mihaela DANDEȘ

CONSILIERI EDITORIALI

contraamiral (r.) dr. Constantin CIOROBEA
comandor (r.) dr. Gheorghe Cristian BOGDAN
colonel (r.) dr. Olivian STĂNICĂ

ADRESA REDACȚIEI

București, str. Izvor nr. 110, sector 5
Cod poștal: 050564
Telefon: +4021.319.48.80/1005597; 1005596
Tel./fax: +4031.426.09.90
E-mail: gmr@mapn.ro
Web: gmr.mapn.ro

Tiparul a fost executat
la Centrul tehnic-editorial al armatei
sub comanda ____/2025 B 166/11.03.2025

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI

prof. univ. dr. Alina BÂRGĂOANU
prof. univ. dr. Cristian BARNĂ
conf. univ. dr. Silviu NATE
lect. univ. dr. Antonia COLIBĂȘANU
dr. Olga R. CHIRIAC
lect. univ. dr. Ecaterina-Elena MAȚOI
lect. univ. dr. Iulia ANGHEL
colonel dr. Vasile MARINEANU
colonel conf. univ. dr. Ștefan-Antonio DAN-ȘUTEU
colonel prof. univ. dr. Cristian Octavian STANCIU
comandor prof. univ. dr. habil. Lucian-Valeriu SCIPANOV
colonel prof. univ. dr. Niculai-Tudorel LEHACI
colonel conf. univ. dr. Daniel ROMAN
colonel conf. univ. dr. Cristian ICHIMESCU
colonel conf. univ. dr. Ciprian PRIPOAE-ȘERBĂNESCU
colonel just. mil. dr. Mădălina Daniela GHIBA
locotenent-colonel prof. univ. dr. habil. Marinel-Adi MUSTĂȚĂ
conf. univ. dr. Florentina Loredana DRAGOMIR
conf. univ. dr. Alba Iulia Catrinel POPESCU
lect. univ. dr. Sorin PITIC-TRAN
colonel conf. univ. dr. Andi-Mihail BĂNCILĂ
colonel prof. univ. dr. habil. Aurelian RAȚIU
colonel prof. univ. dr. ing. habil. Dorel BADEA
colonel prof. univ. dr. Vasile CĂRUȚĂȘU
colonel conf. univ. dr. Lucian ISPAS
colonel conf. univ. dr. Constantin GRIGORAȘ
colonel conf. univ. dr. Lavinia BOJOR
conf. univ. dr. Anca Georgeta DINICU
conf. univ. dr. Sebastian-Emanuel STAN
preot militar dr. Florin Alexandru PAVEL
general de brigadă (r.) prof. univ. dr. Mircea VLADU
general de brigadă (r.) prof. asoc. dr. Mircea TÂNASE
colonel (r.) prof. univ. dr. Sorin PÎNZARIU
colonel (r.) prof. univ. dr. Toma PLEȘANU
colonel (r.) prof. univ. dr. Mihai Marcel NEAG
colonel (r.) prof. univ. dr. Gheorghe MINCULETE
colonel (r.) conf. univ. dr. Laurențiu-Mihail GRIGORE
conf. univ. dr. Ștefania BUMBUC
colonel prof. univ. dr. habil. Adrian LESENCIUC
colonel conf. univ. dr. Laurian GHERMAN
colonel conf. univ. dr. Daniel-Cornel ȘTEFĂNESCU
colonel conf. univ. dr. Cătălin CIOACĂ
colonel (r.) conf. univ. dr. Marius MILANDRU
colonel conf. univ. dr. Cătălin POPA
comandor (r.) prof. univ. dr. Ion CHIORCEA
comandor (r.) prof. univ. dr. ing. Gheorghe SAMOILESCU
comandor (r.) conf. univ. dr. ing. Romeo BOȘNEAGU
general de brigadă (r.) dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ
colonel conf. univ. dr. Dan-Luțian PETRESCU
dr. Daniela LICĂ
dr. Cristian BĂHNĂREANU
colonel prof. univ. dr. Florin Eduard GROSARU
colonel prof. univ. dr. habil. ing. Cezar VASILESCU
conf. univ. dr. Maria CONSTANTINESCU
conf. univ. dr. Aura CODREANU
conf. univ. dr. Vlad DUMITRACHE
prof. univ. dr. Dumitru PREDĂ
colonel lect. univ. dr. Dan COLESNIUC
colonel lect. univ. dr. Florin ȘPERLEA
dr. Șerban CIOCULEȘCU
dr. Manuel STĂNESCU
conf. univ. dr. Alexandru LUCINESCU
dr. Alexandru MADGEARU
dr. Iulian BOȚOGHINĂ
conf. univ. dr. Cristina BOGZEANU
lect. univ. dr. Lisa-Maria ACHIMESCU
lect. univ. dr. Sorina Georgiana RUSU
dr. Alexandru GEORGESCU
colonel (r.) prof. univ. dr. Ioan CRĂCIUN
colonel (r.) prof. univ. dr. Ion GIURCĂ
colonel (r.) prof. univ. dr. Petre OTU
colonel (r.) prof. univ. dr. Constantin HLIHOR

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Revistă de știință militară și studii de securitate
editată de Statul Major al Apărării

Fondată în anul 1864 sub titlul „*România Militară*”
– serie nouă, anul XXXVI –

ISSN Print: 1454-0460

ISSN Online: 1842-8231

DOI: 10.55535/GMR.2025.1

Revista *Gândirea militară românească* este revistă științifică
cu prestigiu recunoscut din domeniul
„*Științe militare, informații și ordine publică*”, potrivit evaluării
făcute de către Consiliul Național de Atestare a Titlurilor,
Diplomelor și Certificatelor Universitare în anul 2011
(<http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/reviste-militare1.pdf>)

Revista *Gândirea militară românească* este inclusă în bazele de date
ERIH PLUS, INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL, DOAJ, CEEOL, MIAR,
EBSCO și în **Catalogul ROAD**

Responsabilitatea științifică și juridică
pentru conținutul materialelor publicate revine în exclusivitate autorilor,
în conformitate cu prevederile Legii nr. 206 din 27 mai 2004
(actualizată în 2016).

Opiniile exprimate în cadrul materialelor nu reflectă punctele de vedere
oficiale sau poziția instituțională a editorului.

**COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente,
cu condiția indicării precise a numărului și datei apariției revistei din care provin.**

O MOȘTENIRE DE LA 1864

Drumul spre modernitate al Oștirii Române a început în 1859, odată cu instituirea Corpului de Stat Major General al Principatelor Unite, actualmente Statul Major al Apărării.

La numai câțiva ani, în 1864, un grup de nouă căpitani, absolvenți ai celei dintâi promoții a Școlii de cadeți din București, a avut inițiativa creării unei „reviste de știință, artă și istorie militară”, cu denumirea „România Militară”.

Inițiatorii acestui demers publicistic – **G. Slăniceanu** (căpitan, șeful Batalionului de Geniu), **A. Gramont** (căpitan de stat major), **G. Borănescu** (căpitan de geniu), **G. Anghelescu** (căpitan de stat major), **A. Anghelescu** (căpitan de artilerie), **E. Arion** (căpitan de artilerie), **E. Boteanu** (căpitan de stat major), **E. Pencovici** (căpitan de stat major) și **C. Barozzi** (căpitan de geniu) –, educați nu doar în România, ci și în străinătate, erau animați de necesitatea dezvoltării, și în Armata Română, a unei activități teoretice consistente.

Programul¹ revistei, inclus încă din primul număr, apărut la 15 februarie 1864, conținea idei și demersuri novatoare, cu scopul de:

„- a lucra la organizarea sistemului nostru militar, ce Camera legiuitoare este chemată în curând a-l hotărî;

- a aduna și a cerceta instituțiile vechi militare ale Patriei, instituții ce au făcut atâtea veacuri gloria României și ne-au asigurat existența;

- a trata, în lipsă de orice uvraje militare, tot ce se raportă la instrucția Oastei, baza cea mai solidă a armatei;

- a întreține pe Oșteanul Român cu cunoștința evenimentelor militare ce se petrec în lume;

- a veni să lucrăm împreună și din toată inima la înălțarea și consolidarea edificiului ce este menit să asigure viitorul patriei noastre”².

Publicație independentă, dar aflată sub egida Ministerului de Război, „România Militară” și-a încetat apariția în 1866, din lipsă de fonduri și de abonați. Va reapărea după un sfert de veac, în 1891, tot la inițiativa unui grup de ofițeri din Marele Stat Major, care își propuneau „reproducerea studiilor serioase de organizare, de strategie, de arta de a conduce trupele în orice circumstanțe”³. La scurt timp, prin Înaltul Decret Regal nr. 3663 din 8 decembrie 1897, „România Militară” a devenit, de la 1 ianuarie 1898, „organul oficial de publicitate al Marelui Stat Major”.

C. Barozzi
(căpitan de geniu)

E. Pencovici
(căpitan de stat major)

E. Boteanu
(căpitan de stat major)

G. Borănescu
(căpitan de geniu)

G. Anghelescu
(căpitan de stat major)

A. Gramont
(căpitan de stat major)

E. Arion
(căpitan de artilerie)

G. Slăniceanu
(căpitan, șeful Batalionului de Geniu)

A. Anghelescu
(căpitan de artilerie)

¹ Din trecutul României Militare cu prilejul aniversării a 75 de ani de la apariția ei în viața armatei. 1864-1939, București, 1939, p. 31.

² Ibidem, p. 32.

³ România Militară, nr. 1, 1891, p. 6.

**Premiile revistei
GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ
se acordă în fiecare an,
de către Statul Major al Apărării,
celor mai valoroase lucrări din domeniul
științei militare, editate în anul precedent**

*Premiul
„General de brigadă
Constantin Hîrjeu”*

*Premiul
„General de divizie
Ștefan Fălcoianu”*

*Premiul
„Locotenent-colonel
Mircea Tomescu”*

*Premiul
„General de corp
de armată
Ioan Sichițiu”*

*Premiul
„Mareșal
„Alexandru Averescu”*

Termenul de transmitere a lucrărilor este 20 martie 2025. Detaliile și regulamentul concursului pot fi consultate pe site: gmr.mapn.ro.

CUPRINS

EDITORIAL	Adrian BRÎNZĂ	6	Impactul inteligenței artificiale în domeniul securității și apărării: o necesitate strategică sau un risc insuficient evaluat?
TEORIE ȘI ARTĂ MILITARĂ	Iulian-Radu MONORANU	14	Abordări ale conceptului „operații multidomeniu” în viziunea doctrinară a NATO și a principalilor săi competitori strategici
	Gheorghe BOARU	40	Implicațiile inteligenței artificiale în războiul viitorului
	Vlad-Andrei SKOWRONSKI	62	Limitele morale ale sabotajului. Războiul din Ucraina
INFORMAȚII ȘI SECURITATE	Iulian CHIFU	82	Scenarii pesimiste pentru o lume turbulentă – modelarea despre cât de departe și cât de costisitoare ar putea fi apărarea și securitatea
	Constantin-Dorin BĂLAN	98	Vulnerabilitatea României în fața amenințărilor hibride din spectrul dezinformării. Imperativul creării unei strategii naționale de combatere a fake news și a structurii necesare implementării acesteia
	Anca OTU	114	Statul mic în relațiile internaționale. Aranjamentele de securitate regionale ale Finlandei și României în perioada interbelică
	Ion Valer XENOFONTOV	148	Terorismul nuclear și radiologic: amenințări asupra securității (inter)naționale
	Alida Monica Doriană BARBU	160	Războiul cognitiv al Chinei pentru recâștigarea pașnică a Taiwanului
MANAGEMENTUL RESURSELOR PENTRU APĂRARE	Florentina Loredana DRAGOMIR	174	Integrarea inteligenței artificiale în cercetarea operațională – noi orizonturi pentru securitatea națională –
	Andra PÎNZARIU	188	Strategia energetică a României – echilibrul dintre <i>hard power</i> și diplomația energetică
	Florentina Loredana DRAGOMIR	198	Cum remodelează sistemele informatice strategiile de securitate națională
ISTORIE MILITARĂ	Cristina CONSTANTIN	214	Importanța strategică a Dunării în atenția Marelui Stat Major la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial
	Florin PASCARU	238	Criza cehoslovacă sau cel mai tensionat moment din istoria relațiilor româno-sovietice
	Aurel FONDOS	260	Impactul Armatei Române asupra vieții cotidiene din Basarabia (anii 1930)

IMPACTUL INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII: O NECESITATE STRATEGICĂ SAU UN RISC INSUFICIENT EVALUAT?

General-major Adrian BRÎNZĂ

Locțiitor pentru planificare al șefului Statului Major al Apărării

Impactul inteligenței artificiale în domeniul securității și apărării: o necesitate strategică sau un risc insuficient evaluat?

*L*umea se află într-o nouă eră a conflictelor, în care tehnologia și datele devin arme la fel de importante ca muniția clasică. Inteligența artificială (IA) nu mai este doar un concept al viitorului, ci o realitate concretă a celei de-a patra revoluții industriale și un factor-cheie care poate determina structura puterilor, atât la nivel regional, cât și global, precum și un instrument utilizat deja în războiul modern. SUA, China, Rusia și alte puteri mondiale alocă resurse uriașe pentru dezvoltarea unor sisteme autonome capabile să analizeze date, să identifice amenințări și chiar să decidă cursul unor operațiuni militare.

Practic, evoluția rapidă a inteligenței artificiale – IA redefinește structurile de apărare, tacticile și strategiile militare la nivel global. Tehnologia devine un factor determinant în capacitatea de reacție a statelor, influențând atât eficiența operațiunilor, cât și securitatea națională. România, ca membru al NATO și stat situat într-o zonă geopolitic sensibilă, trebuie să înțeleagă că IA nu mai este doar o opțiune, ci o necesitate strategică. Însă, integrarea acestei tehnologii vine cu multiple provocări: Cine controlează IA militară? Cât de sigure sunt sistemele autonome? Suntem pregătiți să ne protejăm împotriva atacurilor cibernetice care vizează infrastructurile bazate pe IA?

Inteligența artificială – impact exponențial și tendințe în domeniul apărării

Sistemele de arme augmentate cu inteligență artificială sunt utilizate deja pentru misiuni de recunoaștere, supraveghere, logistică și operații militare, executând sarcini complexe și reducând riscul uman. Impactul transformățional al inteligenței artificiale în apărare nu mai este discutabil – este inevitabil. Întrebarea critică este cum să trecem dincolo de posibilitățile teoretice pentru a obține câștiguri exponențiale în dezvoltarea capabilităților și a pregătirii militare. Rolul inteligenței artificiale în războiul modern se extinde cu mult dincolo de conceptele

tradiționale de viteză și eficiență. Valoarea strategică a inteligenței artificiale constă în capacitatea sa de a transforma datele în informații utile, sporind viteza de luare a deciziilor, precizia și, în cele din urmă, succesul militar.

Trei tendințe cheie generate de inteligența artificială modifică peisajul actual în domeniul apărării. În primul rând, integrarea IA în sistemele de comandă și control (C2) permite luarea deciziilor mai rapid și mai informat în situații critice. Au trecut vremurile în care liderii militari trebuiau să verifice manual cantități copleșitoare de date. Algoritmii de inteligență artificială pot analiza rapid volume uriașe de date, identificând tipare și posibile amenințări în timp real. Acest lucru oferă liderilor militari informații utile, reducând timpul dintre decizie și acțiune – un avantaj critic în războiul modern.

În al doilea rând, IA redefinește pregătirea din punct de vedere operațional prin asigurarea unei mentenanțe predictive și logistică eficientă, precum și simulări și antrenamente militare. IA poate analiza starea echipamentelor militare și poate anticipa defecțiunile, optimizând întreținerea și reducând timpii morți ai unităților de luptă. Cu întreținerea predictivă bazată pe inteligență artificială și optimizarea lanțului privind luarea deciziilor, forțele armate se pot asigura că sunt întotdeauna gata pentru misiune, prin reducerea timpului de pregătire și risipa de resurse. De asemenea, algoritmi avansați pot fi folosiți pentru a crea scenarii realiste de luptă, ajutând la instruirea și pregătirea soldaților pentru diverse situații operaționale. Aceste capacități permit forțelor militare să abordeze în mod proactiv nevoile de întreținere și să fie pregătite, totodată, pentru orice cerință operațională.

În al treilea rând, inteligența artificială a transformat tacticile de război. Confruntările moderne se desfășoară de multe ori exclusiv în spațiul cibernetic, iar IA joacă un rol crucial în monitorizarea, prevenirea și răspunsul la atacuri cibernetice. Armatele care integrează IA în strategia lor de apărare pot anticipa și neutraliza amenințările într-un mod mai eficient, protejând infrastructura critică. Mai mult, IA facilitează dezvoltarea sistemelor autonome, precum vehiculele terestre autonome și dronele de luptă. Aceste sisteme pot desfășura acțiuni militare fără intervenția umană directă, ceea ce schimbă

dinamica pe câmpul de luptă. Sistemele autonome augmentate cu inteligență artificială creează noi posibilități de reducere a riscurilor și asigură eficiența operațională. IA îmbunătățește deja capacitățile vehiculelor fără pilot (drone aeriene, terestre sau maritime) care pot opera în condiții dificile, pot oferi informații în timp real și pot efectua misiuni complexe, inclusiv supraveghere, recunoaștere și chiar lovituri strategice asupra țintelor inamice, ținând, în același timp, personalul departe de pericol.

În viitor, rolul calculului cuantic în îmbunătățirea criptării și a preciziei operaționale va întări și mai mult aceste sisteme. În plus, IA permite „amplificarea capacității operaționale” – permițând forțelor armate să realizeze mai multe cu același echipament. Acest lucru este crucial într-o eră a conflictelor de mare intensitate, a amenințărilor în creștere și a bugetelor restrânse, în care eficiența și adaptabilitatea sunt primordiale. Centrele de comandă bazate pe inteligență artificială, de exemplu, îmbunătățesc deja agilitatea și eficacitatea coalițiilor militare din întreaga lume.

Riscurile și provocările inteligenței artificiale în domeniul apărării

Inteligența artificială are un impact profund asupra luptei armate, transformând modul în care se desfășoară războaiele și influențând tacticile folosite de forțele militare. Deși IA aduce cu sine oportunități semnificative pentru creșterea eficienței operaționale și îmbunătățirea capacităților de apărare, aceasta vine și cu provocări etice și strategice care necesită o abordare atentă. De asemenea, IA poate exacerba tensiunile internaționale, pe măsură ce statele concurează pentru a dezvolta cele mai avansate tehnologii militare. Această cursă a înarmării tehnologice poate duce la instabilitate globală, iar utilizarea IA în scopuri militare poate eroda normele internaționale referitoare la conflictul armat.

1. Războiul cibernetic și vulnerabilitățile IA

Conflictul modern nu se limitează la confruntări fizice pe câmpul de luptă. Așa cum am menționat deja, războiul cibernetic a devenit un instrument esențial în cadrul unui conflict. IA joacă

un rol semnificativ în detectarea și prevenirea atacurilor cibernetice, protejând infrastructurile critice ale unui stat. În același timp, IA poate fi folosită și de atacatori pentru a eluda măsurile de securitate, generând amenințări noi și sofisticate. Capacitatea de a automatiza atacurile cibernetice prin folosirea IA permite actorilor statali și non-statali să desfășoare operațiuni de sabotaj și de spionaj cu un nivel ridicat de eficiență. Aceasta poate duce la destabilizarea structurilor statale, provocând daune economice și sociale semnificative, fără a fi necesară o confruntare armată directă. Atacurile cibernetice asupra sistemelor militare bazate pe IA reprezintă una dintre cele mai mari amenințări. O infrastructură IA vulnerabilă poate fi exploatată de adversari pentru:

- **manipularea datelor** – inamicii pot introduce informații false în rețelele IA, pentru a distorsiona analiza situațională a forțelor armate;
- **preluarea controlului asupra sistemelor autonome** – hackeri bine pregătiți pot prelua controlul asupra dronelor sau sistemelor de apărare automată, transformându-le în arme împotriva propriilor operatori;
- **blocarea comunicațiilor critice** – dacă IA este integrată în rețelele de comandă și control, un atac cibernetic reușit ar putea paraliza capacitatea de reacție a unei armate întregi.

2. Pierderea controlului uman asupra deciziilor militare

Impactul IA asupra conflictelor armate ridică provocări etice și juridice majore, care necesită o discuție serioasă la nivel internațional. Există riscuri de desensibilizare a soldaților și a liderilor politico-militari față de violență, deoarece interacțiunea umană directă este diminuată. În prezent, deciziile de a iniția un atac sunt luate de oameni, însă, în viitor, algoritmi avansați ar putea fi capabili să ia astfel de decizii autonom. Acest lucru ridică întrebări esențiale, precum:

- Cine este responsabil dacă un algoritm IA comite o eroare și ucide civili nevinovați?
- Cum ne asigurăm că IA respectă principiile dreptului internațional umanitar?

- Este etic să permitem mașinilor să ia decizii letale fără intervenție umană?

De aceea, este necesară o reglementare internațională clară pentru a defini utilizarea acestor tehnologii în conflict. Reglementările trebuie să asigure că IA este utilizată într-un mod care respectă drepturile omului și normele de drept internațional. Experții recomandă păstrarea omului „în buclă”, adică menținerea unui control uman asupra tuturor deciziilor critice în utilizarea IA militară.

3. Aspecte economice și sociale

Unul dintre cele mai evidente moduri prin care IA poate influența balanța de putere la nivel global este prin impactul său asupra economiilor. Țările care integrează IA în economia lor pot obține un avantaj competitiv semnificativ. De exemplu, națiuni precum Statele Unite și China investesc masiv în cercetarea și dezvoltarea tehnologiilor IA, având ca scop nu doar sporirea eficienței economice, ci și consolidarea influenței lor geopolitice. Aceste inovații le permit să devină lideri în industrii cheie, precum sănătatea, transporturile și manufactura, fapt ce le conferă un control mai mare asupra resurselor, piețelor și tehnologiilor esențiale. În plus, IA facilitează dezvoltarea unor soluții personalizate și adaptative în funcție de nevoile specifice ale economiilor naționale, ceea ce poate genera stagnare în alte regiuni, care nu reușesc să se adapteze la aceste noi tendințe.

Impactul IA nu se limitează la aspectele economice și militare; acesta are și implicații sociale semnificative. Adoptia rețelelor sociale alimentate de IA poate influența opinia publică și comportamentele politice. Actorilor statali și nestatali le devine mai ușor să manipuleze informațiile și să influențeze alegerile electorale prin utilizarea algoritmilor care țintesc cetățenii în funcție de preferințele și comportamentele acestora. Mai mult, IA poate contribui la amplificarea tensiunilor sociale și economice existente, deoarece inegalitățile de putere pot fi exacerbate de accesul disproporționat la tehnologie. Țările care nu reușesc să-și dezvolte specializări în IA riscă să rămână în urmă, ceea ce poate genera instabilitate socială și politică.

Majoritatea inovațiilor în domeniul IA sunt dezvoltate de companii private din SUA, China și alte state avansate tehnologic. Pentru a rămâne

ancorate în noua realitate generată de impactul inteligenței artificiale, puterile mici sunt obligate să investească în centre de cercetare și dezvoltare IA la nivel național. De asemenea, să extindă colaborări între sectorul public, privat și mediul academic pentru dezvoltarea tehnologiilor proprii. Nu în ultimul rând, să lupte pentru adoptarea unor standarde care să asigure interoperabilitatea cu aliații, fără a compromite securitatea datelor.

Pentru a valorifica avantajele IA, România trebuie să adopte o strategie clară și bine direcționată, iar printre măsurile esențiale s-ar putea număra:

1. Dezvoltarea unei infrastructuri digitale puternice în domeniul apărării prin implementarea unor rețele securizate pentru operarea IA fără riscul atacurilor cibernetice.
2. Crearea unui ecosistem național de cercetare și inovare în IA militară prin asigurarea de investiții în laboratoare specializate și atragerea talentelor din domeniul tehnologic.
3. Adoptarea unor politici clare privind utilizarea IA în luptă prin reglementări stricte pentru a asigura că IA nu este utilizată fără supraveghere umană și respectă normele internaționale.
4. Instruirea militarilor pentru operarea sistemelor IA prin adaptarea programelor de pregătire ale Armatei României la noile tehnologii digitale.

Concluzie: un drum fără întoarcere, dar cu direcție!

Inteligența artificială are potențialul de a schimba profund balanța de putere la nivel regional și global. Cu implicații economice, militare și sociale, IA nu este doar un instrument tehnologic, ci o forță transformatoare, care ridică provocări etice, strategice și operaționale, necesitând o abordare bine echilibrată. De aceea, este esențial ca națiunile să conștientizeze provocările și oportunitățile unei lumi în care IA devine din ce în ce mai prevalentă. Aceste schimbări pot redefini alianțele internaționale, pot impulsiona dezvoltarea economică inegală și pot crea noi tensiuni pe scena geopolitică. În final, modul în care comunitatea internațională gestionează aceste evoluții tehnologice va determina direcția viitoare a relațiilor internaționale și stabilitatea globală.

Integrarea IA în domeniul securității și apărării prezintă provocări unice. Inteligența artificială utilizată pentru sarcini suverane, în special în apărare, este foarte diferită de modelele de date intensive utilizate în principal în inteligența artificială pentru consumatori. Acesta este motivul pentru care, în domeniul securității și apărării, ar trebui dezvoltată un tip de IA hibridă, care unește două abordări: o metodă de învățare automată, cu procesare statistică a unor cantități mai mult sau mai puțin mari de date, și o metodă bazată pe reguli, denumită și IA simbolică, ce funcționează pe reguli și logică predefinite.

Inteligența artificială va juca un rol central în viitorul războiului, indiferent dacă suntem pregătiți sau nu. România nu își poate permite să rămână în urmă, dar trebuie să adopte o abordare strategică, prin care să combine inovația cu măsuri stricte de securitate și etică. Dacă ne dorim o armată modernă, eficientă și adaptată noilor realități geopolitice, este momentul să investim în IA și să ne pregătim pentru provocările viitorului. De asemenea, trebuie să ne adaptăm doctrina și resursele pentru a rămâne competitivi într-un peisaj geopolitic tot mai complex. Cursa tehnologică nu așteaptă pe nimeni, iar statele care nu țin pasul riscă să devină vulnerabile. România trebuie să fie pregătită!

ABORDĂRI ALE CONCEPTULUI „OPERĂȚII MULTIDOMENIU” ÎN VIZIUNEA DOCTRINARĂ A NATO ȘI A PRINCIPALILOR SĂI COMPETITORI STRATEGICI

Colonel drd. instructor avansat Iulian-Radu MONORANU

Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu

DOI: 10.55535/GMR.2025.1.01

As the global security landscape becomes increasingly complex due to the intensification of global competition and the growing interdependence among various operational domains – land, maritime, air, space, and cyber – key actors are adapting their military doctrines to exploit these interactions and gain strategic advantages. This article examines the approaches to the concept of multi-domain operations (MDO) from the doctrinal perspective of NATO's main strategic competitors. The study provides a comparative analysis of the multi-domain operational concepts adopted by major powers, highlighting both the similarities and differences in their strategic approaches. By reviewing doctrinal documents, analysing lessons learned from conflicts and military exercises, as well as other relevant sources, the article identifies the factors influencing the evolution of these doctrines and their impact on global security dynamics. The conclusions suggest that NATO's continuous adaptation to these doctrinal changes is essential for maintaining a position of strategic superiority in an ever-evolving security environment.

Keywords: multi-domain operations; Russia; weapons technology; China; disinformation;

INTRODUCERE

Formularea unei noi abordări în ceea ce privește strategiile militare rezidă în înțelegerea exhaustivă a mediului de operare actual și viitor, precum și în modul în care acesta a evoluat față de conflictele din trecut. Pe parcursul celor două decenii în care armatele statelor membre ale NATO și-au orientat doctrinele și eforturile în direcția gestionării operațiilor de contrainsurgență, atrofiindu-și, totodată, capacitățile de operare pentru un eventual conflict de mare intensitate, o serie de competitori statali puternici și-au intensificat comportamentul agresiv, revendicându-și dreptul la dominare în mediul de operare, ceea ce a marcat revenirea la o nouă eră a competiției dintre marile puteri. Probabilitatea unui conflict militar împotriva unui adversar de același calibru sau a unui actor regional de rang apropiat cu cel al SUA sau al NATO a crescut semnificativ, impunând concentrarea rapidă asupra unei competiții eficiente în toate domeniile și pe întregul spectru al operațiilor militare.

O analiză comparativă a Conceptului strategic al NATO (2022) și a Strategiei naționale de apărare a SUA ne indică o poziție coerentă privind definirea amenințărilor comune și identificarea principalilor adversari strategici ai puterilor occidentale. Astfel, SUA evidențiază că, în decursul ultimului deceniu, asistăm la acțiuni revanșarde și tot mai agresive din partea Rusiei, la ascensiunea militară și urgența economică a Chinei, la o Coree de Nord tot mai amenințătoare și la un regim iranian lipsit de scrupule. Fiecare dintre acești adversari își propune să modifice ordinea mondială în favoarea lor și să conteste interesele strategice ale statelor occidentale (U.S. DoD, 2022, pp. 2-7). Ca urmare a declanșării războiului de agresiune împotriva Ucrainei, NATO poziționează Rusia ca reprezentând „cea mai semnificativă și directă amenințare la adresa securității aliaților”, apreciind că încearcă „să schimbe fundamental arhitectura de securitate euroatlantică”.

*Probabilitatea
unui conflict
militar împotriva
unui adversar de
același calibru
sau a unui actor
regional de rang
apropiat cu cel
al SUA sau al
NATO a crescut
semnificativ,
impunând
concentrarea
rapidă asupra
unei competiții
eficiente în toate
domeniile și pe
întregul spectru
al operațiilor
militare.*

Concurența strategică interstatală, evidențiată de confruntările armate în desfășurare din spațiul euroatlantic și din zona Orientului Mijlociu, de tensiunile din zona Asiei și a Oceanului Indian, este impulsionată, în principal, de sporirea arsenalelor militare și susținută de dezvoltarea tehnologică fără precedent care asigură integrarea rapidă și continuă a tuturor domeniilor de război.

Totodată, Alianța condamnă „politicile coercitive și ambițioase ale Republicii Populare Chineze, retorica ostilă, dezinformarea și exercitarea influenței economice ale acesteia pentru a crea dependențe strategice”, precum și aprofundarea parteneriatului strategic „fără limite” cu Rusia. De asemenea, „continuarea dezvoltării programelor nucleare și balistice” de către Iran și Coreea de Nord, concomitent cu „furnizarea sprijinului militar direct Rusiei pentru alimentarea războiului contra Ucrainei”, reprezintă o amenințare permanentă pentru NATO (MAE, 2024).

Concurența strategică interstatală, evidențiată de confruntările armate în desfășurare din spațiul euroatlantic și din zona Orientului Mijlociu, de tensiunile din zona Asiei și a Oceanului Indian, este impulsionată, în principal, de sporirea arsenalelor militare și susținută de dezvoltarea tehnologică fără precedent care asigură integrarea rapidă și continuă a tuturor domeniilor de război. Progresele în tehnologia armelor, senzorilor, comunicațiilor și capacităților de prelucrare a informațiilor cresc în mod semnificativ letalitatea acțiunilor. Adversarii detectează, urmăresc și vizează forțele și activitățile militare pe întreaga adâncime a câmpului de luptă extins, cu precădere în noile domenii cibernetice, informațional și cosmic, căutând să obțină avantaje prin folosirea combinată a capacităților de lovire terestre, aeriene, maritime, cibernetice și spațiale. Mai mult decât atât, în mediul informațional, adversarii concurează în mod agresiv, folosind frecvent propaganda, dezinformarea, informațiile eronate și inducerea în eroare pentru a modela mediul și a prezenta o imagine distorsionată sau incertă a realității. Toate acestea reprezintă noile coordonate ale războiului contemporan, care creează necesitatea adaptării modului de a lupta și solicită adoptarea unor noi concepte de operare.

În cadrul prezentului articol, prin investigarea și analiza unor surse documentare oficiale, coroborat cu analiza comparativă a rezultatelor unor studii de caz și lecții învățate desprinse din operații sau exerciții militare recente, ne propunem să evidențiem principiile cheie, similaritățile și diferențele în abordarea doctrinară a operațiilor multidomeniu (multi-domain operations/MDO) la nivelul Alianței și al principalilor adversari strategici declarați: Rusia, China, Iran și Coreea de Nord.

Concluziile obținute vor indica posibile direcții de analiză a capacităților și de estimare a acțiunilor potențialilor adversari, solicitând, totodată, adaptarea continuă pentru a-și putea menține o poziție de superioritate strategică la nivelul actualului mediu de securitate, în continuă transformare.

CONCEPTUL DE OPERAȚII MULTIDOMENIU ÎN ABORDAREA SUA ȘI A NATO

Avansurile tehnologice accelerate în toate domeniile, dezvoltarea sistemelor spațiale, a sistemelor robotice autonome, revoluția în sfera informațională și în cea a comunicațiilor, toate acestea au modificat fundamental modul în care organizațiile militare se pregătesc să desfășoare războiul. Forțele armate de astăzi se confruntă cu provocarea de a-și adapta accelerat doctrina și tacticile la transformările rapide ale viitorului tip de conflict. Pentru SUA și NATO, revenirea competiției între marile puteri, dezvoltarea de către adversari de rang similar, precum Rusia și China, a unor capacități anti-acces și de interdicere a zonelor, precum și desfășurarea de către aceștia a competiției sub pragul conflictului armat, în mai multe domenii, au constituit principalele motive pentru găsirea unui răspuns eficient prin crearea și aplicarea conceptului MDO. Căutând să combată succesul aplicării doctrinelor aliaților în operațiile desfășurate în Irak și Balcani, adversarii strategici și-au axat eforturile pe consolidarea unor capacități de angajare multi-strat cu bătaie mare, care să descurajeze apropierea și să asigure așa-numite „bule” anti-acces și de interdicere a zonelor (Anti-Acces/AreaDenial/A2/AD) cu scopul final de a împiedica libertatea de manevră a forțelor militare ale inamicilor occidentali în toate domeniile, în zone de superioritate anterior necontestată. Acestea au crescut imediat îngrijorarea armatei SUA cu privire la „incapacitatea de a intra în contact direct cu inamicul, de a-l distruge, de a cuceri și securiza terenul și, apoi, de a consolida câștigurile.” (Dwight, 2023, p. 2). Așadar, s-a impus regândirea doctrinei pentru a combate în special capacitățile stratificate ale inamicului de menținere la distanță (cu sisteme de sprijin prin foc integrate și sisteme de apărare antiaeriană) în vederea creării unor ferestre de oportunitate pentru asigurarea libertății de manevră a forțelor întrunite.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Pentru SUA și NATO, revenirea competiției între marile puteri, dezvoltarea de către adversari de rang similar, precum Rusia și China, a unor capacități anti-acces și de interdicere a zonelor, precum și desfășurarea de către aceștia a competiției sub pragul conflictului armat, în mai multe domenii, au constituit principalele motive pentru găsirea unui răspuns eficient prin crearea și aplicarea conceptului MDO.

Considerat drept o evoluție a operațiilor întrunite, conceptul MDO, implementat prin doctrina FM 3-0 Operations, reprezintă angajarea combinată a capacităților din toate domeniile pentru „a crea și exploata avantaje relative, cu scopul de a învinge forțele inamice, a atinge obiective și a consolida câștigurile” în timpul competiției, crizelor și conflictelor armate.

Noul concept se cristalizează începând cu anul 2014, invazia de către Rusia constituind un catalizator puternic pentru experții militari și civili americani din Departamentul Apărării al SUA, convinși că amenințarea unei invazii asupra teritoriilor SUA sau ale aliaților de către un inamic militar avansat, cu capacități similare, ar părea plauzibilă și dificil de contracarat. Combinând elemente de succes ale conceptelor anterioare, gânditorii americani fundamentează noul concept pe principiile doctrinare ale *bătăliei aero-terestre* aplicate unui spațiu de luptă extins și integrat, ce presupune încorporarea, pe lângă domeniile tradiționale – terestru, maritim, aerian –, a unor noi domenii, precum cel spațial și cibernetic, a spectrului electromagnetic și a mediului informațional. Totodată, termenul „*bătălie*”, având conotații tactice aplicabile doar în cazul conflictului armat, este înlocuit cu „*operații*”, termen specific nivelului operativ și strategic care să se adreseze atât fazei de competiție, cât și celei de conflict și care să descrie mai bine deopotrivă acțiunile forței întrunite, care dispune de capacități ce pot produce efecte în toate domeniile, și pe cele interagenții. Considerat drept o evoluție a operațiilor întrunite, conceptul MDO, implementat prin doctrina FM 3-0 Operations, reprezintă angajarea combinată a capacităților din toate domeniile pentru „a crea și exploata avantaje relative, cu scopul de a învinge forțele inamice, a atinge obiective și a consolida câștigurile” în timpul competiției, crizelor și conflictelor armate (U.S. Army, 2022). Acesta nu se limitează la nivel operativ, ci include coordonarea unor forme unice de manevră în cele cinci domenii, implicând agenții, organizații interguvernamentale și aliați pentru a formula răspunsuri strategice asimetrice la nivel global. Astfel de operații întrunite nu mai pot fi concentrate pe o zonă geografică clar definită datorită vitezei și razei operaționale a sistemelor avansate de armament și a cerințelor lanțului de sprijin logistic global (Lund-Hansen, Reilly, 2024).

Trei principii fundamentale definesc noul concept operațional: poziționarea unor forțe de prezență înaintată de nivel întrunit, capabile să execute manevra pe distanțe strategice și dotate cu capacități de operare în toate domeniile, preponderent pentru faza de competiție; constituirea unor structuri de forțe multidomeniu, agile și reziliente, capabile să execute manevra independent, să integreze sprijinul prin foc inter-domenii și încadrate cu personal profesionist, selecționat

și instruit să opereze tehnologii avansate; realizarea convergenței prin integrarea sincronizată a capacităților din toate domeniile, a spectrului electromagnetic și a mediului informațional cu scopul de a optimiza efectele pentru a învinge inamicul prin sinergie inter-domenii și multiple forme de atac (TRADOC, 2018, pp. 17-20).

Succesul aplicării acestor principii depinde de atingerea unui set de condiții esențiale, dintre care cele mai importante sunt: implementarea unor tehnologii moderne și emergente, folosirea unei resurse umane profesioniste, condusă de comandanți „*capabili să decidă rapid și să proiecteze operații dinamice*”, asigurarea unor „*structuri logistice eficiente și reziliente, capabile să pună în mod oportun la dispoziția structurilor combatante resursele și serviciile necesare susținerii și regenerării efortului operațional*.” (Minculete, 2023, p. 183).

Amenințările Rusiei la adresa securității spațiului euroatlantic au impulsat adoptarea și implementarea conceptului MDO în doctrina militară a Alianței Nord-Atlantice aproape concomitent cu SUA, trecerea de la operații întrunite la operații multidomeniu constituind o prioritate strategică a NATO. Adoptarea Conceptului Alianței pentru operații multidomeniu¹ (NATO ACT, 2023, p. 11) marchează transformarea NATO de la o abordare de tip întrunit/joint, bazată pe acțiuni ale categoriilor de forțe militare, la cea de tip multidomeniu, constând în „*orchestrarea activităților militare în toate domeniile și mediile, sincronizate cu activitățile non-militare, pentru a permite Alianței să creeze efecte convergente și relevante*.” (NATO ACT, 2022). Inspirat de avansul considerabil al SUA, națiuni membre ale Alianței, precum Regatul Unit, Canada, Franța, Italia, Spania sau Germania, și-au orientat eforturile spre construirea unor cadre conceptuale pentru MDO, au desfășurat exerciții și au întreprins inițiative pentru a pregăti forțele să combată întregul spectru de amenințări folosind scenarii de operații multidomeniu.

¹ Conceptul Alianței pentru MDO a făcut obiectul dezbaterilor din cadrul Conferinței NATO pentru MDO de la Copenhaga, Danemarca, 2023. În sesiunea 1 a Conferinței se arată faptul că acest document a fost adoptat pe 19 mai 2023, dar, din cauza faptului că este un document clasificat, nu poate fi accesat de public, www.act.nato.int/wp-content/uploads/2024/05/2024-MDO-Catalogue-April-12.pdf, accesat la 12 ianuarie 2025. (N.A.).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Adoptarea Conceptului Alianței pentru operații multidomeniu marchează transformarea NATO de la o abordare de tip întrunit/joint, bazată pe acțiuni ale categoriilor de forțe militare, la cea de tip multidomeniu, constând în „orchestrarea activităților militare în toate domeniile și mediile, sincronizate cu activitățile non-militare, pentru a permite Alianței să creeze efecte convergente și relevante.”

La summiturile NATO de la Vilnius (2023) și Washington (2024), s-a identificat necesitatea constituirii unei noi „forțe aliate de reacție, multinațională și multidomeniu, care să asigure mai multe opțiuni de răspuns rapid la amenințări și crize din toate direcțiile”.

Garanții privind implementarea principiilor doctrinare ale conceptului sunt înființarea Forței de Răspuns a NATO (NATO Response Force/NRF) și prepoziționarea a opt grupuri de luptă multinaționale reprezentând „Prezență Înaintată Consolidată” a NATO (Enhanced Forward Presence/eFP) pe flancul estic al Alianței, precum și operaționalizarea celor mai recente comandamente multinaționale NATO, de nivel corp în România și de nivel divizie în Ungaria (Minculete, 2024, pp. 37-39). În plus, la summiturile NATO de la Vilnius (2023) și Washington (2024), s-a identificat necesitatea constituirii unei noi „forțe aliate de reacție, multinațională și multidomeniu, care să asigure mai multe opțiuni de răspuns rapid la amenințări și crize din toate direcțiile” (MAE, 2023), iar de la sfârșitul anului 2024, locul a fost luat de Forța de Reacție Aliată (NATO Allied Reaction Force/ARF) de nivel strategic, cu capacități multidomeniu (NRDC-ITA, 2024). Aceste structuri de forțe au avut ca model inițial grupările de forțe multidomeniu (Multi-Domain Task Force/MDTF), constituite și dislocate de către forțele terestre ale SUA pentru posibile teatre de operații din zona Indo-Pacificului și a Europei (Feickert, 2024).

Contracararea amenințărilor exercitate de adversarii strategici în toate domeniile presupune, concomitent cu adoptarea modificărilor doctrinare, și reorganizarea structurilor de forțe, dezvoltarea unor capacități integrate multidomeniu ce folosesc preponderent tehnologiile emergente, instruirea profesionistă a forțelor și comandamentelor, adaptarea sprijinului logistic, dar și realizarea unui sistem de comandă-control și comunicații care să poată asigura convergența și sinergia de acțiuni și efecte inter-domenii.

ABORDAREA RUSIEI PRIVIND OPERAȚIILE MULTIDOMENIU

Dizolvarea Pactului de la Varșovia, urmată de câștigarea independenței și, ulterior, de aderarea la NATO a unor foste state comuniste din Europa de Est, a produs tot mai multă îngrijorare fostului hegemon de la răsărit. Un fapt de neacceptat l-a reprezentat extinderea și poziționarea infrastructurii militare a Alianței tot mai aproape de granițele Rusiei. Mai mult decât atât, acest aspect a condus la pierderea de către Rusia a unei zone strategice-tampon între aceasta și NATO, care îi oferea posibilitatea de a organiza și menține o apărare

eșalonată în adâncime și îi asigura libertatea de manevră a forțelor pe teritoriul său, în eventualitatea unui atac. În răspuns era de așteptat o mutare strategică a uriașului parcă adormit preț de vreo două decenii... Așadar, liderii politico-militari ruși au urmărit îndeaproape eforturile de dezvoltare a conceptelor și a capacităților NATO și, în special, ale SUA, în scopul pregătirii unui viitor tip de război „high-tech”, în care sinergiile inter-domenii erau privite ca un mijloc pentru asigurarea succesului (Griesemer, 2018).

Lecțiile învățate din aplicarea principiilor Bătăliei Aero-Terestre și a conceptelor derivate au condus la identificarea de către rivalii strategici anti-occidentali a unor condiții cheie care avantajaseră succesul operațiilor militare ale SUA și NATO și care necesitau a fi contracarate: obținerea accesului în teatrul de operații și stabilirea unei baze de proiecție a forței prin porturi de debarcare aeriene sau maritime; interdependența și interconectarea dintre sistemele terestre, maritime, aeriene și chiar spațiale; capacitatea de manevră a forțelor, susținută cu sisteme de sprijin prin foc, de comandă-control și de sprijin logistic oportune și eficiente. Ulterior, un proces de reorganizare a forțelor armate rusești și-a dovedit urgența, fiind axat, în egală măsură, pe organizarea structurilor de forțe, modernizarea echipamentelor și adaptarea tacticilor în vederea sincronizării operațiilor în mai multe domenii. Astfel, doctrina rusă a pivotat către un război „de generație nouă”, care nu mai poate fi asemănat sau confundat cu cel de tip non-liniar sau hibrid, acesta necesitând o abordare multidomeniu.

În prevederile documentelor sale strategice, Federația Rusă califică acțiuni ale NATO – precum dezvoltarea infrastructurii militare tot mai aproape de granițele ei, intensificarea activităților informaționale și încercările de a utiliza structuri de forțe militare tot mai mari, dar și arme nucleare – drept pericole și amenințări în creștere la adresa securității naționale. Totodată, Federația Rusă reclamă că SUA urmează o politică constantă de renunțare la obligațiile internaționale privind controlul armamentului, în contextul dezvoltării sistemului său global de apărare antirachetă, iar poziționarea sistemelor de rachete americane cu rază medie și scurtă de acțiune în Europa și în regiunea Asia-Pacific reprezintă o amenințare la adresa stabilității strategice și securității internaționale (National Security Strategy of the Russian Federation,

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Lecțiile învățate din aplicarea principiilor Bătăliei Aero-Terestre și a conceptelor derivate au condus la identificarea de către rivalii strategici anti-occidentali a unor condiții cheie care avantajaseră succesul operațiilor militare ale SUA și NATO și care necesitau a fi contracarate.

Cea mai periculoasă și agresivă strategie pentru mediul de securitate de pe flancurile estice și sudice ale NATO constă în poziționarea de către Rusia a capabilităților A2/AD în Kaliningrad, în peninsula Crimeea și parțial în Siria pentru a influența, descuraja și interzice eventualele operații ale forțelor NATO în regiunile din Marea Nordului, Marea Baltică, Marea Neagră și estul Mediteranei

2021, p. 8). Ca urmare, a reiterat importanța domeniului militar în ceea ce privește atingerea obiectivelor geopolitice de descurajare strategică și prevenirea conflictelor militare. Odată cu revenirea în competiție ca actor strategic global, Rusia a adoptat o strategie pentru refacerea zonei-tampon dintre granița ei și cea a NATO chiar pe teritoriul Alianței, prin crearea unor „bule” de apărare stratificată în mai multe domenii, cu ajutorul capabilităților A2/AD, care să acopere o parte din teritoriul Alianței. În ciuda constrângerilor de natură economică, Rusia și-a concentrat eforturile pentru dezvoltarea unor capabilități avansate A2/AD, constând în: sisteme integrate de apărare aeriană multi-strat, cu bătaie mare (avioane de vânătoare și bombardament, rachete sol-aer fixe și mobile, sisteme de apărare de coastă); rachete de croazieră, balistice și intercontinentale (lansate de pe platforme aeriene, navale și terestre împotriva țintelor terestre și maritime); sisteme de artilerie și rachete de precizie, cu bătaie lungă; submarine de clasă nouă, echipate cu rachete anti-navă supersonice și balistice; arme anti-satelit cinetice și non-cinetice cu infrastructură de lansare și supraveghere spațială; capabilități sofisticate de război cibernetic și război electronic; sisteme de cercetare și de lovire bazate pe folosirea vehiculelor fără echipaj la bord, care acoperă domeniile aerian, de suprafață și subacvatic; rețele de comandă și control (C2) automatizate, care folosesc sisteme de comunicații protejate împotriva interceptării și contramăsurilor adversarilor.

Cea mai periculoasă și agresivă strategie pentru mediul de securitate de pe flancurile estice și sudice ale NATO constă în poziționarea de către Rusia a capabilităților A2/AD în Kaliningrad, în peninsula Crimeea și parțial în Siria pentru a influența, descuraja și interzice eventualele operații ale forțelor NATO în regiunile din Marea Nordului, Marea Baltică, Marea Neagră și estul Mediteranei, după cum sunt ilustrate în figura 1.

Ca parte a unui efort holistic multidomeniu, gândirea strategică rusă subliniază tot mai mult importanța acțiunilor informaționale și psihologice purtate cu instrumente militare și non-militare, acestea fiind integrate și corelate cu acțiunile militare tradiționale pentru atingerea obiectivelor strategice. Tehnicile rusești de dezinformare, propagandă și manipulare din era sovietică au fost adaptate caracteristicilor

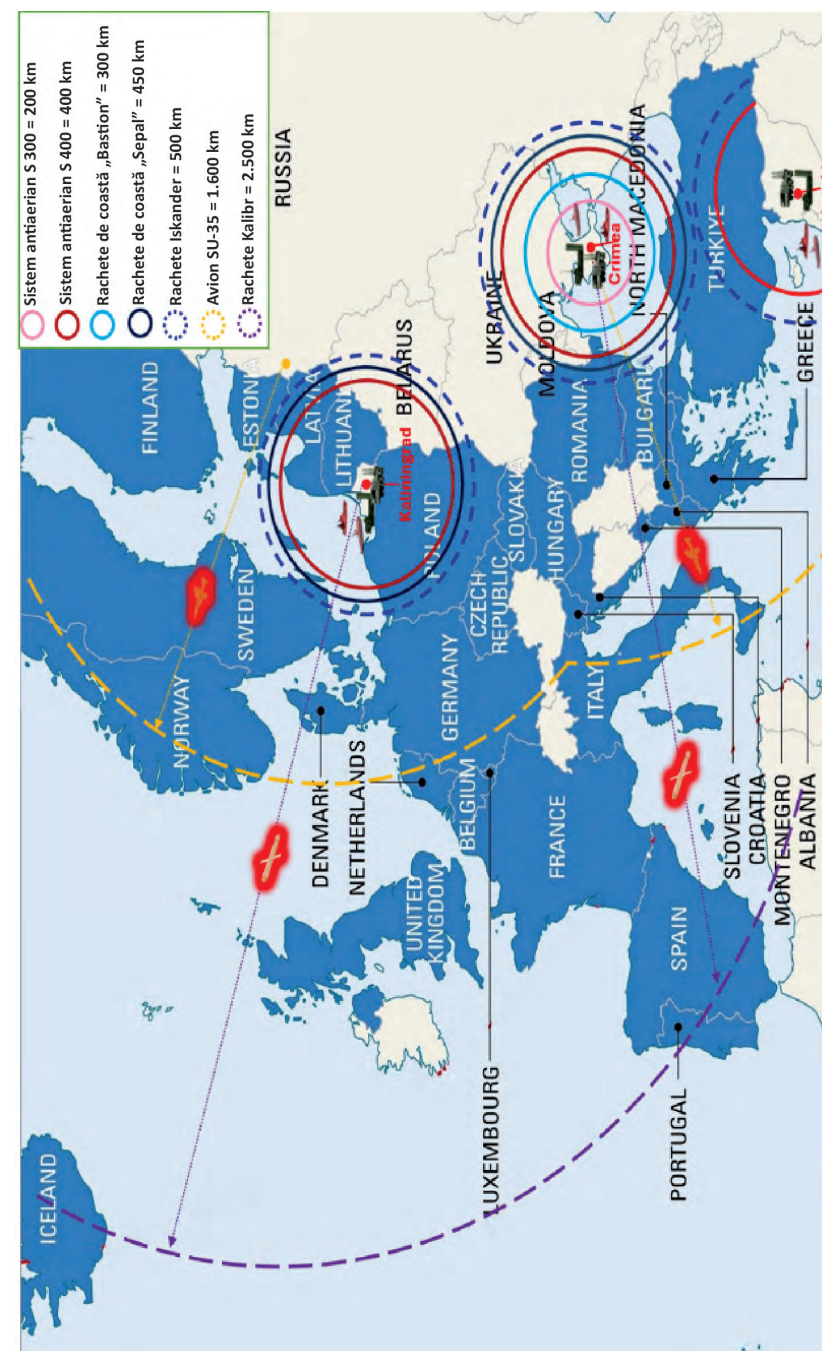

Figura 1: Zona de acoperire aproximativă a capabilităților A2/AD ale Rusiei pe flancul estic și sudic al NATO, actualizare după Wright și Barrie, 2024

Rusia este în măsură să desfășoare un război complex prin acțiuni în domenii multiple, punând accent pe amenințările și oportunitățile emergente în domeniul informațional, cibernetic, electronic și spațial.

mediului informațional și de securitate al secolului XXI, fiind extinse astăzi către așa-numita *propagandă computațională*, definită ca „utilizarea algoritmilor, automatizării, inteligenței artificiale, susținută de intervenția umană, pentru a distribui în mod intenționat informații înșelătoare prin intermediul rețelelor de socializare.” (Howard et al., 2023, pp. 47-53). Succesul acestora poate fi maximizat în combinație cu acțiunile cibernetice.

Reorganizarea structurilor de forțe și schimbarea tacticilor de întrebuințare a acestora în operațiile noului tip de conflict au reprezentat o altă linie de efort în doctrina rusă. Noile configurații de forțe rusești evidențiază o schimbare de paradigmă către o forță emergentă multidomeniu, poziționând ca element central *grupul de luptă de nivel batalion*, pe structura căruia, în sprijinul elementelor luptătoare tradiționale mecanizate sau blindate, sunt atașate structuri aparținând în trecut eşaloanelor superioare, precum sisteme avansate de rachete sol-aer ghidate prin radar, sisteme de artilerie și rachete cu bătaie mare integrate cu vehicule aeriene fără pilot și mijloace de război electronic, toate acestea furnizând unei singure unități de manevră capabilități integrate multidomeniu. Primul exemplu de întrebuințare în luptă a fost la 11 iulie 2014, în cadrul atacului de la Zelenopillya, împotriva forțelor mecanizate ucrainene. Ceea ce a făcut atacul unic a fost utilizarea de către Rusia a UAV, a elementelor cibernetice și a forțelor terestre sub un singur comandant de batalion, lucrând împreună pentru a realiza un efect combinat multidomeniu. Succesul răsunător al acestei acțiuni a încurajat multiplicarea ei pe frontul ruso-ucrainean, însă a impulsionează adversarii ucraineni și NATO pentru găsirea rapidă a unor măsuri de contracarare.

Analizând acțiunile militare recente, putem concluziona că Rusia este în măsură să desfășoare un război complex prin acțiuni în domenii multiple, punând accent pe amenințările și oportunitățile emergente în domeniul informațional, cibernetic, electronic și spațial. Abordarea Rusiei asupra domeniilor și integrării multidomeniu prezintă diferențe față de cadrul conceptual occidental, combinând o serie de concepte tradiționale în teoria și practica militară rusă, precum:

❖ *Războiul de tip nou*, constând în operații de tip asimetric care se desfășoară în mai multe domenii, fizice și informaționale, guvernate

de amenințarea nucleară în scopul manipulării percepțiilor și deciziilor adversarilor, modelându-le comportamentul strategic în direcții favorabile Rusiei.

❖ *Războiul informațional*, bazat pe combinarea și suplinirea reciprocă a capabilităților de tip informațional-tehnic cu cele informațional-psihologice.

❖ *Controlul reflexiv*, ce urmărește îndeplinirea unei misiuni prin înșelarea, convingerea, constrângerea și manipularea unui adversar cu ajutorul unor informații special dezvoltate pentru a-i fi adresate acestuia.

❖ *Dezorganizarea*, reprezentând perturbarea sistemului de comandă-control/C2 al adversarului cu scopul de a obstrucționa capacitatea acestuia de a coordona acțiuni și de a lua decizii.

❖ *Deținerea avantajului în perioada inițială a războiului* prin considerarea nivelului de pregătire și a motivației de a lupta drept factori determinanți și prin desfășurarea unor acțiuni rapide cu efecte devastatoare în fazele inițiale ale conflictului, care ar putea fi decisive în obținerea succesului (Black et al., 2022, pp. 54-57).

Deși afectată de provocări și deficiențe structurale, Rusia continuă să se adapteze pentru a-și urmări avantajele în domeniile militare și non-militare. În ciuda dificultăților sale, este de așteptat ca modul de gândire rusesc privind MDO și teoriile aferente să-și continue evoluția. Gânditorii militari ruși elaborează continuu noi concepte, tactici și metode pe baza lecțiilor învățate din operațiile sale în desfășurare, impulsionate de evoluțiile tehnologice, precum și ca urmare a analizării abordărilor occidentale, cu intenția de a exploata oportunitățile pe care acestea le prezintă.

ABORDAREA CHINEI PRIVIND OPERAȚIILE MULTIDOMENIU

Republica Populară Chineză percepe starea actuală a competiției dintre marile puteri ca un proces continuu de utilizare a tuturor pârghiilor sale militare și non-militare pentru a-și atinge obiectivele strategice majore. Acest aspect se reflectă în implementarea strategiei de fuziune civil-militară și a doctrinei „*triadei nucleare*”, fundamentate pe principiile unui război nerestricționat. Simultan, se pregătește pentru eventualitatea unor conflicte de mare intensitate, concentrându-se

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Gânditorii militari ruși elaborează continuu noi concepte, tactici și metode pe baza lecțiilor învățate din operațiile sale în desfășurare, impulsionate de evoluțiile tehnologice, precum și ca urmare a analizării abordărilor occidentale, cu intenția de a exploata oportunitățile pe care acestea le prezintă.

Experții militari americani apreciază China ca deținând, încă din anul 2019, „cea mai avansată forță de rachete balistice din lume”, care ar pune la îndoială capacitatea SUA de a răspunde acestei amenințări, supra-solicitându-i sistemele de apărare antirachetă deținute.

pe concepte precum „războiul informatizat” și „confruntarea sistemelor” multidomeniu, adoptând o abordare neconvențională și utilizând toate pârghiile puterii disponibile pentru a-și asigura un avantaj în competiție, sub pragul conflictului armat.

Tensiunile provocate la adresa securității regionale și mondiale prin reafirmarea pretențiilor asupra insulelor din Marea Chinei de Sud și de Est, amenințările constante privind invazia și anexarea Taiwanului, coroborate cu lipsa de transparență privind sporirea arsenalului militar, inclusiv a celui nuclear, au accentuat rivalitatea cu SUA și aliații acestora. Învățând conceptele de operare ale forțelor occidentale, China a trecut la dezvoltarea unei strategii A2/AD în zona Indo-Pacificului în scopul protejării intereselor și descurajării proiecției de putere a SUA în regiune, model împrumutat ulterior și de Rusia. Dezvoltarea capabilităților A2/AD a comportat investiții semnificative în noi aeronave, rachete sofisticate sol-aer, modernizarea marinei de suprafață și a flotei de submarine, însă efortul a fost concentrat pe creșterea performanțelor rachetelor balistice ghidate cu precizie. Experții militari americani apreciază China ca deținând, încă din anul 2019, „cea mai avansată forță de rachete balistice din lume” (Impson, 2020), care ar pune la îndoială capacitatea SUA de a răspunde acestei amenințări, supra-solicitându-i sistemele de apărare antirachetă deținute. Pentru țintele terestre, China a desfășurat rachetele balistice care satisfac toate cele trei obiective ale strategiei lor A2/AD: rachetele intercontinentale DF-31 și DF-41, cu o bătaie între 11.000 și 15.000 km, au capacitatea de a lovi teritoriul continental al Statelor Unite, racheta cu rază medie DF-26, poreclită și „ucigaș al Guam-ului”, poate lovi bazele militare ale SUA situate pe insule la 4.000 km, iar racheta DF-21D, cunoscută și sub denumirea de „ucigașul portavioanelor”, poate împiedica apropierea acestor nave pe o rază de peste 1.700 km (Mihal, 2021). În plus, construirea unei rețele de baze militare pe insule artificiale în Marea Chinei de Sud a contribuit la extinderea rolului de putere militară mondială și a amplificat provocările pentru SUA și aliați în această zonă. O estimare a zonei de acoperire a capabilităților A2/AD ale Chinei în zona Pacificului este ilustrată în figura 2.

Literatura militară chineză recunoaște din ce în ce mai mult relevanța strategică a domeniilor emergente, precum spațiul cibernetic, spațiul

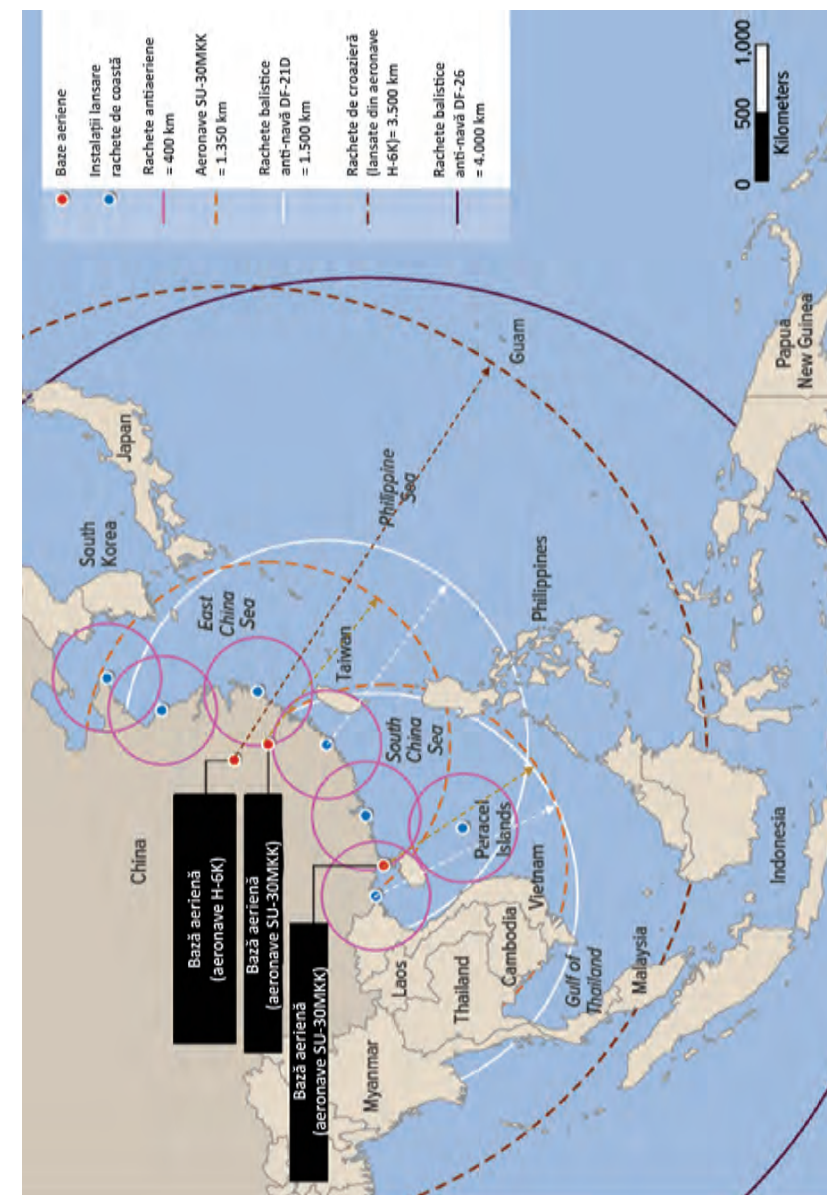

Figura 2: Zona de acoperire aproximativă a capabilităților A2/AD ale Chinei în zona Pacificului (CBO, 2023)

Cel mai recent concept operațional al Chinei, denumit „Războiul de Precizie Multidomeniu”, se concentrează pe „utilizarea rețelelor avansate de comandă și control (C2), a inteligenței artificiale, a analizei de date masive și a altor tehnologii moderne pentru a identifica și exploata vulnerabilitățile critice din sistemele de operare ale adversarilor”.

cosmic, mediul electromagnetic și domeniul cognitiv, considerând de primă importanță domeniul informațional. Armata Chinei își concentrează organizarea, achizițiile de echipamente și instruirea tot mai mult pe desfășurarea operațiilor militare în medii informatizate care să perturbe și să domine sistemul de sisteme al adversarilor. Abordarea multidomeniu în doctrina chineză se bazează pe concepte proprii, precum „războiul informatizat” și „confruntarea sistemelor”. Primul constă în utilizarea tehnologiilor emergente pentru obținerea, prelucrarea și transmiterea informației, folosirea inteligenței artificiale și robotizarea sistemelor militare, iar cel de-al doilea vizează afectarea nodurilor și a legăturilor dintre elementele unei forțe adverse care operează în diferite domenii.

China excelează în dezvoltarea și implementarea tehnologiilor emergente în domeniul militar prin capabilități de producție a microelectronice, componentelor pentru mașini, echipamentelor de telecomunicații, radarelor, dispozitivelor optice, senzorilor și a altor produse necesare fabricării rachetelor, a sistemelor fără echipaj la bord și a tancurilor. Un exemplu îl reprezintă experimentarea, în cadrul celor mai recente exerciții militare (Peace Unity-2024 și Golden Dragon-2024), a unor câini roboți, desantați de drone în spatele liniilor inamice și destinați să sprijine militarii în operații urbane prin capabilități de tragere cu diferite arme, de aruncare a grenadelor, de dezamorsare a explozivilor, fiind, totodată, coordonați și sprijiniți în zona de acțiune de vehicule aeriene și terestre fără echipaj la bord (Hurst, 2024, p. 13). Provocarea majoră pentru adversarii occidentali rezidă în statutul Chinei de exportator al acestor tehnologii către parteneri strategici precum Rusia, Coreea de Nord sau Iran, urmărind interese economice și de consolidare a unor relații durabile cu aceștia.

Cel mai recent concept operațional al Chinei, denumit „Războiul de Precizie Multidomeniu” (Multi-Domain Precision Warfare/MDPW), se concentrează pe „utilizarea rețelelor avansate de comandă și control (C2), a inteligenței artificiale, a analizei de date masive și a altor tehnologii moderne pentru a identifica și exploata vulnerabilitățile critice din sistemele de operare ale adversarilor.” (Osborn, 2023). Conceptul se aliniază obiectivului armatei de a dezvolta o forță „mecanizată, informatizată și inteligentizată”, capabilă să acționeze

eficient într-un mediu de operare caracterizat de interdependența și integrarea multidomeniu (Withington, 2023). Scopul este de a coordona capabilitățile din diferite domenii – terestru, maritim, aerian, spațial, cibernetic și al spectrului electromagnetic (EMS) – pentru a realiza lovituri precise împotriva vulnerabilităților identificate ale adversarilor. Noul tip de război este bazat pe informații, pe inteligența artificială, conectivitatea între categoriile de forțe și capacitatea de a atinge noi niveluri de precizie în identificarea și atacarea țintelor.

În viziunea Pentagonului, implementarea acestui concept în doctrina chineză reprezintă o replicare a inițiativelor de dezvoltare ale SUA privind organizarea grupărilor de forțe multidomeniu (Multi-Domain Task Forces/MDTF) și dezvoltarea Conceptului întrunit de comandă-control în toate domeniile (Joint All Domain Command and Control/JADC2). Această similaritate subliniază influența pe care conceptele americane de modernizare militară o au asupra strategiilor emergente ale Chinei, sugerând o adaptare continuă a forțelor militare chineze pentru a ține pasul cu tendințele globale în materie de operații multidomeniu.

ABORDAREA COREEI DE NORD PRIVIND OPERAȚIILE MULTIDOMENIU

În ultimul deceniu, Coreea de Nord a adoptat o abordare centrată pe dezvoltarea unor concepte și capabilități militare orientate spre o „strategie asimetrică”, proiectată să susțină un tip de „război hibrid” (Black et al., p. 22). Această strategie vizează exploatarea vulnerabilităților critice ale unui adversar superior din punct de vedere militar, cu scopul de a produce un impact psihologic semnificativ care să influențeze negativ inițiativele, acțiunile sau voința acestuia. Pentru atingerea acestor obiective, Coreea de Nord se sprijină pe o armată numeroasă, completată de utilizarea rachetelor balistice și a armelor nucleare, susținute de capabilități asimetrice în domenii operaționale emergente, precum cibernetic, electronic și informațional, menite să descurajeze agresiunile. De asemenea, recurge la forțele pentru operații speciale pentru a desfășura misiuni de sabotaj, perturbare și neutralizare a sistemelor de comandă, control, comunicații și informații ale adversarului.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În ultimul deceniu, Coreea de Nord a adoptat o abordare centrată pe dezvoltarea unor concepte și capabilități militare orientate spre o „strategie asimetrică”, proiectată să susțină un tip de „război hibrid”.

Coreea de Nord a dezvoltat unități militare și civile specializate în război electronic, cibernetic și informațional, împreună cu „capabilități informatice și de informații surprinzător de sofisticate, precum și o bază instituțională pentru a susține aceste activități”.

Similar Chinei, Coreea de Nord acordă o atenție tot mai mare importanței domeniului informațional, utilizând mijloace cibernetice, de război electronic și capabilități spațiale pentru a exploata vulnerabilitățile adversarilor. În contextul acțiunilor îndreptate împotriva principalului său rival, Coreea de Sud, se observă o schimbare subtilă a priorităților strategice, de la dezvoltarea forțelor militare convenționale terestre, aeriene și navale către modernizarea și diversificarea capabilităților ofensive de război electronic și cibernetic. Aceste eforturi sunt orientate spre subminarea voinței naționale și a coeziunii alianței Coreei de Sud cu SUA, prin atacuri ce vizează structurile societății, economia și infrastructura critică.

În ciuda situației economice dificile, după anul 2010, Coreea de Nord și-a prioritarizat efortul pentru sporirea arsenalului militar cu accent deosebit pe dezvoltarea rachetelor balistice și a programului nuclear în scopul descurajării Statelor Unite și aliaților acestora din zona Asia-Pacific.

Procesul de transformare și modernizare a capabilităților militare a parcurs cinci etape succesive, începând cu creșterea masivă a efectivelor armatei, urmată de dezvoltarea rachetelor balistice cu rază scurtă și medie (până la 2.500 km), concomitent cu sporirea arsenalului nuclear, care capătă prioritate, apoi extinderea capabilităților rachetelor balistice către cele cu rază lungă (până la 5.000 km) și a celor intercontinentale (peste 12.000 km). Ambițiile Phenian-ului se îndreaptă spre deținerea supremației în privința bătăii rachetelor, inclusiv a celor nucleare, considerate drept cel mai eficient mijloc de descurajare, capabilitățile celor aflate în serviciu fiind prezentate în figura 3.

Ultimele două etape au fost rezervate modernizării capabilităților de lovire cu rachete pentru forțele navale, intensificării instruirii forțelor pentru operații speciale și, nu în ultimul rând, dotării forțelor aeriene cu noi tehnologii, inclusiv folosirea sistemelor aeriene fără pilot la bord (Tasic, 2021, pp. 53-72). Coreea de Nord a dezvoltat unități militare și civile specializate în război electronic, cibernetic și informațional, împreună cu „capabilități informatice și de informații surprinzător de sofisticate, precum și o bază instituțională pentru a susține aceste activități.” (Black et al., p. 23).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Acțiunile ofensive desfășurate, constând în numeroasele teste ale rachetelor balistice, atacurile cibernetice și în spectrul electromagnetic asupra forțelor militare și instituțiilor civile din Coreea de Sud, propaganda internă și externă, arată că strategia asimetrică abordată este, cu certitudine, una de tip non-liniar și stratificat, care prezintă elemente comune conceptului de operații în mai multe domenii, însă fără a fi susținută, până în prezent, printr-o capacitate de integrare și sincronizare a acestor capabilități inter-domenii. Integrarea și coordonarea efectelor în multiple domenii ar putea fi un veritabil multiplicator de forță, iar regimul nord-coreean a demonstrat o capacitate remarcabilă de a sincroniza propaganda și declarațiile oficiale cu acțiuni belicoase, precum lansările de rachete și acțiuni menite să demonstreze performanțele nucleare. Această abordare urmărește consolidarea percepției asupra gravității amenințărilor sale, în vederea amplificării efectului de descurajare.

Integrarea și coordonarea efectelor în multiple domenii ar putea fi un veritabil multiplicator de forță, iar regimul nord-coreean a demonstrat o capacitate remarcabilă de a sincroniza propaganda și declarațiile oficiale cu acțiuni belicoase, precum lansările de rachete și acțiuni menite să demonstreze performanțele nucleare.

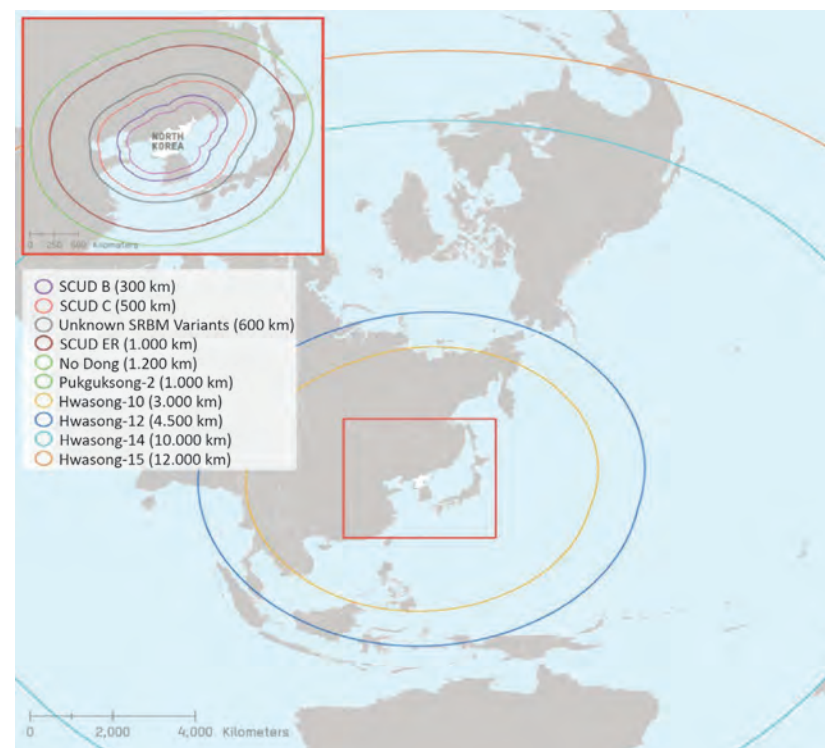

Figura 3: Capabilitățile sistemelor de rachete balistice aparținând Coreei de Nord (Defense Intelligence Agency, 2021)

Lipsa de transparență a regimului de la Phenian și controlul exclusiv deținut asupra propriilor instituții de media limitează accesul la informații oficiale despre conceptele operaționale și doctrina armatei Coreei de Nord. Așadar, extinderea acestora către un cadru de operare multidomeniu concurent cu cel occidental poate fi interpretată și ca rezultat al intensificării cooperării în domeniul militar cu Rusia și China, însă sub rezerva multiplelor incertitudini.

ABORDAREA IRANULUI PRIVIND OPERAȚIILE MULTIDOMENIU

Amplificarea influenței SUA și a aliaților occidentali în zona Orientului Mijlociu la sfârșitul secolului XX a constituit o provocare majoră pentru interesele Iranului de a-și menține statutul de principal pol de putere în regiune. Poziționarea geostrategică determină Iranul să adopte o strategie de apărare de 360 de grade, apreciind că războiul poate începe din orice direcție pe fondul neîncrederii și adversităților istorice manifestate față de SUA și aliații acestora din proximitate. Totodată, conștientizează necesitatea de a se baza pe resursele militare proprii, dezvoltate cu tehnologii autohtone din cauza impactului sancțiunilor economice, necesitatea adoptării unei strategii de război asimetric, dată de discrepanța dintre amenințări și resurse, precum și necesitatea de a apela la grupări de tip *proxy* sau metode de război neconvențional pentru a-și proiecta influența și pentru a o contracara pe cea a SUA în întregul Orient Mijlociu.

Conceptele iraniene despre războiul viitorului se bazează pe o strategie generală de „apărare activă” și descurajare, folosind capabilități A2/AD atât convenționale, cât și asimetrice, pentru a rezista incursiunilor militare străine, presupuse a fi conduse de SUA (Black et al., pp. 20-21). Totodată, conducerea de la Teheran acordă prioritate securizării regimului împotriva amenințărilor pe plan intern, tratând stabilitatea internă ca o condiție esențială pentru succesul acțiunilor împotriva amenințărilor externe. Acest lucru nu se referă doar la reprimarea disidenței interne, ci demonstrează o atenție deosebită asupra amenințării create de activitățile informaționale ostile, inclusiv prin război psihologic, spionaj, mijloace de război electronic și cibernetic și acțiunile țintite ale forțelor pentru operații speciale.

Forțele armate regulate ale Iranului sunt constituite din Armata Republicii Islamice a Iranului (Artesh), având ca misiune principală apărarea granițelor naționale. În afara acesteia, statul se bazează și pe Corpul Gardienilor Revoluției Islamice (IRGC), o forță revoluționară cu roluri suplimentare, inclusiv în războiul asimetric, războiul *proxy* și securitatea internă, dar care deține controlul asupra programului de rachete balistice și a operațiunilor externe. Categoriile de forțe principale au roluri atât în apărarea internă, cât și în operațiunile externe, cu excepția forțelor navale și a celor de rachete balistice, care sunt axate doar pe conflictele externe. Rolul forțelor terestre și al celor aeriene ale IRGC în a combate insurgenții sau a respinge o potențială invazie poate fi modificat în sensul sprijinirii grupărilor *proxy* și partenerilor Iranului din străinătate. Acest aspect s-a demonstrat prin folosirea specialiștilor în contrainsurgență, a dronelor, artileriei și rachetelor în Irak, în Siria și, recent, în conflictul dintre Israel și Palestina. Doctrina Iranului utilizează aceste forțe *proxy* și grupuri aliate, cum ar fi Hezbollah și diverse miliții din Irak și Siria, pentru a-și proiecta influența și a crea adâncime strategică fără a angaja confruntări directe.

Strategia de descurajare a Iranului se centrează pe principiul „Descurajării prin represalii” sau „Amenințarea în răspuns la amenințare”, mai precis, principiul de a răspunde la un atac prin acțiuni de represalii care cauzează suferință adversarului, pentru a-l descuraja de la agresiune sau pentru a detensiona rapid o situație de criză (McInnis, 2017, pp. 17-19). În ceea ce privește descurajarea prin represalii, Iranul se îndreaptă către o abordare cu care exploatează oportunitățile oferite de noile domenii și tehnologii. Continuă să dezvolte sisteme de rachete balistice și de croazieră cu rază lungă pentru a compensa lipsa de putere aeriană cu rază lungă, investind, totodată, tot mai mult în forțe și capabilități pentru războiul cibernetic și informațional.

Progresele militare iraniene constau în:

- dezvoltarea rachetelor și dronelor inteligente lansate de pe platforme terestre, de pe elicoptere sau de pe mare (Dagres, 2024, p. 23);
- producția rachetelor balistice cu rază medie de acțiune, cea mai recentă fiind Khorramshahr-4, cu o bătaie de 2.000 km, concomitent cu sporirea ambițiilor de a produce rachete intercontinentale (Rubin, 2024-a, p. 25);

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Strategia de descurajare a Iranului se centrează pe principiul „Descurajării prin represalii” sau „Amenințarea în răspuns la amenințare”, mai precis, principiul de a răspunde la un atac prin acțiuni de represalii care cauzează suferință adversarului, pentru a-l descuraja de la agresiune sau pentru a detensiona rapid o situație de criză.

Principiile Bătăliei Aero-Terestre americane au fost contracarate prin strategii A2/AD, război asimetric și hibrid, care presupuneau acțiuni în diverse medii, urmând ca la acestea să se răspundă ulterior prin MDO, bazate pe integrarea capabilităților, convergență și sincronizare acțională.

- reușita industriei spațiale de a lansa, până în prezent, șase sateliți și de a construi trei baze spațiale de lansare a acestora (Rubin, 2024-b, p. 31).

Atacurile recente cu rachete dinspre Israel au impulsionat conducerea militară a Iranului pentru reevaluarea apărării antiaeriene și modernizarea radarelor, a sistemelor de rachete antiaeriene, a sistemelor de război electronic și a dronelor ce vor fi cât mai repede integrate în ciclul de apărare antiaeriană a țării.

Apreciem că Iranul se îndreaptă către o abordare multidomeniu prin prisma dezvoltării capabilităților atât pentru domeniile fizice, cât și pentru noile domenii – cibernetic, spațial și informațional, valorificând tehnologii emergente. O provocare în acest parcurs o reprezintă dorința de a dezvolta forțe armate profesioniste, integrate și interoperabile, îngreunată însă de competiția și duplicarea persistentă dintre Armata Republicii Islamice a Iranului și Gardienii Revoluției Islamice, ce marchează o barieră continuă în eforturile de consolidare a interoperabilității pentru operații întrunite și multidomeniu.

CONCLUZII

Menținerea unei poziții de superioritate strategică la nivelul mediului actual de securitate presupune transformări și adaptări complexe ale gândirii și acțiunii militare pentru principalii actori aflați în competiție. O scurtă analiză privind apariția și evoluția conceptelor operaționale ne arată că acestea s-au determinat unele pe altele, în contrapartidă, și au fost adaptate în funcție de interesele strategice ale fiecărui actor, de condițiile de dezvoltare economică, de urgența noilor tehnologii și chiar de poziționarea geografică. Astfel, observăm că principiile Bătăliei Aero-Terestre americane au fost contracarate prin strategii A2/AD, război asimetric și hibrid, care presupuneau acțiuni în diverse medii, urmând ca la acestea să se răspundă ulterior prin MDO, bazate pe integrarea capabilităților, convergență și sincronizare acțională. Abordarea multidomeniu prezintă însă notabile similitudini și diferențe între principalii adversari strategici analizați, despre care putem sintetiza următoarele:

- ❖ Rusia a evoluat de la o doctrină de război non-liniar/hibrid la una de război „de generație nouă”, caracterizată prin sincronizarea acțiunilor în multiple domenii (terestru, aerian, maritim, spațial și cibernetic).

A investit în dezvoltarea capabilităților A2/AD din spațiul euroatlantic și a integrat tehnologii emergente și strategii multidomeniu pentru a descuraja potențialele acțiuni ale NATO. Structurile de forțe rusești s-au reorganizat pentru a reflecta o abordare integrată a operațiilor militare, cu un accent puternic pe capabilități de tip multidomeniu, cum ar fi UAV-uri, sisteme avansate de apărare aeriană, sisteme de rachete de mare precizie, război cibernetic și război electronic.

- ❖ China și-a consolidat capacitățile A2/AD în regiunea Indo-Pacificului, concentrându-se pe dezvoltarea de rachete balistice avansate, sisteme de apărare sofisticate și infrastructuri militare dispuse pe insule artificiale, cu scopul de a descuraja proiecția de putere a SUA și a aliaților săi. A adoptat concepte operaționale inovative, precum „războiul informatizat” și „confruntarea sistemelor”, vizând exploatarea vulnerabilităților inamicilor.

❖ Coreea de Nord a optat pentru o strategie militară asimetrică, bazată pe exploatarea vulnerabilităților superputerilor, folosind capabilități neconvenționale, inclusiv războiul cibernetic și informațional, rachete balistice și arme nucleare. Războiul hibrid și operațiunile de sabotaj, cum ar fi cele desfășurate de forțele speciale nord-coreene, sunt componente esențiale ale strategiei militare, cu scopul de a provoca impacturi psihologice și de a destabiliza infrastructurile strategice ale adversarilor.

❖ Iranul investește masiv în dezvoltarea și implementarea capabilităților A2/AD, cum ar fi rachetele balistice, sistemele de apărare aeriană avansate și dronele de atac. Acesta aplică un concept de război hibrid, combinând capabilitățile cibernetice și de informații cu operațiuni asimetrice pentru a influența opinia publică și a destabiliza alianțele NATO sau ale SUA în regiune. Iranul are o vastă rețea de grupuri proxy și aliați, care poate fi folosită pentru a duce războaie asimetrice pe multiple fronturi, complicând orice strategie multidomeniu.

Prin urmare, constatăm că nici Rusia, nici China, Iranul sau Coreea de Nord nu au o doctrină explicită „multidomeniu”, ci doar putem deduce că aceste state au o gândire militară cu elemente multidomeniu care își găsesc corespondente în doctrina SUA și a NATO prin tendințele de reorganizare a structurilor de forțe, prioritățile în dezvoltarea capabilităților sau tacticile de întrebuințare a acestora în operații militare sau exerciții recente.

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Nici Rusia, nici China, Iranul sau Coreea de Nord nu au o doctrină explicită „multidomeniu”, ci doar putem deduce că aceste state au o gândire militară cu elemente multidomeniu care își găsesc corespondente în doctrina SUA și a NATO prin tendințele de reorganizare a structurilor de forțe, prioritățile în dezvoltarea capabilităților sau tacticile de întrebuințare a acestora în operații militare sau exerciții recente.

În fața unor adaptări rapide și agresive ale modului de răspuns din partea principalilor competitori strategici, identificăm câteva implicații pentru consolidarea abordării viitoare a MDO desfășurate de SUA și NATO:

- continuarea investițiilor pentru integrarea tehnologiilor avansate în echipamente (inteligența artificială, realitatea augmentată, armele cibernetice și sistemele autonome), care să sprijine integrarea și sincronizarea MDO;
- asigurarea interoperabilității între forțele NATO, îndeosebi de comandă și control (C2);
- crearea unei reziliențe cibernetice robuste, îmbunătățirea capabilităților de apărare informațională și de contracarare a dezinformării;
- extinderea cooperării cu aliații la nivel regional și global, precum și cu statele terțe și organizațiile internaționale;
- testarea și validarea doctrinelor pentru MDO prin exerciții militare integrate;
- formarea și instruirea personalului militar pentru desfășurarea MDO.

Aceste implicații subliniază necesitatea de a construi o abordare integrată, flexibilă și inovativă pentru a răspunde provocărilor strategice ale viitorului, în special în fața capabilităților emergente ale adversarilor și a complexității unui război global „din ce în ce mai multidomeniu”.

BIBLIOGRAFIE:

1. Black, J. et al. (2022). *Multi-Domain Integration in Defence Conceptual Approaches and Lessons from Russia, China, Iran and North Korea*. RAND Corporation.
2. CBO (2023). *U.S. Hypersonic Weapons and Alternatives*, Congressional Budget Office, <https://www.cbo.gov/publication/58924>, accesat la 21 octombrie 2024.
3. Dagres, H. (2024). *Iranian Military Equipment Integrating Artificial Intelligence*. Operational Environment Watch (8), p. 23, <https://fmso.tradoc.army.mil/oe-watch-previous-issues/>, accesat la 11 martie 2024.
4. Defense Intelligence Agency (2021). *North Korea A Growing Regional and Global Threat*, p. 27, <https://www.dia.mil/Military-Power-Publications/>, accesat la 10 aprilie 2024.

5. Dwight, P. (2023). *Multi-Domain Operations: Passing the Torch*. Hague: The Hague Centre for Strategic Studies, <https://hcss.nl/report/multi-domain-operations-passing-the-torch/>, accesat la 17 mai 2024.
6. Feickert, A. *The Army's Multi-Domain Task Force (MDTF)*, Congressional Research Service, <https://sgp.fas.org/crs/natsec/IF11797.pdf>, accesat la 19 aprilie 2024.
7. Griesemer, T. (2018). *Russian Military Reorganization: A Step Towards Multi-Domain Operations*. OTH: Multi-Domain Operations&Strategy, <https://othjournal.com/2018/11/19/russian-military-reorganization-a-step-toward-multidomain-operations/>, accesat la 29 mai 2024.
8. Howard, P. et al. (2023). *Computational propaganda: Concepts, methods, and challenges*. Sage Journal, 8(2), pp. 47-53, <https://doi.org/10.1177/20570473231185996>, accesat la 19 septembrie 2024.
9. Hurst, C. (2024). *China Introduces New Unmanned Systems in Combat Exercises*. Operational Environment Watch (8), 13, <https://fmso.tradoc.army.mil/oe-watch-previous-issues/>, accesat la 12 decembrie 2024.
10. Impson, N. (2020). *The Next Warm War: How History's Anti-Access/Area Denial Campaigns Inform the Future of War*. În *Small Wars Journal*, <https://archive.smallwarsjournal.com/comment/62423>, accesat la 15 noiembrie 2024.
11. Lund-Hansen, K., Reilly, J. (1 noiembrie 2024). *The Multi-Domain Operations Approach to Intermediate PME*, WAR ROOM: <https://warroom.armywarcollege.edu/articles/competencies-6/>, accesat la 5 februarie 2025.
12. Ministerul Afacerilor Externe/MAE (11 iulie 2023). *Comunicatul Summitului NATO de la Vilnius*, mae.ro, <https://www.mae.ro/node/62432>, accesat la 22 decembrie 2024.
13. MAE (2024). *Declarația Summitului de la Washington emisă de șefii de stat și de guvern care au participat la reuniunea Consiliului Nord-Atlantic din Washington, D.C.*, <https://www.presidency.ro/ro/media/comunicate-de-presa/washington-summit-declaration-issued-by-the-heads-of-state-and-government-participating-in-the-meeting-of-the-north-atlantic-council-in-washington-d-c-10-july-2024>, accesat la 21 octombrie 2024.
14. McInnis, M. (2017). *Iranian Concepts of Warfare – Understanding Tehran's Evolving Military Doctrines*. American Enterprise Institute, pp. 18-19, <https://www.aei.org/research-products/report/iranian-concepts-of-warfare-understanding-tehrans-evolving-military-doctrines/>, accesat la 25 septembrie 2024.
15. Mihal, C.J. (iulie-august 2021). *Understanding the People's Liberation Army Rocket Force Strategy, Armament, and Disposition*. În *Military Review*, pp. 220-234, <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/English-Edition-Archives/China-Reader-Special->

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

- Edition-September-2021/Mihal-PLA-Rocket-Force/, accesat la 25 noiembrie 2024.
16. Minculete, Gh. (2023). *Abordări conceptuale, organizatorice și relaționale privind operațiile multi-domeniu*. În revista *Gândirea militară românească*, pp. 164-185.
  17. Minculete, Gh. (2024). *Augmentarea logisticii operațiilor joint multinaționale în condiții de modernitate și progres*. Sibiu: Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”.
  18. NATO ACT (2022). *Multi-Domain Operations: Enabling NATO to Outpace and Out-think its Adversaries*, Allied Command Transformation, <https://www.act.nato.int/article/multi-domain-operations-enabling-nato-to-outpace-and-out-think-its-adversaries/>, accesat la 5 noiembrie 2024.
  19. NATO ACT (10-11 octombrie 2023). NATO Multi-Domain Operation Conference 2023. Raport, www.act.nato.int:www.act.nato.int/wp-content/uploads/2024/05/2024-MDO-Catalogue-April-12.pdf, accesat la 27 noiembrie 2024.
  20. NRDC-ITA (2024). *NATO Allied Reaction Force*, [nrdc-ita.nato.int:https://nrdc-ita.nato.int/operations/allied-reaction-force](https://nrdc-ita.nato.int/operations/allied-reaction-force), accesat la 22 noiembrie 2024.
  21. Osborn, K. (2023). *China's New "Multi-Domain Precision Warfare" Operational Concept "Mirrors" US Strategy*, <https://warriormaven.com/china/chinas-new-multi-domain-precision-warfare-operational-concept-completely-mirrors-us-strategy>, accesat la 2 februarie 2025.
  22. Rubin, M. (2024-a). *Iran Highlights Recent Missile Achievements. Operational Environment Watch*, p. 25, <https://fmso.tradoc.army.mil/oe-watch-previous-issues/>, accesat la 11 aprilie 2024.
  23. Rubin, M. (2024-b). *Iran Spaceport to Open in 2025. Operational Environment Watch*, p. 31, <https://fmso.tradoc.army.mil/oe-watch-previous-issues/>, accesat la 11 aprilie 2024.
  24. *National Security Strategy of the Russian Federation* (2021), https://rusmilsec.blog/wp-content/uploads/2021/08/nss_rf_2021_eng_.pdf, accesat la 17 noiembrie 2024.
  25. Tasic, M. (2021). *Exploring North Korea's Asymmetric Military Strategy*. În *Naval War College Review*, 72(4), pp. 53-72, <https://www.jstor.org/stable/26775519>, accesat la 10 decembrie 2024.
  26. TRADOC (2018). *Pamphlet 525-3-8, U.S. Army Concept for Multi-Domain Combined Arms Operations at Echelons above Brigade*. Virginia, SUA: U.S. Army Training and Doctrine Command.
  27. U.S. Army. (2022). *FM 3-0 Operations*, Headquarters Department of the Army, Washington, D.C.
  28. U.S. DoD (2022). *U.S. National Defense Strategy, Department of Defense*, <https://www.defense.gov/National-Defense-Strategy>, accesat la 14 septembrie 2024.

29. Withington, T. (2023). *MDO with Chinese Characteristics*, Armada International, <https://www.armadainternational.com/2023/11/chinese-military-communications-modernisation/>, accesat la 10 octombrie 2024.
30. Wright, T., Barrie, D. (2024). *The return of long-range US missiles to Europe*, <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2024/08/the-return-of-long-range-us-missiles-to-europe/>, accesat la 14 octombrie 2024.

IMPLICAȚIILE INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN RĂZBOIUL VIITORULUI

Colonel (rtr.) prof. univ. dr. Gheorghe BOARU

*Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România,
membru titular al Academiei de Științe ale Securității Naționale
DOI: 10.55535/GMR.2025.1.02*

Artificial intelligence (AI) is not a myth; it is a reality... and it is already influencing numerous aspects of modern life. While AI has the potential to transform many fields, it is not a fully autonomous intelligence and cannot replicate all human cognitive functions. As AI continues to advance, exaggerated myths about its capabilities must be separated from the reality of its current developments to understand its true potential and its impact on people's lives.

AI holds significant strategic importance, both in every day life – by streamlining and automating processes, and in the military domain – by enhancing defensive and offensive capabilities.

In defence, AI aids decision-making, threat prevention and counteraction, protects soldiers, and ensures a tactical advantage over adversaries.

Overall, AI is a technology that continues to redefine the boundaries of innovation, bringing profound benefits across various sectors and contributing to societal progress.

Keywords: drones; cybernetics; artificial intelligence; machine learning; human-machine interaction;

INTRODUCERE

Inteligența artificială (IA) are un impact semnificativ în numeroase domenii, de la economie și sănătate până la securitate națională și apărare. Aceasta aduce o transformare majoră în felul în care sunt abordate problemele complexe, prin capacitatea de a procesa cantități masive de date, de a învăța din experiență și de a automatiza sarcini complexe.

În demersul de față voi evidenția câteva aspecte cheie ale importanței și utilității inteligenței artificiale, în general, și, în mod special, pentru sectorul militar.

❖ Importanța și utilitatea inteligenței artificiale, în general, abordează câteva aspecte mai importante, precum:

A. Automatizarea sarcinilor repetitive și îmbunătățirea eficienței

Inteligența artificială poate automatiza sarcini repetitive și consumatoare de timp, cum ar fi procesarea documentelor, analiza datelor complexe și gestionarea operațiunilor de rutină. Aceasta eliberează resursa umană pentru activități mai strategice și creative, permițând organizațiilor să devină mai eficiente și mai competitive.

B. Procesarea și analiza datelor mari (Big Data)

Capacitatea IA de a procesa și analiza rapid volume mari de date ajută la identificarea unor tipare și trenduri care pot trece neobservate de analiștii umani. Aceasta este importantă în domenii precum sănătatea (pentru diagnostice rapide), finanțele (pentru detectarea fraudei) și cercetarea științifică (pentru descoperirea de noi tehnologii sau tratamente).

C. Învățare și adaptabilitate

Algoritmii de învățare automată permit inteligenței artificiale să se îmbunătățească în timp, pe măsură ce procesează mai multe date și învață din experiențe. Aceasta face ca IA să fie adaptabilă la noi contexte și provocări, devenind din ce în ce mai precisă și mai eficientă pe măsură ce este utilizată.

*Capacitatea
inteligenței
artificiale de
a procesa și
analiza rapid
volume mari
de date ajută
la identificarea
unor tipare
și trenduri
care pot trece
neobservate de
analiștii umani.
Aceasta este
importantă în
domenii precum
sănătatea
(pentru
diagnostice
rapide),
finanțele (pentru
detectarea
fraudei) și
cercetarea
științifică (pentru
descoperirea de
noi tehnologii
sau tratamente).*

D. Inovații în interacțiunea om-mașină

Tehnologiile IA, precum recunoașterea vocală și procesarea limbajului natural, fac ca interacțiunea om-mașină să fie mai intuitivă și mai accesibilă. Aceste inovații îmbunătățesc experiența utilizatorilor și reduc barierele tehnologice în diverse sectoare, de la servicii pentru consumatori la educație și administrație publică.

❖ *Importanța și utilitatea inteligenței artificiale în domeniul militar*

Inteligența artificială reprezintă un avans strategic esențial în tehnologia de apărare și securitate, aducând schimbări fundamentale în felul în care sunt concepute și executate operațiile militare. Principalele domenii vizează probleme decizionale, de înzestrare, informaționale, logistice și de instruire, după cum urmează:

A. *Sprijin decizional și analiză strategică*

Inteligența artificială poate analiza rapid date din diverse surse, cum ar fi sateliți, drone și rețele de comunicații, și poate identifica amenințări sau oportunități strategice. Acest tip de analiză este esențial pentru luarea unor decizii rapide și bine informate, mai ales în situații critice de securitate națională.

B. *Autonomizarea vehiculelor și echipamentelor militare*

Vehiculele autonome, precum dronele și roboții, permit armatei să efectueze misiuni de recunoaștere, supraveghere și atac în zone periculoase, fără a pune în pericol vieți umane. De asemenea, IA poate fi folosită pentru a controla sistemele defensive, oferind un timp de reacție extrem de scurt la posibile atacuri.

C. *Războiul cibernetic și securitatea informațională*

Inteligența artificială este o componentă crucială în detectarea și contracararea atacurilor cibernetice. Algoritmii avansați pot analiza modele de trafic și comportamente suspecte în rețelele militare, identificând și prevenind atacurile cibernetice în timp real. Capacitățile de învățare automată permit acestor sisteme să se adapteze la noile tactici de atac.

D. *Suport logistic și operațional*

Inteligența artificială poate gestiona lanțurile de aprovizionare și logistice, optimizând resursele și asigurând că trupele au acces rapid la echipamente și provizii. Acest lucru este esențial pentru eficiența operațională și pentru menținerea mobilității armatei în situații de conflict.

E. Simulări și antrenamente

Sistemele de simulare bazate pe IA oferă soldaților un mediu realist pentru antrenament, în care pot exersa diverse scenarii de luptă. Aceste simulări sunt interactive și adaptative, permițând instruirea într-un mediu controlat, care reflectă dinamica unor situații reale.

F. *Suport în medicina de război și recuperarea soldaților*

Inteligența artificială este utilă și în asistența medicală a soldaților, prin diagnosticare rapidă pe câmpul de luptă și monitorizarea stării de sănătate a acestora. În recuperarea post-traumatică, IA poate susține, de exemplu, tratamentele personalizate, adaptate nevoilor fiecărui soldat, și poate îmbunătăți monitorizarea în timp real a stării acestora.

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ – CONCEPTE ȘI OPINII

Inteligența artificială este un domeniu al informaticii care se concentrează pe crearea de sisteme și algoritmi capabili să realizeze sarcini care, în mod obișnuit, necesită inteligență umană. Aceste sarcini pot include raționamentul, învățarea, recunoașterea imaginilor, procesarea limbajului natural, planificarea și luarea deciziilor. Scopul IA este să facă în așa fel încât calculatoarele și alte mașini să poată rezolva probleme complexe și să înțeleagă mediul înconjurător pentru a reacționa în mod autonom și eficient.

Inteligența artificială poate fi regăsită într-o varietate de domenii și aplicații, cum ar fi asistenții virtuali, mașinile autonome, aplicațiile de recunoaștere vocală, roboții industriali și algoritmii de recomandare. În general, IA poate fi utilizată pentru a îmbunătăți eficiența, a automatiza procese și a adăuga valoare în multe sectoare, de la medicină și educație la transporturi și divertisment, precum și în aplicații militare.

Apariția și dezvoltarea noilor tehnologii au permis utilizări spectaculoase ale unor aplicații benefice societății, dar și a unora distructive. În acest context, se poate spune că *tehnologia informației este „o sabie cu două tăișuri”*. (Boaru, David, 2022, pp. 312-315).

Pe măsură ce IA avansează, ea influențează tot mai mult și domenii precum filosofia, psihologia și biologia, oferind noi perspective asupra înțelegerii minții, a comportamentului uman și a modului în care

Inteligența artificială poate fi regăsită într-o varietate de domenii și aplicații, cum ar fi asistenții virtuali, mașinile autonome, aplicațiile de recunoaștere vocală, roboții industriali și algoritmii de recomandare.

Inteligența artificială este o componentă crucială în detectarea și contracararea atacurilor cibernetice. Algoritmii avansați pot analiza modele de trafic și comportamente suspecte în rețelele militare, identificând și prevenind atacurile cibernetice în timp real.

Animațiile de la Hollywood, jocurile video și pe computer, sistemele de navigație și motorul de căutare Google sunt toate bazate pe tehnici IA. La fel, și sistemele folosite de finanțisti pentru a prezice mișcările pieței de valori și de guvernele naționale pentru a sprijini deciziile în domeniul sănătății și transportului.

funcționează creierul. De asemenea, IA aduce cu sine întrebări etice și filosofice, cum ar fi cele legate de impactul asupra locurilor de muncă, siguranța și viitorul umanității în contextul dezvoltării unor mașini din ce în ce mai inteligente.

Inteligența artificială urmărește să facă în așa fel încât calculatoarele să realizeze tipurile de lucruri pe care le poate face mintea umană. Unele dintre acestea (de exemplu, raționamentul) sunt, în mod obișnuit, descrise ca „*inteligente*”. Altele (cum ar fi percepția vizuală) nu sunt. Dar, toate implică abilități psihologice – precum percepția, asocierea, predicția, planificarea, controlul mișcării –, care le permit oamenilor și animalelor să își atingă obiectivele.

Inteligența nu este o dimensiune unică, ci un spațiu complex, structurat de capacități diverse de procesare a informațiilor. În consecință, IA folosește multe tehnici diferite, abordând o varietate de sarcini și aflându-se pretutindeni.

Aplicațiile practice ale IA (Boden, 2016, pp. 1-3) se regăsesc acasă, în mașină (și în mașina autonomă), la birou, la bancă, în spital, în cer... și pe internet, inclusiv în internetul lucrurilor/Internet of Things/IoT (Boaru, 2021, pp. 59-79), care conectează numeroșii senzori fizici din gadgeturile noastre, echipamentele și mediile înconjurătoare (este, de fapt, rețeaua de obiecte fizice conectate la internet și care pot colecta și schimba date).

Unele aplicații depășesc limitele planetei noastre, precum roboții trimiși pe Lună și pe Marte sau sateliții care orbitează în spațiu. Animațiile de la Hollywood, jocurile video și pe computer, sistemele de navigație și motorul de căutare Google sunt toate bazate pe tehnici IA. La fel, și sistemele folosite de finanțisti pentru a prezice mișcările pieței de valori și de guvernele naționale pentru a sprijini deciziile în domeniul sănătății și transportului. Același lucru se întâmplă și în cazul aplicațiilor de pe telefoanele mobile. La acestea se mai adaugă avatarurile din realitatea virtuală și modelele incipiente de emoție, dezvoltate pentru roboții „*companioni*”.

Chiar și galeriile de artă folosesc IA – pe site-urile lor web și în expoziții de artă computerizată. Mai puțin plăcut, dronele militare patrulează câmpurile de luptă actuale, unele dintre ele producând

pagube umane și/sau materiale, dar, din fericire, la fel o fac și roboții tereștri pentru deminare.

IA are **două obiective principale** (Boden, p. 2). Unul este **tehnologic**: folosirea calculatoarelor pentru a obține lucruri utile (uneori, prin metode foarte diferite de cele folosite de mintea umană). Celălalt este **științific**: utilizarea conceptelor și a modelelor de IA pentru a răspunde la întrebări despre oameni și alte ființe vii. Majoritatea specialiștilor în IA se concentrează pe unul dintre aceste obiective, dar unii le consideră importante pe amândouă.

Pe lângă oferirea unui număr nesfârșit de dispozitive tehnologice, IA a influențat profund științele vieții. Un model computerizat al unei teorii științifice este o probă a clarității și coerenței acesteia și o demonstrație convingătoare a implicațiilor sale, deseori necunoscute. Dacă teoria este adevărată sau nu, depinde de dovezile aduse din știința respectivă. Dar, chiar și descoperirea că teoria este falsă poate fi revelatoare.

În special, IA a permis psihologilor și neurocercetătorilor să dezvolte teorii puternice despre minte și creier. Acestea includ modele despre modul în care funcționează creierul fizic și – o întrebare diferită, dar la fel de importantă – ce anume face creierul: ce întrebări de calcul (psihologice) abordează și ce tipuri de procesare a informațiilor îi permit să facă acest lucru. Multe întrebări rămân fără răspuns, căci IA însăși ne-a învățat că mințile noastre sunt mult mai complexe decât își imaginau anterior psihologii.

Și biologii au folosit IA – sub forma „*vieții artificiale*” (*A-Life*), care dezvoltă modele computerizate ale diferitelor aspecte ale organismelor vii. Acest lucru îi ajută să explice diferite tipuri de comportament animal, dezvoltarea formei corporale, evoluția biologică și natura vieții înseși.

Pe lângă influențarea științelor vieții, IA a influențat filosofia. Mulți filosofi de astăzi își bazează explicațiile despre minte pe concepte de IA. Ei le folosesc pentru a aborda, de exemplu, faimoasa problemă minte-corp, dilema liberului arbitru și numeroasele enigme referitoare la conștiință. Cu toate acestea, aceste idei filosofice sunt extrem de controversate. Există dezbateri profunde despre posibilitatea ca vreun sistem IA să posede o inteligență, creativitate sau viață reală.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Inteligența artificială are două obiective principale. Unul este tehnologic: folosirea calculatoarelor pentru a obține lucruri utile (uneori, prin metode foarte diferite de cele folosite de mintea umană). Celălalt este științific: utilizarea conceptelor și a modelelor de IA pentru a răspunde la întrebări despre oameni și alte ființe vii.

În cele din urmă, IA a provocat modul în care gândim despre umanitate și despre viitorul acesteia. De fapt, unii oameni se îngrijorează de posibilitatea de a avea un viitor, deoarece prevăd că IA va depăși inteligența umană în toate aspectele. Deși câțiva gânditori îmbrățișează această perspectivă, majoritatea o privesc cu teamă: *Ce loc va rămâne, se întreabă ei, pentru demnitatea și responsabilitatea umană?*

TIPURI ȘI DOMENII ALE INTELIGENȚEI ARTIFICIALE

Prezentarea tipologiei și a domeniilor IA este un pas esențial pentru o înțelegere mai bună a potențialului și limitărilor inteligenței artificiale. Aceasta contribuie la luarea unor decizii informate, la o utilizare etică a tehnologiei, la educarea publicului și la încurajarea inovației responsabile, ne ajută să înțelegem mai bine cum funcționează IA, ce poate face aceasta și cum poate fi aplicată eficient în diverse sectoare. Înțelegerea acestor aspecte contribuie atât la maximizarea beneficiilor oferite de IA, cât și la gestionarea responsabilă a riscurilor și provocărilor.

O prezentare sintetică a tipologiei și domeniilor IA poate fi următoarea:

❖ Tipuri de inteligență artificială:

Inteligența artificială poate fi clasificată și după capacitățile ei:

- **IA restrânsă (Narrow AI):** este orientată către o anumită sarcină (de exemplu, un algoritm de recomandare pe un site de streaming);
- **IA generală (Artificial General Intelligence/AGI):** este un concept teoretic de IA care ar putea înțelege, învăța și aplica la fel de bine cunoștințele asemenea unei ființe umane;
- **Superinteligența:** un concept ipotetic în care o IA depășește capacitățile intelectuale ale omului.

Astăzi, majoritatea IA-urilor sunt de tip „restrâns”, specializate în rezolvarea unui anumit tip de problemă.

❖ Domenii ale inteligenței artificiale

Câteva domenii importante din IA includ *învățarea automată* și *rețelele neuronale*, care sunt două concepte fundamentale din domeniul inteligenței artificiale, utilizate pentru a dezvolta sisteme

capabile să învețe și să ia decizii pe baza datelor. Iată o descriere detaliată pentru fiecare dintre ele.

- **Învățarea automată (Machine Learning/ML).** Aceasta este o ramură a IA în care sistemele învață din date și îmbunătățesc performanța pe baza experienței. De exemplu, un algoritm de învățare automată poate fi antrenat să recunoască imagini de pisici pe baza unui set de imagini cu pisici și non-pisici.

Învățarea automată este un domeniu al IA care se concentrează pe dezvoltarea algoritmilor și modelelor care pot învăța din date și pot face predicții sau luări de decizii fără a fi explicit programate pentru fiecare sarcină. Cu alte cuvinte, învățarea automată permite unui sistem să „învețe” din experiența datelor, îmbunătățindu-se în mod continuu.

În funcție de tipul de date și de modul de învățare, învățarea automată poate fi clasată în mai multe tipuri:

- **Învățare supervizată:** Algoritmul este antrenat pe un set de date etichetate (de exemplu, imagini cu pisici, etichetate ca „pisici”, și imagini fără pisici, etichetate ca „non-pisici”). Algoritmul învață să recunoască tiparele pentru a face predicții pe noi date necunoscute.
- **Învățare nesupervizată:** Algoritmul învață din date fără etichete, adică fără să fie îndrumat despre ce reprezintă acele date. Scopul este de a descoperi structuri ascunse în date, cum ar fi grupuri (clustere) sau tipare. De exemplu, în analiza comportamentului utilizatorilor online, gruparea (clustering) poate dezvălui tipuri similare de cumpărători.
- **Învățare prin întărire (Reinforcement Learning):** Algoritmul învață prin încercări și erori, primind recompense sau penalizări pentru acțiunile sale. Aceasta este folosită, în principal, în domenii precum robotica sau în dezvoltarea agenților autonomi (ex. agenți pentru jocuri).

Să ne oprim puțin pentru a explora relația dintre termenii *IA*, *învățare automată* și *deep learning*. Pe de o parte, toți trei au devenit sinonimi pentru ceea ce numim *IA modernă*. Aceasta este o eroare, dar convenabilă. *Figura 1* arată relația corectă între acești termeni.

Învățarea profundă (Deep learning) este un subdomeniu al învățării automate, care, la rândul său, este un subdomeniu al inteligenței

În funcție de tipul de date și de modul de învățare, învățarea automată poate fi clasată în mai multe tipuri: supervizată; nesupervizată; prin întărire. Învățarea prin întărire este folosită, în principal, în domenii precum robotica sau în dezvoltarea agenților autonomi.

Câteva domenii importante din IA includ învățarea automată și rețelele neuronale, care sunt două concepte fundamentale din domeniul inteligenței artificiale, utilizate pentru a dezvolta sisteme capabile să învețe și să ia decizii pe baza datelor.

artificiale. Această relație implică faptul că IA include concepte care nu sunt nici învățare automată, nici deep learning.

Vom numi aceste concepte IA „clasică”, ce cuprinde algoritmi și abordările dezvoltate începând din anii 1950. IA clasică nu reprezintă ceea ce oamenii au în vedere când discută despre IA în prezent.

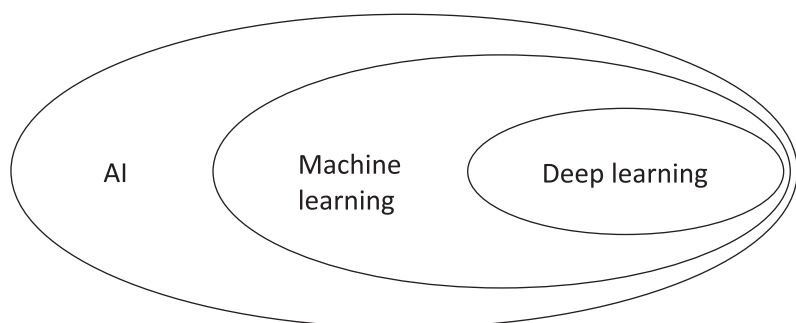

Figura 1: Relația dintre inteligența artificială, învățarea automată și deep learning (Ronald, 2024, p. 18)

Rețelele neuronale sunt modele inspirate de structura creierului uman, care pot identifica modele complexe în date. Rețelele neuronale adânci stau la baza multor aplicații moderne de IA, precum recunoașterea vocală și analiza imaginilor.

- **Rețelele neuronale (Artificial Neural Networks/ANN):** Acestea sunt modele inspirate de structura creierului uman, care pot identifica modele complexe în date. Rețelele neuronale adânci (Deep Neural Networks/DNN) stau la baza multor aplicații moderne de IA, precum recunoașterea vocală și analiza imaginilor.

Rețelele neuronale sunt un tip de algoritm din învățarea automată inspirat de modul în care funcționează creierul uman. Ele constau din „neuroni” artificiali organizați în straturi: *un strat de intrare, straturi ascunse și un strat de ieșire*. Rețelele neuronale sunt folosite pentru a identifica tipare complexe în date și au fost esențiale în dezvoltarea unor tehnologii precum recunoașterea imaginilor, analiza vocii și generarea textului.

Cum funcționează rețelele neuronale:

- *Stratul de intrare* primește datele brute (de exemplu, o imagine sau o secvență de text).
- *Straturile ascunse* sunt locurile unde au loc calculele complexe. Neuronii din aceste straturi sunt conectați prin ponderi care se ajustează pe parcursul antrenării modelului pentru a optimiza ieșirea.
- *Stratul de ieșire* produce rezultatul final, cum ar fi identificarea unui obiect într-o imagine sau generarea unui răspuns text.

Rețele neuronale profunde (Deep Neural Networks) sau „deep learning” sunt rețele neuronale cu multe straturi ascunse și sunt extrem de eficiente în recunoașterea tiparelor complexe. Acestea au dus la realizări majore în IA, cum ar fi:

- recunoașterea imaginii în aplicații medicale pentru detectarea bolilor;
- procesarea limbajului natural în chatboți sau asistenți virtuali;
- sisteme de recomandare pentru platformele de streaming, care învață preferințele utilizatorilor.

Rețelele neuronale și învățarea automată sunt adesea utilizate împreună: rețelele neuronale sunt modele de învățare automată complexe, care se bazează pe seturi mari de date și pe ajustarea continuă a conexiunilor pentru a obține o precizie ridicată.

Δ **Procesarea limbajului natural (Natural Language Processing/ NLP):** Acesta este un domeniu al IA care se ocupă cu interacțiunea dintre computere și limbajul uman. NLP permite calculatoarelor să înțeleagă și să genereze limbaj natural, așa cum se întâmplă în cazul asistenților vocali (ex. Alexa, Siri). Procesarea limbajului natural se folosește în multe aplicații, cum ar fi:

- *Asistenți virtuali* (ex. Siri, Alexa, Google Assistant), care interpretează și răspund la comenzi vocale;
- *Traducerea automată* (ex. Google Translate), care traduce textul dintr-o limbă în alta;
- *Analiza sentimentelor* în postările de pe rețelele sociale sau recenzii, pentru a determina dacă textul este pozitiv, negativ sau neutru;
- *Chatbotii* și alte forme de *asistență online*, care interacționează cu utilizatorii prin text pentru a oferi suport și informații (Boaru, David, pp. 328-342).

NLP combină tehnici de lingvistică, informatică și învățare automată pentru a permite calculatoarelor să „înțeleagă” și să „comune” în limbajul natural uman.

Δ **Roboți și sisteme autonome:** Aceste sisteme sunt capabile să ia decizii și să acționeze într-un mod autonom în diverse medii, cum ar fi roboții industriali sau mașinile autonome.

Rețelele neuronale sunt modele de învățare automată complexe, care se bazează pe seturi mari de date și pe ajustarea continuă a conexiunilor pentru a obține o precizie ridicată.

Δ **Vizualizarea computerizată (Computer Vision):** Acesta este un domeniu de IA care permite calculatoarelor să interpreteze și să înțeleagă lumea vizuală din jur, utilizând imagini fixe și videoclipuri.

APLICAȚIILE GENERALE ȘI MILITARE ALE INTELENȚEI ARTIFICIALE

Intelența artificială joacă un rol tot mai important la nivelul societății și în armatele din întreaga lume, ajutând la îmbunătățirea strategiilor, siguranței și eficienței operațiunilor. Iată câteva dintre modurile în care IA este folosită în domenii sociale și militare.

❖ Drone și vehicule autonome

Intelența artificială este folosită pentru a dezvolta drone și vehicule care pot acționa fără ajutorul oamenilor. Acestea pot efectua misiuni de supraveghere sau chiar de atac, reducând riscurile pentru soldați. De exemplu, dronele pot identifica și distruge ținte pe câmpul de luptă fără intervenția directă a unui om.

Dronele și vehiculele autonome reprezintă o categorie inovatoare de tehnologie autonomă, cu aplicații diverse și în continuă expansiune în multe industrii. Acestea folosesc intelență artificială, senzori, camere și GPS pentru a naviga și pentru a îndeplini sarcini fără intervenție umană directă.

• Dronele (Unmanned Aerial Vehicles/UAV)

Dronele sunt vehicule aeriene fără pilot, controlate de la distanță sau complet autonome. Pot avea dimensiuni foarte variate, de la modele mici, utilizate pentru recreere, până la drone mari, utilizate în aplicații industriale și militare, astfel:

a) **Agricultură:** Folosite pentru monitorizarea recoltelor, aplicarea pesticidelor și irigare, eficientizând procesul și reducând utilizarea de resurse.

b) **Logistică și livrare:** Companii ca Amazon testează utilizarea dronelor pentru livrarea pachetelor într-un mod rapid și eficient.

c) **Industria cinematografică și media:** Dronele oferă imagini aeriene spectaculoase pentru filme, televiziune și jurnalism.

d) **Aplicații militare și de securitate:** Dronele sunt utilizate pentru supraveghere, patrulare și chiar în operații militare.

e) **Managementul dezastrelor:** Dronele pot ajuta la identificarea zonelor afectate de dezastre naturale și în cazul echipelor de salvare.

• Vehicule autonome

Vehiculele autonome sunt mașini capabile să navigheze și să opereze fără intervenție umană. Dezvoltarea acestora include tehnologii avansate precum senzori LIDAR¹ (Light Detection and Ranging/Detecție și Determinare a Distanței prin Lumină), radare, camere și algoritmi de învățare automată.

Vehiculele autonome sunt clasificate pe o scară de la 0 la 5, unde:

- Nivelul 0: control complet uman, fără automatizare;
- Nivelul 5: automobil complet autonom, capabil să opereze fără volan sau pedale.

• Aplicații ale vehiculelor autonome:

a) **Transport public:** Autovehiculele autonome pot eficientiza transportul public, reducând timpul de deplasare și consumul de combustibil.

b) **Servicii de ride-sharing:** Companii ca Waymo și Uber investesc în vehicule autonome pentru ride-sharing, ceea ce ar putea reduce necesitatea deținerii unui automobil personal.

c) **Industria și logistică:** Vehiculele autonome sunt utilizate în spații industriale și depozite pentru transportul de mărfuri fără șoferi, optimizând fluxurile de producție.

d) **Transport de marfă:** Camioanele autonome, dezvoltate de companii precum Tesla și TuSimple, pot eficientiza și securiza transportul de marfă pe distanțe lungi.

e) **Transport de pasageri:** Companii precum Tesla lucrează la dezvoltarea unor vehicule complet autonome pentru transportul personal, care să sporească siguranța și să reducă accidentele.

• Provocări și perspective

Cu toate că dronele și vehiculele autonome au un potențial imens, există și provocări majore, cum ar fi siguranța, reglementările

¹ Senzorii LIDAR sunt dispozitive care utilizează un laser pentru a măsura distanțele până la obiecte și pentru a crea o hartă tridimensională a mediului înconjurător. LIDAR funcționează prin emiteria unor pulsuri de lumină laser, care se reflectă de pe suprafețele obiectelor din jur și se întorc la senzor. Prin măsurarea timpului necesar pentru ca lumina să se întoarcă, senzorul poate calcula distanța până la fiecare punct. (N.A.)

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Vehiculele autonome sunt mașini capabile să navigheze și să opereze fără intervenție umană. Dezvoltarea acestora include tehnologii avansate precum senzori LIDAR, radare, camere și algoritmi de învățare automată.

Intelența artificială este folosită pentru a dezvolta drone și vehicule care pot acționa fără ajutorul oamenilor. Acestea pot efectua misiuni de supraveghere sau chiar de atac, reducând riscurile pentru soldați.

Inteligența artificială ajută la analiza rapidă a unui volum mare de informații, cum ar fi imagini satelitare sau interceptări de mesaje. Acest lucru le permite celor din armată să ia decizii rapide și corecte în timp real, pe baza unor date precise.

legale, protecția datelor și acceptarea socială. Problema etică este, de asemenea, importantă: Cine răspunde în cazul unui accident? În plus, problema securității cibernetice este crucială, deoarece dronele și vehiculele autonome pot fi vulnerabile la atacuri cibernetice.

Pe măsură ce tehnologia continuă să evolueze, se anticipează că vom vedea o integrare tot mai mare a dronelor și a vehiculelor autonome în viața de zi cu zi. Aceasta va duce la transformări majore în multe industrii, de la transport la agricultură și securitate.

❖ **Analiza datelor pentru informații rapide**

Inteligența artificială ajută la analiza rapidă a unui volum mare de informații, cum ar fi imagini satelitare sau interceptări de mesaje. Acest lucru le permite celor din armată să ia decizii rapide și corecte în timp real, pe baza unor date precise.

❖ **Planificarea strategiilor de luptă**

Algoritmii de IA pot simula diverse scenarii de luptă, ajutându-i pe liderii militari să înțeleagă mai bine cum vor evolua situațiile și să aleagă cele mai bune strategii pentru a câștiga.

❖ **Protecția cibernetică**

Inteligența artificială este folosită pentru a proteja sistemele informatice ale armatei. Algoritmii pot detecta și răspunde rapid la atacuri cibernetice, prevenind pierderea de informații importante și asigurând siguranța rețelelor militare.

❖ **Optimizarea logisticii**

Inteligența artificială ajută la gestionarea resurselor armatei, cum ar fi echipamentele, proviziile și personalul. De exemplu, IA poate prezice care sunt nevoile de resurse și poate ajuta la planificarea mișcărilor trupelor sau la coordonarea livrărilor de echipamente.

❖ **Recunoaștere facială și monitorizare**

Inteligența artificială este folosită pentru a recunoaște fețele oamenilor și pentru a monitoriza activitățile în zonele de conflict. Acest lucru ajută la identificarea persoanelor și a comportamentelor suspecte.

❖ **Roboți pentru sarcini periculoase**

Roboții care folosesc IA pot efectua sarcini riscante, cum ar fi dezamorsarea de mine sau intervențiile într-un mediu periculos. Aceștia pot salva vieți și pot reduce riscurile pentru soldați.

❖ **Decizii rapide și informate**

Inteligența artificială ajută la luarea deciziilor rapide, furnizând informații clare și precise, care permit liderilor militari să aleagă cele mai bune acțiuni într-o situație dată.

❖ **Antrenamente virtuale**

Inteligența artificială este folosită pentru a crea simulări realiste de luptă, care ajută soldații să se pregătească pentru diverse scenarii. Aceste simulări pot fi extrem de utile pentru a învăța cum să reacționezi în diferite situații.

❖ **Sisteme de sănătate pentru soldați**

Inteligența artificială poate ajuta și în domeniul medical, monitorizând starea de sănătate a soldaților și diagnosticând rapid rănilor sau bolile. De asemenea, poate optimiza gestionarea echipamentelor și a resurselor medicale în teren.

În concluzie, inteligența artificială ajută armatele să devină mai eficiente, să protejeze mai bine resursele și să răspundă rapid la amenințări. Deși aceste tehnologii oferă multe avantaje, este important ca ele să fie folosite cu responsabilitate și cu un control atent.

„În ciuda temerilor că IA ar putea depăși și domina umanitatea, aceste preocupări sunt adesea bazate pe concepții greșite. Printre ingineri, IA este mai puțin temută datorită unei înțelegeri mai profunde a limitelor tehnologiei. Deși IA, ca orice tehnologie, are potențialul de a fi utilizată abuziv, scenariile apocaliptice sunt în mare parte bazate pe frica de necunoscut și rămân speculative.” (Kaushik, 2024, p. 219).

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ ÎN OPERAȚIILE MILITARE

Integrarea inteligenței artificiale în operațiile militare este văzută de mulți ca un semn al unei noi revoluții în afacerile militare (RAM). Sistemele robotice sunt din ce în ce mai frecvente pe câmpul de luptă modern, arătând niveluri mai ridicate de autonomie în diverse funcții, cum ar fi căutarea, detectarea, evaluarea, urmărirea, angajarea și evaluarea eficienței loviturilor. Exemplele includ muniții de tipul „trage și uită”, torpile de patrulare și mine inteligente anti-submarin sau anti-tanc. Minele dispun de tehnologii moderne care le permit să fie mai eficiente și să reducă riscul de daune colaterale. Ele pot include funcții precum detecția automată a tipului de țintă sau activarea pe baza unor criterii precise.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Integrarea inteligenței artificiale în operațiile militare este văzută de mulți ca un semn al unei noi revoluții în afacerile militare.

Tehnologiile IA ar putea avea un impact asupra războiului viitor și securității internaționale în trei moduri interconectate: „amplificarea incertitudinilor și riscurilor prezentate de amenințările existente; transformarea naturii și a caracteristicilor acestor amenințări; și introducerea de noi riscuri în peisajul securității. Inteligența artificială ar putea aduce schimbări fundamentale în puterea militară, reordonând, la rândul său, echilibrul militar de putere și declanșând o nouă cursă militar-tehologică a înarmărilor”.

Datorită acestor progrese, IA și tehnologiile robotice sunt considerate ca având potențialul de a declanșa o nouă RAM, în special pe măsură ce Sistemele de Arme Letale Autonome (Lethal Autonomous Weapon Systems/LAWS) devin mai sofisticate. Definirea LAWS este dificilă din cauza ambiguității termenului „autonom”.

O directivă din 2012 a *Departamentului Apărării din SUA* (*Department of Defense/DoD*) oferă unele clarificări, definind o armă autonomă ca fiind una care, „*odată activată, poate selecta și angaja ținte fără intervenția unui operator uman. În schimb, o armă semi-autonomă este destinată să angajeze ținte individuale sau grupuri specifice de ținte odată ce este activată. Pe măsură ce aceste tehnologii evoluează, definiția „pe deplin autonom” continuă să fie subiect de dezbateră.*” (Ib.).

❖ IA în operațiile militare din perspectivă internațională

Tehnologiile IA ar putea avea un impact asupra războiului viitor și securității internaționale în trei moduri interconectate: „*amplificarea incertitudinilor și riscurilor prezentate de amenințările existente (atât în domeniul fizic, cât și în cel virtual); transformarea naturii și a caracteristicilor acestor amenințări; și introducerea de noi riscuri în peisajul securității. Inteligența artificială ar putea aduce schimbări fundamentale în puterea militară, reordonând, la rândul său, echilibrul militar de putere și declanșând o nouă cursă militar-tehologică a înarmărilor*” (James, 2021, p. 2).

Unii experți speculează că IA ar putea împinge ritmul luptei până la un punct în care acțiunile mașinilor depășesc rata de luare a deciziilor umane și pot schimba bazele cognitive ale conflictului și războiului internațional, contestând noțiunea clauzewitziană că războiul este un efort fundamental uman, prevestind o revoluție autentică (cu potențial fără precedent) în afaceri militare. De exemplu, conducerea militară a Chinei a afirmat relativ recent că inteligența artificială va duce la o revoluție militară profundă (Kanya, 2017, p. 8).

Această speculație „*explorează tensiunea dintre cei care consideră introducerea IA în război ca fiind în mod inerent destabilizatoare și revoluționară și juxtapusă și cei care văd IA ca mai evolutivă și ca o sabie cu două tăișuri pentru stabilitate strategică.*” (James, p. 3).

Fostul secretar american al apărării, James Mattis, a avertizat că IA este „*fundamental diferită*” în moduri care pun la îndoială însăși natura războiului (Mattis, 2018).

Până în prezent, mai multe țări au desfășurat sisteme defensive aproape autonome pentru a intercepta atacuri inamice. Spre deosebire de acestea, sistemele de arme ofensive ar fi cele care pot fi desfășurate oriunde și care caută activ ținte.

Totuși, distincția între armele ofensive și cele defensive nu este strictă. Cele mai cunoscute arme defensive autonome sunt sistemele de apărare antirachetă, precum *Iron Dome* din Israel și Sistemul de arme *Phalanx* pentru apropiere folosit de Marina Statelor Unite. Sistemele de tip „*lansare și uitare*”, cum ar fi sistemul de rachete *Brimstone* al Regatului Unit și Sistemul de Suprimare a Apărării Aeriene *Harpy* din Israel, sunt, de asemenea, aproape autonome.

Coreea de Sud utilizează robotul de sentinela *SGR-A1*, dotat cu un mod automat, în zona demilitarizată, cu Coreea de Nord.

Un exemplu de sistem autonom ofensiv, care este probabil să fie desfășurat în viitorul apropiat, este Racheta de Lovitură Comună a Norvegiei, care poate vâna, recunoaște și detecta o țintă, fie pe o navă, fie pe un obiect terestru, fără intervenție umană.

Statele Unite au plasat IA în centrul eforturilor lor de a menține dominația militară. În noiembrie 2014, fostul secretar american al apărării, Chuck Hagel, a anunțat o nouă Inițiativă de inovare în apărare, denumită și „*AI Treilea Offset*” (Kaushik, 2024).

❖ Opinii privind valorificarea IA

Există o opinie conform căreia, în loc să se concentreze exclusiv pe sistemele autonome, ar trebui să se valorifice puterea AI pentru a crește puterea de luptă a forței actuale. Această abordare este cunoscută sub numele de *AI îngustă* sau *AI slabă*. AI îngustă ar putea aduce numeroase beneficii, cum ar fi utilizarea recunoașterii imaginilor din fluxuri video pentru a identifica amenințările iminente, anticiparea blocajelor de aprovizionare, automatizarea funcțiilor administrative etc. Astfel de aplicații ar permite restructurarea forței, cu un personal mai mic, format din specialiști în date, înlocuind organizațiile de mari dimensiuni. Prin urmare, IA îngustă are potențialul de a ajuta forțele de apărare să îmbunătățească raportul dintre componentele de luptă și suport (Ib., p. 219).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Un exemplu de sistem autonom ofensiv, care este probabil să fie desfășurat în viitorul apropiat, este Racheta de Lovitură Comună a Norvegiei, care poate vâna, recunoaște și detecta o țintă, fie pe o navă, fie pe un obiect terestru, fără intervenție umană.

„Unele funcții vor trebui automatizate complet, cum ar fi apărarea împotriva rachetelor cu laser sau securitatea cibernetică, în cazuri în care nu există timp pentru intervenția umană. Dar, cel puțin pe termen mediu, cele mai multe aplicații militare IA vor implica munca în echipă: calculatoarele vor pilota rachetele, vor direcționa laserele, vor citi senzorii și vor centraliza toate datele într-o interfață intuitivă, pe care oamenii, bazându-se pe experiența lor, o vor folosi pentru a lua decizii bine informate.”

Un alt domeniu de interes în evoluția armelor autonome este ceea ce poate fi numit *colaborare om-mașină*, în care mașinile și oamenii lucrează împreună, într-o relație simbiotică. Asemenea centaurului mitologic, această abordare își propune să combine viteza și puterea inumană cu judecata umană, unind precizia și fiabilitatea mașinii cu robustețea și flexibilitatea umană și permițând calculatoarelor și oamenilor să se ajute reciproc în gândire, un concept numit *colaborare cognitivă*: „*Unele funcții vor trebui automatizate complet, cum ar fi apărarea împotriva rachetelor cu laser sau securitatea cibernetică, în cazuri în care nu există timp pentru intervenția umană. Dar, cel puțin pe termen mediu, cele mai multe aplicații militare IA vor implica munca în echipă: calculatoarele vor pilota rachetele, vor direcționa laserele, vor bruia semnalele, vor citi senzorii și vor centraliza toate datele într-o interfață intuitivă, pe care oamenii, bazându-se pe experiența lor, o vor folosi pentru a lua decizii bine informate.*” (Freedberg, 2015).

Impactul lor asupra eficienței militare și avantajului comparativ poate fi semnificativ și greu de anticipat în stadiile lor incipiente. Mai mult, astfel de tehnologii și capacitățile rezultate se răspândesc rareori uniform de-a lungul liniilor geopolitice (Raska, Bitzinger, 2023, p. 8).

Cu toate acestea, rămân întrebări critice – cât de mult putem avea încredere în sistemele de IA, în special în cele critice pentru siguranță? Un domeniu de cercetare în creștere se concentrează pe modul de a induce în eroare sistemele de IA pentru a face predicții greșite prin generarea de date false.

Actorii statali și non-statali pot folosi acest așa-numit „*machine learning adversarial*” pentru a înșela adversarii, folosind date incorecte pentru a genera concluzii greșite și, astfel, a altera procesele de luare a deciziilor. Impactul strategic general al „*machine learning-ului adversarial*” asupra securității internaționale ar putea fi chiar mai disruptiv decât tehnologia în sine (Danks, 2020).

Într-adevăr, sistemele complexe de IA și fluxurile de date trebuie, de asemenea, să fie integrate din punct de vedere tehnologic, organizațional și operațional. Pentru multe armate, aceasta este o provocare continuă: ele trebuie să fie capabile să integreze eficient (în timp real) buclele IA-senzor-tragător și fluxurile de date între diverse

servicii și platforme. Aceasta include conectarea diverselor sisteme operaționale de management al luptei și al datelor; comandă și control, comunicații și rețele; război electronic; poziționare, navigare și sincronizare; cu muniții de precizie. Deși anumite sisteme de IA pot atenua unele dintre provocări, aceleași sisteme creează noi probleme legate de asigurarea unei IA de încredere (Cummings, 2017).

În consecință, se poate argumenta că direcția și caracterul „*valului de IA*” vor depinde de agilitatea strategică, organizațională și operațională corespunzătoare, în special de modul în care tehnologiile IA interacționează cu structurile operaționale curente și viitoare și structurile de forță (Raska, Bitzinger, ib.).

Convergența celor trei factori principali – *competiția strategică, inovația tehnologică emergentă cu utilizare duală și schimbarea caracterului interacțiunilor om-mașină în război* – propulsează un nou mediu, care definește și conduce valul de RMA bazat pe IA. Cu alte cuvinte, un adevărat „*tsunami*” militar-tehnologic se prefigurează, unul care poate sfida revoluțiile militare anterioare. Deși acest punct de vedere riscă să exagereze impactul noilor tehnologii, el demonstrează și că metodele actuale de război – armament, tactici, antrenamente, achiziții și abordări operaționale – ar putea deveni rapid perimate, mai ales într-o lume în care vulnerabilitățile și dependențele strategice coexistă într-o gamă largă de factori, sectoare și țări (Ib.).

CONCLUZII

Deși inteligența artificială este tratată ca o tehnologie nouă, ea nu este propriu-zis nouă; mai degrabă, aplicațiile diverse ale tehnologiei IA sunt cele care sunt noi și în continuă creștere. Fundamentele pentru învățarea automată au fost stabilite în 1956 de cercetători de la Dartmouth College, SUA. John McCarthy, pe atunci profesor de matematică la Dartmouth College, a propus ca grupul de cercetare „*să procedeze pe baza presupunerii că orice aspect al învățării sau orice altă caracteristică a inteligenței poate fi descrisă suficient de precis încât o mașină să poată fi făcută să o simuleze*”. (Dartmouth College).

De ce anume a fost nevoie, de la 1956 până în 2023, ca tehnologia IA să câștige proeminență globală și să capteze imaginația firmelor de tehnologie, a cercetătorilor și guvernelor? Există îngrijorări

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Fundamentele pentru învățarea automată au fost stabilite în 1956 de cercetători de la Dartmouth College, SUA. John McCarthy, pe atunci profesor de matematică la Dartmouth College, a propus ca grupul de cercetare „*să procedeze pe baza presupunerii că orice aspect al învățării sau orice altă caracteristică a inteligenței poate fi descrisă suficient de precis încât o mașină să poată fi făcută să o simuleze*”.

Așa cum arată autori precum Michael Raska și Richard Bitzinger, forțele armate din întreaga lume caută în mod agresiv să integreze anumite sisteme și tehnologii de IA în arsenalele lor pentru a crea un avantaj competitiv față de adversari.

că tehnologia poate să nu își îndeplinească pe deplin promisiunile, iar amintirile revoluției internetului, care s-a transformat dintr-o perioadă de boom într-o criză pentru multe companii tehnologice, reprezintă unul dintre „elefanții din cameră” (Jahankhani et al., 2024, p. 144).

În peisajul digital aflat într-o continuă evoluție, fuziunea dintre inteligența artificială și domeniul securității cibernetice a introdus un aliat formidabil. Capacitățile unice ale IA în procesarea unor volume masive de date, recunoașterea de tipare complexe și adaptarea rapidă la amenințări emergente marchează începutul unei noi ere în apărarea cibernetică. Pe măsură ce IA continuă să se integreze fără întreruperi în strategiile noastre de securitate cibernetică, joacă un rol crucial în lupta noastră continuă împotriva peisajului în continuă schimbare al amenințărilor cibernetice (Mahajan et al., 2024, p. 40).

Proiecțiile asupra războiului viitor și conceptele operaționale – cum ar fi operațiile multidomeniu – depind din ce în ce mai mult de direcția și caracterul noului val de inovații tehnologice și de apărare bazate pe IA, incluzând dezvoltarea de avioane de luptă avansate, asociate cu echipe de vehicule aeriene fără pilot, sisteme de arme autonome letale, rachete hipersonice, arme cu energie dirijată sau laser și tehnologii relevante pentru competiția în spațiul cibernetic și spectrul electromagnetic (Lingel et al., 2020).

Totodată, traiectoria de difuzare a valului IA ridică noi provocări și întrebări legate de stabilitatea strategică, relațiile de alianță, controlul armamentelor, etica și guvernanta, dar și de conduita operațiilor de luptă (Stanley-Lockman, 2021).

Așa cum arată autori precum Michael Raska și Richard Bitzinger (Raska, Bitzinger, p. 3), forțele armate din întreaga lume caută în mod agresiv să integreze anumite sisteme și tehnologii de IA în arsenalele lor pentru a crea un avantaj competitiv față de adversari. Aceste evoluții ridică întrebări legate de provocările aduse sistemelor actuale de luare a deciziilor, de încredere și de etică militară. De la aplicații existente de inteligență artificială restrânsă până la perspectiva viitoare a superinteligenței, dependența și colaborarea om-mașină sunt tot mai marcate de probleme de etică și norme.

Având în vedere granițele actuale, cu vecini prieteni sau neprieteni, este bine înțeles că prezența suficientă de trupe proprii este absolut

necesară. În același timp, este imperativ ca Armata Română să țină pasul cu natura în schimbare a războiului în secolul al XXI-lea, alimentată de progresele rapide ale tehnologiei pe mai multe fronturi. Tehnologiile IA și robotica, după decenii de încercări nereușite, par astăzi a fi într-un punct de inflexiune și sunt rapid încorporate într-o gamă largă de produse și servicii în mediul comercial. Este doar o chestiune de timp până când acestea se vor manifesta în sistemele de apărare în moduri suficient de semnificative pentru a inaugura o nouă revoluție în afacerile militare.

În ciuda preocupărilor la nivel mondial privind dezvoltarea Sistemelor Autonome Letale de Arme din punct de vedere juridic și etic, este din ce în ce mai clar că, indiferent de convențiile adoptate de ONU, cercetarea și dezvoltarea de către jucătorii majori în acest domeniu este probabil să continue neîngrădită (Kaushik, p. 225).

Având în vedere propriul peisaj de securitate al României, în actualul context european, se așteaptă ca adoptarea sistemelor bazate pe IA cu grade din ce în ce mai mari de autonomie în diverse scenarii operaționale să aducă beneficii considerabile în anii următori.

Poate că este necesară adoptarea unei abordări radical diferite pentru a facilita dezvoltarea sistemelor autonome bazate pe IA, utilizând cea mai bună expertiză disponibilă din interiorul și din afara țării.

Ca orice transformare, aceasta nu este o sarcină ușoară. Consider că lipsa efectivelor poate fi compensată cumva cu personal supercalificat, cu rezerviști bine apreciați și motivați. Doar un efort determinat, cu specialiști români în domeniu, cu militari motivați, dar și cu rezerviști cu înaltă pregătire, care să fie consultați, precum și cu un impuls corespunzător din partea nivelului superior, este posibil să ducă la rezultatele dorite.

BIBLIOGRAFIE:

1. Boaru, Gh., David, A.-C. (2022). *Componente tehnice și tehnologice ale războiului informațional*. Craiova: Editura SITECH.
2. Boaru, Gh. (2021). *Impactul tehnologiilor emergente și disruptive asupra societății 5.0: Internetul lucrurilor (IoT)*. În *Revista de Științe Militare*, nr. 4/2021. București: Editura Academiei Oamenilor de Știință din România.

Tehnologiile IA și robotica, după decenii de încercări nereușite, par astăzi a fi într-un punct de inflexiune și sunt rapid încorporate într-o gamă largă de produse și servicii în mediul comercial.

3. Boden, M.A. (2016). *AI: Its Nature and Future*. Oxford, Publisher: Oxford University Press.
4. Cummings, M. (2017). *Artificial Intelligence and the Future of Warfare*. Chatham House Research Paper, 26 ianuarie 2017, <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2017-01-26-artificial-intelligence-future-warfare-cummings-final.pdf>, accesat la 10 septembrie 2024.
5. Danks, D. (2020). *How Adversarial Attacks Could Destabilise Military AI Systems*. IEEE Spectrum, 26 februarie 2020, <https://spectrum.ieee.org/adversarial-attacks-and-ai-systems>, accesat la 15 septembrie 2024.
6. Dartmouth College (2023). *Artificial intelligence coined at Dartmouth*, <https://home.dartmouth.edu/about/artificial-intelligence-ai-coined-dartmouth>, accesat la 1 septembrie 2024.
7. Freedberg, S.J., jr. (2015). *Centaur Army: Bob Work, Robotics, & The Third Offset Strategy*, 9 noiembrie 2015, <https://breakingdefense.com/2015/11/centaur-army-bob-work-robotics-the-third-offset-strategy/>, accesat la 18 ianuarie 2024.
8. Jahankhani, H. (ed.), Bowen, G. (ed.), Sharif, M.S. (ed.), Hussien, O. (ed.), (2024). *Cybersecurity and Artificial Intelligence: Transformational Strategies and Disruptive Innovation (Advanced Sciences and Technologies for Security Applications)*. London, Publisher: Springer.
9. Johnson, J. (2021). *Artificial intelligence and the future of warfare: The USA, China, and strategic stability*. Manchester, Publisher: Manchester University Press.
10. Kania, E.B. (2017). *Battlefield Singularity: Artificial Intelligence, Military Revolution, and China's Future Military Power*. Washington, DC: Center for A New American Security.
11. Kaushik, R. (ed.). (2024). *Artificial Intelligence, Ethics and the Future of Warfare*. London, New York, Publisher: Routledge.
12. Kneusel, R.T. (2024). *How AI Works: From Sorcery to Science*. San Francisco, Publisher: No Starch Press.
13. Lingel, S., Hagen, J., Hastings, E., Lee, M., Sargent, M. & Walsh, M., Zhang, L.A., Blancett, D. (2020). *Joint All-Domain Command and Control for Modern Warfare – An Analytic Framework for Identifying and Developing Artificial Intelligence Applications*. Santa Monica-California, publicat de RAND Corporation, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR4408z1.html, accesat la 20 octombrie 2024.
14. Mahajan, S. (ed.), Khurana, M. (ed.), Estrela, V.V. (2024). *Applying Artificial Intelligence in Cybersecurity Analytics and Cyber Threat Detection*. New Jersey, Publisher: Wiley.
15. Mattis, J.N. (2018). *Secretary Mattis En Route to Washington, D.C.*, Department of Defense, 17 februarie 2018, www.defense.gov/News/Transcripts/Transcript-View/Article/1444921/press-gaggle-by-secretary-mattis-en-route-to-washington-dc/, accesat la 10 septembrie 2024.

16. Raska, M., Bitzinger, R.A. (2023). *The AI Wave in Defence Innovation – Assessing Military Artificial Intelligence Strategies, Capabilities, and Trajectories*. London, New York, Publisher: Routledge.
17. Stanley-Lockman (2021). *Responsible and Ethical Military AI: Allies and Allied Perspectives*. Center for Security and Emerging Technology Issue Brief, 25 august 2021, <https://cset.georgetown.edu/publication/responsible-and-ethical-military-ai/>, accesat la 10 octombrie 2024.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

LIMITELE MORALE ALE SABOTAJULUI – RĂZBOIUL DIN UCRAINA –

Locotenent Vlad-Andrei SKOWRONSKI

*Ministerul Apărării Naționale
DOI: 10.55535/GMR.2025.1.03*

The war that began in February 2022 with the invasion of the Russian Federation in Ukraine currently presents all the characteristics specific to total war. This fact reveals Russia's commitment to conduct a war of attrition, atypical for the 21st century, in order to achieve strategic objectives at any cost. In this context, an upward trend has been noted in the frequency of the use of sabotage actions by both states, through which the enemy's defence capacity is attempted to be damaged through kinetic, punctual actions. New technologies have been integrated into old doctrines regarding sabotage, and the results have been remarkable for making military operations more efficient.

Sabotage fits perfectly into the military activities specific to the grey area, where the boundary between morality and immorality is very sensitive, and for this reason, a comparative analysis of the most representative sabotage activities identified in the conflict in Ukraine is required. Following the analysis, different degrees of morality are attributed to sabotage missions, which are positioned hierarchically, depending on the principledness and military necessity.

Keywords: sabotage; morality; ethics; collateral damage; Ukraine;

SABOTAJUL – DE LA SIMPLU LA COMPLEX: NOȚIUNI INTRODUCTIVE

Sabotajul este și va continua să reprezinte un instrument important pentru conflictele militare, principalul avantaj al utilizării acestuia fiind eficiența. Ucraina a demonstrat că asimetria de pe câmpul de luptă contemporan poate fi compensată prin utilizarea sabotajului și a grupărilor de rezistență. Frecvența din ce în ce mai crescută a acțiunilor de sabotaj reafirmă ipoteza conform căreia vechile doctrine militare nu sunt abandonate, ci doar adaptate la mediul operațional actual.

Sabotajul este definit ca „*activitatea executată cu intenția de a afecta, interfera sau obstrucționa capacitatea națională de apărare a unui stat, prin distrugerea intenționată a oricărui material, spațiu sau facilitate ce contribuie la sistemul național de apărare, inclusiv resursa umană.*” (ATP 3-05.1, 2021, p. C-19, trad. aut.).

Activitățile de sabotaj se împart în două mari categorii, în funcție de complexitatea misiunii – simplu și strategic/general. Dacă sabotajul simplu nu presupune pregătire de specialitate avansată și nu necesită materiale sau echipamente speciale, cel de tip strategic necesită o planificare amplă și o bază materială specifică pentru atingerea unui rezultat optim.

Principalul avantaj al acestui tip de misiune constă în impactul generat la nivel strategic, prin utilizarea minimă a resurselor umane și a materialelor. La polul opus, dezavantajele includ riscurile ca sabotorul să fie capturat ca urmare a modului clandestin de operare de pe teritoriul inamic. Pe lângă acestea, ambiguitatea sabotajului poate fi exploatată de opinia publică, iar sabotorii pot fi acuzați de perfidie sau imoralitate.

Este important ca atât factorii de decizie, cât și elementele de la nivel tactic să respecte precizările referitoare la legile conflictului armat și să reducă la minim daunele colaterale. Pe timpul unui conflict armat, sabotajul se încadrează în limitele moralității dacă persoanele implicate în executarea acestor misiuni își asumă responsabilitatea

Pe timpul unui conflict armat, sabotajul se încadrează în limitele moralității dacă persoanele implicate în executarea acestor misiuni își asumă responsabilitatea pentru acțiunile lor și conștientizează că implicarea în sabotaj include pierderea drepturilor specifice combatanților. Sabotorii se supun unui regim special, nu au aceleași drepturi ca prizonierii de război și pot fi sancționați de statul pe teritoriul cărora își desfășoară activitatea, în conformitate cu legislația acestuia.

Sabotajul simplu este utilizat pentru a genera o presiune de mică amplitudine, însă constantă, asupra autorităților statului, în vederea creșterii moralului trupelor proprii, dar și pentru antrenarea sabotorilor („confidence targets”) în vederea executării unor misiuni mai complexe.

pentru acțiunile lor și conștientizează că implicarea în sabotaj include pierderea drepturilor specifice combatanților. Sabotorii se supun unui regim special, nu au aceleași drepturi ca prizonierii de război și pot fi sancționați de statul pe teritoriul cărora își desfășoară activitatea, în conformitate cu legislația acestuia (FM 6-27/MCTP 11-10C, 2019, pp. 1-15 - 1-18). Totuși, sabotorii trebuie tratați cu demnitate și au dreptul la un proces just, „(...) astfel de persoane trebuie tratate în mod uman și, în cazul unui proces, nu trebuie să fie private de dreptul la un proces echitabil și regulat”. (Ib., p. 5-3, trad. aut.).

❖ **Sabotajul simplu** este utilizat pentru a genera o presiune de mică amplitudine, însă constantă, asupra autorităților statului, în vederea creșterii moralului trupelor proprii, dar și pentru antrenarea sabotorilor („confidence targets”) în vederea executării unor misiuni mai complexe. Este important de menționat că aceste activități sunt subtile și de mică amploare, în așa fel încât să nu declanșeze reacții coercitive din partea autorităților. Câteva dintre exemple includ perforarea cauciucurilor autoturismelor, inițierea unor incendii sau scurtcircuitarea sistemelor electrice.

Un avantaj al utilizării acestei strategii constă, în primul rând, în plasarea activităților de sabotaj în zona gri, când este dificil sau chiar imposibil să se realizeze o distincție clară între pace și război. Acțiunile unitare ale unui număr semnificativ de civili pot fi interpretate ca gest de protest față de autoritățile statului, fenomen ce nu poate fi sancționat în masă decât în momentul depășirii semnificative a pragului de violență.

În al doilea rând, acest mod de operare este specific conflictelor de generația a V-a (5GW), în cadrul cărora agresorul nu poate fi identificat sau, mai mult, nu există nici suspiciuni referitoare la un posibil atac orchestrat din exterior (Neculcea, 2021, p. 316).

O abordare inovativă a modului în care sabotajul a fost adaptat la mediul operațional actual este relatată de Richterova et al. (2024). Autorii propun spre analiză modul în care serviciile de informații au integrat noile tehnologii în vederea recrutării agenților, minimizând atât cheltuielile, cât și riscurile de atribuire a actelor de sabotaj sau culegere de informații unor actori de tip statal. În acest sens, noile abordări ale serviciilor de informații s-au conformat trendului din ce în ce mai popular în rândul angajatorilor, acela de „gig-economy”.

Fenomenul specific pieței libere este larg răspândit în mediul online și oferă posibilitatea atât angajatorilor, cât și persoanelor private să beneficieze sau să ofere servicii contra cost (Ib., pp. 14-15).

În acest context, considerăm că este necesar să se analizeze care sunt consecințele morale ale acestei abordări și încercarea de a răspunde întrebării: *Cum este tratat un sabotor care nu este conștient că execută misiuni de sabotaj?* Situațiile de acest gen par să fie din ce în ce mai frecvente în mediul operațional actual, motivul principal fiind evoluția accelerată a tehnologiei, care permite recrutarea unor sabotori din mediul online. Astfel, serviciile de informații pot desfășura acțiuni de recrutare de la distanță, prin intermediul internetului, fără să își expună personalul la riscurile infiltrării pe teritoriul inamic: „Dovezile disponibile sugerează că Moscova și-a extins recrutarea de agenți-sabotori online pentru a depăși suspiecții obișnuite.” (Ib., p. 14). Deopotrivă, acest mod de operare a scăzut semnificativ costurile aferente acțiunilor de sabotaj prin manipularea aparențelor și dirijarea unor persoane să execute acțiuni specifice sabotajului, fără ca acestea să fie conștiente de gravitatea acțiunilor pe care le întreprind.

Manipularea aparențelor de către serviciile de informații pentru a recruta și a implica civili în executarea misiunilor cu grad ridicat de risc, precum spionajul sau sabotajul, constituie o abatere gravă de la normele morale. Cu toate acestea, în istoria recentă au fost identificate astfel de situații ce au avut ca scop reducerea riscurilor de expunere a personalului militar.

În cadrul războiului din Ucraina, ambele state se acuză reciproc de perfidie, ca urmare a implicării tinerilor în acte de sabotaj. Conform informațiilor din spațiul public, tinerii sunt manipulați, prin intermediul unor jocuri online și al aplicațiilor de mesagerie, să incendieze și să fotografieze elemente de infrastructură critică (stații electrice) și tehnică militară ce contribuie la efortul de război (Infosecurity Magazine, 2024).

Ca urmare a unui proces de manipulare din partea unor profesioniști din domeniul militar, tinerii comit sabotaj cu sau fără discernământ, iar ulterior sunt condamnați la închisoare pentru faptele lor.

O formă ușor diferită a sabotajului simplu este reprezentată de lipsa de cooperare a cetățenilor cu autoritățile statului, omisiunea aparent accidentală a unor sarcini, introducerea eronată a datelor în procesul

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Manipularea aparențelor de către serviciile de informații pentru a recruta și a implica civili în executarea misiunilor cu grad ridicat de risc, precum spionajul sau sabotajul, constituie o abatere gravă de la normele morale.

Sabotajul poate avea un puternic efect subversiv, cu rezultate impresionante și asupra mediului politic. Cu toate acestea, ținând cont că rebeliunea Wagner a fost declanșată de nevoile logistice de pe front și nu de o intenție clară a acestora de a afecta capacitatea de apărare a Federației Ruse, se poate afirma că acest caz nu reprezintă o misiune de sabotaj în adevăratul sens al cuvântului decât dacă a fost premeditată.

de redactare al documentelor sau întârzierea livrării unor produse sau a unor servicii (ATP 3-05.1, 2013, pp. 3-7).

O formă avansată a lipsei de colaborare, care are și un puternic efect subversiv, se materializează printr-o formă de rezistență activă a populației (rebeliune) (FM 3-24 MCWP 3-33.5, 2014, p. 5-1), ce necesită o formă de coordonare și planificare la nivel central. Astfel, rebeliunea armată a angajaților companiei paramilitare Wagner din iunie 2023 este cel mai concludent exemplu pentru o astfel de situație. Motivând lipsa muniției și a condițiilor de pe frontul din Ucraina, liderul Wagner i-a mobilizat pe membrii formațiunii să participe la o formă de grevă spontană, prin intermediul căreia au sfidat autoritățile statului și au inițiat un marș către Moscova, cu scopul de a negocia de pe poziții de forță cu factorii de decizie (ABC News, 2023). Protestul a generat haos pe frontul din Ucraina, având un impact negativ asupra moralului trupelor ruse, respectiv un impact pozitiv asupra moralului trupelor ucrainene.

Asemenea situații se pot transforma foarte ușor în ciocniri violente dintre masele de oameni și forțele de ordine, iar mediul politic este constrâns să se implice într-o formă de dialog cu liderii rebeliunii sau să caute metode pașnice de rezolvare a problemei, ca tensiunile să nu escaladeze.

În aceste condiții, participanții la o mișcare de o asemenea anvergură (25.000 de militari)¹ nu pot fi trași la răspundere individual, mai ales în contextul în care Federația Rusă instituise starea de război și avea nevoie ca militarii să se întoarcă pe front. Rebeliunea contractorilor a constituit un act de dezertare, cu efecte catastrofale pentru frontul din Ucraina și pentru eforturile statului de gestionare a războiului.

Acest exemplu relevă că sabotajul poate avea un puternic efect subversiv, cu rezultate impresionante și asupra mediului politic. Cu toate acestea, ținând cont că rebeliunea Wagner a fost declanșată de nevoile logistice de pe front și nu de o intenție clară a acestora de a afecta capacitatea de apărare a Federației Ruse, se poate afirma că acest caz nu reprezintă o misiune de sabotaj în adevăratul sens al cuvântului decât dacă a fost premeditată.

¹ Informațiile pot fi consultate la: <https://abcnews.go.com/International/wagner-groups-rebellion-putin-unfolded/story?id=100373557>.

❖ **Sabotajul complex** se realizează în urma unui proces amplu de planificare în cadrul căruia sunt implicați specialiști din multiple domenii, iar persoana care urmează să execute misiunea trebuie să beneficieze de o pregătire specifică. Dacă sabotajul simplu poate fi executat cu resurse materiale limitate, sabotajul complex impune obținerea unor materiale cu regim special, precum muniția sau substanțele explozive.

O altă etapă critică în executarea misiunilor complexe de sabotaj se referă la procesul de prioritizare și selecție a țintelor (targeting). Date fiind riscul și amploarea unei astfel de misiuni, procesul de targeting este benefic pentru creșterea eficienței operațiilor militare, respectiv managementul calitativ al resurselor materiale și umane. Principalul instrument utilizat pe timpul acestei analize constă în matricea CARVER (Criticality, Accessibility, Recuperability, Vulnerability, Effect, Recognizability). Prin intermediul acestui instrument sunt evaluate potențialele ținte și se stabilește ce rezultate pot fi obținute la nivel strategic, prin angajarea țintelor cu elemente de nivel tactic.

Pentru a ilustra direct proporționalitatea dintre calitatea procesului de targeting și rezultatele sabotajului strategic, se va face trimitere la explozia din data de 08.10.2022, ce a indisponibilizat un element din cadrul infrastructurii critice a Rusiei – podul Kerch (Crimeea). Această activitate de sabotaj a fost revendicată de serviciul de informații al Ucrainei, ca răspuns la invazia Federației Ruse (Radio Free Europe, 2022). În contextul în care, la data exploziei, toate eforturile Federației Ruse se îndreptau către frontul din Ucraina, efectul a fost multiplicat exponențial și s-a manifestat în majoritatea domeniilor din spectrul PMESII (Politic, Militar, Economic, Social, Infrastructură).

Ca urmare a indisponibilizării infrastructurii rutiere și feroviare ce a durat aproximativ o lună, Rusia s-a confruntat cu dificultăți în aprovizionarea trupelor care luptau în sudul Ucrainei (Kherson) și a fost nevoită să caute rute alternative pentru satisfacerea nevoilor logistice de pe front. În același timp, libertatea de mișcare a trupelor ruse a scăzut semnificativ, acestea fiind constrânse să aloce resurse suplimentare în zonă.

La fel de important, costurile de restaurare a podului au forțat Rusia să aloce fonduri și forță de muncă în această direcție, exercitând

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Ca urmare a indisponibilizării infrastructurii rutiere și feroviare ce a durat aproximativ o lună, Rusia s-a confruntat cu dificultăți în aprovizionarea trupelor care luptau în sudul Ucrainei (Kherson) și a fost nevoită să caute rute alternative pentru satisfacerea nevoilor logistice de pe front.

Cu o oră înainte de lansarea invaziei Federației Ruse în Ucraina, compania de telecomunicații Viasat s-a confruntat cu dificultăți semnificative de natură tehnică. În consecință, timp de câteva ore, rețeaua de sateliți Viasat Inc's KA-SAT nu a putut furniza servicii de internet utilizatorilor de pe teritoriul Ucrainei, incluzând forțele armate.

o presiune suplimentară pe sistemul bugetar. Mai mult, moralul populației ruse a fost afectat de imprevizibilul situației, iar ucrainenii, executând o misiune de amploare în adâncimea teritoriului inamic, au transmis un mesaj cu o puternică însemnătate simbolică mediului politic de la Kremlin, acela că peninsula Crimeea este teritoriu ucrainean.

❖ **Sabotaj complex în domeniul cyber.** Dacă, pe timpul operației *Jedburgh* de pe teritoriul Franței ocupate din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial (CIA, 2015), militarii forțelor aliate erau parașutați în adâncimea teritoriului inamic pentru a distruge fizic rețeaua de comunicații a acestuia, în prezent, efecte similare pot fi obținute prin intermediul unor profesioniști din domeniul IT.

Cu o oră înainte de lansarea invaziei Federației Ruse în Ucraina, compania de telecomunicații Viasat s-a confruntat cu dificultăți semnificative de natură tehnică. În consecință, timp de câteva ore, rețeaua de sateliți Viasat Inc's KA-SAT nu a putut furniza servicii de internet utilizatorilor de pe teritoriul Ucrainei, incluzând forțele armate. Trei luni mai târziu, la data de 10.05.2022, *United Kingdom (UK) National Cyber Security Center* făcea publică informația conform căreia problemele de natură tehnică ale sistemului de telecomunicații au fost rezultatul unui atac de tip cyber, executat de Rusia, cu scopul destabilizării procesului de comandă-control al armatei Ucrainei pe timpul „operațiunii militare speciale” (UK National Cyber Security Center, 2022).

Se remarcă, în acest context, un trend ascendent în ceea ce privește integrarea noilor tehnologii în conflictele contemporane, în vederea amplificării efectelor sabotajului.

SABOTAJ-TERRORIST – DISTORSIONARE CONCEPTUALĂ

O perspectivă aparte referitoare la formele sabotajului în cadrul războiului din Ucraina este redată de autorii Litvinov et al. (2022) în lucrarea *National Political Forces of Ukraine as a source of threats of sabotage and terrorist activities on the territory of Russia*. Este important să precizăm că informațiile prezentate trebuie tratate cu scepticism, relevantă fiind și delimitarea editorilor față de viziunea autorilor (Ib., p. 121).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Cu referire directă la războiul din Ucraina², autorii ruși definesc conceptul de sabotaj prin combinarea acestuia cu un concept diferit – terorismul. Prin urmare, sabotajul, care reprezintă un tip de misiune ce nu excede limitele morale ale conflictului armat, primește o conotație ilegală și imorală: sabotaj-terorist („*sabotage-terrorist*”) (Ib.).

În acest context, este fundamental să facem trimitere la una dintre definițiile larg acceptate ale terorismului, care se referă la instaurarea fricii, prin utilizarea mijloacelor violente, în vederea atingerii unui obiectiv politic (FM 3-24 MCWP 3-33.5, 2014, p. 5-2).

Prin urmare, diferența dintre cele două concepte este că sabotajul vizează distrugerea intenționată a oricărui material, spațiu, persoană sau facilitate ce contribuie la sistemul național de apărare al statului, iar terorismul urmărește atingerea unui obiectiv politic prin atentarea la integritatea fizică și morală a populației civile.

În încercarea de a analiza cât mai obiectiv acest concept, apreciem că este necesar să facem trimitere la una dintre situațiile care a fost catalogată de Kremlin ca fiind rezultatul unei activități teroriste – asasinarea lui Vladlen Tatarsky, din aprilie 2023. Vloggerul militar rus a fost ucis de explozia unei statuete pe care o primise cadou în cadrul unei întâlniri. Ucraina nu a revendicat acest atac până în prezent, însă Darya Trepova, cea care a fost condamnată la 27 de ani de închisoare pentru că i-a înmănat statueta vloggerului, a declarat că a executat misiunea în urma indicațiilor primite din partea unui cetățean ucrainean, însă a crezut că statueta conține un dispozitiv de interceptare a comunicațiilor (Aljazeera, 2024).

Un eveniment similar a avut loc în august 2022, când Daria Dughina, fiica unuia dintre principalii susținători ai ideologiei războiului din Ucraina, a fost ucisă în urma exploziei autoturismului pe care îl conducea (NPR, 2022).

Lipsa unor dovezi clare din partea Federației Ruse, prin care să poată fi dovedită implicarea Ucrainei în executarea celor două asasinări, și lipsa revendicării atacurilor de către Ucraina lasă loc speculațiilor, însă cele două asasinări pot reprezenta derapaje morale ale combatanților pe timpul războiului, în condițiile în care persoanele vizate de explozii

Sabotajul vizează distrugerea intenționată a oricărui material, spațiu, persoană sau facilitate ce contribuie la sistemul național de apărare al statului, iar terorismul urmărește atingerea unui obiectiv politic prin atentarea la integritatea fizică și morală a populației civile.

² Cu toate că Federația Rusă a atacat Ucraina la data de 22.02.2022, reprezentanții Kremlinului au utilizat sintagma de *Operațiune militară specială* până la 22.03.2024, <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/why-russia-has-only-now-declared-war-ukraine>.

Federația Rusă este conștientă că acțiunile de sabotaj ale Ucrainei s-au dovedit a fi extrem de eficiente și, din acest motiv, desfășoară o amplă campanie de dezinformare și distorsionare conceptuală a sabotajului, cu scopul de a obține sprijinul opiniei publice internaționale și de a descuraja Ucraina să mai execute misiuni din acest spectru.

erau civili și nu contribuiau în mod direct la capacitatea națională de apărare sau la efortul de război al Federației Ruse.

Totodată, persoanele vizate de cele două asasinate pot fi încadrate în categoria susținătorilor și autorilor morali ai războiului din Ucraina. Prin efortul lor de alimentare ideologică a mentalului colectiv rus cu informații favorabile continuării războiului, aceștia au contribuit în mod indirect la efortul de război al Federației Ruse. Astfel de atacuri au un puternic efect subversiv asupra moralului trupelor, prin urmare, există argumente în favoarea încadrării celor două asasinate în sfera acțiunilor de sabotaj și nu în rândul atentatelor teroriste. În calitatea sa de stat agresor, Federația Rusă trebuie să suporte consecințele invaziei pe care a declanșat-o împotriva Ucrainei, iar actele de sabotaj sunt parte a contraofensivei ucrainene, care este acceptabilă din punct de vedere moral.

Perspectiva conform căreia statul are datoria morală de a se apăra „prin orice mijloace” este ilustrată și de Erskine (2004), care face referire la activitatea serviciilor de informații, astfel: „apărarea intereselor statului național ca datorie morală, susținând că statul federal este obligat să utilizeze metode agresive specifice, de exemplu, angajarea spionilor și menținerea forțelor militare. Astfel de practici (...) sunt imperative. Prin urmare, statul național <poate să nu facă altfel>, deoarece ar trebui să fie apărut prin toate mijloacele.” (Erskine, 2004, p. 364).

Se evidențiază, așadar, viziunile diametral opuse ale celor doi combatanți față de moralitatea acțiunilor de sabotaj pe câmpul de luptă. Pe de o parte, Ucraina încearcă să afecteze capacitatea de luptă a Federației Ruse prin executarea acțiunilor de sabotaj ce produc efecte la nivel strategic cu implicarea minimă a resursei umane și materiale. Aceasta a revendicat doar acțiunile de sabotaj asupra cărora nu planează suspiciuni de încălcare a normelor morale și a negat implicarea în activități de sabotaj specifice zonei gri, în care limita dintre moral și imoral este foarte sensibilă. Ucraina își asumă, în acest fel, riscul de a alimenta narativele Federației Ruse referitoare la tendințele naziste și teroriste ale statului ucrainean.

Pe de altă parte, Federația Rusă este conștientă că acțiunile de sabotaj ale Ucrainei s-au dovedit a fi extrem de eficiente și, din acest motiv, desfășoară o amplă campanie de dezinformare și distorsionare

conceptuală a sabotajului, cu scopul de a obține sprijinul opiniei publice internaționale și de a descuraja Ucraina să mai execute misiuni din acest spectru.

SABOTAJUL ÎN RĂZBOIUL DIN UCRAINA – ANALIZĂ COMPARATIVĂ

Articolul utilizează o metodologie de cercetare bazată pe analiza comparativă a celor mai semnificative misiuni de sabotaj ce au fost atribuite Ucrainei pe timpul războiului actual la care aceasta ia parte. Criteriile în baza cărora a fost realizată analiza sunt (1) principalitatea – respectarea strictă a legilor conflictului armat (Law of Armed Conflict/LoAC) și a dreptului internațional umanitar (DIU); (2) utilitatea – compromisul conform căruia scopul scuză mijloacele; (3) riscurile asumate asupra executantului misiunii – abordarea directă, prin utilizarea forțelor proprii sau abordare indirectă, prin recrutarea și instruirea unui sabotor și (4) limitarea daunelor colaterale.

Obiectivul acestei analize este identificarea și dezvoltarea unui instrument care să contribuie la evaluarea nivelului de moralitate al acțiunilor de sabotaj, în funcție de criteriile menționate anterior.

Urmare a faptului că războiul din Ucraina este în derulare, iar protecția informațiilor clasificate contribuie la securitatea operațiilor de pe câmpul de luptă, multe dintre informațiile referitoare la misiunile de sabotaj în care au fost implicați cei doi actori statali nu au fost făcute publice. În consecință, în elaborarea analizei au fost utilizate preponderent surse secundare, precum comunicatele de presă, aceasta reprezentând și principala limitare a cercetării.

Un prim punct de vedere referitor la moralitatea acțiunilor de sabotaj este reprezentat de viziunea lui Walzer (1977), care menționează că sabotorii luptă pentru o cauză dreaptă, însă, din cauză că aceștia luptă în spatele liniei frontului, pe teritoriul inamic, nu pot beneficia de aceleași drepturi precum combatanții de rând: „Este larg acceptat faptul că astfel de agenți nu posedă drepturi de război, deși cauza lor este justă.” (Ib., p. 183).

O perspectivă diferită asupra activităților de intelligence, aplicabilă și în domeniul sabotajului, este aceea că etica în sabotaj reprezintă un oximoron. Bellaby oferă un argument puternic în defavoarea

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Un punct de vedere referitor la moralitatea acțiunilor de sabotaj este reprezentat de viziunea lui Walzer, care menționează că sabotorii luptă pentru o cauză dreaptă, însă, pentru că aceștia luptă în spatele liniei frontului, pe teritoriul inamic, nu pot beneficia de aceleași drepturi precum combatanții de rând.

Sabotajul și activitățile din domeniul intelligence au în comun două caracteristici majore: scopul acestora este de a preveni un rău mai mare și ambele reprezintă activități discrete, care, nu de puține ori, utilizează alte persoane pentru îndeplinirea misiunilor.

acestei ipoteze, și anume dreptul la autoapărare: „cauza justă pentru implicarea în activități de informații poate fi, de asemenea, înțelegerea în termeni de autoapărare împotriva unei amenințări specifice.” (Bellaby, 2012, în Rønn, 2016, p. 775). Prin urmare, acțiunile contraofensive de sabotaj executate de ucrainenii pe teritoriul Rusiei pot fi justificate din punct de vedere moral, cu atât mai mult, sabotajul executat pe teritoriile ucrainene ce au fost anexate ilegal de Federația Rusă.

Sabotajul și activitățile din domeniul intelligence au în comun două caracteristici majore: scopul acestora este de a preveni un rău mai mare și ambele reprezintă activități discrete, care, nu de puține ori, utilizează alte persoane pentru îndeplinirea misiunilor. Din acest motiv, lucrarea lui Frisk și Johansson (2020), care au analizat etica din domeniul intelligence, reprezintă un punct de plecare în abordarea pragmatică de evaluare a nivelului de moralitate al acțiunilor de sabotaj.

Frisk și Johansson realizează o paralelă între activitatea de intelligence și un scenariu teoretic, *dilema troleibuzului* (the trolley dilemma), menit să stimuleze reflecția asupra valorii vieții umane și să evidențieze consecințele extreme ale luării unei decizii, respectiv ale inacțiunii. Problema pornește de la ipoteza că cititorul controlează un troleibuz care se îndreaptă către cinci persoane legate de calea ferată. Acesta poate acționa o manetă pentru a redirecționa troleibuzul pe o linie secundară de care este legată o singură persoană (*Preventing harm*). Lipsa unei decizii din partea cititorului va duce la moartea a cinci persoane (*Allowing harm*), iar intervenția acestuia va sacrifica o persoană pentru a salva cinci (*Doing harm*). Problematika acestui exercițiu poartă denumirea de PAD, în baza inițialelor celor trei dileme majore din cadrul scenariului – Prevenirea, Acceptarea și Executarea „răului”.

Prin analogie, în cazul războiului din Ucraina, sabotajul este acceptabil dacă are ca scop prevenirea unui rău mai mare (*Preventing Harm*), iar în cazul de față, scopul misiunilor de sabotaj este acela de a afecta efortul de război al inamicului. Sabotajul impune o formă de acceptare a riscului asupra propriei persoane dacă este executat direct de un membru al forțelor armate (*Allowing harm*) și poate fi executat indirect, prin recrutarea și instruirea unei persoane terțe în vederea îndeplinirii misiunii (*Doing harm*). Totodată, aceste acțiuni

pot fi executate în scop **(O)**fensiv – pe teritoriul Federației Ruse sau **(D)**efensiv – pe teritoriile ocupate ilegal de Federația Rusă (Donetsk, Kherson, Luhansk, Zaporizhzhia, Crimeea).

Figura 1 este o reprezentare schematică a dilemei etice cu care se confruntă factorii militari de decizie pe timpul planificării unei misiuni de sabotaj.

Figura 1 face distincția între nivelul de moralitate specific unui număr de opt posibile tipuri de misiuni de sabotaj executate prin abordare indirectă (sabotor recrutat), respectiv patru posibile variante de abordare directă. Abordarea directă nu a fost analizată, deoarece aceasta prezintă mult mai puține dileme de natură etică decât în cazul abordării indirecte. În acest sens, a fost efectuată o analiză comparativă a unor cazuri concrete de sabotaj atribuite Ucrainei pe timpul războiului la care aceasta ia parte, unde riscul misiunii de sabotaj a fost transferat de forțele armate asupra unor persoane terțe. Cele opt scenarii au fost analizate în baza criteriilor selectate, iar ulterior, au fost evaluate și plasate ierarhic, în funcție de nivelul de moralitate, astfel:

❖ *D, P, P (Defensiv, Principialitate, Principialitate)* – reprezintă o acțiune de tip defensiv (pe teritoriul capturat de inamic), executată de un sabotor care a fost recrutat în baza respectării unor principii (fără manipularea sabotorului) și instruit pentru a acționa în cadrul grupării de rezistență. Acesta este de acord să colaboreze în vederea executării unor acțiuni de sabotaj cu respectarea strictă a principiilor sau normelor din domeniul LoAC&DIU și cu evitarea daunelor colaterale. Motivația acestuia este pur ideologică.

Cel mai semnificativ exemplu se referă la distrugerea infrastructurii critice proprii, în așa fel încât inamicul să nu o poată utiliza pentru desfășurarea acțiunilor de natură militară: distrugerea podurilor (puncte obligatorii de trecere), a căii ferate sau a rețelei de alimentare cu energie electrică.

Au fost identificate multiple situații în care ucrainenii de pe teritoriile ocupate de Federația Rusă au inițiat acțiuni de sabotaj asupra infrastructurii critice proprii, pentru a limita inițiativa forțelor armate ruse și pentru a-și manifesta revolta față de invadator. În luna noiembrie a anului 2024, membrii grupării de rezistență au distrus elemente ale infrastructurii de cale ferată din Zaporizhzhia, cu scopul de a afecta procesul de aprovizionare a trupelor de pe linia frontului

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Un sabotor este de acord să colaboreze în vederea executării unor acțiuni de sabotaj cu respectarea strictă a principiilor sau normelor din domeniul LoAC&DIU și cu evitarea daunelor colaterale. Motivația acestuia este pur ideologică.

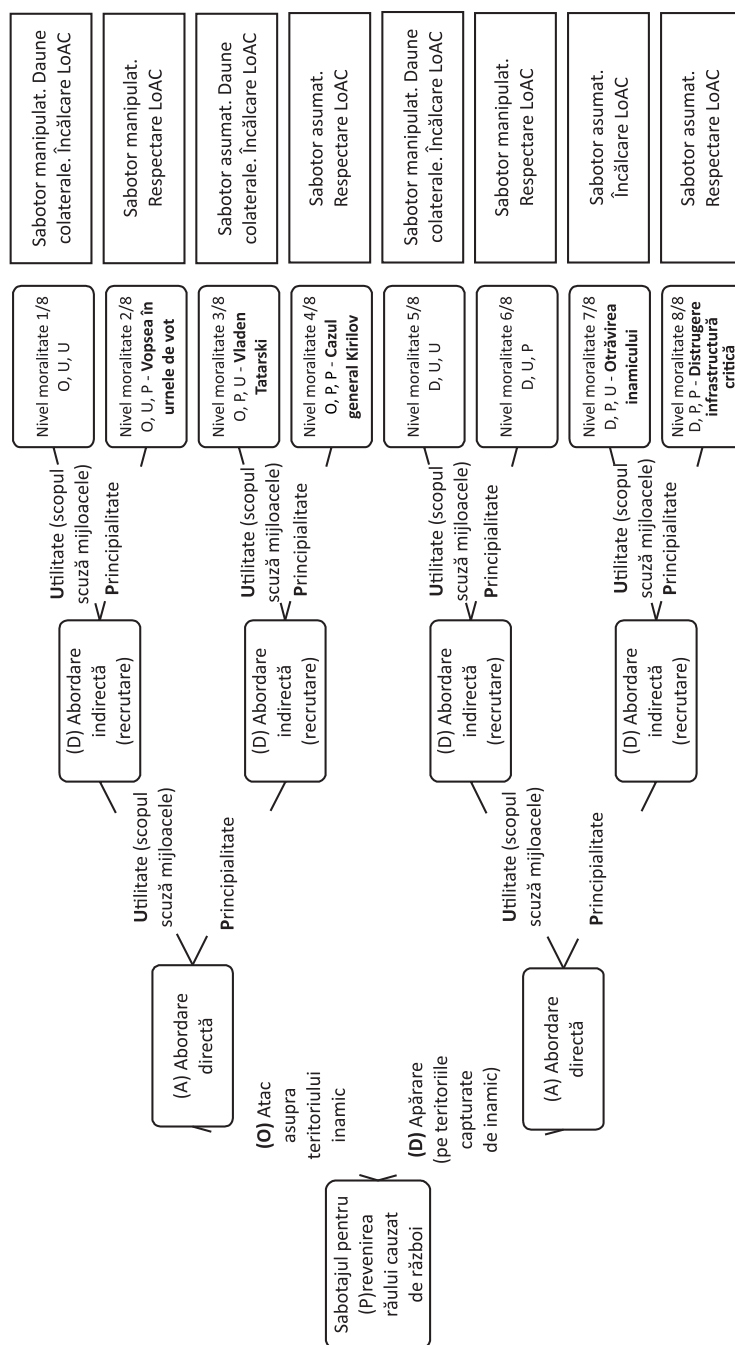

Figura 1: Reprezentarea vizuală a dilemei etice PAD, pentru identificarea a 12 strategii diferite de abordare a sabotajului (adaptare după Frisk și Johansson, 2020)

(The new voice of Ukraine, 2024). Aceasta este cea mai nobilă formă de sabotaj, ca urmare a faptului că sabotorul face parte din gruparea de rezistență și decide conștient să contribuie la afectarea efortului de război al inamicului, prin acțiuni kinetice punctuale, în spatele liniei frontului, cu respectarea strictă a unor principii.

❖ *D, P, U (Defensiv, Principialitate, Utilitate)* – constă în acțiuni de tip defensiv, executate de un sabotor care a fost recrutat în baza respectării unor principii (fără manipularea sabotorului) și instruit pentru a acționa în cadrul grupării de rezistență, iar acesta consideră că este îndreptățit să se abată de la principii sau norme din domeniul LoAC&DIU pentru îndeplinirea misiunii (scopul scuză mijloacele).

În luna august a anului 2023, primarul orașului Kherson, Vladimir Saldo, care a fost instalat în mod artificial în această funcție de reprezentanții Federației Ruse, a decedat după ce a consumat alimente otrăvite de către un membru al grupării de rezistență a Ucrainei (Telegraph, 2022). Cu toate că acțiunea de sabotaj nu a fost îndreptată împotriva unui lider militar, aceasta are un puternic impact asupra moralului militarilor ruși care au ocupat teritoriile ucrainene.

În decembrie 2023, 24 de militari ruși au decedat după ce au consumat hrană și băuturi alcoolice primite cadou de la membri ai grupării de rezistență. Conform informațiilor din spațiul public, acestea au fost contaminate în mod intenționat cu substanțe toxice (arsenic) pentru a-i elimina pe militarii ruși (Kyivpost, 2023).

❖ *D, U, U (Defensiv, Utilitate, Utilitate) & D, U, P (Defensiv, Utilitate, Principialitate)* – reprezintă situațiile în care sabotorul este manipulat pentru executarea unor misiuni de sabotaj pe teritoriile ocupate de inamic, cu respectarea, respectiv cu încălcarea unor principii sau norme din domeniul LoAC&DIU.

Pe timpul analizei comparative, nu au fost identificate exemple concrete de sabotaj defensiv, executat prin intermediul unor sabotori manipulați de forțele armate ale Ucrainei pentru executarea unor misiuni, iar principalul motiv este acela că populația de pe teritoriile ucrainene ocupate de Federația Rusă nu necesită a fi manipulată pentru sprijinirea grupării de rezistență. Aceștia sunt dispuși să execute misiuni de sabotaj defensiv din considerente ideologice, cu scopul de a slăbi efortul de război al invadatorilor și de a-și recupera teritoriile.

În decembrie 2023, 24 de militari ruși au decedat după ce au consumat hrană și băuturi alcoolice primite cadou de la membri ai grupării de rezistență. Conform informațiilor din spațiul public, acestea au fost contaminate în mod intenționat cu substanțe toxice (arsenic) pentru a-i elimina pe militarii ruși.

Un sabotor este de acord să colaboreze în vederea executării unor acțiuni de sabotaj și consideră că are dreptul să se abată de la principiile sau normele din domeniul LoAC&DIU pentru îndeplinirea misiunii (folosirea de orice mijloace pentru atingerea scopului). Aici putem aminti cazul vloggerului militar rus Vladlen Tatarsky.

❖ *O, P, P (Ofensiv, Principialitate, Principialitate)* – se referă la acțiunile de tip ofensiv (pe teritoriul inamicului) executate de un sabotor care a fost recrutat în baza respectării unor principii (fără manipularea sabotorului) și instruit pentru a acționa pe teritoriul inamicului. Acesta este de acord să colaboreze pentru a executa unele acțiuni de sabotaj, respectând strict principiile sau normele din domeniul LoAC&DIU și evitând daunele colaterale. Motivația acestuia este pur ideologică.

Cazul asasinării generalului-locotenent Ivan Kirillov de către un cetățean uzbek este reprezentativ pentru acest scenariu. Sabotorul a declarat că a fost recrutat prin intermediul aplicațiilor de mesagerie din mediul online și a acceptat să execute misiunea din considerente de natură financiară. Misiunea de sabotaj a fost asumată public de serviciile de informații ale Ucrainei (SBU), care au comunicat că generalul era responsabil de crime de război împotriva ucrainenilor, prin utilizarea armelor chimice interzise de convențiile internaționale. În urma exploziei declanșate de un dispozitiv explozibil improvizat (IED), atât generalul, cât și aghiotantul acestuia au decedat (BBC, 2024). Este important să menționăm că explozia poate fi catalogată ca fiind legitimă, deoarece nu a provocat daune colaterale asupra civililor și nu au fost încălcate principiile specifice LoAC&DIU. Mai mult, aceasta a vizat un lider militar ce contribuia în mod direct la efortul de război al Federației Ruse.

❖ *O, P, U (Ofensiv, Principialitate, Utilitate)* – cuprinde acțiunile de tip ofensiv executate de un sabotor care a fost recrutat în baza respectării unor principii (fără manipularea sabotorului) și instruit pentru a acționa pe teritoriul inamicului. Acesta este de acord să colaboreze în vederea executării unor acțiuni de sabotaj și consideră că are dreptul să se abată de la principiile sau normele din domeniul LoAC&DIU pentru îndeplinirea misiunii (folosirea de orice mijloace pentru atingerea scopului). Aici putem aminti cazul vloggerului militar rus Vladlen Tatarsky, menționat într-un paragraf anterior. Pe lângă acesta, cel puțin 50 de persoane au fost rănite în urma exploziei.

Situația oferă indicii referitoare la posibilul acord din partea sabotorului în vederea asumării riscului de producere a unor victime colaterale și, implicit, de încălcare a unor principii sau norme din domeniul LoAC&DIU prin acțiunea de sabotaj (Radio Free Europe, 2024).

În timpul alegerilor prezidențiale ce s-au desfășurat în Federația Rusă în luna martie 2024, un număr de aproximativ 214 urne de vot au fost vandalizate prin incendiere sau prin introducerea în urne a vopselei de culoare verde. Tot în acest context, o persoană a aruncat un cocktail Molotov asupra unei secții de vot. Autorii acestor fapte sunt răspunzători de comiterea actelor de sabotaj ce aveau ca scop exercitarea unei presiuni suplimentare asupra mediului politic, în contextul războiului din Ucraina.

❖ *O, U, P (Ofensiv, Utilitate, Principialitate)* – reprezintă o acțiune de tip ofensiv pentru îndeplinirea căreia sabotorul este manipulat (nu este de acord sau nu conștientizează care este rezultatul faptelor sale), însă nu sunt încălcate principii sau norme specifice LoAC&DIU și nu sunt cauzate daune colaterale.

În timpul alegerilor prezidențiale ce s-au desfășurat în Federația Rusă în luna martie 2024, un număr de aproximativ 214 urne de vot au fost vandalizate prin incendiere sau prin introducerea în urne a vopselei de culoare verde. Tot în acest context, o persoană a aruncat un cocktail Molotov asupra unei secții de vot. Autorii acestor fapte sunt răspunzători de comiterea actelor de sabotaj ce aveau ca scop exercitarea unei presiuni suplimentare asupra mediului politic, în contextul războiului din Ucraina. Unele dintre persoanele care au executat aceste acțiuni de sabotaj au afirmat că au fost plătite. Ca urmare a faptului că activitățile de sabotaj simplu s-au desfășurat în locații multiple și nu au fost cazuri izolate, autoritățile ruse consideră că acestea nu au fost simple gesturi de protest din partea cetățenilor, ci o acțiune mult mai amplă, coordonată din exterior (CNN World, 2024).

❖ *O, U, U (Ofensiv, Utilitate, Utilitate)* – constă în acțiuni ofensive pentru îndeplinirea cărora sabotorul este manipulat, iar acesta încalcă principii sau norme din domeniul LoAC&DIU, împotriva voinței sale sau nefiind conștient de rezultatul acțiunilor sale. Aceasta reprezintă limita inferioară a moralității în cadrul acțiunilor de sabotaj, din cauză că, pentru îndeplinirea misiunii, sunt neglijate simultan toate cele trei criterii care au stat la baza evaluării.

Singura situație relevantă pentru acest tip de misiuni de sabotaj ce a fost identificată pe timpul conflictului din Ucraina nu are la bază o misiune coordonată și executată de Ucraina, ci de Federația Rusă. Cu toate acestea, exemplul este reprezentativ pentru situația supusă analizei și merită menționat.

La finalul anului 2024, Infosecurity Magazine făcea publice informații conform cărora Federația Rusă a dezvoltat jocuri atractive pentru tinerii și copiii din Ucraina (printre care unii cu vârsta de sub

Evoluția tehnologică a contribuit semnificativ la minimizarea daunelor colaterale provocate de misiunile de sabotaj, dar, în același timp, a crescut libertatea de mișcare a serviciilor de informații, care pot desfășura de la distanță activități de recrutare și manipulare a sabotajilor.

15 ani³), în cadrul cărora aceștia erau manipulați pentru executarea unor sarcini specifice sabotajului, precum provocarea unor incendii și dirijarea focului inamic prin fotografierea unor elemente de infrastructură critică (Infosecurity Magazine, ib.).

Scenariile prezentate evidențiază că moralitatea acțiunilor de sabotaj poate fi evaluată prin intermediul unei analize comparative ce are la bază un număr de patru parametri relevanți: (1) principalitatea; (2) utilitatea; (3) riscurile asumate asupra executantului misiunii și (4) limitarea daunelor colaterale. Acești parametri au permis evaluarea și ierarhizarea unor acțiuni concrete de sabotaj atribuite Ucrainei pe timpul războiului la care aceasta ia parte, unde riscul misiunii de sabotaj a fost transferat de forțele armate asupra unor persoane terțe.

CONCLUZII

Ucraina a executat un spectru larg de misiuni de sabotaj asupra Federației Ruse, însă acestea nu pot fi catalogate în manieră absolută ca fiind morale sau imorale, ca urmare a particularităților fiecărui caz. Cu toate acestea, acțiunile de sabotaj ale Ucrainei pot fi evaluate prin comparație și pot fi încadrate într-unul din cele opt niveluri de moralitate descrise anterior.

Evoluția tehnologică a contribuit semnificativ la minimizarea daunelor colaterale provocate de misiunile de sabotaj, dar, în același timp, a crescut libertatea de mișcare a serviciilor de informații, care pot desfășura de la distanță activități de recrutare și manipulare a sabotajilor. Deși tehnologia este integrată în acțiunile de sabotaj, factorul uman este în continuare relevant în procesul de recrutare, planificare, targeting și luare a deciziei.

Aceste aspecte relevă importanța și relevanța actuală a eticii sabotajului atât pe timpul procesului de planificare a misiunii, cât și în faza de execuție, având convingerea că valorile precum onoarea și demnitatea sunt două dintre principalele caracteristici ale factorilor de decizie din mediul militar.

³ În conformitate cu articolul 38 din Convention on the Rights of the Child, statelor le este interzisă înrolarea tinerilor cu vârsta sub 15 ani. Cu atât mai mult în această situație, când tinerii utilizați de Federația Rusă nu erau înrolați în armată, ci manipulați să desfășoare acțiuni de sabotaj și intelligence pe teritoriul ocupat de inamic.

Ambiguitatea câmpului de luptă confirmă că demersul pentru stabilirea nivelului de etică al acțiunilor de sabotaj trebuie să plece de la ipoteza că o astfel de misiune se încadrează în zona gri, unde limita dintre perfid și onorabil este foarte sensibilă.

Ambiguitatea câmpului de luptă confirmă că demersul pentru stabilirea nivelului de etică al acțiunilor de sabotaj trebuie să plece de la ipoteza că o astfel de misiune se încadrează în zona gri, unde limita dintre perfid și onorabil este foarte sensibilă. Cu toate acestea, au fost identificate câteva caracteristici clare ce contribuie la incluziunea sabotajului în sfera moralității: (1) Executarea sabotajului împotriva unui agresor. (2) Prevenirea unui rău mai mare. (3) Respectarea LoAC&DIU și (4) Lipsa manipulării în cadrul procesului de recrutare a unui sabotor.

Pentru ca o acțiune de sabotaj să se apropie de un coeficient etic maximal, este necesar ca misiunea să respecte toate cele patru caracteristici menționate. În caz contrar, sabotajul comportă un regres din punct de vedere moral și poate fi catalogat drept perfid, imoral sau dezonorant pentru sabotor.

Considerăm că această lucrare și-a atins principalul obiectiv, și anume pe acela de a clarifica relevanța eticii în misiunile de sabotaj raportat la războiul actual din Ucraina și, mai mult, de a oferi câteva direcții clare pentru evaluarea moralității acestor misiuni.

BIBLIOGRAFIE:

1. ABC News (2023). *Russian rebellion timeline: How the Wagner uprising against Putin unfolded and where Prigozhin is now*, <https://abcnews.go.com/International/wagner-groups-rebellion-putin-unfolded/story?id=100373557>, accesat la 8 ianuarie 2025.
2. Aljazeera (2024). *Russian court jails woman for 27 years over killing of pro-Kremlin blogger*, <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/25/russian-court-jails-woman-for-27-years-over-killing-of-pro-kremlin-blogger>, accesat la 15 ianuarie 2025.
3. BBC (2024). *General killed in Moscow a legitimate target, says Ukraine*, <https://www.bbc.com/news/articles/cm2ek388yxzo>, accesat la 15 ianuarie 2025.
4. CIA (2015), <https://www.cia.gov/stories/story/surprise-kill-vanish-the-legend-of-the-jedburghs/>, accesat la 22 ianuarie 2025.
5. CNN World (2024). *Russia opens criminal cases after protesters pour dye in ballot boxes and start fires with voting underway*, <https://edition.cnn.com/2024/03/15/europe/russia-elections-protests-dye-intl/index.html>, accesat la 15 ianuarie 2025.
6. Erskine, T. (2004). *As Rays of Light to the Human Soul – Moral Agents and Intelligence Gathering*. Intelligence and National Security, vol. 19, nr. 2. pp. 359-381, https://www.academia.edu/8388903/_As_Rays_of_Light_to_the_Human_Soul_Moral_Agents_and_Intelligence_Gathering, accesat la 10 ianuarie 2025.

7. Frisk, R., Johansson, L. (2020). *From Samurais to Borgs: Reflections on the Importance of Intelligence Ethics*. International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, DOI: 10.1080/08850607.2020.1734768, https://www.researchgate.net/publication/340611380_From_Samurais_to_Borgs_Reflections_on_the_Importance_of_Intelligence_Ethics, accesat la 10 ianuarie 2025.
8. Infosecurity Magazine (2024). *Russia Recruits Ukrainian Kids for Sabotage and Reconnaissance*, <https://www.infosecurity-magazine.com/news/russia-recruits-ukrainian-children/>, accesat la 15 ianuarie 2025.
9. Kyivpost (2023). *Partisans Kill 24 Russian Soldiers with Poisoned Treats*, <https://www.kyivpost.com/post/25019>, accesat la 15 ianuarie 2025.
10. Litvinov, N.D., Sal'Nikov, M.V., Lavrov, O.L., Mironov, I.K., Nagirnyak, Yu.I., Ovchinnikov, V.V. (2022). *National Political Forces of Ukraine as a source of threats of sabotage and terrorist activities on the territory of Russia*. Saint-Petersburg: Legal science: history and the presence.
11. Neculcea, C. (2020). *Generațiile războaielor – Convențional și neconvențional în evoluția războaielor*. În revista *Gândirea militară românească*, nr. 2. București: Statul Major al Apărării.
12. NPR (2022). *The daughter of 'Putin's brain' ideologist was killed in a car explosion*, <https://www.npr.org/2022/08/21/1118666607/daria-dugina-car-blast-daughter-putin-ally>, accesat la 15 ianuarie 2025.
13. Radio Free Europe (2022). *Ukraine's SBU Claims Responsibility for October Crimea Bridge Blast*, <https://www.rferl.org/a/ukraine-sbu-crimea-bridge-blast/32521472.html>, accesat la 15 ianuarie 2025.
14. Radio Free Europe (2024). *Appeal by Woman Imprisoned for Killing Pro-Kremlin Blogger Rejected*, <https://www.rferl.org/a/trepova-appeal-murder-pro-kremlin-blogger-rejected/32955007.html>, accesat la 15 ianuarie 2025.
15. Richterova, D., Grossfeld, E., Long, M., Bury, P. (2024). *Russian Sabotage in the Gig-Economy Era*. În *The RUSI Journal*, vol. 169, nr. 5. pp. 10-21, <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/03071847.2024.2401232?needAccess=true>, accesat la 25 decembrie 2024.
16. Rønn, V.K. (2016). *Intelligence Ethics: A Critical Review and Future Perspectives*. International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, 29:4, pp. 760-784, https://www.researchgate.net/publication/303948883_Intelligence_Ethics_A_Critical_Review_and_Future_Perspectives, accesat la 22 ianuarie 2025.
17. The Interpreter (2024). *Why Russia has only now declared war on Ukraine*, <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/why-russia-has-only-now-declared-war-ukraine>, accesat la 7 ianuarie 2025.
18. The new voice of Ukraine (2024). *Partisan sabotage cripples Russian rail supply*, <https://english.nv.ua/russian-war/partisan-sabotage-in-zaporizhzhya-disrupts-russian-supply-lines-to-the-front-50467140.html>, accesat la 15 ianuarie 2025.

19. The Telegraph (2022). *Russian-appointed Kherson mayor 'was poisoned by chef*, <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2022/08/07/russian-appointed-kherson-mayor-poisoned-chef/>, accesat la 15 ianuarie 2025.
20. UNICEF (1989). *Convention on the Rights of the Child*. General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989, <https://www.unicef.org/child-rights-convention/convention-text>, accesat la 15 ianuarie 2025.
21. United Kingdom National Cyber Security Center (2022). *Russia behind cyber attack with Europe-wide impact an hour before Ukraine invasion*, <https://www.ncsc.gov.uk/news/russia-behind-cyber-attack-with-europe-wide-impact-hour-before-ukraine-invasion>, accesat la 4 ianuarie 2025.
22. US Department of the Army (2013). ATP 3-05.1. *Unconventional Warfare*. Washington D.C.
23. US Department of the Army (2014). FM 3-24 MCWP 3-33.5. *Insurgencies and countering insurgencies*. Washington D.C.
24. US Department of the Army (2019). FM 6-27/MCTP 11-10C. *The commander's handbook on the law of land warfare*. Washington D.C.
25. US Department of the Army (2021). ATP 3-05.1. *Unconventional Warfare*. Washington D.C.
26. Walzer, M. (1977). *Just war and unjust wars*. Basic Books: New York.
27. <https://abcnews.go.com/International/wagner-groups-rebellion-putin-unfolded/story?id=100373557>, accesat la 22 ianuarie 2025.
28. <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/why-russia-has-only-now-declared-war-ukraine>, accesat la 22 ianuarie 2025.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

SCENARII PESIMISTE PENTRU O LUME TURBULENTĂ – MODELAREA DESPRE CÂT DE DEPARTE ȘI CÂT DE COSTISITOARE AR PUTEA FI APĂRAREA ȘI SECURITATEA –

Prof. univ. dr. Iulian CHIFU

Centrul de Prevenire a Conflictelor și Early Warning,
București, România
DOI: 10.55535/GMR.2025.1.04

The turbulent world we are living in now prompts planners and prospective studies specialists to address the requirements of worst-case scenarios and catastrophe scenarios with low probability and high impact, to draft the level of costs of tackling such threats in the short, medium and long term. It is also a part of the debate about costs and consequence-oriented finances of the security and defence, and resumes the level of ambition and capacity of a state to fulfil one of its basic responsibilities. A change of leadership in the US presidential election and in the administration, perspectives of NATO as a collective defence organisation that ensures today's defence and security guarantees in Europe, extreme right forces in key governments of democratic European member countries, pro-Russian forces with veto rights in governmental policies, debate about nuclear umbrella possible changes, all constitute scenarios that someone would not wish to analyse. But no responsible government or leader of a country, at least from the Eastern Flank, could avoid foresee and prepare for even the tiniest possibility that such a scenario happens in 6-12 months, 3-5 years, 10-15 years. Our paper researches a number of worst-case scenarios, impact, consequences and costs in order to warn about the need for prospective studies and preventive anticipated actions for a credible deterrence and a suitable defence. Our methodology is in the prospective studies field, in the niche of the worst-case scenarios and catastrophe scenarios.

Keywords: scenarios; tipping points; relative certainties; critical uncertainties; cost consequence-oriented security planning;

INTRODUCERE

Teoria scenariilor de tip *worst-case*, precum cea a catastrofelor sau a evenimentelor extraordinare, ne oferă ocazia de a reflecta asupra perspectivelor războiului de agresiune pe termen lung, de intensitate ridicată și la scară largă al Rusiei în Ucraina (Chifu-13, 2024). Discutarea efectelor acestor crize și evenimente sau scenarii catastrofale, cu probabilitate scăzută și impact ridicat, este, de obicei, exclusă din analiză sau sunt marginalizate, dacă nu, desigur, supraevaluate și utilizate pentru a provoca panică și stres unei populații țintă, atunci când nevoile politice o cer.

De aceea, avem nevoie de claritate chiar și în acest domeniu și de o abordare echilibrată a acestui tip de scenarii care trebuie luate în considerare datorită impactului lor ridicat, condițiilor și contextului care le-au făcut să apară, în ciuda probabilității scăzute. Acestea sunt stimulate și accentuate în perioadele de turbulențe. În plus, din cauza lipsei de pregătire, a paraliziei societăților, chiar și a celor mai reziliente, sunt posibile intervențiile *ad-hoc* ale decidenților, care ar putea chiar accentua aceste crize extreme până la cote greu de gestionat.

Aplicăm Metodologia noastră românească de studii prospective (Chifu-7, 2022), pentru a extrage cele mai negative scenarii și, apoi, aplicând teoria *worst-case scenarios*, extragem și prezentăm doar acele scenarii negative credibile și posibile pe care le considerăm esențiale pentru orice planificare, deși comunicarea publică a acestor scenarii ar trebui să fie făcută unui public restrâns, prevenit și educat, cu avertismente și explicații adecvate pentru o înțelegere exactă a avertismentelor necesare în fața unor astfel de evoluții.

Teoria scenariilor de tip worst-case, precum cea a catastrofelor sau a evenimentelor extraordinare, ne oferă ocazia de a reflecta asupra perspectivelor războiului de agresiune pe termen lung, de intensitate ridicată și la scară largă al Rusiei în Ucraina.

Esența metodologiei aplicate constă în împărțirea activității într-o fază de *brainstorming*, de identificare a indicatorilor de influență asupra evoluției evaluate, legați atât de factorii interni, cât și de cei externi. Metoda este legată de securitatea globală și relațiile internaționale și oferă un număr foarte mare de indicatori care vor fi analizați ulterior de experți specializați.

STUDII PROSPECTIVE. METODOLOGIA ROMÂNEASCĂ

Am introdus Metodologia românească a studiilor prospective în 2013¹, folosind tehnica serviciilor de informații olandeze, prezentată într-o conferință *Global Future Forum*² (Chifu-1, 2013; Chifu-2, 2014), și completând lacunele de natură teoretică și metodologică cu pași teoretici solizi care ne-au oferit această metodologie aplicată într-o serie de studii. Esența constă în împărțirea activității într-o fază de *brainstorming*, de identificare a indicatorilor de influență asupra evoluției evaluate, legați atât de factorii interni, cât și de cei externi. Metoda este legată de securitatea globală și relațiile internaționale și oferă un număr foarte mare de indicatori care vor fi analizați ulterior de experți specializați. Aceștia vor elimina indicatorii care nu au sens sau vor adăuga, în funcție de ideile care ar putea apărea în dezbateră din faza de *brainstorming*, noi indicatori, ca primă etapă (Chifu-7).

A doua etapă, după ce indicatorii au un sens, este de a rafina grupul de indicatori astfel încât aceștia să creeze un sistem necontradictoriu și complet, cât mai sintetic posibil. În final, vom obține 4-5-6 indicatori cu 2-3-5 valori posibile de modelat, cu cea mai mică eroare a modelului. În plus, întregul spectru de scenarii va fi împărțit în scenarii de continuitate și de discontinuitate, determinate de punctele de inflexiune (Chifu, Bălășoiu, 2018; Chifu, Nantoi, 2015; Chifu-3, 2015; Chifu-2, 2014).

Pentru fiecare caz, construim, la nivel de experți, două grupuri de instrumente: *incertitudini critice* (Rhydderch, 2017) privind evoluția evenimentului analizat și *certitudini relative* (Monroe, Beruvides, Tercero Gómez, 2020, p. 51) privind aceeași evoluție. Rezultatul este utilizat, în primul caz, pentru a verifica dacă sistemul de indicatori critici selectat este complet, în al doilea caz, contestăm fiecare certitudine relativă cu scenarii de tip *lebedă neagră*. Acest lucru se realizează prin crearea unor scenarii provocatoare care să contravină certitudinii relative obținute din propoziții pe care toți experții le-ar considera

¹ PLATO este o abreviere pentru PLAusable TOMorrows – un mâine plauzibil, scenarii viitoare plauzibile. Este, mai întâi, un instrument de construire a scenariilor – utilizat pentru construirea de scenarii de către serviciile olandeze AIVD, propus și prezentat unui număr de experți în studii prospective în cadrul unei demonstrații. Autorii prezentării sunt analiștii Marja Schinkel și David Blum (N.A.).

² GFF-Global Future Forum, în clădirea guvernului scoțian, cu titlul „Developing the conceptual framework for International Foresight Analysis”. Scoția: Glasgow, 25-26 noiembrie 2013.

valide. Aceasta este sursa scenariilor noastre cele mai pesimiste, atunci când impactul unor astfel de schimbări ar putea duce la catastrofe, conform definiției lui René Thom (Thom, 1986)³.

CAZUL CEL MAI RĂU, CAZUL CATASTROFAL, EVENIMENTELE TIP „LEBĂDĂ NEAGRĂ”. TEORIA CELOR MAI IMPROBABILE, DAR POSIBILE SCENARII

În 2012, Nigel Walpole a lansat dezbateră cu privire la *thinking the unthinkable* (Walpole, 2012), bazată pe orizonturi culturale și ideologice distincte care creează acțiuni neașteptate și imprevizibile din partea părții adverse. Conceptul a evoluat în ceea ce privește evenimentele de negândit, evoluțiile de negândit în contextul acțiunilor nucleare ale adversarului (Kahn, 1985) sau perspectiva unui dictator al lumii, pe care toate popoarele îl vor aclama și susține, acceptându-l (White, 1992) și la dimensiunea economică a *thinking the unthinkable* (Cockett, 1995). Limitele și dificultățile *leadershipului* în a prevedea și a evita evoluțiile neașteptate (Gowing, Langdon, 2015) și prefața lui Nik Gowing a cărții publicate în 2018 (Ib.) au consacrat abordarea. Nouă au fost motivele dificultăților și ale elementelor de negândit – *unthinkable*:

1. *copleșirea factorilor de decizie cu presiuni intense și multiple;*
2. *conformitatea instituțională;*
3. *orbire deliberată;*
4. *groupthink* – gândire de grup conformă;
5. *aversiunea la risc;*
6. *teama de mișcări care limitează cariera;*
7. *sisteme de gândire reacționare;*
8. *negare;*
9. *disonanțe și supraîncărcare cognitivă* (Ib.).

Donald Rumsfeld, la 12 februarie 2002, într-un *briefing* la Pentagon (DoD, 2002), introduce referința la *known knowns* (știutele cunoscute), *known unknown* (știutele necunoscute), *unknown knowns* (neștiutele cunoscute), iar *unknown unknowns* (neștiutele necunoscute) lipsea. Conceptul a fost abordat anterior: spațiul cunoscut și necunoscut era împărțit între sine și ceilalți, fapt reluat de Johan Galtung atunci

³ *Modèles mathématiques de la Morphogenèse* (1974), ed. Christian Bourgeois, Paris; *La théorie des catastrophes* (22 decembrie 1976), Paris: *Le Monde*.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În 2012, Nigel Walpole a lansat dezbateră cu privire la *thinking the unthinkable*, bazată pe orizonturi culturale și ideologice distincte care creează acțiuni neașteptate și imprevizibile din partea părții adverse. Conceptul a evoluat în ceea ce privește evenimentele de negândit, evoluțiile de negândit în contextul acțiunilor nucleare ale adversarului sau perspectiva unui dictator al lumii, pe care toate popoarele îl vor aclama și susține, acceptându-l și la dimensiunea economică a *thinking the unthinkable*.

Cel mai important autor în ceea ce privește gestionarea riscurilor de evenimente extreme este Nassim Taleb și cartea sa din 2007 despre evenimentele extrem de improbabile. El a avut dovada că o singură observație poate invalida o afirmație generală derivată din milenii de observații de confirmare.

când a propus *modelul Cain și Abel* (Chifu, Lupu, 2016; Ramsbotham, Woodhouse, Miall, 2011, p. 9; Galtung, 1969, p. 168; Galtung, 2000, p. 1), dar termenul de *unknown unknowns* – neștiutele necunoscute – a fost folosit la NASA⁴ și este utilizat în mod obișnuit în managementul proiectelor și planificarea strategică (Courtney, Kirkland, Viguerie, 1997).

David C. Logan a analizat triada de termeni în contextul cercetării științifice generale, biologie, în acest caz particular (Logan, 2009, pp. 712-714). Astfel, cercetarea științifică în sine poate fi plasată sub forma acțiunii de transformare a *unknown knowns* – neștiutele cunoscute – în *known knowns* – știutele cunoscute. Un răspuns final cu privire la modul în care identificăm ceea ce nu știm că nu cunoaștem – *unknown unknowns* – este greu de pronunțat. Dacă am ști cum să ajungem la aceste elemente, în practică, am avea transformarea imediată a necunoscutelor neștiute în necunoscute știute. Acesta este un subiect deschis.

Cel mai important autor în ceea ce privește gestionarea riscurilor de evenimente extreme este Nassim Taleb și cartea sa din 2007 despre evenimentele extrem de improbabile (Taleb, 2007). El a avut dovada că o singură observație poate invalida o afirmație generală derivată din milenii de observații de confirmare. Organizațiile nu au reușit să facă față cerințelor evenimentelor extreme care, prin definiție, sunt crize (Chifu, 2019; Chifu, Ramberg, 2007; Chifu, Ramberg, 2008), o clasă de evenimente care au consecințe foarte mari (depășind adesea cel mai rău scenariu perceput și anticipat), dar au și o probabilitate scăzută de apariție (Fischbacher-Smith, 2010, pp. 1-8). Natura lor unică le face importante pentru cercetare și teorie. Cele mai actuale exemple sunt aviația, spațiul (naveta Challenger), dar și fenomenele geo-fizice, cum ar fi calamitățile naturale.

Abordarea preventivă este adesea susținută în literatura academică (Calman, Smith, 2001, pp. 185-204). Probabilitatea unui accident necesită investiții considerabile și o pierdere de venituri,

⁴ A se vedea audierile din 24-25 iunie 1981 care au avut loc în Comisia pentru Știință și Tehnologie a Camerei Reprezentanților Congresului SUA, <https://books.google.be/books?id=dRMrAA AAMAAJ&pg=PA73&dq=%22unknown+unknowns%22&hl=en&sa=X&ved=0ahUKewjhnraJ-7XmAhhVgi1wKHUI0Q6AEIKTAA#v=onepage&q=%22unknown%20unknowns%22&f=false>, accesat la 22 august 2024.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

iar lipsa dovezilor istorice a determinat adesea organizațiile și persoanele să susțină că probabilitatea ca pericolul să se materializeze este atât de scăzută, încât furnizarea de avertizări timpurii sau alte strategii de atenuare nu este rentabilă. Un element cheie aici a fost faptul că această „negare” a fost o funcție a lipsei dovezilor *a priori* care erau disponibile pentru factorii de decizie (Dilnot, 2008, pp. 36-39).

Taleb și alții sugerează că, în loc să încercăm să anticipăm evenimente cu probabilitate scăzută și impact ridicat, ar trebui să ne reducem vulnerabilitatea la acestea. În opinia noastră, gestionarea riscurilor ar trebui să vizeze diminuarea impactului a ceea ce nu înțelegem – nu o încercare de a dezvolta tehnici sofisticate care să ne perpetueze iluzia că am putea înțelege și prezice mediul social și economic (Taleb, Goldstein, Spitznagel, 2009, pp. 78-81). Aceasta înseamnă să fim „pregătiți pentru criză” sau „rezilienți” (Chifu-1, pp. 10-21; Chifu-8, 2022, pp. 3-10; Chifu-9, 2022, pp. 5-14; Chifu-10, 2022, pp. 3-10). Aceasta ar trebui să fie legată în special de recunoașterea limitelor cunoașterii, dar este foarte dificil să știm ceea ce nu știm.

În același timp, o altă tendință este aceea că, atunci când decidenții se confruntă cu evenimente despre care nu știu nimic, procesul este întrerupt, poate apărea panica, lipsa de soluții împinge la decizii *ad-hoc* greșite și, apoi, există potențialul de a genera „puncte de inflexiune”, care pot agrava și mai mult problema (Handy, 1994; Handy, 1995). În unele cazuri, aceste abordări ar putea conduce de la o escaladare a crizei la evenimente extreme și catastrofe, criza secundară apărând ca urmare a deciziilor care ar fi trebuit să diminueze impactul crizei inițiale. Prin urmare, studiul evenimentelor extreme, al celor mai grave scenarii sau al catastrofelor necesită o relație și o interfață puternice cu cercetarea și consilierea profesională în ceea ce privește luarea deciziilor în situații de criză.

COSTURI ȘI CONSECINȚE. EFICACITATEA ÎN GESTIONAREA RISCURILOR ȘI A EVENIMENTELOR EXTREME

O altă dezbatere importantă este legată de reacțiile în perioade de criză și de pregătire atunci când se aplică programe concentrate pe costuri în materie de resurse. Modelele de luat în considerare ar fi *terorismul versus încălzirea globală* (Sustain, 2009). Ideea este că resursele sunt limitate și dificil de alocat pentru toate amenințările,

Taleb și alții sugerează că, în loc să încercăm să anticipăm evenimente cu probabilitate scăzută și impact ridicat, ar trebui să ne reducem vulnerabilitatea la acestea. În opinia noastră, gestionarea riscurilor ar trebui să vizeze diminuarea impactului a ceea ce nu înțelegem – nu o încercare de a dezvolta tehnici sofisticate care să ne perpetueze iluzia că am putea înțelege și prezice mediul social și economic.

Dacă probabilitatea ca un eveniment să se întâmple scade sub 1%, nu merită să o luăm în considerare. Situația este diferită atunci când probabilitatea este mai mare sau când costurile impactului sunt mai mari. Dacă lumea dedică resurse schimbărilor climatice, de exemplu, din aceste motive, poate că nu va putea folosi aceste resurse pentru a combate probleme mai grave, cum ar fi atacul terorist iminent. Aceasta este dilema cost-consecință.

riscurile și vulnerabilitățile, astfel încât trebuie să existe o secvențializare și o prioritizare. Iar în ceea ce privește finanțarea securității, prima cea mai importantă abordare este cea orientată spre costuri, în care bugetele sunt alocate în funcție de probabilitatea ca evenimentele să se producă. Criticii au introdus însă o nouă abordare, orientată pe consecințe, în care o parte din buget, să spunem 20%, este alocată amenințărilor cu probabilitate scăzută, dar cu impact ridicat, inclusiv evenimente extreme și cele mai pesimiste scenarii (Chifu-6, ib.).

În cazul terorismului, o altă parte a jocului provine din percepții. Este extrem de periculos să ignori o astfel de amenințare foarte vizibilă, cu o reacție emoțională și perceptivă uriașă din partea populației, și este mai ușor să faci acest lucru, din acest punct de vedere, cu încălzirea globală (Chifu, Simons, 2023). Într-un alt exemplu, foarte dezbătut în zilele noastre, avem în vedere dronele ieftine și rachetele scumpe de apărare aeriană: ar trebui să le interceptăm? Având în vedere abordarea orientată spre costuri a securității, unii ar spune că nu merită să plătim pentru aceasta cu o rachetă (Viscusi, Aldi, 2003; Heinzerling, 2004). Experții orientați spre consecințe (Posner, 2006; Posner, 2004) ar privi mai degrabă la rezultatele lovirii eventuale și ar susține că nu ne putem permite să lăsăm chiar și o dronă ieftină să distrugă un depozit de muniție care valorează miliarde de dolari și care susține efortul de război sau că un avion aruncat în aer valorează, de asemenea, câteva miliarde de dolari, astfel încât valoarea unei posibile ținte și costurile intangibile asociate, în cazul unui impact, ar trebui luate în considerare în mod egal.

Avem, de asemenea, doctrina 1% sau *Principiul Precauției*, care este conceput în mod specific pentru situațiile în care nu putem ști că se va produce un prejudiciu. Dacă probabilitatea ca un eveniment să se întâmple scade sub 1%, nu merită să o luăm în considerare. Situația este diferită atunci când probabilitatea este mai mare sau când costurile impactului sunt mai mari (Suskind, 2006). Chiar și un risc mic de daune catastrofale sau ireversibile este suficient pentru a necesita un răspuns serios. Dar, în același timp, dacă lumea dedică resurse schimbărilor climatice, de exemplu, din aceste motive, poate că nu va putea folosi aceste resurse pentru a combate probleme mai grave, cum ar fi atacul terorist iminent. Aceasta este dilema cost-consecință.

Vicepreședintele Dick Cheney a enunțat Doctrina 1%: „Trebuie să facem față acestui nou tip de amenințare într-un mod pe care nu l-am definit încă. Dacă există o șansă de 1% ca oamenii de știință pakistanezi să ajute Al-Qaida să construiască sau să dezvolte o armă nucleară, trebuie să tratăm acest lucru ca pe o certitudine în ceea ce privește răspunsul nostru”. Vicepreședintele Cheney a îndemnat guvernele să identifice și să încerce să prevină cel mai pesimist scenariu (Weber, 2006) (*worst case scenario*).

Reacțiile oamenilor și luarea deciziilor la riscuri, precum și la scenariile cele mai pesimiste – *worst case scenario* – vin din două unghiuri diferite. Primul este intuitiv, bazat pe experiența personală, care conduce la teama de rezultatul crizelor care au avut deja loc și care ne-au făcut rău direct, nemijlocit. Este o bază mai degrabă emoțională decât obiectivă. În schimb, celălalt grup tinde să creadă că vorbim despre un eveniment puțin probabil, care nu merită resurse și atenție. Este ceea ce se întâmplă și cu instituțiile: acordă fie prea multă sau, dimpotrivă, prea puțină atenție riscurilor cu probabilitate scăzută. O sarcină importantă este de a găsi echilibrul corect în modul de a reacționa la evenimentele excepționale sau la cele mai pesimiste scenarii – *worst case scenario*, astfel încât erorile să nu influențeze comportamentul atunci când se evaluează relevanța celui mai pesimist scenariu (ib.).

Același lucru se întâmplă și în cazul alegerilor raționale și al prejudecăților. Absența unui tip de eveniment face ca factorii de decizie și publicul să se simtă mult mai în siguranță din cauza „prejudecății de indisponibilitate”. Amenințarea teroristă ar putea fi neglijată sau tratată cu mai puțin interes și resurse în țările care nu s-au confruntat niciodată sau de mult timp cu astfel de evenimente. Opusul este, de asemenea, adevărat, cu „prejudecata disponibilității” după un atac terorist, atunci când acest context ar indica și ar face presiuni pentru alocarea de resurse exact pentru acest tip de eveniment posibil (Akerlof, Dickens, 1984). În mod cert, aici ar trebui luate în considerare și percepția, și sentimentul de siguranță al populației. Prin urmare, este important să explorăm percepția riscurilor atunci când ne pregătim răspunsurile la cele mai nefavorabile scenarii.

Absența unui tip de eveniment face ca factorii de decizie și publicul să se simtă mult mai în siguranță din cauza „prejudecății de indisponibilitate”. Amenințarea teroristă ar putea fi neglijată sau tratată cu mai puțin interes și resurse în țările care nu s-au confruntat niciodată sau de mult timp cu astfel de evenimente.

Evaluarea riscurilor și asigurările oferă un alt unghi de abordare a celei mai nefavorabile situații – worst case scenario – și a alocării orientate spre consecințe a resurselor pentru evenimente extreme sau catastrofale cu probabilitate redusă. În acest caz, procesele orientate spre costuri sunt legate de pierderea și distrugerea intereselor de securitate industrială, cum ar fi bunurile materiale și oamenii, în unele cazuri elemente simbolice relevante și bunuri imateriale/intangibile.

Principiul Precauției ar putea fi modificat în două moduri și ar putea înlocui regula de 1%: unul, un *Principiu de Precauție privind prejudiciile catastrofale*, care tratează faptul că, atunci când riscurile catastrofale devin realitate, acestea ar putea avea consecințe mai grave decât au prevăzut inițial planificatorii și analiștii, din cauza „*amplificării sociale*”. Atunci când cele mai pesimiste scenarii au consecințe catastrofale, este logic să se aloce resurse pentru a anticipa sau a face față consecințelor sau pentru a evita riscul în sine (Posner, ib.). Același lucru este valabil și pentru *Principiul Precauției privind prejudiciul ireversibil*, care ar introduce o atenție specială atunci când consecințele unui eveniment extraordinar sau ale unei crize conduc la o situație ireversibilă, iar reconstrucția post-conflict nu va reface lucrurile așa cum au fost.

Evaluarea riscurilor și asigurările oferă un alt unghi de abordare a celei mai nefavorabile situații – *worst case scenario* – și a alocării orientate spre consecințe a resurselor pentru evenimente extreme sau catastrofale cu probabilitate redusă. În acest caz, procesele orientate spre costuri sunt legate de pierderea și distrugerea intereselor de securitate industrială, cum ar fi bunurile materiale și oamenii, în unele cazuri elemente simbolice relevante și bunuri imateriale/intangibile (Chifu-11, 2024). O metodă de evaluare a riscului și a securității este legată de eficacitatea sistemului integrat de protecție – sisteme de siguranță, de urgență și de securitate –, precum și de schema de prioritizare calitativă pentru a determina nivelul consecințelor în raport cu costul și riscul ulterior (Udell, Rogers, 1998).

Securitatea umană este mai degrabă orientată spre costuri (Acharya, 2001, pp. 442-460). Securitatea autonomă poate fi privită atât ca o cerință, cât și ca obiectivul cel mai urgent, cu o abordare orientată spre consecințe și costuri (Chivvis, Davis, 2011) deopotrivă. Teoria și lucrările empirice, precum și analizele statistico-empirice arată că „*teoria costurilor*” contra-insurgenței conduce la o abordare orientată spre consecințe, din cauza necesității de a crește costurile cooperării cu o insurgență drept cel mai sigur mijloc de a obține victoria (Austin, 2006), dar acest lucru se poate întâmpla numai cu costuri imense de reputație.

CUADRATURA CERCULUI: MODALITĂȚI DE A PREGĂTI DESCURAJAREA ȘI REZILIENȚA ÎNTR-O LUME INCERTĂ

Cele mai grave cazuri care fac obiectul *Principiului Precauției privind prejudiciile catastrofale* sau al *Principiului Precauției privind prejudiciile ireversibile* ar trebui să fie supuse atenției factorilor de decizie și să beneficieze de o alocare adecvată a resurselor. Am realizat secvența de studii prospective referitoare la scenariile de tip *lebedă neagră* și am selectat acele scenarii cu probabilitate scăzută și impact ridicat care se încadrează în *Principiul Precauției privind prejudiciile catastrofale* sau *ireversibile*. Astfel, am reușit să găsim următoarele șapte scenarii, legate de următoarele șapte certitudini relative:

- SUA vor rămâne implicate în afacerile mondiale și în adaptarea noilor reguli.
- Dictatura nu este o opțiune acceptabilă pentru țările democratice.
- NATO va rămâne și va funcționa cu ambele sale componente pe linia transatlantică/SUA nu se vor retrage din Alianță.
- Extrema dreaptă nu va conduce și nu va diviza țările membre ale UE.
- Forțele pro-ruse nu vor exercita dreptul de veto asupra deciziilor unui guvern democratic, dacă intră în guvern într-o țară democratică.
- SUA își vor menține umbrela nucleară asupra aliaților europeni.
- Rusia nu va folosi o armă nucleară.

Acestea duc la acele scenarii de *lebedă neagră*:

❖ S1. Izolaționismul și retragerea SUA din lume prin schimbarea conducerii la Casa Albă, în actuala sau următoarea cursă prezidențială din SUA.

❖ S2. China și BRICS/țările autoritare revizioniste vor propune regimuri autoritare alternative, îmbrățișate de populație, ceea ce ar duce la schimbarea ordinii bazate pe reguli.

❖ S3. NATO va pierde SUA – fiind paralizat în deciziile sale sau dizolvat ori va pierde legătura transatlantică; perspective sumbre ale NATO, ca organizație de apărare comună care asigură garanțiile actuale în Europa.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Cele mai grave cazuri care fac obiectul *Principiului Precauției privind prejudiciile catastrofale* sau al *Principiului Precauției privind prejudiciile ireversibile* ar trebui să fie supuse atenției factorilor de decizie și să beneficieze de o alocare adecvată a resurselor.

Dictatura nu este o opțiune acceptabilă pentru țările democratice.

Toate aceste scenarii provin din evenimente de tip *lebedă neagră*, contestate, cu o probabilitate scăzută de a deveni fapte reale, dar cu un impact ridicat dacă evenimentele se produc. În plus, în fiecare caz, avem rezultate catastrofale sau ireversibile și un impact uriaș.

❖ S4. Forțele de extremă dreaptă care ajung în guvernele cheie ale țărilor membre europene democratice negociază drepturi care creează blocaje ale politicilor europene prin decizii democratice.

❖ S5. Forțele pro-ruse vor avea drept de veto în politicile guvernamentale și europene din UE.

❖ S6. Dezbateri privind schimbările posibile ale umbrelei nucleare: SUA se retrag din angajamentele asumate în cadrul celui de-Al Doilea Război Mondial/NATO (cer bani de la țările protejate, cer avantaje politice și/sau comerciale etc.).

❖ S7. Utilizarea de către Rusia a unei arme nucleare tactice în Ucraina sau într-o țară membră a NATO/UE din Flancul Estic.

Ceea ce putem observa este că toate aceste scenarii provin din evenimente de tip *lebedă neagră*, contestate, cu o probabilitate scăzută de a deveni fapte reale, dar cu un impact ridicat dacă evenimentele se produc. În plus, în fiecare caz, avem rezultate catastrofale sau ireversibile și un impact uriaș. Toate condițiile pentru luarea în considerare a celui mai rău caz – *worst case scenario* – sunt îndeplinite, conform definițiilor noastre anterioare. În acest caz, toate ar trebui să devină scenarii care să fie luate în considerare și să necesite planificarea unor soluții în cazul în care astfel de viitoare alternative – *alternative futures* – se produc.

Unele dintre scenarii ar putea suscita dezbateri, în cazul în care datele anterioare ar putea conduce la evaluarea că se încadrează mai degrabă în scenarii de discontinuitate și nu într-un scenariu de tip *lebedă neagră*:

❖ S1, unde avem un președinte care urmărește un fel de izolaționism, dar în mandatul său anterior a menținut poziția sa și a SUA în cadrul comunității euroatlantice.

❖ S3, când retragerea din Alianță a fost folosită în comunicările publice ale unui posibil președinte al SUA. Dar, starea investițiilor în apărare și securitate s-a schimbat dramatic și țările membre îndeplinesc, în mare măsură, angajamentul de apărare, cu un minim de 2% din PIB alocat apărării și cel puțin 20% pentru echipamente noi.

❖ S7, unde informațiile dezvăluite au dovedit că utilizarea unei arme nucleare rusești a fost discutată în 2023, în timpul contraacțiunilor din Ucraina, dar nu a fost susținută de decidenți. Alte argumente ar putea fi discutate dacă nu există un scenariu de discontinuitate mai degrabă

decât unul de *lebedă neagră*. În toate aceste cazuri, argumentele se situează astăzi și în viitorul previzibil în partea asumării că sunt scenarii de tip *lebedă neagră*, a evoluțiilor extrem de improbabile (Chifu-12, 2024).

Soluția pentru o astfel de criză, un eveniment extrem sau cel mai rău scenariu – *worst case scenario* –, este construirea atât a rezilienței, cât și a unei apărări și a unei descurajări serioase. Și aceasta include:

- Atractivitatea activității/funcției militare.
- Un nou contract social cu cei angajați în armată și în posturi din sistemul de securitate.
- Capabilități dobândite pe termen scurt, cu componente de înaltă tehnologie și posibilitatea de a se adapta la o utilizare continuă în timp de război.
- Doctrină și strategii învățate din primul război din secolul XXI în Europa – războiul de agresiune al Rusiei în Ucraina.
- Industria militară și de apărare, transformată la nivelul unei etape de vigilență (un intermediar între pace și război, având în vedere că un război sângeros evoluează într-o țară vecină cu UE și NATO și că amenințările directe din partea Rusiei vin într-un mod public și deschis împotriva Occidentului).

În concluzie, toate aceste scenarii ar trebui să facă obiectul alocării resurselor necesare și al planificării pentru scenariile cele mai pesimiste, într-o abordare a securității orientate spre consecințe, în fiecare țară responsabilă.

BIBLIOGRAFIE:

1. Acharya, A. (2001). *Human Security: East versus West*. În *International Journal*, vol. 56, nr. 3 (vara), pp. 442-460, Sage Publications.
2. Akerlof, G.A., Dickens, W. (1984). *The Economic Consequences of Cognitive Dissonance*, în Akerlof, G.A., *An Economic Theorist's Book of Tales*, pp. 123, 124-128. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Austin, L. (2006). *On "Other War": Lessons from Five Decades of RAND Counterinsurgency Research*. California: Santa Monica, RAND Corporation, <http://www.rand.org/pubs/monographs/MG482.html>, accesat la 12 mai 2024.
4. Calman, K., Smith, D. (2001). *Works in theory but not in practice? Some notes on the precautionary principle*. *Public Administration* 79 (1), pp. 185-204.

5. Cast, R. (2009). *Sustain, Worst case scenarios*. Londra: Harvard University Press, Cambridge Massachusetts.
6. Chifu, I.-1 (2013). *Analiză prospectivă. Experiența internațională și o abordare românească*, în *Revista Română de Studii de Intelligence*, nr. 10, decembrie, ISSN 2067-3353.
7. Chifu, I.-2 (2014). *Prospectives on Ukraine Crisis. Scenarios for a mid-long term evolution*. București: ISPRI Publishing House, ISBN 978-606-8656-01-4.
8. Chifu, I.-3 (9 octombrie 2015). *Prospective Analysis of Ukrainian Crisis: Scenarios for mid-long term evolution*. Ucraina: Odesa, Analytica, nr. 1, ISSN 2518-7481.
9. Chifu, I.-4 (2019). *Decizia în Criză*. București: Editura RAO, ISBN 978-606-006-349-0.
10. Chifu, I.-5 (2021). *Reziliență strategică: de la stabilitate și prevenție la acțiune pro-activă și adaptabilitate dinamică/Strategic Resilience: from stability and prevention to pro-active action and dynamic adaptability*, în revista *Gândirea militară românească*, nr. 1/*Romanian Military Thinking*, nr. 1.
11. Chifu, I.-6 (2022). *Amenințări și conflicte în secolul 21*. București: Editura RAO, ISBN 978-606-006-818-1.
12. Chifu, I.-7 (2022). *Studii prospective și metodologii alternative. Eșafodajul de securitate în secolul 21*. București: Editura RAO.
13. Chifu, I.-8 (2022). *Lecțiile conflictului din Ucraina și perspectivele rezilienței societale*. În *Infosfera*, nr. 2.
14. Chifu, I.-9 (2022). *Reziliență contemporană: competitivitatea națiunilor, capacitatea statelor și securitatea societală*. În *Infosfera*, nr. 3.
15. Chifu, I.-10 (2022). *Constructul și tematica rezilienței stratificate*. În *Infosfera*, nr. 4.
16. Chifu, I.-11 (2024). *Resilience, societal security and the intantibles of war. Ukraine's lessons learnt*. În revista *Romanian Military Thinking*, nr. 1, <https://en-gmr.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20reviste/RMT/2024/1/CHIFU.pdf>, accesat la 22 august 2024.
17. Chifu, I.-12 (2024). *Retorică nucleară rusă între război informațional și credibilitatea unei acțiuni necugetate*. În *Infosfera*, nr. 2, https://www.mapn.ro/publicatii_militare/arhiva_infosfera/documente/2024/2_2024.pdf, accesat la 22 august 2024.
18. Chifu, I.-13 (2024). *Russian war of aggression and perspectives of the Wider Black Sea Region. Future studies and alternative scenarios*. International Congress „Changing Strategic Security Landscape in the Black Sea and the Balkans: Challenges and Opportunities”, AREL University. Turcia: Istanbul, <https://usam.arel.edu.tr/changing-strategic-security-landscape-in-the-black-sea-and-the-balkans-challenges-and-opportunities/>, accesat la 22 iulie 2024.

19. Chifu, I., Bălășoiu, N. (2018). *Prospective studies of the Wider Black Sea Region. Scenarios for its future in times of high international turbulence*, ISPRI Publishing House, București, ISBN 978-606-8656-62-5.
20. Chifu, I., Lupu, L. (2016). *Analiză de conflict*. București: Editura RAO, ISBN: 9786067760262.
21. Chifu, I., Nantoi, O., Getmanchuk, A. (2015). *Prospective on Ukraine Crisis. A trilateral approach*. București: ISPRI Publishing House, ISBN 978-606-8656-21-2.
22. Chifu, I., Ramberg, B. (2007). *Crisis management in Transitional Societies*. CRISMART SNDC. Suedia: Stockholm, ISBN 978-91-85401-64-2, ISBN 1650-3856.
23. Chifu, I., Ramberg, B. (2008). *Managementul crizelor în societățile în tranziție. Cazul României*. București: Editura RAO, ISBN 978-973-103-687-8.
24. Chifu, I., Simons, G. (2023). *Rethinking warfare in the 21st Century. The influence and effects of the Politics, Information and Communication Mix*. Cambridge University Press, ISBN:9781009355247.
25. Chivvis, C.S., Davis, P.K. (2011). *Establishing Security*, în Paul K. Davis, *Dilemmas of Intervention. Social Science for Stabilization and Reconstruction*, Rand Co, accesat la 22 iulie 2024.
26. Cockett, R. (1995). *Thinking the unthinkable: Think-tanks and the economic counter-revolution 1931-1983*. Harper Collins, ISBN 978-0006375869.
27. Courtney, H., Kirkland, J., Viguerie, P. (1997). *Managing uncertainty, Strategy under Uncertainty*. Harvard Business Review, noiembrie-decembrie, <https://hbr.org/1997/11/strategy-under-uncertainty>, accesat la 22 iulie 2024.
28. Dilnot, C. (8 decembrie 2008). *The triumph of greed*. New Statesman, pp. 36-39.
29. DoD News Briefing – Secretary Rumsfeld and Gen. Myers, Presenter: Secretary of Defense Donald H. Rumsfeld, 12 februarie 2002, <https://archive.defense.gov/Transcripts/Transcript.aspx?TranscriptID=2636>, accesat la 22 iulie 2024.
30. Fischbacher-Smith, D. (2010). *Beyond the worst case scenario: 'Managing' the risks of extreme events*, în *Risk Management*, nr. 12, pp. 1-8. doi: 10.1057/rm.2009.17, accesat la 22 iulie 2024.
31. Galtung, J. (1969). *Violence, Peace, and Peace Research*, în *Journal of Peace Research*, vol. 6, nr. 3.
32. Galtung, J. (2000). *Conflict theory and practice: a perspective*, în *Conflict Transformation by Peaceful Means (Transcend Method)*. United Nations Disaster Management Training Programme, United Nations.
33. Gowing, N., Langdon, C. (2015). *Thinking the Unthinkable, a new imperative for leadership in the digital age*, interim report for the Churchill 2015, 21st century Statesmanship Global Leaders Programme, <https://www.slideshare.net/nudripakke/pdf-download->

- thinking-the-unthinkable-a-new-imperative-for-leadership-in-the-digital-age-pdf-free, accesat la 16 decembrie 2019.
34. Gowing, N., Langdon, C. (2018). *Thinking the unthinkable: a new imperative for leadership in the digital age*. John Catt Educational Ltd., ISBN 978-1911382744.
  35. Handy, C. (1994). *The empty raincoat: making sense of the future*. Londra: Hutchinson.
  36. Handy, C. (1995). *The age of unreason. New thinking for a new world*. Londra: Random House.
  37. Heinzerling, L. (2004). *Priceless: On Knowing the Price of Everything and the Value of Nothing*. New York: New Press.
  38. Kahn, H. (1985). *Thinking the unthinkable in the 1980's*. Touchstone, ISBN 978-0671604493.
  39. *La théorie des catastrophes* (22 decembrie 1976). În *Le Monde*.
  40. Logan, D.C. (2009). *Known knowns, known unknowns, unknown unknowns and the propagation of scientific enquiry*. În *Journal of Experimental Botany*, vol. 60, nr. 3, pp. 712-714, <https://doi.org/10.1093/jxb/erp043>, accesat la 22 decembrie 2019.
  41. Monroe, T., Beruvides, M.G., Tercero- Gómez, V. (2020). *Quantifying Risk Perception: The Entropy Decision Risk Model Utility (EDRM-U)*, decembrie, Systems 8(4):51.
  42. Posner, E.A. (2006). *New Foundations for Cost-Benefit Analysis*. Cambridge: Harvard University Press.
  43. Posner, E.A. (2004). *Catastrophe: Risk and Response*. New York: Oxford University Press.
  44. Ramsbotham, O., Woodhouse, T., Miall, H. (2011). *Contemporary conflict resolution. The prevention, management and transformation of deadly conflicts*, ed. a 3-a. Cambridge: Polity Press.
  45. Rhydderch, A. (iunie 2017). *Scenarios Building: the 2x2 Matrix Technique*, în *Futuribles*.
  46. Suskind, R. (2006). *The One Percent Doctrine* 61-62. New York: Simon & Schuster.
  47. Taleb, N.N. (2007). *The Black Swan. The Impact of the Highly Improbable*. Londra: Penguin Books.
  48. Taleb, N.N., Goldstein, D.G., Spitznagel, M.W. (2009). *The six mistakes executives make in risk management*. În *Harvard Business Review*, nr. 87 (10), pp. 78-81.
  49. Thom, R. (1986). *Teoria Catastrofelor*. București: Editura Didactică și Pedagogică; *Modèles mathématiques de la Morphogenese* (1974). Paris: Christian Bourgois.
  50. Udell C.J., Rogers, B.H. (1998). *Risk Evaluation: a Cost-Oriented Approach*. Fluor Daniel Hanford.
  51. Viscusi, W.K., Aldy, J.E. (2003). *The Value of a Statistical Life: A Critical Review of Market Evidence Throughout the World*, în *Journal of Risk and Uncertainty*, vol. 27(1), pp. 5-76.

52. Walpole, N.J.R. (2012). *Thinking the Unthinkable: The Lives of Royal Air Force and East German Fast-Jet Pilots in the Cold War*. Astonbridge Publishing, ISBN 9780953793327.
53. Weber, E.U. (2006). *Experience-Based and Description-Based Perceptions of Long-Term Risk: Why Global Warming Does Not Scare Us (Yet)*, în *Climatic Change*, vol. 77, 103, Springer Nature Link.
54. White, J.W. (1992). *Thinking the unthinkable*. World Publishing, ISBN 978-0850095678.

VULNERABILITATEA ROMÂNIEI ÎN FAȚA AMENINȚĂRILOR HIBRIDE DIN SPECTRUL DEZINFORMĂRII – IMPERATIVUL CREĂRII UNEI STRATEGII NAȚIONALE DE COMBATERE A FAKE NEWS ȘI A STRUCTURII NECESARE IMPLEMENTĂRII ACESTEIA –

Colonel dr. Constantin-Dorin BĂLAN

Comandamentul Corpului Multinațional de Sud-Est
DOI: 10.55535/GMR.2025.1.05

This paper provides an analysis of the current efforts at both national and international levels to prevent and combat disinformation, with the goal of highlighting Romania's vulnerability to this phenomenon and proposing institutional, coordinated, and unified measures for its effective management.

Following a brief introduction to the contemporary security context, along with a concise overview of the recent evolution of disinformation, the paper proceeds to define and explain the key concepts within this field.

The analysis then examines the international landscape, focusing on the efforts of global organizations to address disinformation, as well as showcasing examples of countries that have successfully implemented institutional measures to tackle this issue.

At national level, the paper evaluates the responses from government institutions, academia, civil society, international organizations, the media, and private sector initiatives dedicated to combating disinformation.

The paper concludes with a set of key findings and recommendations, emphasizing the need for unified action in managing disinformation through the establishment of a national strategy. It further proposes the creation or expansion of dedicated structures to implement this strategy, along with the development of the necessary mechanisms to prevent and counter the analysed phenomenon.

Keywords: fake news; disinformation; hybrid threats; narrative; Russia;

Motto:
„Falsitatea zboară, iar adevărul vine, schiopătând, în
urma ei”.¹

Jonathan Swift

INTRODUCERE

Invadarea Ucrainei de către Federația Rusă constituie un punct de cotitură semnificativ al începutului de secol XXI din perspectiva securității și apărării, având un impact profund asupra situației geopolitice din Zona Mării Negre și dincolo de aceasta, prin reverberațiile sale la nivel internațional. Recunoscut în mod unanim la nivel global ca fiind crucial pentru conturarea viitorului geopolitic al umanității pentru decenii de acum înainte, războiul din Ucraina continuă să atragă interesul comunității internaționale din cauza caracterului său polarizant și a utilizării atât a formelor tradiționale de conflict, cât și a unor modalități recente de agresiune prin intermediul unor operații non-cinetice ce pot fi încadrate în categoria *războiului hibrid*.

Pregătirea terenului, inclusiv din perspectiva amenințărilor hibride, a fost inițiată, potrivit mai multor analize reunite într-un raport al Departamentului de Stat al SUA (2020), de structuri dedicate acestui proces din Federația Rusă, precum Direcția principală de Informații a Armatei Ruse (GRU) și Internet Research Agency (IRA – entitate privată cu legături în Guvernul rus) simultan cu invadarea Crimeei, în anul 2014. Precedată de așa-numita operațiune a „*omuleților verzi*” (*little green men*)², invazia a beneficiat de un efect-surpriză major, iar accesul într-un spațiu „*fertilizat*” anterior prin numeroase acțiuni coordonate de dezinformare s-a dovedit a fi astfel extrem de facil.

Invadarea Ucrainei de către Federația Rusă constituie un punct de cotitură semnificativ al începutului de secol XXI din perspectiva securității și apărării, având un impact profund asupra situației geopolitice din Zona Mării Negre și dincolo de aceasta, prin reverberațiile sale la nivel internațional.

¹ În original: „Falsehood flies, while truth comes limping after it”.

² Termen utilizat inițial de către localnicii din Crimeea pentru a descrie militarii ruși apăruiți în jurul bazelor militare ucrainene anterior anexării efective a peninsulei; termenul este preluat ulterior de către presa internațională și se consacră în mediul NATO odată cu utilizarea acestuia de către Comandantul Suprem Aliat al NATO (SACEUR) din acea vreme pentru a descrie caracterul ambiguu și subversiv al acestor trupe în preluarea cu forță, dar cu o minimă rezistență, a Crimeei încă de la apariția acestor trupe în februarie 2014. (N.A.)

În contextul actual al amenințărilor hibride, considerate forme de agresiune din partea unor națiuni care aspiră să devină poli de putere mondială fără a dispune de capacități economice, sociale sau militare corespunzătoare, fenomenul propagării fake news și, ulterior, al dezinformării capătă o relevanță tot mai însemnată în rândul structurilor responsabile de securitatea și apărarea națională.

Deși dezinformarea pe câmpul de luptă, în diversele sale forme, a fost utilizată pe scară largă în special în conflagrațiile mondiale din prima parte a secolului XX și în conflictele ulterioare celui de-Al Doilea Război Mondial, acțiunile de tip hibrid din Crimeea, care au continuat și pe timpul invadării Ucrainei din februarie 2022, reprezintă o utilizare semnificativă a dezinformării, susținută foarte intens de tehnologie. Această situație a surprins Alianța Nord-Atlantică atât la nivelul structurilor proprii, cât și în rândul statelor membre, care s-au dovedit, în mare parte, incapabile să facă față magnitudinii fenomenului, având structuri dedicate contracarării dezinformării anacronice sau, în unele cazuri, inexistente.

DELIMITĂRI CONCEPTUALE

În contextul actual al amenințărilor hibride, considerate forme de agresiune din partea unor națiuni care aspiră să devină poli de putere mondială fără a dispune de capacități economice, sociale sau militare corespunzătoare (HybridCoE, 2023), fenomenul propagării fake news și, ulterior, al dezinformării capătă o relevanță tot mai însemnată în rândul structurilor responsabile de securitatea și apărarea națională. Argumentele în favoarea acestei atenții sporite sunt variate, însă cele mai importante dintre acestea includ riscurile asociate fenomenului ce pot apărea la nivelul societății, precum diminuarea încrederii cetățenilor în capacitatea statului de a răspunde eficient la agresiuni externe sau influența nefastă pe care dezinformarea, în diversele sale forme, o exercită asupra conducerii operațiunilor militare la nivel tactic. Spre exemplificare, putem aminti aici cazul „Lisa” din Germania, replicat în Lituania cu prilejul dislocării unui grup de luptă german prin care militarii germani erau acuzați, prin postări în social media, de agresiuni sexuale pe timpul desfășurării activităților militare (Schultz, 2017).

Încă de la început, ne propunem să abordăm definirea fake news dată fiind complexitatea acestui termen și diferitele nuanțe sub care poate fi întâlnit. Acest tip de conținut „nici prea fals, nici prea adevărat” (Bărgăoanu, 2019) este alterat într-o asemenea măsură încât să poată fi depășite filtrele tehnologice dezvoltate pentru prevenirea timpurie a fenomenului. Astfel, pentru a acoperi spectrul larg dat de utilizarea

atât a știrilor complet false, cât și a celor parțial false (sau parțial adevărate), vom folosi, în continuare, noțiunea de știre fake (Bălan, 2023, p. 18), înțelegând prin aceasta acel tip de știre care descrie, în mod eronat (intenționat sau neintenționat), un fapt sau un fenomen din realitatea de zi cu zi.

Una dintre cele mai frecvente clasificări ale dezinformării identifică trei categorii principale, limba engleză având avantajul unei mai mari flexibilități în ceea ce privește nuanțele lingvistice asociate acestui concept. Potrivit lui Corbu et al. (2021), distingem, astfel, categoria denumită *disinformation*, care se referă la difuzarea intenționată a unor informații false cu scopul de a induce în eroare. Aceasta este urmată de *misinformation*, care implică transmiterea unor informații eronate fără o intenție clară de a obține efectul de dezinformare. În cele din urmă, *malinformation* se referă la prezentarea unor informații adevărate, dar fără relevanță față de interesul public, informații folosite exclusiv cu scopul de a provoca daune morale. Un exemplu în acest sens este utilizarea informațiilor referitoare la orientarea sexuală a unor indivizi (Wardl, Derakhshan, 2018) în cadrul unor dezbateri legate de experiența profesională a acestora.

În contextul combaterii dezinformării, putem distinge două categorii de eforturi de contracarare, prima fiind evidențiată prin conceptul de *prebunking* (Nolan, Kimball, 2021), care se referă la demascarea știrilor fake înainte ca acestea să se răspândească (prevenire). A doua categorie este reprezentată de *debunking* (Kvetanova et al., 2020), care implică măsurile adoptate pentru a contracara dezinformarea după ce aceasta a avut loc (combatere). Pentru ambele situații, definite în esență ca intervenții desfășurate înainte sau după propagarea știrilor fake, se ridică problema calibrării adecvate a răspunsului sau a reacției de contracarare. Astfel, un răspuns excesiv ca intensitate sau transmis prematur poate produce efecte contrare, amplificând involuntar răspândirea informațiilor false de către cei care intenționează să limiteze acest fenomen.

Cele mai recente abordări din domeniul Comunicării Strategice (StratCom) se concentrează pe identificarea unor formule cuprinzătoare de analiză și evaluare a mediului informațional (Informational Environment Assessment/IEA) văzute ca un efort ce combină resursele

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Una dintre cele mai frecvente clasificări ale dezinformării identifică trei categorii principale, limba engleză având avantajul unei mai mari flexibilități în ceea ce privește nuanțele lingvistice asociate acestui concept: *disinformation*, *misinformation*, *malinformation*.

Măsurile de combatere, dezvoltate în contextul unor crize sociale majore unanim recunoscute ca având o componentă semnificativă de dezinformare, au evoluat într-o manieră eterogenă, fiecare țară sau organizație internațională adaptându-și procedurile în funcție de specificul local și de obligațiile față de organizațiile internaționale din care fac parte.

umane cu înaltă calificare (analiști de date – *data scientists*) și instrumente tehnologice moderne (softuri de monitorizare și analiză automată a unor largi volume de date – *data mining, machine learning*).

În prezent, în cadrul comunității StratCom din NATO se află în plină dezbateră oportunitatea de a adăuga un al șaselea domeniu operațional – domeniul cognitiv –, alături de domeniile terestru, aerian, maritim, cibernetic și spațial. Pentru implementarea acestui demers, este esențială o definiție clară a conceptului de *război cognitiv* (cognitive warfare – CogWar), Comandamentul Aliat pentru Transformare al Alianței (NATO ACT) fiind structura responsabilă de coordonarea acestui proces (NATO ACT, 2022).

SITUAȚIA ACTUALĂ LA NIVEL INTERNAȚIONAL

O analiză a modului în care statele și organizațiile internaționale abordează fenomenul dezinformării trebuie să ia în considerare impactul semnificativ pe care acesta l-a avut asupra securității naționale a unor țări, cel mai bun exemplu fiind anexarea ilegală a Crimeei și declanșarea ulterioară a războiului din Ucraina. De asemenea, este esențială examinarea efectelor dezinformării asupra siguranței sanitare a populației, așa cum a fost evidențiat în contextul pandemiei de COVID-19, precum și influențarea opțiunilor politice prin utilizarea unor metode subversive, așa cum am văzut la alegerea lui Donald Trump în funcția de președinte al Statelor Unite sau în cadrul procesului de ieșire a Regatului Unit din Uniunea Europeană (BREXIT).

În prezent, după o perioadă de reflecție în care instituțiile guvernamentale, societatea civilă, comunitatea academică și sectorul privat au analizat fenomenul dezinformării sub toate formele sale, ne aflăm într-o etapă în care soluțiile de contracarare capătă o atenție crescândă. Măsurile de combatere, dezvoltate în contextul unor crize sociale majore unanim recunoscute ca având o componentă semnificativă de dezinformare, au evoluat într-o manieră eterogenă, fiecare țară sau organizație internațională adaptându-și procedurile în funcție de specificul local și de obligațiile față de organizațiile internaționale din care fac parte. Astfel, întâlnim abordări coerente

atât din punct de vedere legislativ, cât și procedural în Statele Unite, Franța, Marea Britanie, Germania și Țările Baltice, autoritățile din aceste state desfășurând proiecte ample privind detectarea dezinformării și implementarea măsurilor necesare (inclusiv coercitive) pentru limitarea propagării acesteia.

În ceea ce privește organizațiile internaționale, fie ele politico-militare, economice sau cele dedicate menținerii păcii și securității, acestea au dezvoltat, într-un interval relativ scurt, proceduri, norme, reguli și doctrine care facilitează monitorizarea spectrului informațional și o reacție promptă atât direct, prin canalele proprii de comunicare, cât și prin intermediul mass-mediei și al rețelelor sociale. De exemplu, Organizația Națiunilor Unite (ONU) a implementat o serie de activități dedicate, incluzând campanii de conștientizare, colaborări cu autoritățile naționale și derularea unor programe de educație media. În paralel, Uniunea Europeană (UE) s-a concentrat nu doar pe dezvoltarea unor platforme similare, ci și pe emiterea unor acte normative care să constituie un punct de plecare pentru inițiative legislative similare derulate în statele membre.

În mod similar, dezinformarea este recunoscută în noul Concept Strategic al NATO ca un *instrument folosit de actori statali și non-statali pentru a submina democrația, instituțiile și coeziunea socială a țărilor membre* (2022, p. 5), Alianța propunând dezvoltarea unor capacități de răspuns la aceste amenințări. Astfel, problema combaterii dezinformării este abordată pe mai multe paliere la nivelul organizației, incluzând aici menținerea unei platforme online de demontare a narațiunilor ostile³ – *Setting the Record Straight* (NATO, 2024), dublate de promovarea mesajelor proprii pe toate canalele aflate la dispoziție, atât în limba engleză și franceză, cât, mai nou, și în limba rusă (audiența-țintă fiind, în acest caz, diaspora rusă). Aceste inițiative sunt susținute de o serie de demersuri îndreptate către conducerea unor mari rețele sociale, având ca scop identificarea celor mai eficiente soluții de *fact-checking*. Obiectivul acestor acțiuni este de a limita propagarea știrilor *fake* în aceste rețele încă de la momentul apariției lor.

³ Relatare specifică dezvoltată pentru a discredita sau a defăima o anumită țintă (NATO's approach to countering disinformation, 2023).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Dezinformarea este recunoscută în noul Concept Strategic al NATO ca un instrument folosit de actori statali și non-statali pentru a submina democrația, instituțiile și coeziunea socială a țărilor membre, Alianța propunând dezvoltarea unor capacități de răspuns la aceste amenințări.

Un studiu al grupului de cercetare RAND evocă, într-o primă etapă, măsuri dispuse de autoritățile ucrainene înainte de începerea războiului din februarie 2022, precum crearea unor instituții guvernamentale și ale societății civile necesare combaterii dezinformării sau implementarea unor măsuri de prevenire cu sprijinul comunității de informații proprii.

În acest context, experiența Ucrainei în acest veritabil război informațional purtat de către Federația Rusă încă din anul 2014 atât în mod direct, cât și prin *proxies*⁴ este demnă de luat în seamă. Un studiu al grupului de cercetare RAND (Ukrainian Resistance to Russian Disinformation. Lessons for Future Conflict, 2024) evocă, într-o primă etapă, măsuri dispuse de autoritățile ucrainene înainte de începerea războiului din februarie 2022, precum crearea unor instituții guvernamentale și ale societății civile necesare combaterii dezinformării sau implementarea unor măsuri de prevenire cu sprijinul comunității de informații proprii. Același studiu evidențiază și un set de acțiuni ulterioare invaziei ruse, centrate în jurul contracarării narațiunilor ostile ce se propagă pe trei direcții de acțiune, în funcție de audiența vizată: în Ucraina, în Rusia și în comunitatea internațională. În ceea ce privește lecțiile învățate ale războiului din Ucraina în lupta împotriva dezinformării, acestea rețin, printre cele mai importante măsuri ce pot fi luate, conștientizarea noului teatru de operații generat de războiul informațional, întărirea instituțiilor ce au atribuții în domeniul combaterii dezinformării, precum și stabilirea unor proceduri de lucru comune cu societatea civilă și creșterea investițiilor în capacitățile oferite de acestea.

CONTEXTUL NAȚIONAL ÎN DOMENIU

La nivel guvernamental, primele demersuri în ceea ce privește fundamentarea, din punct de vedere procedural, a eforturilor de combatere a dezinformării au început după adoptarea politicii de comunicare strategică (StratCom) a NATO (mai 2016) și a conceptului de StratCom din Armata României (octombrie 2017), efort gestionat de către departamentul de profil din Ministerul Afacerilor Externe și, respectiv, de către Ministerul Apărării Naționale. În cadrul acestui efort s-a urmărit conturarea unei abordări naționale de comunicare strategică aptă să integreze elemente concrete pentru combaterea dezinformării. Discuțiile au avut ca punct de plecare doctrinele

⁴ Actori externi (terți) sau grupuri utilizate de țări sau organizații pentru a-și atinge obiectivele fără o implicare directă (HybridCoE, 2023).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

similare deja implementate la nivelul NATO și al Armatei României, fiind completate de expertiza specialiștilor din domeniul comunicării din ministerele și agențiile guvernamentale cu responsabilități în zona securității și apărării.

Carta Albă a Apărării (2021) plasează dezinformarea în rândul amenințărilor hibride la adresa României, alături de atacurile cibernetice și de alte forme de agresiune non-militare. Anticipând magnitudinea pe care fenomenul urma să o atingă, Ministerul Apărării Naționale, prin Direcția informare și relații publice, a lansat, în toamna anului 2018, platforma de combatere a știrilor false a M.Ap.N. – *Inforadar*, considerat un veritabil exemplu de bune practici atât la nivel guvernamental, cât în rândul țărilor membre ale NATO.

Amintim, totodată, inițiativa guvernamentală gestionată de către Ministerul Afacerilor Externe având ca scop creionarea unei *Strategii naționale de comunicare strategică*, ghidurile de comportament online și invitația adresată publicului de a semna cazuri de știri *fake*, proces derulat sub egida Directoratului Național de Securitate Cibernetică (DNCS), precum și analizele realizate de experți provenind din întreg arcul guvernamental în cadrul Centrului Euro-Atlantic pentru Reziliență (e-ARC).

În ceea ce privește mediul academic, se pot observa eforturi considerabile din partea mai multor universități și centre de cercetare dedicate identificării și combaterii dezinformării. Facultățile de comunicare manifestă o preocupare reală pentru acest domeniu, desfășurând o multitudine de inițiative menite să crească conștientizarea fenomenului atât în cadrul comunității academice, cât și în afara acesteia.

Aceste demersuri joacă un rol esențial în fundamentarea teoretică a modului în care fenomenul dezinformării apare și se propagă atât în spațiul fizic, cât și în cel virtual. De asemenea, ele contribuie la transmiterea acestor cunoștințe către studenți, masteranzi și doctoranzi în cadrul procesului academic. Astfel, aceștia, atât ca participanți activi la procesul educațional, cât și ca membri ai societății, vor facilita o retransmitere și o multiplicare a conștientizării acestui fenomen în rândul populației.

Carta Albă a Apărării (2021) plasează dezinformarea în rândul amenințărilor hibride la adresa României, alături de atacurile cibernetice și de alte forme de agresiune non-militare. Anticipând magnitudinea pe care fenomenul urma să o atingă, Ministerul Apărării Naționale, prin Direcția informare și relații publice, a lansat, în toamna anului 2018, platforma de combatere a știrilor false a M.Ap.N. – *Inforadar*, considerat un veritabil exemplu de bune practici atât la nivel guvernamental, cât în rândul țărilor membre ale NATO.

Grupul de reflecție New Strategy Center, prin intermediul experților săi, promovează importanța conștientizării fenomenului dezinformării în cadrul unor conferințe și întâlniri de nivel înalt. Acest grup subliniază, în majoritatea acțiunilor în care este implicat, cele mai importante aspecte care trebuie luate în considerare atunci când discutăm despre strategii de combatere a dezinformării.

La nivelul societății civile și al organizațiilor neguvernamentale se observă o efervescență a inițiativelor dedicate combaterii dezinformării și a știrilor *fake*, majoritatea acestor organizații demonstrând un nivel ridicat de expertiză în domeniu și o preocupare reală pentru dezvoltarea de parteneriate cu instituțiile guvernamentale. În acest context, putem menționa *GlobalFocus*, o organizație neguvernamentală ale cărei analize în domeniul combaterii dezinformării se concentrează pe utilizarea unor instrumente automate pentru detectarea știrilor *fake* bazate pe proceduri care identifică amprenta digitală din mediul online a unor știri perimate prezentate ca fiind actuale. De asemenea, platforma *Anti-fake*, dezvoltată de *Asociația Eurocomunicare*, propune un set de proiecte axate pe educarea media atât pentru elevi și studenți prin intermediul instituțiilor de învățământ participante, cât și pentru jurnaliști, prin programe dedicate acestora.

Nu în ultimul rând, este relevant să menționăm grupul de reflecție *New Strategy Center*, care, prin intermediul experților săi, promovează importanța conștientizării fenomenului dezinformării în cadrul unor conferințe și întâlniri de nivel înalt. Acest grup subliniază, în majoritatea acțiunilor în care este implicat, cele mai importante aspecte care trebuie luate în considerare atunci când discutăm despre strategii de combatere a dezinformării.

Mass-media din România adoptă o abordare relativ ambiguă în ceea ce privește combaterea dezinformării și a știrilor *fake*. În această categorie, se pot identifica organizații media care manifestă o reală preocupare pentru contracararea fenomenului prin parteneriate cu firmele de IT pentru verificarea în timp real a informațiilor ce urmează a deveni știri, precum și prin colaborarea directă a jurnaliștilor cu sursele știrilor (verificarea la sursă a veridicității informațiilor).

Pe de altă parte, există un segment al mass-mediei care prioritizează obținerea unor audiențe extinse adesea în detrimentul preocupării pentru verificarea riguroasă a știrilor difuzate. Accentul pe senzational, dinamica acțiunilor și evenimentelor, precum și strategia de atragere a unui număr ridicat de spectatori sunt utilizate ca justificări pentru a ocoli, conștient, etapa esențială de verificare a informațiilor provenite din diverse surse înainte de a fi prezentate publicului.

În ceea ce privește inițiativele din mediul privat, reprezentanții acestuia conștientizează impactul semnificativ pe care dezinformarea îl poate avea asupra afacerilor, în special în contextul managementului reputațional, precum și riscurile operaționale și financiare asociate. În acest sens, abordarea lor se concentrează pe identificarea unor soluții tehnice, precum detecția oportună a boților și trolilor sau monitorizarea reputației online a brandurilor pentru a evita asocierea cu surse generatoare de informații false. De asemenea, se promovează parteneriate public-private, cum ar fi afilierea brandurilor multinaționale la Codul de Bune Practici împotriva dezinformării al Uniunii Europene (Uniunea Europeană, 2021) și colaborarea firmelor din domeniul IT cu Directoratul Național de Securitate Cibernetică. În plus, branduri din domeniul telecom se implică în derularea de programe de educare media în școli.

Inițiativele din domeniul de business IT joacă un rol distinct în abordarea problemelor curente din zona combaterii știrilor *fake*, manifestându-se, în principal, prin diverse colaborări cu alte instituții interesate. Acestea includ parteneriate cu mass-media pentru implementarea instrumentelor de verificare a știrilor (*fact-checking*), dezvoltarea de soluții în domeniul securității cibernetice destinate detectării rețelelor de trol și a dezinformării transmise prin procese automatizate (Bitdefender), precum și crearea de soluții bazate pe inteligența artificială (IA) pentru verificarea conținutului (ThinkOut) și prevenirea atacurilor cibernetice menite să faciliteze răspândirea dezinformării (CrowdStrike). Aceste aspecte contribuie la conturarea unui peisaj diversificat de inițiative dedicate prevenirii și combaterii dezinformării în sectorul de afaceri, aducând, astfel, o valoare adăugată inițiativelor naționale. Accentul pus pe implementarea tehnologiilor inovatoare permite valorificarea avantajelor asociate utilizării acestora, consolidând eforturile în domeniu.

În concluzie, se poate observa că, la nivel național, nivelul de expertiză în domeniul combaterii dezinformării, precum și inițiativele concrete derulate în această direcție sunt comparabile, din perspectiva competențelor tehnologice și academice, cu cele din țări precum Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Franța, Germania și Țările Baltice.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

La nivel național, nivelul de expertiză în domeniul combaterii dezinformării, precum și inițiativele concrete derulate în această direcție sunt comparabile, din perspectiva competențelor tehnologice și academice, cu cele din țări precum Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Franța, Germania și Țările Baltice.

Inițiativele internaționale în domeniul combaterii dezinformării sunt tot mai numeroase și încep să genereze efecte vizibile, numeroase instituții media și agenții de presă recurgând la verificarea informațiilor înainte de difuzare.

Astfel, se identifică multiple programe de educație media esențiale pentru crearea condițiilor necesare demontării dezinformării încă din etapele timpurii ale procesului educațional, mai multe inițiative având în vedere introducerea în curricula școlară a unor discipline centrate în jurul dezvoltării gândirii critice.

De asemenea, există numeroase inițiative concrete dedicate verificării știrilor *fake* (*fact-checking*) dezvoltate în parteneriat cu instituții publice și private care au implementat și utilizează deja astfel de soluții. În plus, se constată, cel puțin la nivelul declarațiilor din spațiul public, un interes real în societate pentru dezvoltarea instrumentelor necesare combaterii acestui fenomen, al cărui impact distructiv asupra societății, în ansamblu, și asupra diverselor segmente ale acesteia este constant prezentat prin intermediul mass-mediei și al mijloacelor de comunicare online.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Imediat după apariția dezinformării în forma recunoscută astăzi, caracterizată printr-o amplificare tehnologică și o puternică încărcătură ideologică, a început o perioadă de câțiva ani dedicată conștientizării acestui fenomen la toate nivelurile societății. Rezistența față de acest efort de conștientizare, gestionată și finanțată de actori atât statali, cât și non-statali, a fost facilitată de natura strict comercială a algoritmilor rețelelor sociale. Această dinamică a condus la o prelungire nejustificată a etapei de conștientizare, avansul proliferării dezinformării astfel obținut fiind utilizat pentru consolidarea și rafinarea acestui *modus operandi*, precum și pentru o răspândire necontrolată a acestui fenomen.

Așa cum a fost evidențiat în capitolul anterior, inițiativele internaționale în domeniul combaterii dezinformării sunt tot mai numeroase și încep să genereze efecte vizibile, numeroase instituții media și agenții de presă recurgând la verificarea informațiilor înainte de difuzare. De asemenea, analiza la nivel național a relevat o diversitate de inițiative în acest domeniu. Totuși, ceea ce lipsește este un element de coordonare națională, atât din perspectiva conceptuală, cât și materială. Aceste inițiative continuă să funcționeze într-o manieră fragmentată și necoordonată, putându-se încadra în așa-numitele

academic silos (Donovan, 2020). Conceptul de *cercetare izolată* nu este unul nou, un studiu realizat sub egida Uniunii Europene a recomandat, încă din 2018, abandonarea cercetărilor izolate (Independent High Level Group on Fake News and Online Disinformation, 2018, p. 27) și unificarea programelor de educație media, pentru a integra întreaga expertiză disponibilă în societatea civilă, mediul academic și instituțiile de profil din UE.

Contextul geostrategic actual și climatul de securitate în care ne aflăm impun o adaptare rapidă la schimbările în curs, indiferent dacă ne referim la aspecte economice, sociale, politice sau, în special, la cele legate de securitate. Dinamica fenomenelor observate în ultimul deceniu a evidențiat anacronismul unor structuri și concepte dezvoltate pe baza unor *statu-quo-uri* care nu mai sunt relevante, cum ar fi paradigmele asociate Războiului Rece ce au urmat încheierii celui de-Al Doilea Război Mondial sau prăbușirea acestora, plasată temporal la începutul anilor '90.

În plus, revoluția tehnologică din ultimii ani, alături de expansiunea exponențială a rețelelor sociale, care au devenit elemente centrale în interacțiunile interumane, a generat un *mediu informațional* extrem de complex și imprevizibil. *Abundența informațională* (Toffler, 1970, p. 350), facilitată de diversificarea surselor de informare, face dificilă identificarea informațiilor relevante atât în spațiul fizic, cât și în cel virtual. În acest context, soluția constă în utilizarea tehnologiei, în combinație cu o resursă umană specializată în gestionarea unor volume mari de date.

Având în vedere conceptele discutate anterior și ținând cont de imperativul de a implementa măsuri concrete pentru contracararea dezinformării în cadrul unui *efort unitar național*, propunem asumarea unei decizii la nivel guvernamental pentru elaborarea unei *strategii naționale viabile de combatere a dezinformării*. Această *strategie* ar trebui să reunească expertiza disponibilă în diverse segmente ale societății, cu scopul de a obține o viziune cuprinzătoare asupra întregului mediu informațional din România, precum și asupra informațiilor provenind din mediul extern care pot afecta țara prin intermediul amenințărilor hibride.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Revoluția tehnologică din ultimii ani, alături de expansiunea exponențială a rețelelor sociale, care au devenit elemente centrale în interacțiunile interumane, a generat un mediu informațional extrem de complex și imprevizibil. Abundența informațională, facilitată de diversificarea surselor de informare, face dificilă identificarea informațiilor relevante atât în spațiul fizic, cât și în cel virtual.

Pentru a conferi strategiei propuse consistența legală și amploarea necesară, este esențial ca aceasta să fie adoptată sub formă de lege de sine stătătoare sau să fie subsecventă legii apărării, printr-o modificare legislativă adecvată.

Pentru a conferi *strategiei* propuse consistența legală și amploarea necesară, este esențial ca aceasta să fie adoptată sub formă de lege de sine stătătoare sau să fie subsecventă legii apărării, printr-o modificare legislativă adecvată. Această abordare va permite ca *strategia* să depășească reglementările unor acte administrative, stabilind, astfel, drepturi și obligații pentru cetățeni, cum ar fi dreptul la o informare corectă⁵ din partea tuturor entităților generatoare de conținut, inclusiv a persoanelor fizice care transmit informații către terți despre fapte, obiecte sau fenomene sociale; un exemplu aici este dat de *influenceri* văzuți ca indivizi ce au capacitatea de a influența comportamentul și opiniile semenilor lor prin intermediul rețelelor sociale (Khamis, Ang, Welling, 2017) și care operează, în prezent, într-un mediu minim reglementat. De asemenea, *strategia* ar trebui să definească relații sociale specifice, incluzând aspecte legate de responsabilitate civilă, protecție socială, drept penal, drept de proprietate și relații comerciale.

Strategia va urmări, pe lângă dezvoltarea de relații cu toate instituțiile publice și private, organizațiile neguvernamentale, mediul academic și experții independenți, cooptarea acestora într-un proiect național dedicat combaterii dezinformării și a altor amenințări din spectrul informațional. Pentru a evita duplicarea eforturilor, este esențial ca *strategia* să gestioneze eficient resursele disponibile, precum și pe cele oferite de fiecare dintre instituțiile participante, potrivit intereselor și obiectivelor acestora în cadrul proiectului.

După consolidarea acestui concept unificator și în urma unei evaluări a necesarului de resurse umane și materiale, este esențial un nou pas în demersul de protejare a mediului informațional românesc și, implicit, aliat, împotriva dezinformării. Acest obiectiv poate fi realizat prin crearea unei *structuri* dedicate care să operaționalizeze conceptele prezentate anterior, transformându-le în norme și proceduri concrete de aplicare. Această *structură*, care ar putea adopta modelul unui directorat, ar putea funcționa în subordinea directă a Guvernului, asigurându-i-se astfel independența și echidistanța față de anumite domenii de activitate publică (ministere sau agenții guvernamentale).

⁵ Dreptul de a fi informat – drept fundamental garantat de Constituția României (2003) prin art. 30 și 31 – face referire la obligativitatea doar a mass-mediei și a instituțiilor publice și private de a informa corect. (N.A.)

Totodată, în funcție de rezultatul analizei specialiștilor și ținând cont de resursele disponibile, *structura* propusă poate fi atașată uneia dintre structurile care, în prezent, gestionează probleme legate de amenințările hibride la adresa României și a spațiului euroatlantic, și anume Directoratul Național de Securitate Cibernetică sau Centrul Euro-Atlantic pentru Reziliență, prin extinderea responsabilităților acestora.

Cercetarea în domeniul propagării știrilor *fake* trebuie să devină o constantă a viitorului, având în vedere că era evoluției tehnologice în care ne aflăm este încă la început. În acest context, este esențial ca mediul academic, ca partener în acest *efort național*, să asigure continuitatea cercetării, pentru a rămâne în permanență la curent cu noile evoluții din domeniu.

Problematika expusă nu este una necunoscută, conștientizarea fenomenului fiind acum larg răspândită la toate nivelurile societății. În spațiul public observăm numeroase luări de cuvânt, apeluri la acțiune și solicitări imperative din partea societății civile adresate autorităților în vederea gestionării acestei probleme, a cărei persistență afectează profund credibilitatea instituțiilor guvernamentale, având consecințe pe termen mediu și lung greu de prevăzut. De aceea, este vital ca autoritățile competente să adopte măsuri cât mai rapid, înainte ca fenomenul să capete o amploare care să-l facă impenetrabil la orice inițiative ulterioare de prevenire sau combatere întreprinse de acestea.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bălan, C. (2023). *Identificarea, catalogarea și analizarea emoțiilor induse de știrile false în rândul audiențelor, prin utilizarea unor soluții de tip sentiment analysis și data mining* (teză de doctorat). București: Școala Națională de Studii Politice și Administrative.
2. Bârgăoanu, A. (2018). *Fake news – Noua cursă a înarmării*. București: Evrika Publishing House.
3. *Carta Albă a Apărării* (2021). București: Ministerul Apărării Naționale.
4. *Conceptul strategic al NATO* (2022). Madrid.
5. *Constituția României* (2003). București: Parlamentul României.
6. Corbu, N., Bârgăoanu A., Durach, F., Udrea G. (2021). *Fake News Going Viral: The Mediating Effect of Negative Emotions*. Media Literacy and Academic Research, vol. 4 (2), p. 61.

Cercetarea în domeniul propagării știrilor *fake* trebuie să devină o constantă a viitorului, având în vedere că era evoluției tehnologice în care ne aflăm este încă la început. În acest context, este esențial ca mediul academic, ca partener în acest *efort național*, să asigure continuitatea cercetării, pentru a rămâne în permanență la curent cu noile evoluții din domeniu.

7. Donovan, J. (2020). *The breakdown: Joan Donovan on domestic misinformation*. Berkman Klein Center for Internet & Society, <https://cyber.harvard.edu/story/2020-12/breakdown-joan-donovan-domestic-misinformation>, accesat la 25 septembrie 2024.
8. European Commission (2018). *Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology, A multi-dimensional approach to disinformation* – Report of the independent High level Group on fake news and online disinformation. Publications Office, <https://data.europa.eu/doi/10.2759/739290>, accesat la 28 septembrie 2024.
9. Helmus, T.C., Holynska, K. (2024). *Ukrainian Resistance to Russian Disinformation: Lessons for Future Conflict*. RAND Corporation, https://www.rand.org/%20pubs/research_reports/RRA2771-1.html, accesat la 22 noiembrie 2024.
10. Hybrid CoE (2023). COI Hybrid Influence, <https://www.hybridcoe.fi/coi-hybrid-influencing/>, accesat la 23 septembrie 2024.
11. Khamis, S., Ang, L., Welling, R. (2017). *Self-branding, 'micro-celebrity' and the rise of Social Media Influencers*. *Celebrity Studies*, 8(2), pp. 191-208, <https://doi.org/10.1080/19392397.2016.1218292>, accesat la 22 noiembrie 2024.
12. Kvetanová, Z., Kačincová, A., Švecová, P., Švecová, M. (2021). *Debunking as a Method of Uncovering Disinformation and Fake News*. În: Višňovský, J., Radošinská, J. (Eds.) (2021). *Fake News Is Bad News – Hoaxes, Half-truths and the Nature of Today's Journalism*, IntechOpen. DOI: 10.5772/intechopen.93738.
13. NATO ACT. *Cognitive Warfare. Protecting the Alliance Against the Threats of Cognitive Warfare* (2023), <https://www.act.nato.int/activities/cognitive-warfare/>, accesat la 6 ianuarie 2025.
14. NATO (2023). *NATO's approach to countering disinformation*, NATO.int., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_219728.htm, accesat la 30 ianuarie 2025.
15. NATO (2024). *Setting the record straight*. NATO.int., <https://www.nato.int/cps/en/natohq/setting-the-record-straight.htm>, accesat la 26 septembrie 2024.
16. Nolan, S.A., Kimball, M. (2021). *What Is Prebunking?* În *Psychology Today*, <https://www.psychologytoday.com/us/blog/misinformation-desk/202108/what-is-prebunking>, accesat la 30 ianuarie 2025.
17. Schultz, T. (2017). *Lithuania pushes back on fake news*. DW, <https://www.dw.com/en/why-the-fake-rape-story-against-german-nato-forces-fell-flat-in-lithuania/a-37694870>, accesat la 30 ianuarie 2025.
18. Toffler, A. (1970). *Future Shock*. New York: Bantam Books.
19. U.S. Department of State (2020). *GEC Special Report: Pillars of Russia's Disinformation and Propaganda Ecosystem*, <https://www.state.gov/russias-pillars-of-disinformation-and-propaganda-report/>, accesat la 30 septembrie 2024.

20. Uniunea Europeană (2021). *Codul de Bune Practici împotriva Dezinformării*, https://ec.europa.eu/info/publications/code-practices-disinformation_en, accesat la 25 septembrie 2024.
21. Wardle, C., Derakhshan, H. (2017). *Thinking about 'information disorder': formats of misinformation, disinformation, and mal-information*. Journalism, 'Fake News' & Disinformation, Consiliul Europei, <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c>, accesat la 23 septembrie 2024.

STATUL MIC ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE – ARANJAMENTELE DE SECURITATE REGIONALE ALE FINLANDEI ȘI ROMÂNIEI ÎN PERIOADA INTERBELICĂ –

Dr. Anca OTU

Arhivele Militare Naționale Române
DOI: 10.55535/GMR.2025.1.06

The study analyses the concept of a small state, its role in international relations and the way it can ensure its security in relation to the great actors. The concept of a small state emerged in the post-war period, being definitely imposed in the 60s-70s of the 20th century. There are two important schools of thought in this research area. The first is the positivist approach that defines the small state starting, mainly, from the geographical criteria – surface, population, resources etc. The second introduces, along with the physical-geographical criteria, the geopolitical framework, namely the way the respective state influences European and world political affairs as well as the decisions of other states. Regardless of the approach paradigm, the small state is not necessarily a victim of the great powers, having its definite role in the dynamics of international relations and the main goal of ensuring its survival in a most often anarchic international environment.

Moreover, the study provides an analysis of the regional security strategies of Romania and Finland, two states located far from each other in the interwar period, showing that Romania tried to compensate for the security deficit by concluding regional alliances with Poland (1921), the Little Entente (1920-1921) and the Balkan Entente (1934), while Finland was very reluctant to such formulas. It joined neither the Baltic Entente nor the Nordic Group, but collaborated with them.

As the entire international order established by the Paris Peace Conference collapsed at the end of the fourth decade of the 20th century, Romania and Finland found themselves at the discretion of the two great totalitarian powers – Germany and the Soviet Union. Their conduct during the years of the Second World War influenced their post-war destiny.

Keywords: Romania; Finland; small power; buffer state; regional security arrangements;

N.A.: Studiul reprezintă o variantă lărgită și îmbunătățită a unui subcapitol din lucrarea subsemnatei: „Două națiuni vecine”. *România și Finlanda. Relații româno-finlandeze (1917-1947). O privire dinspre București* (2023). București: Editura Militară.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

TRĂSĂTURI ALE SITUAȚIEI INTERNAȚIONALE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Prima conflagrație mondială, cunoscută și sub numele de „*Marele Război*”, a adus schimbări majore în viața bătrânului continent. Au dispărut patru mari imperii – austro-ungar, otoman, rus și german – care fuseseră vreme îndelungată actori importanți ai vieții internaționale. Acest fapt a creat un vid politic, de care au profitat din plin popoarele care fuseseră integrate în aceste mari alcătuiri statale, cel mai adesea fără voia lor. Printr-un proces de emancipare națională, nu o dată însoțit de mișcări interne violente și de conflicte militare, harta politică a Europei a fost radical modificată. S-au format noi state – Cehoslovacia, Estonia, Finlanda, Letonia, Lituania. Polonia s-a refăcut după împărțirile din 1772, 1793 și 1795 și experimentele ulterioare, altele și-au desăvârșit construcția statală prin reunirea sub același acoperiș instituțional a consângenilor. Este cazul, în primul rând, al României, dar și al Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor (din 1929, Iugoslavia).

Pe ruinele fostelor imperii au luat naștere construcții statale specifice – Austria și Ungaria în cazul imperiului austro-ungar; Republica de la Weimar, succesoarea celui de-al doilea Reich; Rusia sovietică (de la 30 decembrie 1922, Uniunea Sovietică), care a preluat mesianismul și imperialismul țărilor, la care s-a adăugat expansionismul ideologic cristalizat în doctrina „*revoluției comuniste mondiale*”; Republica Turcia, creație modernă a lui Kemal Pașa, supranumit Atatürk.

Evoluția situației internaționale în „*armistițiul de 20 de ani*”, după expresia mareșalului Ferdinand Foch, comandantul forțelor aliate pe frontul occidental din aprilie 1918 și până la încheierea conflictului, s-a evidențiat prin anumite trăsături distincte: incapacitatea țărilor învingătoare (Franța și Marea Britanie) de a impune respectarea prevederilor tratatelor de pace parafate în anii 1919-1920, în condițiile

*Pe ruinele
fostelor imperii
au luat naștere
construcții
statale specifice
– Austria și
Ungaria în
cazul imperiului
austro-ungar;
Republica de
la Weimar,
succesoarea
celui de-al doilea
Reich; Rusia
sovietică (de la
30 decembrie
1922, Uniunea
Sovietică),
care a preluat
mesianismul și
imperialismul
țărilor, la care
s-a adăugat
expansionismul
ideologic
cristalizat
în doctrina
„revoluției
comuniste
mondiale”;
Republica Turcia,
creație modernă
a lui Kemal Pașa,
supranumit
Atatürk.*

Anii dintre cele două războaie mondiale sunt marcați de numeroase inițiative, în cadrul și în afara Ligii Națiunilor, menite să păstreze pacea, stabilitatea și ordinea politico-teritorială.

retragerii SUA din afacerile europene; slăbiciunea Ligii (Societății) Națiunilor, organizație internațională creată la inițiativa președintelui SUA, Woodrow Wilson, pentru a gestiona crizele și a preveni izbucnirea unui nou conflict mondial; conduita revizionistă și revanșardă din ce în ce mai virulentă, pe măsura trecerii anilor, a învinșilor (Germania, Ungaria, Bulgaria), a exclușilor (Uniunea Sovietică, deși Moscova și-a nuanțat poziția, acceptând din motive oportuniste teza „*securității colective*” – pe larg, în Constantiniu, L., 2010) și a unor învingători nemulțumiți (Italia și Japonia); „*politica de conciliere*” a tandemului franco-britanic față de aceste tendințe, intensificarea cursei înarmărilor și modificarea paradigmelor strategice în construcția militară etc.¹.

Anii dintre cele două războaie mondiale sunt marcați de numeroase inițiative, în cadrul și în afara Ligii Națiunilor, menite să păstreze pacea, stabilitatea și ordinea politico-teritorială. Enumerarea lor ar fi prea extinsă pentru acest studiu, dar menționăm câteva din ele: Protocolul de la Geneva (1924-1925); Conferința și Pactul de la Locarno (1925); admiterea Germaniei în Liga Națiunilor (1926); Pactul Briand-Kellogg (1928); protocolul de la Moscova (1929); planul lui Aristide Briand de realizare a unei federații europene (1929); conferința dezarmării (1932-1935) etc.

După cum se observă, cele mai multe dintre acestea s-au consumat în deceniul al treilea, pentru ca, în următorul, să apară crizele care au generat tensiuni majore în sistemul internațional interbelic și care,

¹ Din foarte bogata bibliografie consacrată evoluției relațiilor internaționale în această perioadă reținem, spre exemplificare, lucrările: Moisuc, V. (2002). *Istoria relațiilor internaționale până la mijlocul secolului al XX-lea*. București: Editura Fundației României de Măine; Alter, P. (2004). *Problema germană și Europa*, traducere: Irina Cristea, prefață: Florin Constantiniu. București: Editura Corint; Johnson, P. (2005). *O istorie a lumii moderne. 1920-2000*, traducere din limba engleză de Luana Schidu, ediția a doua, revizuită. București: Editura Humanitas; Duroselle, J.B. (2006). *Istoria relațiilor internaționale, vol. I, 1919-1947*, traducere Anca Airinei. București: Editura Științelor Sociale și Politice; MacMillan, M. (2006). *Les artisans de la paix. Comment Lloyd George, Clemenceau et Wilson ont redessiné la carte du monde*, traducere din engleză de André Zavriew, cu concursul Centre National du Livre. Paris: JC Lattès; Gray, C.S. (2010). *Războiul, pacea și relațiile internaționale. O introducere în istoria strategică*, traducere de Ramona Lupu. Editura Polirom, pp. 127-152; *Encyclopedia of World History. Crisis and Achievement 1900 to 1950*, vol. V (2008). New York: Bold, Em., Ciupercă, I. (2010). *Europa în derivă (1918-1940). Din istoria relațiilor internaționale*, ediția a II-a revăzută și adăugită, indice general de Alexandrina Ioniță. Iași: Casa Editorială Demiurg; Carr, E.H. (2011). *Criza celor douăzeci de ani (1919-1939). O introducere în studiul relațiilor internaționale*, traducere de Cătălin Drăcișneanu. Editura Polirom etc.

în final, au dus la colapsul ordinii politico-teritoriale stabilite pe malurile Senei în 1919-1920. Drumul spre catastrofa finală a fost jalonat de multe evenimente, precum: ocuparea Manciuriei de către Imperiul nipon (1931); accesarea la putere a naziștilor, în frunte cu Adolf Hitler (1933); reintroducerea serviciului militar obligatoriu în Germania (1935); agresiunea Italiei asupra Etiopiei (1935-1936); ocuparea Renaniei de către Hitler (1936); războiul civil din Spania (1936-1939); războiul chino-japonez (1937); ocuparea Austriei (1938); acordul de la München (29 septembrie 1938) și fatidicul acord sovieto-german din 23 august 1939, dintre Germania și Uniunea Sovietică, preambul al declanșării celui de-Al Doilea Război Mondial.

S-a concluzionat, pe bună dreptate, că există două decenii contrastante. În primul dintre ele, cu toate crizele și tensiunile existente, a prevalat spiritul de colaborare, existând speranțe ca securitatea colectivă să fie materializată, iar pacea să fie salvată. În al doilea, abundența și virulența crizelor au evidențiat că pacea nu mai era o certitudine, iar războiul se prefigura la orizont.

SECURITATEA STATULUI MIC. REPERE TEORETICE ȘI METODOLOGICE

În politica internațională, indiferent de perioada istorică, rolul decisiv îl au marii actori, marele puteri, deși conceptul aparține mai mult paradigmei realiste și neorealiste, larg împărtășită de teoreticienii relațiilor internaționale².

În esență, o *mare putere* este acel stat care dispune de o capacitate considerabilă de influență politică, economică, culturală și militară la nivel global (Serebrian, 2006, p. 169). Termenul de *mare putere* a fost folosit pentru prima dată de contele Ernst Friedrich Herbert zu Münster (1766-1839), în august 1815, cu referire directă la statele care l-au înfrânt pe Napoleon. La acea dată, Congresul de la Viena (1915)

² Pentru aceste aspecte, a se vedea: Morgenthau, H.J. (2007). *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, traducere de Oana Andreea Bosoi, Alina Andreea Dragolea, Mihai Vladimir Zodian. Editura Polirom, pp. 43-55; Goldstein, J.S., Pevenhouse, J.C. (2008). *Relații internaționale*, traducere de Andreea-Ioana Cozianu, Elena Farca și Adriana Ștraub. Editura Polirom, pp. 95-140; Vasquez, J.A., Elman, C. (2012). *Realismul și balanța de putere*, traducere de Crisia Miroiu. Editura Polirom, pp. 44-78, 137-150, 190-222 etc.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

O mare putere este acel stat care dispune de o capacitate considerabilă de influență politică, economică, culturală și militară la nivel global. Termenul de „mare putere” a fost folosit pentru prima dată de contele Ernst Friedrich Herbert zu Münster, în august 1815, cu referire directă la statele care l-au înfrânt pe Napoleon.

Conceptul de securitate a „statului mic” a apărut în perioada postbelică, cercetările cele mai ample desfășurându-se între anii '60-'70 ai secolului trecut, când acesta s-a impus definitiv.

definea cinci mari puteri: Marea Britanie, Franța, Austria, Rusia și Prusia. Evoluțiile ulterioare, cum ar fi ascensiunea SUA, Germaniei și a Japoniei, au determinat ca, înainte de Primul Război Mondial, numărul acestora să se ridice la opt – SUA, Germania, Marea Britanie, Franța, Austro-Ungaria, Imperiul rus, Japonia și Italia. În perioada interbelică, au fost considerate mari puteri SUA, URSS, Marea Britanie, Franța, Italia, Germania și Japonia. Dar, pe lângă acestea, după Războiul de 30 de ani (1618-1648), care a impus conceptul *statului teritorial* în sistemul internațional, au existat și o serie de formațiuni mai mici, generic denumite *state (puteri) mici* (Maass, 2017).

Conceptul de *securitate a statului mic* a apărut în perioada postbelică, cercetările cele mai ample desfășurându-se între anii '60-'70 ai secolului trecut, când acesta s-a impus definitiv. Cercetările în domeniu s-au remarcat printr-o varietate de abordări³. Una dintre problemele cele mai importante a fost și rămâne conceptul de *stat mic*. În acest domeniu se disting două școli de gândire. Prima dintre ele este abordarea pozitivistă, care definește statul mic pornind, în principal, de la criteriile geografice – suprafață, populație, resurse etc. Simon Kuznets, laureat al Premiului Nobel pentru economie, aprecia că se poate vorbi de un stat mic atunci când el are mai puțin de 10 milioane de locuitori⁴.

Aceste criterii, însă, nu acoperă suficient de bine realitatea. Iată un exemplu semnificativ: Suedia are o suprafață de 450.000 km², iar Japonia are 372.000 km². Prima este considerată un stat relativ mic, în timp ce a doua este considerată o mare putere, cu șanse de a ocupa un loc în Consiliul de Securitate al ONU.

³ Din larga dezbateră pe marginea statului mic, menționăm lucrările: Baker Fox, A. (1959). *The power of Small States: Diplomacy in World War II*. Chicago: Chicago University Press; *Small states in world politics: Explaining foreign policy behaviour* (2003), ed. J.A.K. Hey. Lynne Rienner Publishers, Boulder, pp. 1-11; *Small states in international relations* (2006), ed. Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gsthöl, Jessica Beyer. University of Washington Press; *Small states and international security: Europe and Beyond* (2014), ed. Clive Archer, Alyson Bailes și Anders Wivel. Londra, Routledge; *The Concept of the State in International Relations, Philosophy, Sovereignty and Cosmopolitanism* (2015), ed. Robert Schuett și Peter M.R. Stirk. Edinburgh: Edinburgh University Press etc.

⁴ Există și alte perspective asupra statului mic. Banca Mondială apreciază că statul mic este acea entitate care are mai puțin de 1,5 milioane de locuitori. Pornind de la această caracteristică, se apreciază că pe glob există 50 de asemenea state, www.diplomacy.edu, accesat la 22 august 2022.

Analiza securității unei mici puteri și, implicit, a poziției sale geopolitice și geostrategice la un moment dat presupune recursul la două paliere bine delimitate – „caracteristicile date” și „caracteristicile de circumstanță”.

Alte analize, considerate realiste, introduc, alături de criteriile fizico-geografice, și cadrul geopolitic, respectiv modul cum influențează statul respectiv afacerile politice europene și mondiale, precum și deciziile altor state. În literatura anglo-saxonă s-a impus termenul de „mică putere” (*small power*), care acoperă, într-un anumit sens, mai bine realitatea. Robert L. Rothstein, un important analist american al acestui domeniu, aprecia că puterea mică este statul care recunoaște că nu-și poate asigura securitatea prin folosirea propriilor capacități și că trebuie să se bazeze pe ajutorul altor state, instituții, alianțe (Rothstein, 1968, p. 16). Insuficiența puterii mici în ceea ce privește asigurarea propriei securități trebuie să fie recunoscută de către celelalte state implicate în politica internațională. Aceasta ar reprezenta, alături de dimensiunile fizico-geografice, una dintre principalele deosebiri între o mare și o mică putere.

S-a exprimat și opinia conform căreia analiza securității puterilor mici este irelevantă, deoarece politica internațională este apanajul marilor puteri. Dar, supraviețuirea lor este în bună măsură similară celei a unui stat mare. De asemenea, uneori, în ciocnirile și în lupta permanentă pentru hegemonie între marile puteri, statul mic poate avea un rol important.

Analiza securității unei mici puteri și, implicit, a poziției sale geopolitice și geostrategice la un moment dat presupune recursul la două paliere bine delimitate – „caracteristicile date” și „caracteristicile de circumstanță”. „Caracteristicile date” reprezintă elemente de ordin fizico-geografic (suprafață, populație, resurse naturale, natura și structura vecinătăților etc.). Al doilea palier se circumscrie elementelor geopolitice și geostrategice, respectiv locul și rolul statului în ansamblul relațiilor internaționale, natura raporturilor cu centrele de putere regionale, continentale și mondiale⁵.

Dacă primul nivel al analizei are un caracter relativ static, cel de-al doilea este cu preponderență dinamic, evoluțiile internaționale putând

⁵ A se vedea lucrarea clasică a realismului: Hans J. Morgenthau, *op. cit.* (nota 2), pp. 67-202. Pentru varianta neorealismului, cel mai important autor este Kenneth N. Watz, *Teoria politicii internaționale* (2006), traducere de Nicoleta Mihăilescu, studiu introductiv de Lucian-Dumitru Dîrdală. Editura Polirom, pp. 147-180.

Statele-tampon se împart, de obicei, în oscilante, neutre și satelite. Oscilant este statul-tampon care promovează o politică prin care încurajează prudent rivalitățile marilor actori, în speranța că va putea subzista mai bine. Statele-tampon neutre nu au o politică proprie activă și vizibilă, încercând prin aceasta să treacă neobservate pe arena internațională. Un stat-tampon devine satelit în momentul în care politica externă este controlată de unul dintre actorii geopolitici importanți.

impune mutații ale interesului marilor actori față de statul în cauză. Prin urmare, evenimentele îl pot proiecta în prim-planul politicii mondiale, situație ce poate avea mari servituți, dar și unele avantaje.

Uneori, statul mic poate ajunge în postura de stat-tampon. Un astfel de stat este o putere slabă, așezat între două sau mai multe state mai puternice, menținut sau câteodată creat cu scopul reducerii conflictului dintre ele (Wight, 1998, p. 168).

De regulă, un stat-tampon se creează într-o regiune și într-o perioadă caracterizată de un „*vid de putere*”, așa cum s-a întâmplat cu istmul ponto-baltic la sfârșitul Primului Război Mondial, când disoluția concomitentă a imperiilor rus, austro-ungar și german a creat posibilitatea afirmării unor state mai mici.

Statele-tampon se împart, de obicei, în oscilante, neutre și satelite. Oscilant este statul-tampon care promovează o politică prin care încurajează prudent rivalitățile marilor actori, în speranța că va putea subzista mai bine. Statele-tampon neutre nu au o politică proprie activă și vizibilă, încercând prin aceasta să treacă neobservate pe arena internațională. Un stat-tampon devine satelit în momentul în care politica externă este controlată de unul dintre actorii geopolitici importanți. Dacă statul puternic intervine direct și în politica internă, atunci se poate vorbi de un protectorat. Cazul Slovaciei și al Croației din Al Doilea Război Mondial sunt ilustrative pentru acest statut.

Așa cum arată A.J.P. Taylor, autor, între altele, și al unei celebre lucrări despre originile celui de-Al Doilea Război Mondial (Taylor, 1999, p. 173), în istoria europeană s-a format o tradiție. Marea Britanie și Franța au fost adepții creării statelor-tampon, iar germanii, secondați de ruși, au apreciat că împărțirea statelor sau existența statelor-tampon sunt cea mai bună soluție pentru realizarea păcii între marile puteri. Exemplul cel mai semnificativ pentru ultimul caz este Polonia, stat-tampon între germani și ruși. Ea a fost împărțită, în decursul a trei etape (1772, 1793, 1795), de către Prusia, Rusia și Austria.

La sfârșitul Primului Război Mondial, Franța și Marea Britanie au acceptat reconstituirea Poloniei, care și-a recăpătat statutul de țară-tampon între Germania și Rusia. La 23 august 1939, așa cum am menționat, prin acordul Ribbentrop-Molotov, cele două mari puteri

au decis a patra împărțire a Poloniei, concretizată prin tratatul din 28 septembrie 1939.

Mai trebuie făcută precizarea că sfera statelor-tampon este diferită, într-o oarecare măsură, de cea a statelor mici. De regulă, statul mic se găsește în vecinătatea uneia sau a mai multor mari puteri, care exercită sau încearcă să exercite un control cât mai strict. Dar, calitatea de stat-tampon o poate avea și un stat ceva mai mare, așa cum a fost cazul Poloniei interbelice, menționat anterior.

Fiecare actor geopolitic important, la apogeul puterii, a absorbit unul sau mai multe state-tampon. Dacă puterea dominantă a suferit o înfrângere sau a parcurs o anumită eclipsă a puterii sale, ea a fost nevoită să facă concesii statului încorporat, care a mers chiar până la obținerea independenței. În acest cadru, Finlanda este un caz clasic în istoria relațiilor internaționale. Ea s-a aflat multă vreme încorporată regatului suedez. Ascensiunea Rusiei, ca mare putere în bazinul baltic, a plasat Finlanda ca formațiune-tampon între aceasta și Suedia. Competiția a fost câștigată de Imperiul Rus care, în 1809, prin pacea de la Friederikshamm, a anexat Finlanda (Dragomir, Miloiu, 2011, pp. 102-105). După un secol și ceva, în 1917, implozia Rusiei a creat condiții pentru ca aceasta să acceadă la statutul de independență.

Stabilirea strategiilor de securitate ale unui stat mic este una dintre problemele cele mai importante, având în vedere influența scăzută a acestuia în ansamblul relațiilor internaționale. Ea presupune o intensă activitate desfășurată atât pe palierul intern, cât și pe cel internațional. Analiza impune luarea în considerare a mai multor variabile (Knudsen, 1995, pp. 141-149).

Prima dintre ele vizează **importanța strategică sau geostrategică a statului mic, din perspectiva principalilor actori ai vieții internaționale**, cum este el văzut de una sau alta dintre puterile dominante și în ce măsură trezește interesul celei mai apropiate. Având în vedere disproporția de forțe, statul mic se va considera permanent amenințat. În mod practic, problema care se va pune este aceea în ce măsură statul mic poate fi folosit de o mare putere împotriva unuia sau a mai multor rivali. În acest caz, statul mic va fi privit ca un posibil adversar și poate ajunge în situația în care să suporte acțiunile punitive ale unei mari

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Stabilirea strategiilor de securitate ale unui stat mic este una dintre problemele cele mai importante, având în vedere influența scăzută a acestuia în ansamblul relațiilor internaționale. Ea presupune o intensă activitate desfășurată atât pe palierul intern, cât și pe cel internațional.

În perioadele de tensiune maximă, care pot duce chiar la război, poziția strategică a statului mic dobândește dintr-o dată o importanță deosebită. În această situație, se poate ajunge ca marea putere interesată să acționeze împotriva statului mic pentru a-i paraliza eventualele reacții ostile sau pentru a împiedica folosirea teritoriului lui de către o altă mare putere concurentă.

puteri. Este clasică „dilemă de securitate”, formulată de John Griffiths în anii '50 (apud Griffiths, 2003, pp. 41-46).

Pentru statele mari, dar și pentru cele mici, „dilema de securitate” se prezintă, practic, în aceiași parametri, evaluarea amenințărilor potențiale fiind un factor cheie pentru orice fel de strategie de securitate. Esența este că statele mai mici, din cauza posibilităților reduse, se găsesc la dispoziția marilor actori ai vieții internaționale.

Revenind la Finlanda și România, obiectul analizei noastre, vom spune că Uniunea Sovietică a fost marea putere care s-a dovedit a fi, în virtutea și a unei tradiții istorice seculare, cea mai interesată de evoluția celor două țări. Istoricii au demonstrat cât se poate de elocvent continuitatea de doctrină și ideologie în materie de imperialism între țarism și comunism⁶. Stalin, citându-l pe Petru cel Mare, ar fi spus că doamnele din St. Petesburg nu puteau dormi atât timp cât tunurile Finlandei erau sub control străin (cf. Knudsen, p. 142). Cât privește România, Kremlinul a privit-o ca un adevărat obstacol în calea atingerii unor țeluri mult mai vechi – ajungerea în Europa Centrală și la Strâmători (Casso, 2003).

O a doua variabilă ține de **nivelul de tensiune între marile puteri**. Cu alte cuvinte, care este probabilitatea unui conflict armat între ele. În perioadele de tensiune maximă, care pot duce chiar la război, poziția strategică a statului mic dobândește dintr-o dată o importanță deosebită. În această situație, se poate ajunge ca marea putere interesată să acționeze împotriva statului mic pentru a-i paraliza eventualele reacții ostile sau pentru a împiedica folosirea teritoriului lui de către o altă mare putere concurentă.

⁶ Între cele mai recente apariții, semnalăm: Marchizul de Custine, A.L.L. (2007). *Scrisori din Rusia. Rusia în 1839*, ediție, prefață și dosar de Pierre Nora, traducere din franceză de Irina Negrea. București: Editura Humanitas (lucrare clasică pentru cunoașterea Imperiului Rus); Silion, B. (2004). *Rusia și ispita mesianică. Religie și ideologie*. București: Editura Vremea XXI; Țăcu, O. (2004). *Problema Basarabiei și relațiile sovieto-române în perioada interbelică (1919-1939)*. Chișinău: Editura Prut Internațional; Bold, E., Locovei, R.O. (2008). *Relații româno-sovietice (1918-1941)*. Iași: Casa Editorială Demiurg; Mironov, A.-M. (2013). *Vremea încercărilor. Relațiile româno-sovietice 1930-1940*, cuvânt-înainte de Constantin Bușe. București: Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului; Mihai, F.R., Buga, V. (coordonatori) (2020). *Problema Basarabiei în relațiile româno-sovietice 1918-2018*, prefață de Ioan Scurtu. București: Editura Litera etc.

A treia variabilă o reprezintă **faza ciclului de putere în care se află cea mai apropiată dintre marile puteri**. După cum a arătat Robert G. Gilpin, fiecare mare actor internațional trece prin cicluri ale puterii, astfel încât, în secolele al XIX-lea și al XX-lea, lumea a fost martoră la o succesiune de hegemonii (Gilpin, 1981, pp. 10-11). Cele mai importante au fost, însă, cea britanică în secolul al XIX-lea și cea americană pentru veacul următor.

Pentru statul mic, ciclul celei mai apropiate puteri este esențial. Dacă ea mai este și vecină, problema se complică. De obicei, existența unei puteri mai mici la granița unui actor important reprezintă o limită a propriei expansiuni a acestuia din urmă. Existența unui stat mic, în aceste condiții, reprezintă un compromis, acceptat fie el și temporar de marea putere, determinat de raportul dintre ambiția de a controla statul mic și costurile acestui control.

Mai intervine un factor important – momentul în care s-a format statul mic, aflat la granița unei mari puteri. Dacă statul mic s-a individualizat la apogeul acesteia, șansele de a deveni viabil cresc foarte mult. Dacă, dimpotrivă, statul mic se formează sau își câștigă independența în momentul în care marea putere se află la punctul cel mai scăzut al puterii sale, el va avea dificultăți în a subzista. Marea putere, odată ce va depăși eclipsa, va avea tendința să recupereze ce a pierdut în perioada de declin (Knudsen, p. 144).

Finlanda și-a cucerit independența în momentul disoluției Imperiului rus, cel care o stăpânise timp de peste un secol. Noul regim instalat la Petrograd, fiind într-o situație extrem de dificilă, a fost nevoit să recunoască noua realitate politică-teritorială.

Cazul României este parțial identic, Basarabia alăturându-se Regatului român pe fondul acelorași evenimente. Noul regim sovietic nu a recunoscut niciodată apartenența provinciei dintre Prut și Nistru la România, astfel că, în anii 1918-1924, el a organizat numeroase acțiuni agresive, dintre care cea mai importantă a fost „rebeliunea” de la Tatar-Bunar⁷.

⁷ Pentru detalii, a se vedea: Tătărescu, Gh. (1996). *Mărturii pentru istorie*, ediție îngrijită de Sanda Tătărescu-Negroponte, cuvânt-înainte de Nicolae-Șerban Tanașoca. București: Editura Enciclopedică, pp. 75-109; Rauș, N., Neacșu, Gh., Moraru, D. (2017). *O agresiune sovietică la adresa României; Tatar Bunar în documente și în presa vremii*. Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun; *Tatar Bunar 1924. Documente* (2024), ediție de Ion Giurcă și Liviu Corciu. București: Editura Militară.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Dacă statul mic se formează sau își câștigă independența în momentul în care marea putere se află la punctul cel mai scăzut al puterii sale, el va avea dificultăți în a subzista. Marea putere, odată ce va depăși eclipsa, va avea tendința să recupereze ce a pierdut în perioada de declin.

Sfârșitul Primului Război Mondial a adus o premieră în istoria relațiilor internaționale, și anume crearea Societății Națiunilor. Existența ei a fost privită cu multă încredere de statele mai mici, deoarece sperau că va fi un instrument care să le pună la adăpost de ingerințele marilor puteri.

Prin urmare, Finlanda și-a cucerit independența, iar România și-a lărgit granița de est într-un moment de eclipsă a puterii rusești. Regimul bolșevic de la Petrograd și, mai apoi, de la Moscova a considerat că ambele țări au profitat de „slăbiciunea” Rusiei pentru a obține avantaje politice și teritoriale, imposibile în condiții normale.

În concluzie, cele două țări au avut în întreaga perioadă interbelică o „problemă” cu Uniunea Sovietică, țară care a reușit să se consolideze în interior, să fie recunoscută pe arena internațională și să ajungă, în deceniul patru, un actor important pe continentul european și în întreaga lume. Pe măsură ce Uniunea Sovietică își consolida statutul, poziția internațională a Finlandei și cea a României deveneau din ce în ce mai șubrede.

Un alt factor important pentru securitatea statului mic este **politica promovată de marile puteri rivale față de acesta**. Confruntat cu presiunea marii puteri vecine, statul mic are tendința de a se proteja făcând apel la mari actori concurenți. Acest lucru determină elita conducătoare a vecinului puternic să privească statul mic cu suspiciune și, nu o dată, cu ostilitate. Aceleași sentimente sunt nutrite și de elita statului mic. Prin urmare, relațiile inegale de putere creează neîncredere, memoria istorică și perspectivele neliniștitoare ale viitorului otrăvind relațiile reciproce.

Mai este discutat și un alt aspect. Simțind pericolul ca o mare putere concurentă să utilizeze statul mic împotriva intereselor sale, marea putere vecină este, astfel, constrânsă să fie pregătită pentru orice fel de situație. Inclusiv pentru o intervenție preventivă împotriva statului mic, în scopul împiedicării altei puteri să câștige un avantaj acolo.

În sfârșit, o altă variabilă importantă o reprezintă **existența unui cadru multilateral de securitate**, prin cooperarea tuturor actorilor, mari și mici, ai scenei internaționale. Din acest punct de vedere, sfârșitul Primului Război Mondial a adus o premieră în istoria relațiilor internaționale, și anume crearea Societății Națiunilor. Existența ei a fost privită cu multă încredere de statele mai mici, deoarece sperau că va fi un instrument care să le pună la adăpost de ingerințele marilor puteri.

Dacă statele mai mici au privit cu optimism existența unui cadru multilateral de securitate, de tipul Societății Națiunilor sau al Organizației Națiunilor Unite, după cel de-Al Doilea Război Mondial, marile puteri le-au apreciat doar în raport cu modul în care puteau să-și realizeze interesele. Dacă o mare putere considera că un asemenea cadru (organizație) împiedică materializarea lor, atunci ea înceta să participe la el (ea).

De exemplu, în perioada interbelică, SUA, deși promotoare ale Societății Națiunilor, nu au mai participat la activitatea acesteia, iar Germania, acceptată ulterior ca membră, a ieșit din organizație, deoarece regimul de la Berlin aprecia că devenise un obstacol în promovarea intereselor. La fel, Uniunea Sovietică a fost admisă în organizația de la Geneva și, apoi, a fost exclusă, la sfârșitul anului 1939.

Variabilele analizate mai sus trebuie înțelese ca niște cazuri care se condiționează reciproc, care interacționează între ele. Din conexiunea lor, rezultă stări de lucruri stabile sau instabile, care pot fi benefice sau improprii pentru orice stat, mare sau mic. Factorii, luați împreună, definesc mediul politic de securitate, caracterizat, din perspectiva statului mic, prin inegalitate de putere. Funcție de el, de analiza pe care o face, elita politică a statului mic poate decide ce strategii acceptă în scopul prezervării entității sale statale. Este bine să precizăm că statul mic nu poate și nici nu trebuie să fie condamnat la o acceptare pasivă a tot ceea ce îl înconjoară. El poate fi capabil, în unele circumstanțe, să influențeze, în anumite limite însă, mediul internațional de securitate. Cu alte cuvinte, statul mic, dacă vrea să-și păstreze individualitatea, să subziste, are obligația să acționeze, nu doar să reacționeze⁸.

În interacțiune, nu toate variabilele au o importanță egală. De pildă, poziția strategică (geostrategică) poate fi un factor important în inegalitatea de putere, dar, fără tensiunea dintre marii actori, ea nu apare ca decisivă. Prin urmare, variabila operativă principală este tensiunea dintre marile puteri. Ea interacționează activ cu faza

⁸ Pentru aspectele teoretice, a se vedea: Miroiu, A. (2005). *Balanță și hegemonie. România în politica mondială 1913-1989*, prefață de Mihail E. Ionescu. București: Editura Tritonic, pp. 67-77; Walt, S.M. (2008). *Originile alianțelor*, traducere de Camelia Boca, studiu introductiv de Șerban Cioculescu. Iași: Institutul European.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Statul mic nu poate și nici nu trebuie să fie condamnat la o acceptare pasivă a tot ceea ce îl înconjoară. El poate fi capabil, în unele circumstanțe, să influențeze, în anumite limite însă, mediul internațional de securitate. Cu alte cuvinte, statul mic, dacă vrea să-și păstreze individualitatea, să subziste, are obligația să acționeze, nu doar să reacționeze.

ciclului de putere, ambele configurând mersul lucrurilor, evoluția evenimentelor.

În acest caz, statele mici au puține posibilități de a interveni, dar datoria elitelor politice este aceea de a analiza cu luciditate mediul internațional și de a stabili acele direcții de acțiune care să genereze cât mai puține efecte negative.

ARANJAMENTELE DE SECURITATE REGIONALE ALE ROMÂNIEI ȘI FINLANDEI ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

În perioada interbelică, poziția geopolitică a României și Finlandei se caracteriza printr-o serie de trăsături comune, dar și prin unele deosebiri marcante. În prima categorie a intrat vecinătatea cu Rusia. Ambele țări s-au aflat însă în prima linie a ofensivei noului regim, instaurat la 25 octombrie/7 noiembrie 1917, declanșată în „numele revoluției comuniste mondiale”. A rezultat un război civil în Finlanda și un conflict de mică intensitate pe Nistru (1918-1924), ca să folosim un termen modern, larg utilizat astăzi. Finlanda a reușit să-și normalizeze relațiile cu statul sovietic prin Tratatul de la Tartu (Dorpat) (14 octombrie 1920) (Dragomir, Miloiu, pp. 223-224).

România a avut cu Rusia sovietică o serie de convorbiri în diverse capitale pentru reluarea relațiilor diplomatice, dar ele nu s-au finalizat (Cojocar, 2018). Abia în 1934, cu o întârziere de 15 ani față de Finlanda, s-a ajuns la acest stadiu (*Relațiile româno-sovietice, Documente, vol. I, 1917-1934*, 1999, pp. 248-250). Ambele țări au rămas însă în război cu Internaționala a III-a (Cominternul), creată, în martie 1919, ca un partid comunist mondial, cu misiunea să ducă proletariatul internațional la victoria „revoluției comuniste mondiale”. Moscova s-a folosit, cu un succes relativ, de partidele comuniste (considerate secții ale Cominternului), din cele două state, ele devenind, din chiar momentul constituirii lor, instrumente în mâna Uniunii Sovietice. Statul român era situat pe axul strategic care ducea în Peninsula Balcanică la Strâmători (în special) și în Mediterana Orientală. Stăpânirea acestor regiuni a fost unul dintre scopurile cele mai importante ale diplomației ruse, încă de la sfârșitul secolului al XVII-lea.

În schimb, Finlanda era așezată pe o direcție strategică secundară, doar sudul teritoriului ei prezentând un interes mai mare pentru Rusia. Pacea cu Finlanda nu implica pentru Moscova mari pierderi de natură geopolitică și geostrategică, pe când renunțarea la Basarabia, prin recunoașterea unirii cu România, însemna o amânare a realizării unui țel foarte important. Acest fapt a influențat, de o manieră decisivă, raporturile româno-sovietice din întreaga perioadă interbelică.

S-au mai adăugat și alte diferențe semnificative între cele două țări. România a fost, în acești ani, parte a sistemului de securitate francez, împreună cu alți vecini – Polonia și Cehoslovacia. Totodată, alți doi vecini – Ungaria și Bulgaria – duceau o politică revizionistă, iar relațiile cu Germania, mai ales după venirea naziștilor la putere, au fost tensionate.

Finlanda însă, în afară de puternicul vecin de la est, nu avea asemenea probleme cu Suedia, deși disputa lingvistică a adus umbre în relațiile bilaterale.

Cu toată depărtarea geografică și lipsa tradițiilor de cunoaștere și cooperare, România și Finlanda au procedat la recunoașterea reciprocă și la stabilirea relațiilor diplomatice, deși cursul lor a fost unul sinuos.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, România și Finlanda, pornind de la poziția lor geopolitică și potențialul propriu, ce evidenția similitudini și deosebiri, au căutat să-și asigure securitatea și să-și promoveze interesele pe plan extern într-o manieră specifică, fără a colabora prea intens. Din acest punct de vedere, eforturile clasei conducătoare de la București și Helsinki au fost, în bună măsură, paralele.

Alături de formulele multilaterale de cooperare internațională, cum a fost, de exemplu, Societatea Națiunilor, și de raporturile cu marile puteri, în special cu cele vecine sau apropiate (URSS, Germania), diplomațiile românească și finlandeză au promovat, în grade deosebite de intensitate, ideea unor aranjamente regionale de securitate.

Materializând o asemenea orientare, diplomația românească s-a conformat principiului sintetizat de Nicolae Titulescu: „*De la național, prin regional, către universal*”. În întreaga perioadă interbelică, dimensiunea cooperării regionale în politica externă a României fost

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Finlanda era așezată pe o direcție strategică secundară, doar sudul teritoriului ei prezentând un interes mai mare pentru Rusia. Pacea cu Finlanda nu implica pentru Moscova mari pierderi de natură geopolitică și geostrategică, pe când renunțarea la Basarabia, prin recunoașterea unirii cu România, însemna o amânare a realizării unui țel foarte important. Acest fapt a influențat, de o manieră decisivă, raporturile româno-sovietice din întreaga perioadă interbelică.

În perioada interbelică, poziția geopolitică a României și Finlandei se caracteriza printr-o serie de trăsături comune, dar și prin unele deosebiri marcante. În prima categorie a intrat vecinătatea cu Rusia. Ambele țări s-au aflat însă în prima linie a ofensivei noului regim, instaurat la 25 octombrie/7 noiembrie 1917, declanșată în „numele revoluției comuniste mondiale”.

Alianța dintre România și Polonia, încheiată la 3 martie 1921, a avut o importanță deosebită, deoarece ea proteja granița estică împotriva unui atac neprovocat al Uniunii Sovietice, adversarul cel mai periculos al celor două țări.

o componentă importantă, ea încheind, la începutul anilor '20, alianța cu Polonia și Mica Antantă (Înțelegere).

Alianța cu Polonia, încheiată la 3 martie 1921, a avut o importanță deosebită, deoarece ea proteja granița estică împotriva unui atac neprovocat al Uniunii Sovietice, adversarul cel mai periculos al celor două țări⁹. Acesta a fost și motivul pentru care alianța a fost îmbunătățită sau reînnoită de mai multe ori. Prima dată, aceasta a avut loc cu ocazia vizitei lui Jósef Pilsudski în România (14-16 septembrie 1922), în timpul căreia șefii celor două state majore, generalii Constantin Christescu și Tadeusz Rozwadowski, au semnat o nouă convenție militară. Față de documentul anterior, era modificat doar articolul 1, în care se preciza că, dacă unul dintre semnatari era atacat, în condiții ce constituiau un *casus belli*, statul neatacat se angaja să intre imediat în război.

La 26 martie 1926 s-a semnat, de către miniștrii de externe ai celor două țări, I.G. Duca și Jósef Wielowiejski, *Tratatul de garanție între România și Polonia*, care a însemnat o reînnoire a celui din 1921. Cu aceeași ocazie, s-a semnat și un Aranjament tehnic ce relua prevederile convenției din 1922. De remarcat este faptul că tratatul politic stabilea formula *erga omnes*, dar ea nu se mai regăsea și în convenția militară, care stabilea acordarea de asistență numai împotriva unui atac neprovocat dinspre Est. Durata tratatului era de cinci ani, el putând fi denunțat după doi ani, cu un preaviz de șase luni.

La expirarea termenului de valabilitate, alianța româno-poloneză a fost reînnoită. Evenimentul a avut loc la 15 ianuarie 1931, la Geneva,

⁹ Alianța dintre România și Polonia beneficiază de o consistentă bibliografie, din care reținem: Popescu, M.C. (2001). *Relațiile militare româno-polone în perioada interbelică*. Editura Sigma; Anghel, F. (2008). *Construirea sistemului „Cordon Sanitaire”. Relații româno-polone 1919-1926*, ediția a II-a. Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun; *Despre relațiile polono-române de-a lungul timpului în anul Centenarului Independenței Poloniei și Marii Uniri a României* (2019). Suceava; Hrenciuc, D. (2020). *Patriarhul Miron Cristea vs relațiile româno-polone în anii '30*. Contribuții. Cluj-Napoca: Editura Mega; Nowak, K., Walczak, H. (2020). *Jeden naród o dwóch sztandarach. Przymierze polsko-rumuńskie (1919) 1921-1926. Dokumenty i materiale/Un singur popor cu două drapele. Alianța polono-română (1919) 1921-1926*. Varșovia; *România și Polonia: un secol de alianță/Romania and Poland a Century of Alliance. Documente/Documents*, coordonatori: Rîjnoveanu, C.-S., dr., Pavelescu, Ș., dr. (2021). București: Editura Militară; *România și Polonia în avanpostul securității europene. Tradiție și continuitate (1919-2022)*, coordonatori: Prisăcaru, D., Otu, P., Iorgulescu, M. (2023). București: Editura Militară, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei.

documentele fiind semnate, din partea română, de prim-ministrul Gh.G. Mironescu, iar din partea poloneză, de ministrul de externe August Zaleski. Potrivit Tratatului de garanții, care reproducea în cea mai mare parte Convenția din 26 martie 1926, Polonia și România se angajau să respecte reciproc și să mențină împotriva oricărui agresor integritatea lor teritorială și independența politică, formula *erga omnes* găsindu-și o mai nuanțată exprimare.

La jumătatea deceniului al patrulea, respectiv în perioada 1932-1936, alianța româno-polonă a trecut prin momente grele, tensionate. A fost mai întâi eșecul încheierii pactului de neagresiune româno-sovietic, pentru care Polonia, alături de Franța, a făcut mari presiuni la București.

A urmat politica promovată de Nicolae Titulescu, de apropiere de Uniunea Sovietică, care se circumscrie triumfului Paris-Praga-Moscova. Această opțiune a înrăutățit relațiile bilaterale, deoarece, în caz de reușită, Polonia, aflată în dispută cu Cehoslovacia pentru ținutul Teschen, ar fi rămas singură între Germania și URSS. S-au mai adăugat și rivalitățile personale dintre Nicolae Titulescu și Jósef Beck, care au amplificat neînțelegerile. Practic, în anii 1932-1936, alianța a funcționat cu mare greutate. Semn al acestei tensiuni, fără precedent în relațiile cu vecinul de la nord, este faptul că, în 1936, Marele Stat Major, în cadrul planificării strategice, a elaborat, pentru prima dată, și un plan de operații împotriva Poloniei (*Strategia militară românească în epoca modernă*, 1999, p. 119). După înlăturarea lui Nicolae Titulescu din funcția de ministru al afacerilor externe, raporturile s-au revigorat, dar ele n-au mai atins cotele din primul deceniu interbelic.

Mai trebuie să menționăm că diplomația românească nu a renunțat la planul mai vechi al lui Take Ionescu, acela de a realiza o alianță a țărilor din istmul ponto-baltic, care să cuprindă Finlanda, Țările Baltice, Polonia, România și, eventual, Grecia și Turcia.

În instrucțiunile date de Nicolae Titulescu lui Raoul Bossy la plecarea la Helsinki, acesta i-a cerut să urmărească cu atenție și formula unui bloc al vecinilor baltici ai Uniunii Sovietice: „Este un loc foarte delicat din cauza vecinătății Finlandei cu Rusia și a înjghebării unirii baltice.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

La jumătatea deceniului al patrulea, respectiv în perioada 1932-1936, alianța româno-polonă a trecut prin momente grele, tensionate. A fost mai întâi eșecul încheierii pactului de neagresiune româno-sovietic, pentru care Polonia, alături de Franța, a făcut mari presiuni la București. A urmat politica promovată de Nicolae Titulescu, de apropiere de Uniunea Sovietică.

Alianța româno-polonă s-a destrămat, fără ca ea să mai poată intra în vigoare, ca urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov. La 1 septembrie 1939, Polonia a fost atacată de Germania, caz în care România nu avea nicio obligație. La 17 septembrie 1939, Uniunea Sovietică a atacat, la rândul ei, statul polonez, deja înfrânt de Wehrmacht. Potrivit prevederilor contractuale, România trebuia să acorde asistență, inclusiv armată, fostului vecin de la nord.

De aceea, ne trebuie, îi spunea Titulescu, acolo un om cumpănit ca d-ta, cu atât mai mult, cu cât vom intra, în curând, în legături oficiale cu sovieticii.” (Bossy, 1993, p. 231). Linia directoare era ca „*acel bloc să fie lărgit, astfel ca să poată și România să participe în el.*” (Ib., p. 236). Bossy va urmări îndeaproape evoluția „*Uniunii Baltice*”, dar conexiunea cu România nu se va realiza.

Alianța româno-polonă s-a destrămat, fără ca ea să mai poată intra în vigoare, ca urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov (Mareș, 2010). La 1 septembrie 1939, Polonia a fost atacată de Germania, caz în care România nu avea nicio obligație. La 17 septembrie 1939, Uniunea Sovietică a atacat, la rândul ei, statul polonez, deja înfrânt de Wehrmacht. Potrivit prevederilor contractuale, România trebuia să acorde asistență, inclusiv armată, fostului vecin de la nord. Dar, în acel moment, Polonia nu mai exista ca stat, iar autoritățile poloneze nici nu au cerut aplicarea acordului. În noaptea de 17 spre 18 septembrie 1939, înaltele autorități poloneze (președinte, guvern, comandantul suprem al armatei) au trecut în România. Alți 100.000 de cetățeni (60.000 de militari și 40.000 de civili) îi vor urma în orele și zilele următoare¹⁰.

O altă alianță foarte importantă, creată tot la începutul anilor '20 și care a continuat să funcționeze și în deceniul al patrulea al secolului trecut, a fost Mica Înțelegere, formată din România, Iugoslavia și Cehoslovacia (Ionescu, 1921; Campus, 1997; *România și Mica Înțelegere. Alianța defensivă la centenar*, 2021). În evoluția acestei alianțe regionale, un eveniment semnificativ a fost semnarea, la 16 februarie 1933, la Geneva, a Pactului de organizare. Din partea României, documentul a fost semnat de Nicolae Titulescu, din partea Cehoslovaciei, de Eduard Beneš, iar din partea Iugoslaviei, de către Bogoljub Jevtič.

Pactul prevedea crearea unui Consiliu Permanent, compus din miniștrii de externe ai celor trei țări (sau delegați speciali), ca organ director al politicii comune, hotărârile fiind luate în unanimitate. Consiliul se întâlnea de cel puțin trei ori pe an și putea decide

¹⁰ Polonezi în România după anul 1939 (1996). Craiova; *Polscy Uchodźcy w Rumuni 1939-1947. Dokumenty z Naraodowych Archiwów Rumunii/Refugiați polonezi în România 1939-1947. Documente din Arhivele Naționale ale României* (2013). Varșovia, București etc.

ca reprezentarea sau apărarea punctului de vedere al Miciei Înțelegeri, în diverse probleme ale vieții internaționale, să fie încredințate unui singur delegat. Se mai stipula înființarea unui Consiliu Economic pentru coordonarea politicii economice ale celor trei țări, a unui Secretariat permanent, cu sediul pentru un an de zile în capitala președintelui în exercițiu. Acesta avea o secție permanentă și la Societatea Națiunilor. De asemenea, au fost prelungite pe timp nelimitat convențiile militare existente între cei trei parteneri.

După aprecierea lui Nicolae Titulescu, Pactul de organizare a transformat Mica Înțelegere într-un actor important al scenei europene, dându-i acesteia caracterul unui organism internațional unificat. Parcă prevăzând evoluția viitoare a evenimentelor, Titulescu a oferit conducerea spirituală a Miciei Înțelegeri reorganizate Italiei, dar Benito Mussolini a refuzat oferta (Titulescu, 1994, p. 72).

Înrăutățirea situației internaționale a afectat funcționalitatea și viabilitatea Miciei Înțelegeri. Iugoslavia, condusă de guvernul Milan Stojadinović (1935-1939), a început să se detașeze de partenerii de alianță. Dând curs presiunilor Berlinului și Romei, Iugoslavia a încheiat tratatul de prietenie și neagresiune cu Bulgaria (24 ianuarie 1937) și, apoi, pe cel de prietenie și neutralitate cu Italia (25 martie 1937). Cele două tratate au fost apreciate în istoriografia românească drept primii pași deschiși pe drumul dezagregării Miciei Înțelegeri (cf. Retegan, 1997, p. 122).

Criza cehoslovacă din anii 1938-1939 a consfințit dispariția acestei organizații regionale defensive. În referatul 1293/27 octombrie 1938, Secția 3 Operații din Marele Stat Major arăta că Mica Înțelegere, deși formal nedislocată, era, de fapt, inexistentă prin amputarea Cehoslovaciei (AMNR, Fond 948, Secția 3 Operații, dosar nr. 455, f. 7). Se constata un adevăr trist – „*un învățământ sigur al evenimentelor din ultimul timp este că valoarea alianțelor și angajamentelor politice militare din timp de pace sunt foarte relative.*” (Ib., f. 11). Destrămarea Cehoslovaciei, la mijlocul lunii martie 1939, a determinat încetarea existenței Miciei Înțelegeri, care, timp de aproape două decenii, a constituit o prioritate pentru politica externă românească.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Criza cehoslovacă din anii 1938-1939 a consfințit dispariția Miciei Înțelegeri. În referatul 1293/27 octombrie 1938, Secția 3 Operații din Marele Stat Major arăta că Mica Înțelegere, deși formal nedislocată, era, de fapt, inexistentă prin amputarea Cehoslovaciei. Destrămarea Cehoslovaciei, la mijlocul lunii martie 1939, a determinat încetarea existenței Miciei Înțelegeri, care, timp de aproape două decenii, a constituit o prioritate pentru politica externă românească.

La 9 februarie 1934, miniștrii de externe ai Greciei, Iugoslaviei, României și Turciei au semnat, la Atena, Pactul Înțelegerii Balcanice. Pentru România, importanța acestei noi alianțe trebuie privită prin prisma problemei asigurării securității pe frontiera de est. Se spera că Turcia, prin relațiile bune pe care le avea cu regimul sovietic, va reuși să netezească drumul unei înțelegeri româno-sovietice.

În deceniul al patrulea, România și-a completat sistemul de alianțe regionale prin crearea Înțelegerii Balcanice¹¹. La 9 februarie 1934, miniștrii de externe ai Greciei, Iugoslaviei, României și Turciei au semnat, la Atena, Pactul Înțelegerii Balcanice. Pentru România, importanța acestei noi alianțe trebuie privită prin prisma problemei asigurării securității pe frontiera de est. Se spera că Turcia, prin relațiile bune pe care le avea cu regimul sovietic, va reuși să netezească drumul unei înțelegeri româno-sovietice. Primele două articole defineau esența organizației. Articolul 1 preciza: „*România, Turcia, Iugoslavia și Grecia își garantează mutual securitatea tuturor frontierelor balcanice.*” (Titulescu, p. 398). Cel de-al doilea avea următorul cuprins: „*În alte părți contractante se angajează în a se concentra asupra măsurilor de luat față de eventualități ce ar putea afecta interesele lor, așa cum sunt definite prin prezentul acord. Ele se angajează a nu întreprinde nicio acțiune politică față de orice altă țară balcanică nesemnatară a prezentului acord fără avizul mutual prealabil și a nu lua nicio obligațiune politică față de orice altă țară balcanică fără consimțământul celorlate Părți Contractante.*” (Ib.).

Pactul era însoțit de un „*protocol anexă*”, care făcea parte din el. Documentul conținea referiri la caracterul neagresiv al alianței, la posibilitățile punerii în practică a prevederilor, la încheierea convențiilor militare, la menținerea *statu quo*ului teritorial (Ib., pp. 399-401).

Pentru România, deosebit de importantă era anexa secretă a pactului, anexă care spulbera în mare parte iluziile referitoare la asigurarea frontierei de est. În momentul semnării, Tevfik Rüstü Bey, ministrul de externe turc, a făcut următoarea declarație: „*În numele guvernului Republicii Turcia, am onoarea să vă declar că în niciun caz Turcia nu va admite să fie considerată ca angajată a lua parte la niciun fel de acte îndreptate împotriva Uniunii Republicii Sovietice Socialiste.*” (Ib., p. 401).

¹¹ Această alianță regională a beneficiat de analize consistente, dintre care amintim: Popișteanu, C. (1971). *România și Antanta Balcanică. Momente și semnificații de istorie diplomatică*. București: Editura Politică; Campus, E. (1972). *Antanta Balcanică*. București: Editura Academiei R.S.R.; Idem (1980). *Din politica externă a României 1913-1947*. București: Editura Politică; Calafeteanu, I. (1980). *Diplomația românească în sud-estul Europei 1939-1940*. București: Editura Politică; Oșca, Al., Nicolescu, Gh. (1994). *Tratate, convenții militare și protocoale secrete, 1934-1939*. Pitești: Editura Vlasie; Oșca, Al. (2024). *Pactul Balcanic. Acțiune diplomatică și cooperare militară*. București: Editura Ștefădina etc.

În activitatea organizației se desprind trei mari perioade. Prima dintre ele se fixează cronologic de la înființare până la mijlocul anului 1936, în care s-a încercat armonizarea multiplelor controverse între membrii alianței. La rezerva turcă s-a adăugat și cea a Greciei, care a anunțat că „*nu poate, în niciun caz, în executarea angajamentelor asumate prin pact, să facă război uneia dintre marile puteri.*” (Oșca, Nicolescu, p. 120).

Viziunile celor patru aliați erau diferite. România considera că noua alianță trebuie să fie o continuare a Micii Înțelegeri, cu scopul de a asigura spatele și flancurile dispozitivului strategic românesc, care ar fi fost angajat cu forțele principale spre centrul Europei. Iugoslavia a împărțit viziunea românească, dar se pregătea să inaugureze un nou curs, prin înțelegeri cu Germania și Italia. Turcia aprecia Antanta Balcanică în termeni strict regionali, fiind, practic, în conflict cu teza românească. În sfârșit, Grecia avea o viziune strategică și mai redusă, grija ei de căpetenie fiind evitarea unui război cu Italia.

Etapa a doua, cea a colaborării militare efective, se situează până către sfârșitul anului 1938. În această perioadă s-au parafat convențiile militare – mai întâi cea tripartită (6 noiembrie 1936), între România, Iugoslavia și Turcia, și, mai apoi, cea în patru (cvadripartită), parafată la 10 noiembrie 1936. Pe parcursul celor doi ani de zile, au avut loc conferințe ale șefilor marilor state majore și schimburi de delegații militare, s-au elaborat planuri de operații etc.

De remarcat că, politic, Înțelegerea Balcanică a încercat să se acomodeze cu noile realități din Europa. Cel mai semnificativ moment a fost semnarea Acordului de la Salonic cu Bulgaria (31 iulie 1938). Cele două părți semnate se obligau să se abțină, în relațiile dintre ele, de la folosirea forței armate.

Evenimentele din toamna anului 1938 și primăvara celui următor și-au pus amprenta și asupra relațiilor dintre partenerii Antantei Balcanice. În cea de a treia etapă a existenței sale, 1938-1940, contactele militare s-au rărit, dialogul politic a devenit mai puțin consistent, iar fiecare parte contractantă a dat prioritate intereselor sale specifice. Alianța a supraviețuit declanșării celui de-Al Doilea Război Mondial, dar nu a fost de niciun folos în drama României din vara anului 1940.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

România considera că Înțelegerea Balcanică trebuie să fie o continuare a Micii Înțelegeri, cu scopul de a asigura spatele și flancurile dispozitivului strategic românesc, care ar fi fost angajat cu forțele principale spre centrul Europei. Iugoslavia a împărțit viziunea românească, dar se pregătea să inaugureze un nou curs, prin înțelegeri cu Germania și Italia. Turcia aprecia Antanta Balcanică în termeni strict regionali, fiind, practic, în conflict cu teza românească.

În anii interbelici, aranjamentele de securitate ale României, privite din perspectiva alianțelor regionale, păreau să se coaguleze într-un sistem perfect. Statul român avea de acoperit trei direcții strategice de apărare, cu alte cuvinte, trei segmente de frontieră – est, vest și sud. Aceasta era și ordinea importanței stabilite de Marele Stat Major.

În anii interbelici, aranjamentele de securitate ale României, privite din perspectiva alianțelor regionale, păreau să se coaguleze într-un sistem perfect. Statul român avea de acoperit trei direcții strategice de apărare, cu alte cuvinte, trei segmente de frontieră – est, vest și sud. Aceasta era și ordinea importanței stabilite de Marele Stat Major. Fiecare dintre ele era asigurată printr-o alianță defensivă. În cazul unui atac din partea Uniunii Sovietice, intra în vigoare alianța cu Polonia. Dacă România suporta o agresiune la frontiera de vest, automat ea se bucura de protecția Micii Înțelegeri. În sfârșit, un eventual atac din partea Bulgariei determina materializarea Pactului Balcanic.

Din punct de vedere teoretic, modelul era aproape infailibil, dar, confruntat cu evoluția dramatică a situației internaționale, el nu a funcționat. Prin urmare, România a rămas izolată din punct de vedere politic și militar, ceea ce a facilitat dezmembrarea sa în vara anului 1940.

Alianțele regionale ale României din perioada interbelică, lipsa lor de eficiență în planul asigurării securității aduc în discuție un principiu important în relațiile internaționale – imposibilitatea țărilor mici și mijlocii de a realiza singure alianțe trainice. Convenția cu Polonia, Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică s-au format fără participarea unei mari puteri. Aceasta a fost și marea lor slăbiciune, deoarece ele au putut fi „jucate” de actorii importanți ai scenei internaționale.

Alianța cu Polonia era grevată de problemele acesteia cu Germania. În cadrul Micii Înțelegeri, Cehoslovacia avea mari dificultăți cu aceeași Germanie, iar Iugoslavia cu Italia. În Înțelegerea Balcanică, interesele membrilor erau la fel de divergente. Turcia dorea să evite orice confruntare cu Uniunea Sovietică, iar Grecia cu Italia.

În virtutea obligațiilor sale, deși nu avea niciun fel de dispute teritoriale cu Germania și Italia, România prelua asupra sa inamicițiile aliaților săi. Invers, ea nu beneficia de o protecție eficientă în fața celui mai periculos adversar – Uniunea Sovietică. Nici Cehoslovacia și nici Iugoslavia nu și-au luat niciun angajament în acest sens, iar Turcia a declarat explicit, așa cum am precizat, în momentul semnării Pactului, că nu dorește un conflict cu Uniunea Sovietică. Din acest punct de vedere, ambele alianțe – Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică – s-au dovedit ineficiente.

Mai intervine și un alt aspect important – lipsa de sprijin puternic din partea Marii Britanii și a Franței, garantele sistemului versaillez. Ele au privit aceste organizații regionale drept simple instrumente pentru atingerea intereselor lor. Cum acestea s-au modificat, nu o dată, în cursul perioadei interbelice, sprijinul a fluctuat de la etapă la etapă, sfârșind prin a fi ignorate. Este cazul Micii Înțelegeri, un membru al acesteia, Cehoslovacia, fiind amputată la München, fără ca alianța să fie consultată. Marile puteri au practicat, în acest caz, securitatea prin compensare, restabilirea înțelegerii dintre ele făcându-se pe seama unei țări mai mici.

Spre deosebire de România, care și-a bazat securitatea și pe promovarea cooperării regionale, Finlanda a fost foarte reticentă față de o asemenea idee. Cercurile politice de la Helsinki, indiferent de coloratura politică, au apreciat că este contraproductiv, din perspectiva intereselor de securitate, să adere la blocuri de state opuse unora altora. Prin urmare, Finlanda a respins ideea unei alianțe baltice, în frunte cu Polonia, Parlamentul infirmând acordul încheiat de Rudolf Holsti la Varșovia (1922).

Cu toate acestea, Finlanda a continuat să coopereze cu Țările Baltice¹². În 1925 a fost organizată la Helsinki o nouă conferință baltică, în cadrul căreia a fost elaborat, la propunerea delegației finlandeze, textul unei convenții de conciliere și arbitraj între cele cinci state baltice. Practic, se preluau în plan regional prevederi ale protocolului de la Geneva din 20 octombrie 1920, prin care se stipula recurgerea la arbitraj pentru toate diferendele dintre semnatori, cu excepția problemelor teritoriale. Era primul rezultat concret al colaborării țărilor din regiunea baltică, deși trebuie spus că Letonia nu a ratificat acordul (Arh. M.A.E., Fond Dosare speciale, dosar nr. 185, f. 65)¹³.

¹² În perioada 1921-1926, Finlanda a participat la 31 de conferințe baltice, desfășurate în diverse localități (Riga, Helsinki, Tallin, Varșovia, Moscova, Geneva) (Cf. Dragomir și Miloiu, *op. cit.*, pp. 261-262).

¹³ A se vedea și studiul lui Dașcovici, N. (1926). *Pactul siguranței baltice, Polonia, România, în „Societatea de Mâine”, anul III, nr. 33-34, pp. 550-552. Dașcovici aprecia că: „În mijlocul primejdiilor externe și al înclinațiilor contradictorii, Finlanda a căutat să facă o politică de echilibru perfect și de neutralitate între diferitele grupuri ostile sau divergente”.*

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Spre deosebire de România, care și-a bazat securitatea și pe promovarea cooperării regionale, Finlanda a fost foarte reticentă față de o asemenea idee. Cercurile politice de la Helsinki, indiferent de coloratura politică, au apreciat că este contraproductiv, din perspectiva intereselor de securitate, să adere la blocuri de state opuse unora altora. Prin urmare, Finlanda a respins ideea unei alianțe baltice, în frunte cu Polonia, Parlamentul infirmând acordul încheiat de Rudolf Holsti la Varșovia.

În anii '30 ai secolului trecut, Finlanda și-a menținut opțiunea de neangajare în formule regionale, dar s-au înregistrat unele mutații față de perioada anterioară. Ea a fost pusă în fața a două posibilități – să se angajeze într-o uniune baltică sau să se orienteze către blocul scandinav, format din Suedia, Norvegia și Danemarca.

Cea de-a patra conferință baltică urma să fie pregătită de Estonia, care a vrut să împingă mai departe lucrurile și să completeze acordul de la Helsinki printr-un pact solemn, care prelua obligațiile fundamentale din Pactul Societății Națiunilor. De asemenea, se dorea instituționalizarea conferinței țărilor baltice, reprezentanții lor urmând să se întâlnească o dată la doi ani. Participarea era deschisă oricărui stat, sub rezerva consimțământului guvernelor semnatare. Proiectul estonian a întâmpinat opoziția mai multor state, inclusiv a Finlandei, astfel că, până la începutul deceniului al patrulea, „*uniunea baltică*” a ieșit din sfera de preocupări a diplomaților din această regiune [A.N., Fond Consiliul de Miniștri, dosar nr. 15(83)/1937, f. 37-38].

În anii '30 ai secolului trecut, Finlanda și-a menținut opțiunea de neangajare în formule regionale, dar s-au înregistrat unele mutații față de perioada anterioară. Ea a fost pusă în fața a două posibilități – să se angajeze într-o uniune baltică sau să se orienteze către blocul scandinav, format din Suedia, Norvegia și Danemarca. Finlanda avea interese și într-o regiune și în alta, dar și servituți care alimentau temeri.

Proiectul „*uniunii baltice*” a fost redescoperit pe fondul evoluțiilor negative din viața internațională, în care un rol important l-a avut preluarea puterii în Germania de către partidul nazist. Cele mai active s-au dovedit Letonia și Estonia, care se temeau deopotrivă de expansionismul Berlinului și presiunile Moscovei (Arh. M.A.E., Fond Dosare speciale, dosar nr. 185, f. 7-8). Lituania a privit cu multe rezerve aceste inițiative, întrucât îi era teamă ca viitoarea uniune să nu se solidarizeze cu Polonia în privința orașului Vilnius. După o serie de tratative și contacte, la 29 august 1934, la Riga, a fost parafat tratatul de înțelegere și colaborare între statele baltice. Documentul a fost semnat la 12 septembrie, același an, la Geneva [A.N., Fond Consiliul de Miniștri, dosar nr. 15(83)/1937, f. 40-53; Arh. M.A.E. Fond Dosare speciale, vol. 185, f. 172-259].

Prin chiar locul ales, orașul ce găzduia sediul Societății Națiunilor, se dorea să se fixeze cadrul cooperării dintre cele trei țări baltice. Acestea se obligau să-și acorde sprijinul politic și diplomatic în relațiile lor externe. Se institua o conferință periodică a miniștrilor afacerilor străine, care urma să se întrunească de două ori pe an, președinte fiind

reprezentantul țării gazdă. De asemenea, se stipula obligativitatea rezolvării oricărei chestiuni litigioase pe cale amiabilă (Miloiu, 2003, p. 185). Antanta baltică avea un caracter deschis, articolul 7 având următoarea formulare: „*Prezentul tratat rămâne deschis adesiunii terțelor state, o atare adesiune neputând avea loc decât în urma unui acord comun al înaltelor Părți Contractante.*” (Arh. M.A.E., Fond 71/Finlanda, 1920-1944, dosar nr. 1, f. 179). O asemenea clauză a fost inserată pentru eventualitatea unei aderări a Finlandei și Poloniei.

Din Helsinki, Raoul Bossy aducea la cunoștința centralei din București că, deși, guvernul finlandez nu a primit vreo invitație oficială, presa oficioasă se grăbește „*a reaminti hotărârea luată de Finlanda de a nu participa sub nicio formă la încercările de realizare a unei uniuni baltice.*” (Ib.).

Cu toate acestea, autoritățile de la Helsinki nu au neglijat relațiile cu țările baltice. Cele mai bune raporturi existau între Finlanda și Estonia, popoarele celor două țări fiind înrudite, iar cele mai slabe cu Lituania.

În anii 1934-1936, legăturile Finlandei cu Țările Baltice au fost destul de strânse, având loc nenumărate contacte pe linie politico-diplomatică, militară, culturală. Totuși, guvernul finlandez „*nu vrea să dea impresia că se identifică cu politica celor trei state baltice, ale căror interese nu sunt aceleași ca ale sale.*” (Ib., p. 421). Până la finalul perioadei interbelice, deși a cochetat cu Antanta Baltică, Finlanda nu a intrat în această organizație regională.

Crizele internaționale din anii 1938-1939 au determinat, ca și în cazul Miciei Înțelegeri, slăbirea considerabilă a Uniunii Baltice. Micile țări din această regiune au fost „*înghițite*”, prin aplicarea prevederilor secrete ale Pactului Ribbentrop-Molotov, de Uniunea Sovietică. Antanta Baltică a ilustrat, o dată în plus, lipsa de viabilitate a alianțelor între statele mici.

Un proiect foarte discutat în capitalele europene, la mijlocul anilor '30, și în care au fost implicate atât Finlanda, cât și România, a fost cel al „*Pactului oriental*”, denumit în unele documente „*Locarno oriental*”. Ideea a aparținut Parisului, respectiv lui Louis Barthou, ministrul de externe, care dorea să atragă Uniunea Sovietică în aranjamentele de securitate europene. Planul a fost definitivat la începutul lunii iunie 1934, după eșecul Conferinței de dezarmare¹⁴.

¹⁴ În primăvara anului 1934, demnitarul francez a făcut o călătorie într-o serie de state din Est, vizitând, între altele, Polonia (aprilie) și România (2-23 iunie).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Crizele
internaționale
din anii
1938-1939 au
determinat,
ca și în cazul
Miciei Înțelegeri,
slăbirea
considerabilă a
Uniunii Baltice.
Micile țări
din această
regiune au fost
„înghițite”,
prin aplicarea
prevederilor
secrete ale
Pactului
Ribbentrop-
Molotov,
de Uniunea
Sovietică.
Antanta Baltică
a ilustrat, o dată
în plus, lipsa
de viabilitate a
alianțelor între
statele mici.

Nicolae Titulescu și-a revendicat meritul de a fi introdus România în preconizatul „Locarno oriental”, folosind, între altele, și bunele oficii ale lui E. Beneș, ministrul de externe și viitor președinte al Cehoslovaciei.

El cuprindea, practic, trei tratate. Primul dintre ele, denumit și tratatul „A”, era o garanție reciprocă între vecini, ce includea și un ajutor militar, în caz de agresiune, între URSS, Germania, Cehoslovacia, Polonia, Letonia, Estonia și Finlanda, cărora puteau să li se alăture și alte state, de pildă, Lituania. Al doilea tratat, denumit și „B”, era unul de asistență franco-sovietică, URSS aderând la Pactul de la Locarno, iar Franța la cel oriental. În sfârșit, al treilea document era o declarație generală, conform căreia primele două tratate erau redactate în spiritul și litera Pactului de organizare al Societății Națiunilor. Toate cele trei tratate urmau să intre în vigoare în momentul aditerii Uniunii Sovietice în forul de la Geneva (Duroselle, 2006, pp. 132-133).

Materializarea acestui proiect depindea de acordul Germaniei și Poloniei, dar cele două țări au refuzat să adere la această formulă. După cum se observă, doar Finlanda era printre țările ce urmau să facă parte din viitorul aranjament de securitate, România fiind exclusă.

Nicolae Titulescu și-a revendicat meritul de a fi introdus România în preconizatul „Locarno oriental”, folosind, între altele, și bunele oficii ale lui E. Beneș, ministrul de externe și viitor președinte al Cehoslovaciei (Titulescu, 1994, pp. 118-119).

Cât privește apartenența Finlandei la acest aranjament de securitate european, autoritățile de la Helsinki au privit cu neîncredere inițiativa franceză. „Guvernul finlandez, transmitea Raoul Bossy, în septembrie 1934, își menține fără șovăire atitudinea: refuză a participa la pact, considerând că această formulă nu i-ar oferi niciun element nou de securitate, ci ar putea, dimpotrivă, să-l târască în conflicte ce nu-l privesc.” (Arh. M.A.E., Fond 71/Finlanda, 1920-1944, dosar nr. 1, f. 159). Dar, același diplomat constată că interesul și pasiunea cu care opinia publică și presa comentau inițiativa de creare a Pactului oriental demonstau că, în contradicție cu atitudinea oficială, Finlanda îl privește cu interes (Ib., p. 161). Formula „Pactului oriental”, după respingerea sa de către Germania și Polonia, a ieșit din sfera de interes a celor două diplomații.

Dacă Finlanda a privit cu multe rezerve Antanta Baltică, refuzând să ia parte la proiect, nu același lucru se poate spune despre colaborarea scandinavă, unde autoritățile de la Helsinki au fost mult mai active.

Importanța cooperării cu țările nordice a crescut pe măsură ce Societatea Națiunilor pierdea din credibilitatea sa.

Dar, și această orientare în politica externă a Finlandei se lovea de dificultăți destul de mari. În primul rând, dacă Finlanda percepea Uniunea Sovietică drept cel mai mare pericol pentru integritatea sa și privea cu o anumită simpatie spre Germania, Suedia se simțea amenințată de aceasta din urmă. În al doilea rând, problema minorității și a limbii suedeze a devenit, la mijlocul deceniului al patrulea, foarte acută pentru societatea finlandeză. În anul 1934, guvernul Kivimäki, sub presiunea partidelor unionist și agrarian, dar mai ales a mișcării naționaliste I.K.L. (fosta mișcare din Lapua), a încercat să reducă ponderea cursurilor ținute în limba suedeză de la Universitatea din Helsinki (Ib., f. 233-244/raportul lui Raoul Bossy din 5 ianuarie 1935). Această acțiune a împărțit, practic, în două societatea finlandeză, iar disputele au fost deosebit de aprinse. În cele din urmă, proiectul guvernamental a fost amendat, „finizarea” soldându-se cu rezultate modeste.

În pofida acestor constrângeri de natură internă și externă, Finlanda s-a orientat hotărât spre o colaborare cu țările nordice. În toamna anului 1933, ea a aderat la Grupul de la Oslo, format în 1930, și care cuprindea Suedia, Danemarca, Norvegia, Belgia, Olanda și Luxemburg. Grupul de la Oslo a avut obiective vamale și comerciale, dar a dobândit și un caracter politic din ce în ce mai pronunțat. În fond, statele membre, printr-o cooperare strânsă, sperau să consolideze neutralitatea lor (Hentilä, Jussila, Nevakivi, 1999, p. 230). De asemenea, Finlanda a participat, pentru prima oară, în toamna anului 1934, la reuniunea de la Stockholm a miniștrilor de externe din țările nordice.

În cursul verii anului 1935, guvernul finlandez condus de Kivimäki a obținut acordul partidelor politice din țară, cu excepția I.K.L., pentru o cooperare strânsă cu țările Grupului de la Oslo. Ca o expresie a acestei orientări, contactele politice, culturale, militare între țările scandinave și Finlanda s-au intensificat.

În iulie 1936, pe fondul crizei abisiniene, statele Grupului de la Oslo au publicat o declarație comună, în care își rezervau dreptul de a decide, fiecare în parte, dacă participă sau nu la sancțiunile stipulate de articolul 16 al Pactului Societății Națiunilor.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Finlanda s-a orientat hotărât spre o colaborare cu țările nordice. În toamna anului 1933, ea a aderat la Grupul de la Oslo, format în 1930, și care cuprindea Suedia, Danemarca, Norvegia, Belgia, Olanda și Luxemburg. Grupul de la Oslo a avut obiective vamale și comerciale, dar a dobândit și un caracter politic din ce în ce mai pronunțat.

Nici schimbările politice interne din anul 1937, când președintele Per Evind Svinhufvud a pierdut alegerile în favoarea lui Kyösti Kallio, nu au schimbat orientarea către țările scandinave. Întărirea colaborării s-a realizat, între altele, prin suprimarea vizelor și introducerea unei cărți de identitate de călătorie în țările nordice.

La sfârșitul lunii mai 1938, în cursul unei reuniuni a miniștrilor de externe, țările nordice au semnat o proclamație de neutralitate comună, al cărei conținut se baza pe o declarație publicată de țările scandinave în 1912 (Ib., p. 240).

Tensiunea în creștere din relațiile internaționale a reactivat problema insulelor Aaland, rezolvată, printr-un compromis, de Societatea Națiunilor în 1921. În mai 1937, Rudolf Holsti, ministrul de externe, a trimis omologului său suedez, Rickard Sandler, un proiect elaborat de Statul Major finlandez, prin care se propunea ca Finlanda și Suedia să-și coordoneze eforturile pentru asigurarea protecției insulelor menționate.

Suedia a ezitat să accepte sugestiile finlandeze, considerând că problema nu poate fi rezolvată fără sovietici. Cu toate acestea, în iulie 1938, autoritățile militare finlandeze și suedeze au pus la punct un proiect de apărare a insulelor Aaland. Acordul interguvernamental a fost parafat la Stockholm (de aici și denumirea „Protocolul de la Stockholm”) la începutul lunii ianuarie 1939, semnatul din partea Finlandei fiind Eljas Erkko, numit ministru de externe în locul lui Rudolf Holsti.

Intrarea în vigoare a protocolului de la Stockholm era dependentă de aprobarea Societății Națiunilor și a statelor semnatare ale acordului din 1921. Pentru a grăbi intrarea în vigoare, Finlanda și Suedia au invitat pe sovietici să sancționeze acordul. Moscova a refuzat categoric, deși ceilalți garanți ai acestuia (Marea Britanie, Franța, Germania, Italia, Danemarca, Polonia, Letonia, Estonia) l-au aprobat. Paralizată de refuzul categoric al Uniunii Sovietice, Societatea Națiunilor s-a abținut de la orice decizie.

În vara anului 1939, a fost evidentă tendința țărilor scandinave, în principal a Suediei, de a diminua cooperarea cu Finlanda, pentru a-și putea conserva neutralitatea. La începutul lunii iunie 1939, guvernul

suedez a declarat că abandonează proiectul referitor la insulele Aaland, motivul invocat fiind atitudinea negativă a URSS.

În același timp, Suedia s-a dovedit extrem de prudentă în privința materialului de război. După lungi și anevoioase negocieri, guvernul de la Stockholm a acceptat, în august 1939, în virtutea principiului reciprocității, să cedeze Finlandei sau altei țări nordice excedentul producției sale de armament. Condiția era ca țara primitoare să se angajeze să rămână neutră în caz de război.

Declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial, la 1 septembrie 1939, a lăsat Finlanda fără scutul protector al Grupului de la Oslo, fără sprijinul țărilor scandinave, în special al Suediei. Ca și în cazul României, aranjamentele regionale de securitate ale Finlandei nu au avut nicio valoare în momentele critice. Ambele țări au rămas la discreția Uniunii Sovietice și Germaniei. Consecințele au fost devastatoare.

CONCLUZII

România și Finlanda, în conformația lor politică și teritorială din perioada interbelică, s-au înscris în rândul statelor mici, deși au existat anumite diferențe între ele. Suprafața Finlandei era mai mare ca cea a României. România, în schimb, era un stat mult mai mare decât Finlanda sub raportul populației și al potențialului economic și militar. Cu toate acestea, ambele au avut un rol subordonat în raport cu marii actori ai vieții internaționale din epocă – Marea Britanie, Germania, Franța, Italia, Uniunea Sovietică, SUA.

Problema fundamentală a fost asigurarea securității prin care să se realizeze supraviețuirea ca entități statale. Acest țel s-a pus cu deosebită acuitate în deceniul al patrulea, perioadă în care sistemul versaillez a intrat într-o criză profundă din care nu va mai putea ieși. Prin urmare, la Helsinki și la București s-a constatat o anumită febrilitate în căutarea celor mai eficiente aranjamente de securitate.

La provocările unui mediu internațional din ce în ce mai ostil, răspunsurile pe care au încercat să le dea cele două țări prezintă multe similitudini, dar și destule diferențe. Ambele state au rămas credincioase Societății Națiunilor, organizație cu vocație universalistă, care își propusese păstrarea păcii și stabilității internaționale și prevenirea

*La provocările
unui mediu
internațional din
ce în ce mai ostil,
răspunsurile pe
care au încercat
să le dea cele
două țări
prezintă multe
similitudini,
dar și destule
diferențe.
Ambele state
au rămas
credincioase
Societății
Națiunilor,
organizație
cu vocație
universalistă,
care își
propusese
păstrarea păcii
și stabilității
internaționale
și prevenirea
unui nou război
mondial.*

Regele Carol al II-lea și guvernele din această perioadă (Tătărescu, Octavian Goga, A.C. Cuza, Miron Cristea, Armand Călinescu) au respins avansurile Germaniei. Cum influența Marii Britanii și Franței în sud-estul european s-a diminuat constant de la jumătatea deceniului patru, România, împreună cu alte țări din această regiune, s-a trezit la dispoziția celor două mari puteri totalitare.

unui nou război mondial. Ele au sprijinit, în genere, inițiativele forului de la Geneva, care se înscriau pe linia atingerii obiectivelor incluse în Pact. În același timp, au fost profund nemulțumite și îngrijorate de slăbiciunile manifestate cu prilejul crizei chineze și, mai ales, a celei abisinienilor. Totuși, în ambele capitale au existat anumite speranțe în revigorarea organizației care, însă, nu s-au materializat.

Eșecul Societății Națiunilor a impus celor două țări să găsească noi soluții. Una dintre ele a fost păstrarea relațiilor cu Uniunea Sovietică (în cazul Finlandei) și reluarea și îmbunătățirea lor (în cazul României). Mai mult, Bucureștiul a considerat oportun să se ralieze propunerilor franceze și să încerce să încheie un tratat de asistență mutuală cu Moscova.

Din acest punct de vedere, Finlanda și România au încercat varianta înțelegerii cu adversarul cel mai periculos, cu speranța de a liniști apetitul expansionist al acestuia, de a face față forței lui de atracție. Așa cum a demonstrat evoluția evenimentelor, o asemenea strategie a fost, în cele din urmă, un eșec. Dacă, în privința raporturilor cu vecinul estic, se constată destule similitudini, în raporturile cu celelalte mari puteri au existat unele diferențe între Helsinki și București. România a rămas fidelă tandemului franco-britanic, credința cercurilor conducătoare românești fiind aceea că Franța și Marea Britanie nu vor abandona estul european. Acordul de la München (29 septembrie 1938) a dat o puternică lovitură acestei convingeri, dar ea s-a păstrat până la sfârșitul lunii mai 1940.

În același timp, regele Carol al II-lea și guvernele din această perioadă (Tătărescu, Octavian Goga, A.C. Cuza, Miron Cristea, Armand Călinescu) au respins avansurile Germaniei. Cum influența Marii Britanii și Franței în sud-estul european s-a diminuat constant de la jumătatea deceniului patru, România, împreună cu alte țări din această regiune, s-a trezit la dispoziția celor două mari puteri totalitare.

Finlanda, conform politicii de neutralitate, a rămas în afara proiectelor europene ale Franței („Locarno oriental”, pactul de asistență mutuală cu sovieticii etc.) și a privit cu o oarecare simpatie Germania, fără a ajunge la remorca acesteia. Rezultatul a fost același ca și în cazul României, în august-septembrie 1939, Finlanda fiind la discreția jocului politic dintre Stalin și Hitler.

Diferențe semnificative au existat între București și Helsinki în privința cooperării regionale. România a apreciat-o drept o modalitate importantă de promovare a intereselor sale, ca un instrument de securitate credibil și eficient. În perioada interbelică, autoritățile române au reînnoit alianța cu Polonia, au contribuit la reorganizarea Micii Înțelegeri și la crearea Înțelegerii Balcanice. Dar, aceste organizații regionale nu au rezistat puternicelor crize din anii 1938-1940 și au sucombat, fără a-și atinge scopurile pentru care au fost create.

Finlanda, în schimb, a fost foarte reticentă în privința cooperării regionale. Ea a refuzat să intre în Antanta Baltică, fiindu-i teamă ca organizația să nu fie folosită de Polonia pentru accesarea la statutul de hegemon în Marea Baltică. S-a orientat spre grupul scandinav, dezvoltând o rețea largă de legături cu statele din această regiune, în special cu Suedia.

În momentele de criză din toamna anului 1939, grupul nordic, însă, nu a fost de mare folos Finlandei, care a înfruntat singură agresiunea colosului sovietic. Ca și în cazul României, aranjamentele regionale de securitate au fost, în cele din urmă, lipsite de eficiență.

Această suită de eșecuri, în privința aranjamentelor de securitate ale Finlandei și României, ce reprezintă, pe un plan mai larg, o expresie a „derivei Europei”, a fost o confirmare a lipsei de șansă geopolitică a statelor mici, obligate, cel mai adesea, să suporte istoria făcută de cei mari.

BIBLIOGRAFIE:

1. Alter, P. (2004). *Problema germană și Europa*, traducere: Irina Cristea, prefață: Florin Constantiniu. București: Editura Corint.
2. Anghel, F. (2008). *Construirea sistemului „Cordon Sanitaire”. Relații româno-polone 1919-1926* (2008), ediția a II-a. Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun.
3. Arhivele Militare Naționale Române/AMNR, Fond 948, Secția 3 Operații, dosar nr. 455, f. 1, 7, 11.
4. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe/Arh. M.A.E., Fond Dosare speciale, dosar nr. 185, f. 7-8 (raportul nr. 142 din 28 martie 1933 al lui Mihail Sturdza), f. 65, f. 172-259; Fond 71/Finlanda, 1920-1944, dosar nr. 1, f. 42, f. 159, f. 161, f. 179, f. 233-244 (raportul lui Raoul Bossy din 5 ianuarie 1935).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Diferențe semnificative au existat între București și Helsinki în privința cooperării regionale. România a apreciat-o drept o modalitate importantă de promovare a intereselor sale, ca un instrument de securitate credibil și eficient. În perioada interbelică, autoritățile române au reînnoit alianța cu Polonia, au contribuit la reorganizarea Micii Înțelegeri și la crearea Înțelegerii Balcanice. Dar, aceste organizații regionale nu au rezistat puternicelor crize din anii 1938-1940 și au sucombat, fără a-și atinge scopurile pentru care au fost create.

5. Arhivele Naționale/A.N., Fond Consiliul de Miniștri, dosar nr. 15(83) /1937, f. 37-38, f. 40-53.
6. Baker Fox, A. (1959). *The power of Small States: Diplomacy in World War II*. Chicago: Chicago University Press.
7. Bold, E., Ciupercă, I. (2010). *Europa în derivă (1918-1940). Din istoria relațiilor internaționale*, ediția a II-a revăzută și adăugită, indice general de Alexandrina Ioniță. Iași: Casa Editorială Demiurg.
8. Bold, E., Locovei, R.O. (2008). *Relații româno-sovietice (1918-1941)*. Iași: Casa Editorială Demiurg.
9. Bossy, R. (1993). *Amintiri din viața diplomatică (1918-1940), vol. I, 1918-1937*, ediție și studiu introductiv de Stelian Neagoe. București: Editura Humanitas.
10. Calafeteanu, I. (1980). *Diplomația românească în sud-estul Europei 1939-1940* (1980). București: Editura Politică.
11. Campus, E. (1972). *Antanta Balcanică*. București: Editura Academiei R.S.R.
12. Campus, E. (1980). *Din politica externă a României 1913-1947*. București: Editura Politică.
13. Campus, E. (1997). *Mica Înțelegere*, ediția a II-a. București: Editura Academiei Române.
14. Carr, E.H. (2011). *Criza celor douăzeci de ani (1919-1939). O introducere în studiul relațiilor internaționale*, traducere de Cătălin Dracșineanu. Editura Polirom.
15. Casso, L. (2003). *Rusia și bazinul dunărean*, prefață de Apostol Stan, traducere din limba rusă și studiu introductiv de Șt.Gr. Berechet. București: Editura Saeculum Vizual.
16. Cojocaru, Gh.E. (2018). *Disputa sovieto-română de la Viena: 27 martie-2 aprilie 1924*. Chișinău: Editura Litera.
17. Constantiniu, L. (2010). *Uniunea Sovietică între obsesia securității și insecurității*, cuvânt-înainte de acad. Dinu C. Giurescu. București: Corint.
18. Marchizul de Custine, A.L.L. (2007). *Scrisori din Rusia. Rusia în 1839*, ediție, prefață și dosar de Pierre Nora, traducere din franceză de Irina Negrea. București: Editura Humanitas (lucrare clasică pentru cunoașterea Imperiului Rus).
19. Dașcovici, N. (1926). *Pactul siguranței baltice, Polonia, România*, în „Societatea de Mâine”, anul III, nr. 33-34.
20. *Despre relațiile polono-române de-a lungul timpului în anul Centenarului Independenței Poloniei și Marii Uniri a României* (2019). Suceava.
21. Dragomir, E., Miloiu, S. (2011). *Istoria Finlandei*. Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun.
22. Duroselle, J.B. (2006). *Istoria relațiilor internaționale, vol. I, 1919-1947*, traducere Anca Airinei. București: Editura Științelor Sociale și Politice.

23. *Encyclopedia of World History. Crisis and Achievement 1900 to 1950*, vol. V (2008). New York.
24. Gilpin, R.G. (1981). *War and Change in the World Politics*. Cambridge: University Press Cambridge.
25. Goldstein, J.S., Pevenhouse, J.C. (2008). *Relații internaționale*, traducere de Andreea-Ioana Cozianu, Elena Farca și Adriana Ștraub. Editura Polirom.
26. Gray, C.S. (2010). *Războiul, pacea și relațiile internaționale. O introducere în istoria strategică*, traducere de Ramona Lupu. Editura Polirom.
27. Griffiths, M. (2003). *Relații internaționale. Școli, curente, gânditori*. București: Editura Ziua.
28. Hentilä, S., Jussila, O., Nevakivi, J. (1999). *Histoire politique de la Finlande XIXe-XXe siècle*. Paris: Fayard.
29. Hrenciuc, D. (2020). *Patriarhul Miron Cristea vs relațiile româno-polone în anii '30. Contribuții*. Cluj-Napoca: Editura Mega.
30. Ionescu, T. (1921). *Mica Înțelegere*. București: Cartea Românească.
31. Johnson, P. (2005). *O istorie a lumii moderne. 1920-2000*, traducere din limba engleză de Luana Schidu, ediția a doua, revizuită. București: Editura Humanitas.
32. Knudsen, O.F., dr. (1995). *Analizarea securității statului mic: rolul factorilor externi în NATO. Ce este? Ce va fi? Noua Europa și securitatea statelor mici*. București: R.A. Monitorul Oficial.
33. Maass, M. (2017). *Small States in World Politics: The Story of Small State Survival, 1648-2016*. Manchester University Press.
34. MacMillan, M. (2006). *Les artisans de la paix. Comment Lloyd George, Clemenceau et Wilson ont redessiné la carte du monde*, traducere din engleză de André Zavriew, cu concursul Centre National du Livre. Paris: JC Lattès.
35. Mareș, N. (2010). *Alianța româno-polonă. Între destrămare și solidaritate (1938-1939)*. București: Editura Biblioteca Bucureștilor.
36. Mihai, F.-R., Buga, V. (coord.) (2020). *Problema Basarabiei în relațiile româno-sovietice 1918-2018*, prefață de Ioan Scurtu. București: Editura Litera.
37. Miloiu, S. (2003). *România și țările baltice în perioada interbelică*. Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun.
38. Miroiu, A. (2005). *Balanță și hegemonie. România în politica mondială 1913-1989*, prefață de Mihail E. Ionescu. București: Editura Tritonic.
39. Mironov, Al.-M. (2013). *Vremea încercărilor. Relațiile româno-sovietice 1930-1940*, cuvânt-înainte de Constantin Bușe. București: Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului.
40. Moisuc, V. (2002). *Istoria relațiilor internaționale până la mijlocul secolului al XX-lea*. București: Editura Fundației România de Mâine.

41. Morgenthau, H.J. (2007). *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, traducere de Oana Andreea Bosoi, Alina Andreea Dragolea, Mihai Vladimir Zodian. Editura Polirom.
42. Nowak, K., Walczak, H. (2020). *Jeden naród o dwóch sztandarach. Przymierze polsko-rumuńskie (1919) 1921-1926. Dokumenty i materiale/Un singur popor cu două drapele. Alianța polono-română (1919) 1921-1926*. Polonia: Varșovia.
43. Oșca, Al. (2024). *Pactul Balcanic. Acțiune diplomatică și cooperare militară*. București: Editura Ștefadina.
44. Oșca, Al., Nicolescu, Gh. (1994). *Tratate, convenții militare și protocoale secrete, 1934-1939*. Pitești: Editura Vlasie.
45. *Polonezi în România după anul 1939* (1996). Craiova.
46. *Polscy Uchodźcy w Rumuni 1939-1947. Dokumenty z Naraodowych Archiwów Rumunii/Refugiați polonezi în România 1939-1947. Documente din Arhivele Naționale ale României* (2013). Varșovia, București.
47. Popescu, M.C. (2001). *Relațiile militare româno-polone în perioada interbelică*. Editura Sigma.
48. Popișteanu, C. (1971). *România și Antanta Balcanică. Momente și semnificații de istorie diplomatică*. București: Editura Politică.
49. Rauș, N., Neacșu, Gh., Moraru, D. (2017). *O agresiune sovietică la adresa României; Tatar Bunar în documente și în presa vremii*. Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun.
50. *Relațiile româno-sovietice, Documente, vol. I, 1917-1934* (1999). București: Editura Enciclopedică (Documentul nr. 246).
51. Retegan, M. (1997). *În balanța forțelor. Alianțe militare românești interbelice*. București: Editura Semne.
52. *România și Mica Înțelegere. Alianța defensivă la centenar/Romania in the Little Entente. The Defensive Alliance* (2021), coordonatori: Rîjnoveanu, C.-S., dr., Liciu, D., dr., Pavelescu, Ș.-L., dr. București: Editura Militară.
53. *România și Polonia în avanpostul securității europene. Tradiție și continuitate (1919-2021)* (2023), coordonatori: Prisăcaru, D., Otu, P., Iorgulescu, M. București: Editura Militară, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei.
54. *România și Polonia: un secol de alianță/Romania and Poland a Century of Alliance. Documente/Documents* (2021), coordonatori: Rîjnoveanu, C.-S., dr., Pavelescu, Ș., dr. București: Editura Militară.
55. Rothstein, R.L. (1968). *Alliances and Small Powers*. New York.
56. Serebrian, O. (2006). *Dicționar de geopolitică*. Editura Polirom.
57. Silion, B. (2004). *Rusia și ispita mesianică. Religie și ideologie* (2004). București: Editura Vremea XXI.
58. *Small states and international security: Europe and Beyond* (2014), ed. Clive Archer, Alyson Bailes, Anders Wivel. Londra: Routledge.

59. *Small states in international relations* (2006), ed. Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gsthöl, Jessica Beyer. University of Washington Press.
60. *Small states in world politics: Explaining foreign policy behaviour* (2003), ed. Jeanne A.K. Hey. Publisher Lynne Rienner, Boulder.
61. *Strategia militară românească în epoca modernă* (1999). București: Editura Nummus.
62. Taylor, A.J.P. (1999). *Originile celui de-Al Doilea Război Mondial*, traducere și note de Lucian Leuștean, postfață de I. Ciupercă. Iași: Editura Polirom. Ediția a doua a apărut în 2022, tot la Editura Polirom.
63. *Tatar Bunar 1924. Documente* (2024), ediție de Ion Giurcă și Liviu Corciu, București: Editura Militară.
64. Tătărescu, Gh. (1996). *Mărturii pentru istorie*, ediție îngrijită de Sanda Tătărescu-Negroponte, cuvânt-înainte de Nicolae-Șerban Tanașoca. București: Editura Enciclopedică.
65. *The Concept of the State in International Relations, Philosophy, Sovereignty and Cosmopolitanism* (2015), ed. Robert Schuett, Peter M.R. Stirk. Edinburgh: Edinburgh University Press.
66. Titulescu, N. (1994). *Politica externă a României 1937*, ediție îngrijită de George C. Potra, Constantin Turcu, Ion M. Oprea. București: Editura Enciclopedică.
67. Țăcu, O. (2004). *Problema Basarabiei și relațiile sovieto-române în perioada interbelică (1919-1939)*. Chișinău: Editura Prut Internațional.
68. Vasquez, J.A., Elman, C. (2012). *Realismul și balanța de putere*, traducere de Crisia Miroiu. Editura Polirom.
69. Walt, S.M. (2008). *Originile alianțelor*, traducere de Camelia Boca, studiu introductiv de Șerban Cioculescu. Iași: Institutul European.
70. Watz, K.N. (2006). *Teoria politicii internaționale*, traducere de Nicoleta Mihăilescu, studiu introductiv de Lucian-Dumitru Țîrdală. Editura Polirom.
71. Wight, M. (1998). *Politica de putere*, volum editat de Hedley Bull și Carsten Holbraad, traducere: Tudor Florin. București: Editura Arc.
72. www.diplomacy.edu, accesat la 22 august 2022.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

TERORISMUL NUCLEAR ȘI RADIOLOGIC: AMENINȚĂRI ASUPRA SECURITĂȚII (INTER)NAȚIONALE

Dr. Ion Valer XENOFONTOV

Agencia pentru Știință și Memorie Militară, Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5993-1235>

DOI: 10.55535/GMR.2025.1.07

The study presents a general perspective on the evolution of the weapons of mass destruction. The atomic bomb, which emerged in the context of the Second World War, ceased to be, shortly, the monopoly of a single power. There are two known cases of atomic bombings – on Hiroshima and Nagasaki –, which resulted in Japan's exiting the second world conflagration.

Nuclear bombs have never been used since then, which is explained by the fact that the great powers have realized that the implementation of these weapons would lead to a planetary disaster in which they would have no strength to gain. The tendency of a terrorist organization to seize nuclear bombs further jeopardizes international security.

In the context of the outbreak of the Russian-Ukrainian war in February 2022, a unique situation in history occurred, when foreign armed forces occupied a nuclear power plant, thus threatening the entire global security system.

Keywords: terrorism; nuclear weapons; Ukraine; radiology; Russian Federation;

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

REPERE ISTORICE

Terorismul continuă să fie unul dintre marile flageluri ale contemporaneității. Indiferent de fizionomia terorismului (informațional, mediatic, cibernetic, financiar, religios etc.), ținta acestuia rămâne aceeași, de a crea stări de intimidare, anxietate, neutralizare, asasinare (Văduva, 2002, p. 4). Terorismul nuclear și radiologic reprezintă una dintre problemele recurente la nivel global. Acest gen de amenințare poate afecta în mod direct și indirect cea mai mare parte a Terrei, cu consecințe inerente în toate domeniile.

La mijlocul secolului al XX-lea, omenirea a trecut la o nouă fază de amenințări, necunoscută anterior istoriei. Este vorba despre armele de distrugere în masă, de utilizare a bombei atomice, dotate cu un dispozitiv care eliberează într-o manieră explozivă energia nucleară formată din materiale fisionabile (plutoni, uraniu), declanșând o reacție în lanț, necontrolată și manifestată printr-o mare cantitate de căldură și pulberi radioactivi, producând, astfel, mari distrugerii materiale și umane. Primul experiment de fisiune nucleară controlată a avut loc în decembrie 1942 (Thomas, 2002). Proiectul de realizare a armei nucleare a început în august 1944, la Los Alamos, în New Mexico, sub numele de „Proiectul Manhattan”, fiind investite un an de muncă și două milioane de dolari. SUA dispuneau, la acel moment, de trei bombe atomice concepute, proiectate și produse de echipe mixte anglo-americano-canadiene (Ib.).

Prima bombă atomică a fost experimentată la 26 iulie 1945, la Alamogordo (New Mexico, SUA). Celelalte două au fost utilizate pentru determinarea japonezilor să capituleze în cel de-Al Doilea Război Mondial, niponii necunoscând faptul că alte bombe, de fapt, nu mai existau. Pe 6 și 9 august 1945, asupra orașelor Hiroshima și Nagasaki au fost lansate bombele atomice ce funcționau prin fisiunea uraniului, ulterior fiind folosit și plutoniul. Cele două arme de distrugere în masă au dus la omorârea a 150.000 de oameni și mai mulți au suferit

La mijlocul secolului al XX-lea, omenirea a trecut la o nouă fază de amenințări, necunoscută anterior istoriei. Este vorba despre armele de distrugere în masă, de utilizare a bombei atomice, dotate cu un dispozitiv care eliberează într-o manieră explozivă energia nucleară formată din materiale fisionabile (plutoni, uraniu), declanșând o reacție în lanț, necontrolată și manifestată printr-o mare cantitate de căldură și pulberi radioactivi, producând, astfel, mari distrugerii materiale și umane.

Catastrofa de la Centrala Nucleară Electrică Cernobîl, declanșată la 26 aprilie 1986, a adus o schimbare majoră în percepția opiniei publice referitoare la consecințele majore pe care le-a generat cea mai dezastruoasă calamitate ecologică a Europei din istoria producerii energiei nucleare, fiind estimată la cel mai înalt nivel – al șaptelea.

din cauza radiațiilor degajate. Acest fapt a determinat ieșirea din război a Japoniei, ceea ce a dus la finalizarea celei de-a doua conflagrații mondiale.

Bomba atomică a devenit o realitate a forței pentru superputerile lumii. La 11 iunie 1945, germanul James Franck, laureat al Premiului Nobel pentru Fizică (1925), atenționa autoritățile americane că monopolul atomic al SUA ar putea dura doar câțiva ani și se pronunța pentru evitarea utilizării bombei împotriva Japoniei. SUA au pierdut monopolul bombei atomice în 1949, atunci când URSS și-a creat propria armă de distrugere în masă. La 3 octombrie 1952, Marea Britanie a detonat prima bombă atomică în apele australiene. Franța deține bombă atomică din 1960, China – 1964. Ulterior, India (1974), Pakistan (1998), Israel și Coreea de Nord (2006) au devenit și ele puteri nucleare.

Bomba cu hidrogen este o armă nucleară și mai puternică decât cea atomică. A fost obținută în premieră de SUA în 1952, fiind o armă de distrugere în masă creată în urma fuziunii nucleare a izotopilor de hidrogen. La scurt timp, a intrat în posesia URSS (1953), Marii Britanii (1957), Chinei (1967) și Franței (1968). Nu a fost utilizată niciodată în timpul Războiului Rece, însă a devenit un simbol al apocalipsei. Un alt element al dezastrului total a devenit bomba cu neutroni, armă cu radiație sporită. Puterea acestei bombe constă în faptul că omoară oameni, lăsând însă neatinse edificiile. În 1977, SUA au obținut o armă mai performantă, bomba cu hidrogen cu beril, care mărește puterea radioactivă. La mijlocul anilor '80, arsenalul nuclear sovietic era dublu celui deținut de SUA.

Catastrofa de la Centrala Nucleară Electrică Cernobîl (Ucraina de azi, pe atunci componentă a Uniunii Sovietice), declanșată la 26 aprilie 1986, a adus o schimbare majoră în percepția opiniei publice referitoare la consecințele majore pe care le-a generat cea mai dezastruoasă calamitate ecologică a Europei din istoria producerii energiei nucleare, fiind estimată la cel mai înalt nivel – al șaptelea. Cantitatea de materiale radioactive răspândite în atmosferă a fost de 200 de ori mai mare decât cea de la Hiroshima și Nagasaki (Xenofontov, 2011, pp. 70-71; Bandi, 2023, pp. 94-103).

La sfârșitul Războiului Rece, SUA și Federația Rusă, deținătoare ale celui mai mare număr de focoare nucleare, au activat împreună pentru a îndepărta și securiza armele nucleare rămase pe fostul teritoriu sovietic.

Bomba nucleară a prefigurat situația politică din timpul Războiului Rece. Consecințele emitente pe care le-ar fi putut declanșa arma nucleară au constituit bariera principală care a stopat factorul de decizie să le pună în aplicare. S-a conștientizat faptul că activizarea armei de distrugere în masă nu va crea dihotomia învingător și învinși, ci va configura un scenariu dezastruos pentru întreaga omenire.

La sfârșitul Războiului Rece, SUA și Federația Rusă, deținătoare ale celui mai mare număr de focoare nucleare, au activat împreună pentru a îndepărta și securiza armele nucleare rămase pe fostul teritoriu sovietic. Potrivit cercetătoarei Eliza Gheorghe, marile puteri (SUA, Federația Rusă și China) au tins să oprească proliferarea nucleară prin limitarea transferurilor și fixarea garanțiilor asupra tehnologiilor nucleare. Această activitate a fost marcată de doi factori structurali: *distribuția globală a puterii și intensitatea rivalității de securitate dintre ele*. Cu cât rivalitatea dintre marile puteri în sistemul bipolar și multipolar este mai intensă, cu atât mai puțin eficientă este limitarea proliferării (Moniz, 2023, pp. 5-6; Gheorghe, 2019, pp. 88-127).

PROBLEMA ADMINISTRĂRII ȘI UTILIZĂRII CORECTE A PRODUSELOR NUCLEARE

Problemele stringente cu care se confruntă statele lumii rezidă în administrarea și utilizarea corectă a produselor nucleare. La fel, este importantă activitatea de combatere a terorismului nuclear, a traficului ilicit de materiale nucleare prin consolidarea unei structuri internaționale de asigurare a securității nucleare.

Din perspectivă tehnologică, crearea unei bombe nucleare este o problemă dificilă pentru grupările teroriste, dar nu una imposibilă. Între 1990 și 2010 au fost cunoscute 18 cazuri de sustragere a materialului nuclear. Au fost constatate mai multe tentative ale organizației teroriste Al-Qaeda de a-și însuși materiale nucleare sau de a obține expertiză nucleară (RRA, 2010). O amenințare la adresa securității mondiale o constituie deținerea produselor nucleare de către organizațiile teroriste, cum ar fi, de exemplu, Statul Islamic. Actualmente, amenințările la adresa securității nucleare se intensifică – de la sustragere și sabotaj la furtuni puternice, alimentate de schimbările climatice, instabilitate politică și război, subliniind, astfel,

La începutul anului 2024, se estima că cele nouă state deținătoare de arme nucleare (SUA, Federația Rusă, Regatul Unit, Franța, China, India, Pakistan, Coreea de Nord și Israel) dețineau împreună 12.121 de arme nucleare, din care 9.585 erau considerate a fi amplasate în stare de alertă, 3.904 dintre aceste focoaase fiind în regim activ, inclusiv cca 2.100 în stare de alertă majoră.

necesitatea de a proteja instalațiile și materialele nucleare din lume.

Potrivit raportului Nuclear Threat Initiative (NTI, Inițiativa privind amenințarea nucleară) din anul 2016, Pakistanul, India, Israelul, Iranul și Coreea de Nord au fost considerate state cu nivel precar al siguranței de păstrare a materialelor nucleare și cu un nivel înalt al tentativelor de sabotaj. Indicele NTI 2023 relevă o serie de probleme îngrijorătoare referitoare la evoluția evenimentelor. Statele și zonele cu materiale nucleare utilizabile în scopuri militare și instalații nucleare nu au făcut aproape niciun progres din 2020 în direcția îmbunătățirii culturii de securitate și a prevenirii amenințărilor din interior; stocurile de plutoniu utilizabil în scopuri militare din centralele nucleare civile s-au majorat rapid; 34% dintre țările și zonele cu instalații nucleare nu au cerințe de reglementare în vigoare pentru protejarea infrastructurii nucleare în cazul unui dezastru natural sau al celui provocat de om; în aceleași țări și zone, sprijinul pentru măsurile politice și juridice pentru îmbunătățirea securității este în scădere; s-au înregistrat progrese minime în ceea ce privește securizarea surselor radioactive împotriva celor care ar putea să le fure pentru a construi bombe radioactive murdare (Moniz, p. 6).

DEȚINĂTORI DE ARME NUCLEARE: STAREA ACTUALĂ

Dacă, la sfârșitul anilor '80, pe Pământ erau acumulate peste 50.000 de focoaase nucleare, în anul 2023, potrivit organizației internaționale *Inițiativa privind amenințarea nucleară/NTI*¹, se constată că cifra de arme nucleare în lume este de 13.100 (<https://www.nti.org/area/nuclear/>).

Conform datelor furnizate de Institutul de Cercetări pentru Pace din Stockholm, la începutul anului 2024, se estima că cele nouă state deținătoare de arme nucleare (SUA, Federația Rusă, Regatul Unit, Franța, China, India, Pakistan, Coreea de Nord și Israel) dețineau împreună 12.121 de arme nucleare, din care 9.585 erau considerate a fi amplasate în stare de alertă, 3.904 dintre aceste focoaase fiind în regim activ, inclusiv cca 2.100 în stare de alertă majoră. Cele mai multe

¹ *Inițiativa privind amenințarea nucleară* este o organizație de securitate globală nonprofit, axată pe reducerea amenințărilor nucleare și biologice care pun în pericol omenirea (N.A.).

resurse de arme nucleare le dețin Federația Rusă (5.580) și SUA (5.044), iar cele mai mici – Coreea de Nord (50) (Sipri Yearbook 2024, p. 12). Se estimează că alte 22 de țări dețin materiale nucleare utilizabile ca arme, cu potențial vulnerabil la furt (NTI, 2024).

Din perspectivă cantitativă, se constată o reducere a numărului de focoaase nucleare din lume. Aceasta se datorează faptului că SUA și Federația Rusă au inițiat un amplu proces de dezmembrare a focoarelor nucleare scoase din uz. Din punct de vedere calitativ, constatăm însă faptul că atât SUA, cât și Federația Rusă întreprind acțiuni ample și costisitoare de înlocuire și de modernizare a focoarelor nucleare, a sistemelor de lansare a rachetelor, avioanelor și submarinelor, precum și ale instalațiilor de producție de arme nucleare. Se preconizează că arsenalul de arme nucleare al Chinei va continua să se majoreze în următorul deceniu. China va avea mai multe arme balistice intercontinentale decât Rusia sau SUA. Cu toate acestea, stocul total de focoaase nucleare al Chinei este în continuare mult mai mic decât cel al Rusiei sau al SUA. În prezent, China deține 410 arme nucleare. La fel, India, Pakistan, Regatul Unit tind să-și sporească stocurile de arme nucleare. Programul nuclear militar al Coreei de Nord rămâne un pilon al politicii sale nucleare. Astfel, în anul 2022, Coreea de Nord a efectuat peste 90 de teste cu rachete balistice, fiind cea mai mare rată de testare efectuată într-un singur an. Israelul menține politica sa de „ambiguitate nucleară”, prin faptul că nu divulgă numărul exact și caracteristicile armelor sale nucleare (Sipri Yearbook, pp. 12-13).

DIALOGURI ÎN PROBLEMELE STRATEGICE DE SECURITATE NUCLEARĂ

Dintr-o perspectivă instituțională, organizațiile internaționale din domeniul vizat urmează să răspundă provocărilor globale la adresa securității nucleare. Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA), creată în 1957 (Thomas, p. 27), constituie principala instituție mondială cu misiunea de a preveni proliferarea nucleară și are drept scop inițierea acțiunilor de prevenire a amenințărilor nucleare la adresa umanității. Din păcate, în ultimii ani se constată o reducere a sprijinului acordat rolului jucat de AIEA în consolidarea cadrului global pentru siguranța și securitatea nucleară. Pentru a face față provocărilor

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Agenția Internațională pentru Energie Atomică, creată în 1957, constituie principala instituție mondială cu misiunea de a preveni proliferarea nucleară și are drept scop inițierea acțiunilor de prevenire a amenințărilor nucleare la adresa umanității.

Importanța acordurilor și angajamentelor privind controlul armelor a fost enunțată la începutul anului 2022, printr-o declarație comună a liderilor celor cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU (China, Franța, Federația Rusă, Regatul Unit și SUA/Grupul 5) „cu privire la prevenirea războiului nuclear și evitarea unei curse a înarmărilor”.

globale de gestionare a amenințărilor pe dimensiunea terorismului nuclear, ONU a inițiat o serie de convenții în domeniu.

Periodic, pe agenda forurilor internaționale, subiectul securității nucleare devine unul recurent. În timpul administrației Barack Obama, începând cu anul 2010, o dată la doi ani, a fost organizat Summitul de securitate nucleară cu genericul „O lume fără arme nucleare”. Întrunirea a fost marcată și de o serie de incidente de comunicare interstatală. La prima ediție a summitului, premierul israelian Benjamin Netanyahu, incomodat de faptul că urma să fie abordată problema prezumtivului arsenal nuclear al țării sale, a decis să nu participe la acest forum (RRA, 2010). În primăvara anului 2016, reprezentanți din 53 de state s-au întrunit la Washington, în cadrul summitului privind securitatea nucleară. De menționat faptul că, la această adunare, au lipsit state deținătoare de arme nucleare, precum Federația Rusă și Pakistan. La înaltul forum a participat și fostul președinte al României, Klaus Iohannis, care a pus un accent deosebit pe arhitectura de securitate a Mării Negre și a anunțat angajamentele României la acest subiect, astfel: „consolidarea capacităților naționale pentru investigații criminalistice în domeniul nuclear; îmbunătățirea securității transportului materialelor nucleare și radioactive prin implementarea unui sistem-pilot de depistare a circulației și transportului surselor radioactive; dezvoltarea și implementarea unui curs național de training pe tema culturii securității nucleare; noua contribuție voluntară la Fondul de Securitate Nucleară al Agenției Internaționale pentru Energie Atomică” (CECCAR, 2016). Totodată, fostul șef al statului român a ținut să specifice faptul că România face parte din sistemul „restrâns al statelor cu capacități nucleare relevante, posesoare ale întregului ciclu al combustibilului nuclear.” (Ib.).

Importanța acordurilor și angajamentelor privind controlul armelor a fost enunțată la începutul anului 2022, printr-o declarație comună a liderilor celor cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU (China, Franța, Federația Rusă, Regatul Unit și SUA/Grupul 5) „cu privire la prevenirea războiului nuclear și evitarea unei curse a înarmărilor”. La 3 ianuarie 2022, cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU au emis o declarație comună privind necesitatea de a preveni războiul nuclear. În urma

invaziei, din februarie 2022, de către una dintre puterile nucleare – Federația Rusă – asupra statului vecin – Ucraina –, țară lipsită de arme de distrugere în masă, s-a constatat un regres substanțial în cooperarea bi- și multilaterală privind controlul armelor nucleare. Până la sfârșitul anului 2022, dialogul din țările Grupului 5 a fost suspendat, iar procesul de comunicare s-a limitat la contacte de nivel de experți.

În august 2022, comunitatea internațională nu a reușit să ajungă la un acord în cadrul celei de-a zecea conferințe de revizuire a Tratatului de neproliferare a armelor nucleare (NPT), din 1968. Lipsa de consens a fost atribuită, în mare parte, poziției luate de Federația Rusă. Întrucât două conferințe de revizuire consecutive s-au încheiat fără rezultate sau recomandări consensuale, părțile au convenit să înființeze un grup de lucru pentru a consolida, în continuare, procesul de revizuire a Tratatului de neproliferare a armelor nucleare, înainte de conferința preconizată pentru anul 2026.

SECURITATEA NUCLEARĂ ÎN SPAȚIUL EST-EUROPEAN

O problemă sensibilă a securității nucleare o constituie spațiul est-european, marcat de corupție, pauperizare, fragilitate democratică, zonă estimată a fi una dintre cele mai vulnerabile în fața rețelelor de crimă organizată, inclusiv de trafic ilicit cu materiale nucleare și surse radiologice. Aceste vulnerabilități sunt intensificate de escaladarea războiului din Ucraina și a menținerii regimului separatist din stânga Nistrului.

Potrivit Memorandumului de la Budapesta din decembrie 1994, Ucraina a renunțat la armamentul său nuclear moștenit de la Uniunea Sovietică, estimat a fi cel de-al treilea arsenal nuclear al lumii. În schimbul semnării Tratatului de neproliferare a armamentului nuclear, SUA și Marea Britanie au oferit statului ucrainean garanții privind securitatea hotarelor. Acest Tratat a dus la ieșirea din izolare internațională a Ucrainei, stat clasat pe locul trei în primirea ajutoarelor străine din SUA, după Israel și Egipt. Deși, în 1996, a fost semnat Tratatul ruso-ucrainean de prietenie, ce garanta integritatea teritorială a Ucrainei, Federația Rusă a încălcat flagrant aceste angajamente (Plochy, 2018, pp. 360-361). În contextul războiului ruso-ucrainean declanșat la scară largă la

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Potrivit Memorandumului de la Budapesta din decembrie 1994, Ucraina a renunțat la armamentul său nuclear moștenit de la Uniunea Sovietică, estimat a fi cel de-al treilea arsenal nuclear al lumii. În schimbul semnării Tratatului de neproliferare a armamentului nuclear, SUA și Marea Britanie au oferit statului ucrainean garanții privind securitatea hotarelor.

Pentru autorități și personalul instalațiilor nucleare din Ucraina, războiul a creat provocări fără precedent în ceea ce privește securitatea și garanțiile nucleare. Niciodată până acum nu au mai funcționat centrale nucleare supuse bombardamentelor de artilerie sau de rachete din partea unui stat beligerant sau să fie ocupate de către forțe militare.

24 februarie 2022, armata rusă a pus sub o amenințare reală centralele nucleare din Ucraina, implicit, punând sub primejdie întreaga regiune cu o posibilă scurgere radiologică devastatoare la nivel planetar.

La 4 martie 2022, lumea a rămas consternată de faptul cum armata rusă a ocupat centralele nucleare Zaporojia și Cernobîl din Ucraina. Forțele rusești au tras obuze cu explozibil puternic în jurul centralei nucleare Zaporojia, provocând o explozie a centralei, cu o pierdere a sursei de energie din afara amplasamentului, fiind astfel nevoită să se bazeze pe generatoare diesel de urgență pe un termen scurt, pentru a răci reactoarele și combustibilul uzat. De asemenea, forțele rusești au abuzat fizic și psihologic personalul de la Zaporojia și Cernobîl, degradându-le capacitatea acestora de a opera în siguranță instalațiile nucleare.

În decizia de a ocupa cu forța Zaporojia, orașul cu cea mai mare centrală nucleară din Europa, Rusia a riscat să genereze o contaminare radiologică pe scară largă, punând în pericol viața și sănătatea oamenilor, securitatea mediului din întreaga regiune.

Federația Rusă a tins să utilizeze centralele nucleare ucrainene ca adăposturi pentru resursele umane, muniții și pentru creare de posturi de comandă pentru trupele sale. La fel, se miza pe controlul a 60% din producția de curent electric a Ucrainei, influențând, astfel, în mod direct economia acestui stat. Kremlinul a recurs la șantajarea statelor europene cu posibile scurgeri radioactive, mizând să descurajeze susținerea de către acestea a Ucrainei (Nițulescu). Trebuie menționat faptul că Zaporojia este inclusă de către Federația Rusă în planul de secesiune a Ucrainei în statul-tampon Novorosia, considerent ce ar fi permis rușilor să aibă acces terestru la Crimeea și la raioanele din stânga Nistrului (Plochy, p. 378). În prezent, centrala nucleară din Ucraina nu mai produce energie electrică, fiind o bază militară a trupelor ruse.

Pentru autorități și personalul instalațiilor nucleare din Ucraina, războiul a creat provocări fără precedent în ceea ce privește securitatea și garanțiile nucleare. Niciodată până acum nu au mai funcționat centrale nucleare supuse bombardamentelor de artilerie sau de rachete din partea unui stat beligerant sau să fie ocupate de către forțe militare. A fost o situație pe care puțini au anticipat-o, deoarece instalațiile nucleare nu au fost proiectate pentru a se apăra împotriva

intervențiilor armate sau pentru a funcționa în siguranță într-o zonă de război. Conflictul militar a subminat siguranța și securitatea nucleară în mai multe moduri, de la subminarea culturii de securitate până la introducerea unor amenințări survenite de la o instalație nucleară (The NTI Nuclear Security Index 2023, p. 42).

La 6 octombrie 2022, președintele de la acea vreme al SUA, Joe Biden, a avertizat opinia publică mondială asupra unui „Armagedon” ca urmare a utilizării de către Federația Rusă a armelor nucleare în Ucraina. Pe fundalul escaladării războiului ruso-ucrainean, AIEA a organizat mai multe misiuni de experți tehnici pentru Ucraina, stabilind, la 13 decembrie 2022, o structură permanentă a experților în domeniul securității nucleare la toate cele patru centrale nucleare din Ucraina. De asemenea, AIEA a propus un cadru conceptual de „șapte componente indispensabile ale securității nucleare” pentru a aborda amenințările la adresa instalațiilor nucleare în timp de război (Sipri Yearbook, pp. 14, 23).

Acțiunile de insecuritate de la stațiile nucleare din Ucraina, urmate de evenimentele interne din Rusia, au ridicat semnale de alarmă referitoare la controlul autorităților centrale asupra arsenalului nuclear.

CONCLUZII

Este o realitate fundamentală că neglijarea riscurilor nucleare din orice stat sau zonă pune în pericol siguranța globală. Un singur act de terorism nuclear ar avea consecințe devastatoare din perspectivă politică, economică și umanitară, care ar reverbera în întreaga lume. De asemenea, ar submina energia nucleară civilă și rolul important pe care aceasta îl deține în atenuarea schimbărilor climatice globale.

În acest sens, este stringent ca marile puteri să organizeze noi inițiative globale sau regionale axate pe reducerea riscului de sabotaj sau furt nuclear.

Așa cum aminteam în cadrul acestui demers, o lovitură semnificativă pentru ecosistemul instituțiilor multilaterale de securitate nucleară a fost dată în anul 2022, atunci când inițiativa globală pentru combaterea terorismului nuclear a fost suspendată din cauza invaziei Federației Ruse în Ucraina.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

O lovitură semnificativă pentru ecosistemul instituțiilor multilaterale de securitate nucleară a fost dată în anul 2022, atunci când inițiativa globală pentru combaterea terorismului nuclear a fost suspendată din cauza invaziei Federației Ruse în Ucraina.

Așadar, în contextul escaladării la scară largă a războiului ruso-ucrainean din 24 februarie 2022, au fost activizate stările de angoase referitoare la intensificarea conflictului militar până la declanșarea unei conflagrații nucleare.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bandi, I. (2023). „Iradiații deturnate”: reacția conducerii politice și administrative din Ungaria la dezastrul nuclear de la Cernobîl. În *Moldoscopia*, nr. 1 (98), pp. 94-103. ISSN 1812-2566.
2. CECCAR Business Magazine (2016). *Declarația de presă a Președintelui României, domnul Klaus Iohannis, susținută la finalul Summitului privind Securitatea Nucleară din Washington D.C., Statele Unite ale Americii*, <https://www.ceccarbusinessmagazine.ro/terorismul-nuclear-noua-amenintare-mondiala-a121/>, accesat la 12 iulie 2024.
3. Gheorghe, E. (2019). *Proliferation and the Logic of the Nuclear Marke*. În: *International Security*, 43 (4), pp. 88-127. ISSN 0162-2889.
4. Moniz, E.J. (2023). *Foreword*. În: *Falling Short in a Dangerous World*. Sixth edition. Washington, iulie, pp. 5-6, https://www.ntiindex.org/wp-content/uploads/2023/07/2023_NTI-Index_Report.pdf, accesat la 14 octombrie 2024.
5. Nițulescu, G. *Centrala nucleară Zaporozia a devenit o „bază militară rusă”, potrivit unui oficial ucrainean*, <https://adevarul.ro/stiri-externe/europa/centrala-nucleara-zaporozia-a-devenit-o-baza-2247373.html>, accesat la 23 septembrie 2024.
6. *Nuclear Threat Initiative (2024)*, <https://www.nti.org/area/nuclear/>, accesat la 3 octombrie 2024.
7. Plokhy, S. (2018). *Porțile Europei. O istorie a Ucrainei*, trad. din engleză de Smaranda Câmpeanu. București: Editura Trei. ISBN 978-606-198-324.
8. Radio România Actualități/RRA (2010). *Premierul israelian boicotează summitul de la Washington*, <https://www.romania-actualitati.ro/stiri/in-lume/premierul-israelian-boicoteaza-summitul-de-la-washington-id9551.html>, accesat la 16 aprilie 2024.
9. SIPRI YEARBOOK 2024. *Armaments, Disarmament and International Security SIPRI YEARBOOK 2024. Summary*, https://www.sipri.org/sites/default/files/2023-06/yb23_summary_en_1.pdf, accesat la 9 ianuarie 2025.
10. *The dangers are real*, <https://www.nti.org/area/nuclear/>, accesat la 24 ianuarie 2025.
11. *The 2023 NTI Nuclear Security Index* (2 iulie 2023). *Falling Short in a Dangerous World*, sixth edition, Washington, D.C., https://www.ntiindex.org/wp-content/uploads/2023/07/2023_NTI-Index_Report.pdf, accesat la 18 septembrie 2024.

12. Thomas, P. (2002). *Enciclopedia Războiului Rece*. București: Univers Enciclopedic. ISBN 973-9436-749.
13. Văduva, Gh. (coord.). (2002). *Terorismul. Dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului*. București, https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/terorismul.pdf, accesat la 23 august 2024.
14. Xenofontov, I. (2011). *Societatea postCernobîl*. În *Akademios*. Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă, nr. 1(20), pp. 70-76. ISSN 1857-0461.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

RĂZBOIUL COGNITIV AL CHINEI PENTRU RECÂȘTIGAREA PAȘNICĂ A TAIWANULUI

Dr. drd. Alida Monica Doriana BARBU

*Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Istorie și Filosofie,
Școala Doctorală de Relații Internaționale și Studii de Securitate, Cluj-Napoca
DOI: 10.55535/GMR.2025.1.08*

Cognitive warfare – controlling the behaviours and mental states of others by manipulating environmental stimuli – is becoming an increasingly common topic of interest in the global security landscape. China's cognitive war on Taiwan, following the exploitation of Taiwan's vulnerabilities and the capitalization on conflicting ones, leaves Taipei with a finite number of cognitive interventions.

Neuro-strike, a weapon in the arsenal of the People's Liberation Army, falls within the realm of intelligent warfare or Chinese algorithmic cognitive warfare. Alongside scalar weapons that use longitudinal electromagnetic energy, they have the ability to disrupt the brain functions of opponents and alter their opinions in the direction pursued by the People's Republic of China.

Keywords: Chinese cognitive warfare; intelligent warfare; algorithmic cognitive warfare; scalar weapons; Neuro-strike;

INTRODUCERE

Războiul cognitiv reprezintă o reală amenințare pentru democrații, prin eludarea libertății de exprimare și propagarea dezinformării. Dacă războiul informațional este alcătuit din războiul electronic, războiul de comandă și control, războiul psihologic ce folosește manipularea, războiul bazat pe informații, războiul informațional economic, războiul cu hackeri și războiul cibernetic (Libicki, 1995), elementul cognitiv este esențial în spațiul informațional și cibernetic (Hung, Hung, 2022). Relațiile publice, propaganda și diplomația publică au fost și ele utilizate, de-a lungul timpului, pentru a manipula cunoașterea. Războiul informațional vizează controlul fluxului de informații prin rețele sociale către factori de decizie umani, influențându-i emoțional și epistemic. Războiul cognitiv urmărește să controleze reacțiile indivizilor și ale grupurilor la informațiile prezentate, manipulând stimulii de mediu în vederea inducerii stărilor mentale și a comportamentelor dorite atât inamicilor, cât și aliaților.

Războiul cibernetic poate ataca infrastructurile critice, propaga dezinformarea sau accesa și prelua informațiile inamicului prin atacuri distribuite de refuzare a serviciului. Mai mult decât războiul informațional, războiul cognitiv are ambiția de a depăși controlul tehnicilor de comunicare în masă, efectuând ingerințe asupra creierului și accesând resursele neurologice. Sunt urmărite fluxul de informații, schimbarea comportamentelor prin manipulare și constrângere pentru a deforma percepțiile inamicilor, integrând și războiul economic, diplomația și operațiile militare specifice războiului hibrid. Deși războiul informațional, războiul cibernetic, războiul cognitiv și războiul hibrid conțin toate operații de influență cu efect asupra cunoașterii umane (vezi figura 1), numai războiul cognitiv țintește controlul creierului prin intermediul armelor asigurate de neuroștiințe (Ib.)

Războiul informațional vizează controlul fluxului de informații prin rețele sociale către factori de decizie umani, influențându-i emoțional și epistemic. Războiul cognitiv urmărește să controleze reacțiile indivizilor și ale grupurilor la informațiile prezentate, manipulând stimulii de mediu în vederea inducerii stărilor mentale și a comportamentelor dorite atât inamicilor, cât și aliaților.

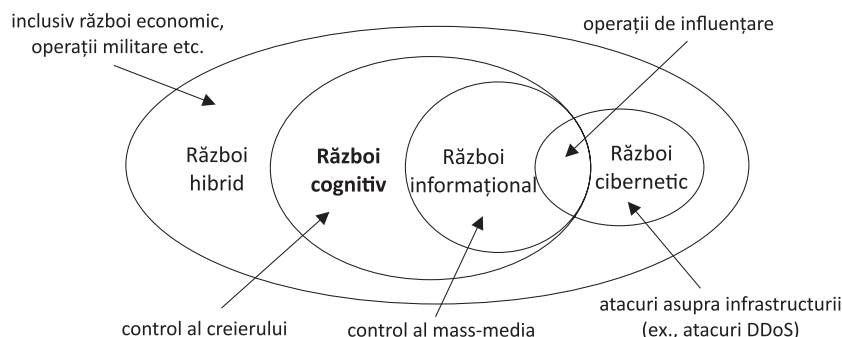

Figura 1: Relația dintre războiul cognitiv, războiul hibrid, cel informațional și cibernetic (Ib.)

Scopul acestui articol îl constituie popularizarea unor concepte mai puțin abordate în literatura de specialitate, precum: războiul inteligentizat sau războiul cognitiv algoritmic; Neurostrike, arma dezvoltată de către China, destinată controlului cerebral pe baza energiei direcționate cu fascicule electromagnetice sau microunde; capacitatea stealth și capacitatea de a trece prin materie și prin orice mediu a armelor scalare, o altă tipologie de arme noncinetice care propagă unde longitudinale electromagnetice sau unde de energie zero; în ultima parte a cercetării, vom aborda metoda studiului de caz, având ca subiect războiul cognitiv purtat de Republica Populară Chineză (RPC) împotriva Taiwan-ului.

Obiectivele articolului constau în prezentarea unor noțiuni recent apărute și în aducerea la cunoștința publicului a stadiului actual al tehnologiei militare chinezești și a modului de ducere a războiului cognitiv de către RPC. Metoda de cercetare este cea calitativă, analiza bazată pe literatura de specialitate privind cele mai noi dezvoltări ale tehnologiei, necesară purtării războiului în secolul XXI. Studiul de caz s-a centrat pe o zonă de maxim interes, și anume Taiwan, ca urmare a poziției sale geostrategice între Marea Chinei de Est și Marea Chinei de Sud (strâmtoarea Taiwan, cale navigabilă internațională, importantă în transportul mărfurilor la nivel mondial), datorită industriei chip-urilor și semiconductorilor (firmele taiwaneze TSMC și United Microelectronics Corporation/UMC sunt cele mai mari producătoare de cipuri din lume) și, nu în ultimul rând, datorită ambițiilor de reîntregire ale Chinei cu Taiwan, declarat pământ chinezesc prin politica „One country, two systems”.

INTELENTIZAREA RĂZBOIULUI – RĂZBOIUL COGNITIV ALGORITMIC

Încă din anul 2019, Cartea albă a apărării a Republicii Populare Chineze a subliniat emergența războiului inteligent și necesitatea trecerii de la forța mecanizată la cea informațională prin capacitățile de rețea inteligente (5G, Cloud Computing, Big Data) și prin armele inteligente (sisteme de arme activate de inteligența artificială/IA). Republica Populară Chineză adaugă domeniul cognitiv ca viitor domeniu de luptă, alături de cel maritim, terestru, spațial, aerian, cibernetic și electromagnetic; de asemenea, alături dimensiunea cognitivă celorlalte dimensiuni ale războiului, și anume dimensiunea fizică și cea informațională (Center for Joint Warfare Studies, 2022).

Intelligentizarea războiului se referă la modificarea și dominarea câmpului de luptă de către inteligența artificială și de către tehnologiile emergente și disruptive, precum robotizarea și neuroaugmentarea. Interfețele creier-mașină, dispozitivele atașabile, exoscheletele, gadgeturile implantate în corpurile umane vor îmbunătăți războiul inteligentizat, concept militar introdus de Partidul Comunist Chinez în 2019 pentru a defini înlocuirea războiului purtat exclusiv de ființe umane împotriva altor ființe umane cu războiul purtat de roboți/mașini împotriva oamenilor sau războiul dintre mașini/roboți (Gadzala Tirziu, 2024). Cele patru trăsături definitorii ale războiului inteligent sunt: *războiul cognitiv, folosirea tacticilor de roi, capacitățile îmbunătățite de procesare a informațiilor și luarea rapidă a deciziilor* (Ib.), folosite pentru atingerea unui prim obiectiv – aducerea Taiwanului sub controlul Republicii Populare Chineze fără a recurge la un conflict convențional. În caz de reușită, ar putea urma atingerea altor obiective mai ambițioase, precum hegemonia mondială.

Deși partidul nu a dat o definiție oficială a războiului inteligentizat, strategii militare chineze l-au prezentat drept „*război integrat purtat pe uscat, mare, aer, spațiu, arene electromagnetice, cibernetice și cognitive, folosind arme și echipamente inteligente și asociate acestora, metode de operare, susținute de sistemul informațional IoMT (Internet of Military Things)*”. (Ib.) Operaționalizarea acestui concept ar putea îmbina intimidarea militară cu războiul informațional. Strategul chinez Pang Hong Liang a propus infiltrarea sistemelor avansate fără pilot, asemănătoare unor animale mici, în spațiile președinților

Intelligentizarea războiului se referă la modificarea și dominarea câmpului de luptă de către inteligența artificială și de către tehnologiile emergente și disruptive, precum robotizarea și neuroaugmentarea.

Deși războiul informațional, războiul cibernetic, războiul cognitiv și războiul hibrid conțin toate operații de influență cu efect asupra cunoașterii umane, numai războiul cognitiv țintește controlul creierului prin intermediul armelor asigurate de neuroștiințe.

Gândurile, informațiile și convingerile fiecărui individ stau la baza deciziilor pe care le ia și au puterea de a modifica rezultatul bătăliei. Din acest motiv, după invazia Ucrainei de către Federația Rusă, în 2022, strategii Armatei Populare de Eliberare și liderii din domeniul securității naționale chineze au actualizat războiul cognitiv, introducând termenul de „război cognitiv algoritmic”.

sau comandanților adversari (despre care s-ar fi cules în prealabil informații personale detaliate), pentru a-i intimida sau anihila. Beijingul deține deja datele personale a 21,5 milioane de cetățeni americani de la Oficiul de Management al Personalului din SUA, precum și date sensibile despre 100.000 de ofițeri ai Marinei SUA (Ib.). Prin datele a mii de oficiali europeni, au fost influențate discuțiile despre legăturile Europa-China (Ib.) Dacă datele din Sudul Global sunt mai puțin accesibile, volume asemănătoare de informații personale pot să fi fost adunate, luând în considerare *modus operandi* chinez. Revista lunară a Institutului Naval al SUA, *Proceedings*, a publicat un scenariu – „Războiul din 2026” –, arătând că Marina SUA va fi depășită din punct de vedere cognitiv, întrucât mii de marinari americani ce folosesc TikTok, o aplicație social media aflată sub influența Chinei, ar putea fi manipulați până la a refuza să lupte (Ib.)

Gândurile, informațiile și convingerile fiecărui individ stau la baza deciziilor pe care le ia și au puterea de a modifica rezultatul bătăliei. Din acest motiv, după invazia Ucrainei de către Federația Rusă, în 2022, strategii Armatei Populare de Eliberare (PLA) și liderii din domeniul securității naționale chineze au actualizat războiul cognitiv, introducând termenul de „război cognitiv algoritmic”, prin care algoritmi de inteligență artificială influențează indivizii la diverse niveluri, vizând inimile și mințile inamicilor (Lange, 2024).

Prin cantitățile enorme de date biometrice (fie furate, fie cumpărate de la furnizorii de date) cu care sunt hrăniți algoritmi pentru a monitoriza și a exploata relațiile, starea mentală și preferințele indivizilor, se poate livra conținutul exact, capabil de influențare a persoanelor urmărite la un moment dat. Multe operații chinezești de influențare nu au avut rezultatul scontat, căci conținutul ideologic nu rezonază cu publicul larg, ci mai mult cu conținuturile legate de viața cotidiană a alegătorilor, precum cel lansat în timpul alegerilor din Taiwan, din ianuarie 2024, sau cele dezbinătoare cu presupuși utilizatori ce polemizează pe teme politice, precum serviciile de securitate de stat chineze, pretinzându-se utilizatori americani discutând în contradictoriu pe diverse subiecte politice într-un videoclip de pe TikTok urmărit de peste 1,5 milioane de ori (Ib.)

Operatorii pot evalua rezultatul și eficacitatea operațiunii prin colectarea datelor și crearea conținutului. Algoritmul de recomandare

a rețelelor sociale în sine asigură că acel conținut dorit ajunge la publicul țintă la momentul urmărit. Preocupările legate de riscurile de securitate cibernetică ale aplicațiilor de social media din China, cum ar fi TikTok, au dus la interzicerea TikTok în SUA, în unele țări din Europa și Asia, ByteDance aflându-se în strânsă legătură cu guvernul chinez. NATO și Comisia Europeană au interzis membrilor și angajaților să folosească TikTok pe telefoanele de serviciu (Navlakha, 2024).

Cunoașterea umană este epicentrul războiului viitor, căci, prin interferența directă sau controlul subconștient al minții adversarului, s-ar putea provoca o stare de confuzie, leziuni mentale sau halucinații, ce ar determina inamicii să se predea sau să accepte cererile Beijingului fără negocieri sau luptă. Arme redutabile sunt construite sau sunt deja în uz în vederea dominării cognitive totale, arme între care Neurostrike deține un loc privilegiat.

NEUROSTRIKE

Armata Populară de Eliberare are în vedere fabricarea armelor de înaltă tehnologie pentru perturbarea funcțiilor creierului oponentilor și schimbarea opiniilor conducătorilor străini sau a altor populații, pentru a servi intereselor sale. Armele de atac sau de control cerebral utilizează microunde sau energie direcționată cu fascicule electromagnetice (Barbu, 2024), clasând Partidul Comunist Chinez (PCC) și Armata Populară de Eliberare în topul liderilor mondiali prin Programul Neurostrike. În decembrie 2021, Departamentul de Comerț al SUA a impus sancțiuni Academiei de Științe Medicale Militare din China și altor 11 entități conexe presupuse a folosi arme de control al creierului (Gertz, 2023).

Neurostrike, bazat pe tehnologie noncINETICĂ, afectează funcțiile cognitive, reduce conștientizarea și poate provoca leziuni neurologice. Republica Populară Chineză așază războiul psihologic și atacul neurologic la temelia strategiei sale de război asimetric împotriva Statelor Unite și aliaților lor din zona indo-pacifică, graniței chino-indiene, Taiwanului, Mării Chinei de Sud și de Est (Ib.).

Nu doar armele electromagnetice sau cu microunde formează spectrul neurostrike-ului, ci și interfețele om-computer pentru a controla populații și arme capabile de inducere a daunelor cognitive, toate conlucrând la atingerea dezideratului lui Xi Jinping de a implementa

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Neurostrike, bazat pe tehnologie noncINETICĂ, afectează funcțiile cognitive, reduce conștientizarea și poate provoca leziuni neurologice. Republica Populară Chineză așază războiul psihologic și atacul neurologic la temelia strategiei sale de război asimetric împotriva Statelor Unite și aliaților lor din zona indo-pacifică, graniței chino-indiene, Taiwanului, Mării Chinei de Sud și de Est.

Forța de Sprijin Strategic, o unitate specială a armatei chineze creată în 2015 și însărcinată cu desfășurarea războiului cerebral, a fost desființată în 2024 de președintele Xi Jinping pentru a integra capacitățile de război psihologic cibernetic, spațial, electronic ale Armatei Populare de Eliberare.

o nouă ordine mondială. Armata americană preconizează un asalt militar chinez asupra Taiwanului până în 2027, asalt în care armele de război cerebral ar fi folosite pe termen scurt, făcând parte din strategia militară a Chinei *anti-access/area denial* pentru Indo-Pacific (lb.).

Un alt scenariu este reprezentat de imunizarea trupelor PLA la o tulpină bacteriană propagată asupra forțelor inamice pentru a elimina rezistența, urmată de lovituri neurologice care provoacă frică sau incoerență cognitivă conducătoare la inacțiune, precum operațiunea americană *Wandering Souls* din Războiul din Vietnam. În cadrul acestei operațiuni de propagandă și de război psihologic, s-a urmărit determinarea dezertării soldaților Viêt Cộng. Casetele cu înregistrări de muzică funerară budistă, voci modificate, simulând pe cele ale prietenilor de arme decedați, care nu își pot găsi liniștea în urma neefectuării ritualurilor de înmormântare, bântuind ca fantome ce îi indeamnă să plece acasă pentru a nu fi uciși, au fost difuzate de la elicopterele americane în timpul nopții, pentru a priva de somn soldații Viet Cong (Humphrey, 2023).

Forța de Sprijin Strategic, o unitate specială a armatei chineze creată în 2015 și însărcinată cu desfășurarea războiului cerebral, a fost desființată în 2024 de președintele Xi Jinping pentru a integra capacitățile de război psihologic cibernetic, spațial, electronic ale Armatei Populare de Eliberare. În locul Forței de Sprijin Strategic, președintele Xi a inaugurat Forța de Sprijin Informațional pentru a aplica, în mod coordonat, sistemul informațional în rețea, fapt ce i-ar crește șansele de a câștiga în războiul modern. Forța de Sprijin Strategic a fost împărțită în trei unități: Forța aerospațială, Forța de sprijin informațional și Forța pentru spațiul cibernetic, ce vor răspunde direct în fața Comisiei militare centrale, condusă de Xi (Marinescu, 2024).

Pentru a contracara războiul cognitiv, este nevoie de reglementarea etică a neuroștiinței militare, inovații tehnologice capabile a detecta deep fake-urile și soluții geopolitice pentru o guvernare mai bună. Într-o abordare neuroștiințifică a securității naționale, factorii psihologici (disonanța cognitivă, asimilarea, disponibilitatea euristică în formarea credințelor) și factorii de mediu (efectele liberalismului și ale rețelelor sociale în contextul globalizării) pot crește prejudiciul războiului cognitiv (Hung, Hung). Publicului i se recomandă precauție în privința informațiilor citite și reglementarea gigantilor tehnologiei.

ARMELE SCALARE

Armele scalare fac parte tot din sfera armelor electromagnetice, cu diferența că sunt longitudinale, nu transversale sau cu microunde, precum cele ce formează spectrul Neurostrike. Undele scalare sau undele Tesla/unde de energie zero diferă de undele electromagnetice transversale convenționale (undele radio, microundele și lumina vizibilă), întrucât nu oscilează sinusoidal, ci rămân într-o formă fixă de val staționar.

Armele nonletale ce folosesc tehnologia undelor scalare pot incapacita inamicii, cu sau fără vătămări de lungă durată. Dacă un avantaj rezidă în posibilitatea selectării numărului atât al victimelor, cât și al daunelor colaterale, perturbarea funcțiilor neuronale, alături de invalidarea echipamentelor electronice, ridică o mare problemă.

În timp ce undele electromagnetice convenționale nu reușesc să penetreze orice mediu sau barieră, undele scalare dețin capacitatea unică de a trece prin materie cu ușurință (sub apă, în medii urbane dense, subteran, în buncăre), inclusiv Pământul în sine, asigurând comunicarea sigură, pe distanțe lungi, cu submarine sau cu trupe dislocate departe, pe teren inamic (Serei, 2023).

O altă aplicație a undelor scalare în domeniul militar este tehnologia stealth. Tehnologia stealth convențională absoarbe și redirecționează undele electromagnetice (ex. undele radar), minimizând reflexia și detectabilitatea unui obiect cu unele limitări, însă undele scalare pot crea totală invizibilitate prin îndoirea sau distorsionarea luminii în jurul unui obiect. Camuflajul optic ar permite ca vehicule, nave și avioane invizibile să fie imposibil de detectat de către sistemele radar și de supraveghere convenționale. Undele scalare, prin tehnici de criptare cuantică, oferă posibilitatea transmiterii instantanee, securizate, pe o suprafață vastă, a informațiilor sensibile, căci undele scalare nu sunt legate de constrângeri de timp și de spațiu. Undele scalare au capacitatea de a influența activitățile tectonice și structurile geologice. Posibilitatea controlului și a inducerii evenimentelor seismice prin manipularea undelor scalare ar putea reprezenta capabilități de descurajare sau contramăsuri de protecție împotriva acestor atacuri (lb.).

Acordurile internaționale și considerațiile etice sunt indispensabile în determinarea utilizării responsabile a tehnologiei undelor scalare.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Armele nonletale ce folosesc tehnologia undelor scalare pot incapacita inamicii, cu sau fără vătămări de lungă durată. Dacă un avantaj rezidă în posibilitatea selectării numărului atât al victimelor, cât și al daunelor colaterale, perturbarea funcțiilor neuronale, alături de invalidarea echipamentelor electronice, ridică o mare problemă.

Acestea, care în mod obișnuit rămân neobservate, suscită interesul în ceea ce privește utilizarea lor pentru tehnologia informației și energiei datorită atributelor lor speciale: transmisia undelor scalare cu viteza de 1,5 ori mai mare decât viteza luminii; transmiterea fără fir a energiei electrice; reacția receptorului la transmițător; ineficiența utilizării unei cuști Faraday pentru a proteja împotriva undelor scalare; energia liberă transcende spațiul și timpul (Meyl, 2001, p. 1).

Armele cu fascicul scalar au fost inventate de Nicola Tesla (1856/1857-1943) în 1904, multe națiuni dezvoltându-și în secret armele cu fascicul, după moartea cercetătorului. În prezent, armele scalare au devenit atât de puternice, încât, prin satelit, se pot produce distrugerii asemănătoare cu un uragan, cutremur de pământ, tsunami, sau înghețare instantanee – uciderea instantanee a oricărei ființe vii pe distanțe întinse. Armele scalare pot provoca și căldură intensă, pot induce controlul hipnotic al minții asupra unui număr mare de oameni sau să citească gândurile de la distanță (Zohuri, 2019, p. 19). Datorită naturii lor de unde de presiune și capacității de a transporta energie uriașă, undele scalare pot îndepărta fără a fi detectate orice din locul său în timp și în spațiu mai repede decât viteza luminii, prin încrucișarea a două sau mai multe fascicule între ele. În plus, orice țintă spre care e îndreptată arma scalară din satelit se află în pericol de anihilare, chiar dacă s-ar afla într-un buncăr, în partea opusă a pământului. Dacă oricare dintre țările majore deținătoare de arme scalare (Federația Rusă, Statele Unite, Republica Populară Chineză) ar încerca un atac cu o rachetă nucleară, aceasta ar putea fi distrusă cu tehnologia scalară înainte de a-și părăsi locul de origine (Ib.).

Undele scalare peste 60 Hz pot fi foarte dăunătoare. Un fascicul scalar trimis de la un transmițător la țintă, cuplat cu alt fascicul trimis de la un alt transmițător, ar putea permite fasciculelor scalare să explodeze racheta înainte de lansare, dar și pe drum, dacă se cunosc coordonatele. Scuturile emisferice Tesla sau globurile Tesla din plasmă luminoasă ce emană din fascicule scalare încrucișate pot învălui rachete sau avioane. Globul de plasmă Tesla cu impuls electromagnetic continuu (EMP) ar putea distruge partea electronică a țintei, în timp ce globurile Tesla mai fierbinți ar putea vaporiza racheta sau activa focul nuclear al unei rachete în mișcare, creând o explozie nucleară. Resturile zburătoare pot fi supuse atacului unor globuri Tesla mai mici.

Un scut Tesla poate fi folosit pentru a împiedica intrarea oricărui corp străin indesezirabil în spațiul aerian al statului (Ib.).

Deținerea tehnologiei undelor scalare reprezintă un avantaj care poate fi folosit în cazuri de maximă importanță pentru statul chinez, precum reunificarea cu Taiwan.

STUDIU DE CAZ AL RĂZBOIULUI COGNITIV PURTAT DE CHINA ÎMPOTRIVA TAIWANULUI

Războiul cognitiv s-a insinuat tot mai pregnant, prinzând elan odată cu dezvoltarea tehnologiilor informației și comunicațiilor. Războiul cognitiv purtat de Republica Populară Chineză împotriva Taiwanului s-a manifestat și prin ajutor pentru dezvoltare sau „South-South cooperation”. În cadrul rivalității dintre Beijing și Taipei, decolonizarea din Pacificul de Sud, debutând cu Samoa, în 1962, și finalizându-se cu Palau, în 1994, a oferit Chinei și Taiwanului ocazia de a solicita țărilor prietene recunoașterea diplomatică grație diplomației carnetului de securi (Grey, 2020).

Până în 2008, Taiwan întreținea relații diplomatice cu șase țări, în timp ce Republica Populară Chineză cu opt țări. Pierderea președinției în Taiwan, în 2016, de către Kuomintang, a condus la o sincopă în relația Taiwanului cu Insulele Kiribati și Solomon, rămânându-i doar patru aliați diplomați în regiune – Insulele Nauru, Tuvalu, Marshall și Palau. Republica Populară Chineză a oferit, între 2011 și 2019, 1,62 miliarde de dolari țărilor insulare din Pacific, surclasând Noua Zeelandă și fiind devansată doar de Australia. În cadrul Forumului de Dezvoltare Economică și Cooperare al țărilor insulare din Pacific, China a oferit pachete de ajutor, președintele Xi Jinping făcându-și remarcată prezența prin două vizite în ultimii ani (Ib.).

Republica Populară Chineză a discreditat modul în care conducerea de la Taipei a manageriat criza COVID-19 (Hung, Hung), reprezentând încă o fațetă a modului de ducere a războiului cognitiv. Mai multe departamente guvernamentale și agenții de partid, precum Departamentul de lucru al Frontului Unit, Biroul pentru afaceri din Taiwan al Consiliului de Stat, Armata de Eliberare a Poporului și Departamentul de propagandă, urmăresc promovarea unificării, colaborării între China și Taiwan și suprimarea opiniilor anti-independente.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Războiul cognitiv s-a insinuat tot mai pregnant, prinzând elan odată cu dezvoltarea tehnologiilor informației și comunicațiilor. Războiul cognitiv purtat de Republica Populară Chineză împotriva Taiwanului s-a manifestat și prin ajutor pentru dezvoltare sau „South-South cooperation”.

Globul de plasmă Tesla cu impuls electromagnetic continuu ar putea distruge partea electronică a țintei, în timp ce globurile Tesla mai fierbinți ar putea vaporiza racheta sau activa focul nuclear al unei rachete în mișcare, creând o explozie nucleară.

China își sporește influența prin beneficii economice în urma schimburilor bilaterale peste strâmtoarea Taiwan, oferind servicii gratuite de călătorie și recepție la sosire sau reduceri mari la călătoriile în China. Locurile pentru studenții taiwanezi la Universitatea Peking și la Universitatea Tsinghua, alături de finanțare și premii pentru savanți (Planul „O Mie de Talente” și Programul de bursieri „Changjiang”), transformă interesele taiwanezilor, aservindu-i influenței Chinei.

China a amenințat că va prelua Taiwanul cu forța în eventualitatea urmăririi independenței de către cel din urmă în Carta Albă a Chinei din 1993 – „*Problema Taiwanului și Unificarea Chinei*”. Testarea rachetelor chineze lângă Kaohsiung și Keelung, în perioada crizei strâmătorii Taiwan (1995-1996), a creat îngrijorări în Taiwan că s-ar putea transforma în război (Tzu-Chieh, Tzu-Wei, 2022). Definirea relației dintre Taiwan și China de către președintele Lee Teng-hui, în 1999, drept o relație „*de la stat la stat*”, a dus la intensificarea activităților chineze de către China. Avioanele militare au depășit linia mediană a strâmătorii Taiwan în 2020, în urma îmbunătățirii relațiilor Taiwan-SUA (Hung, Hung).

În 2017, în urma sondajelor Taiwan National Security Survey, doar 41,3% dintre taiwanezi erau de părere că China ar ataca Taiwanul în urma declarării independenței, procent ce a crescut, în 2020, la 61,8%, în urma intimidării din partea Armatei de Eliberare a Poporului ca răspuns la relațiile încălzite dintre SUA și China. Procentul de taiwanezi care ar sprijini independența dacă China ar ataca de îndată ce Taiwanul și-ar declara independența a crescut de la 26,3%, în 2017, la 37,8%, în 2020. Proporția taiwanezilor care ar sprijini independența dacă China nu ar ataca la declararea independenței a crescut de la 60,2%, în 2017, la 71,2%, în 2020, ceea ce denotă că intimidarea militară a Chinei ar putea avea efect invers. China a publicat o listă a susținătorilor independenței Taiwan-ului, dar și rapoarte despre liderii de opinie, provocând temerea acestora și divizând Taiwanul (Ib.).

China își sporește influența prin beneficii economice în urma schimburilor bilaterale peste strâmtoarea Taiwan, oferind servicii gratuite de călătorie și recepție la sosire sau reduceri mari la călătoriile în China. Locurile pentru studenții taiwanezi la Universitatea Peking și la Universitatea Tsinghua, alături de finanțare și premii pentru savanți (Planul „*O Mie de Talente*” și Programul de bursieri „*Changjiang*”), transformă interesele taiwanezilor, aservindu-i influenței Chinei. Deși diplomația culturală este soft-power (nu hard-power) și, de regulă, este practică de actori nestatali, Chinei face notă distinctă. Soliștilor taiwanezi contractați de China li se cere să susțină reunificarea în cadrul emisiunilor TV, iar mazuismul, religie practică de 70% din populația Taiwanului și originară din China, a realizat o nouă punte de legătură între cele două națiuni, prin pelerinajele la templele din Taiwan și la cele chinezești (Ib.).

Dacă propaganda pozitivă a Chinei nu a adus rezultatele scontate în sensul afectiv și epistemic, propaganda negativă este mai eficientă prin incitarea afectivă ce surclasează manipularea epistemică. Alegătorii neinformați sau neinteresați de politica internă și externă, de multe ori cei tineri sau de vârstă medie, sunt mai susceptibili la dezinformare și mai ușor de atacat epistemologic. Dimpotrivă, persoanele în etate, persoanele cu experiență și extremiștii, având antecedente înalte și inferențe active puternice, sunt mult mai greu de manipulat, dar sunt vulnerabili din punct de vedere emoțional, putând fi determinați, astfel, să își modifice conținutul cognitiv. Conservatorii politici se numără printre țintele preferate ale Chinei, deoarece sunt mai aplecați spre stimulii negativi și tind să transmită mai multe știri false (Ib.).

Operațiunile cognitive ale Chinei includ intimidare militară, influențare religioasă, influență până la dezinformare și „*ferme de conținut*” pe internet. Prin amenințările militare se pot manipula direct percepțiile taiwaneze despre unificare. Atenția și resursele cognitive pe care populația taiwaneză le alocă acțiunilor belicoase ale Chinei privează țara de căutarea unor soluții constructive la problemele societății.

CONCLUZII

China este interesată să își lărgască sfera de influență culturală asupra publicului-țintă taiwanez, dar și în Occident, și să livreze conținut informațional centrat pe individ. Caracterele tradiționale chinezești utilizate în Hong Kong înainte de represiune și în Taiwan reprezintă o nouă ancoră culturală pentru China, care nu a pregetat să lanseze operațiuni cognitive împotriva Taiwanului, prin postarea știrilor despre artă și prin site-urile de tehnologie din Hong Kong. Se încearcă să se atragă și studenții și tinerii din Taiwan ca parte a războiului cunoașterii. Inteligența artificială se află în prima linie a războiului cerebral prin tehnologia capabilă de a furniza informațiile potrivite fiecărui individ (Ib.).

Ca și contramăsuri, este vizată intervenția structurală, adică reglarea externă a mediului social cu care interacționează creierul și intervenția cognitivă sau îmbunătățirea internă a sistemului cognitiv împotriva dezinformării. Dacă guvernul taiwanez a construit un mecanism de răspuns rapid împotriva dezinformării, nu mai puțin

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Inteligența artificială se află în prima linie a războiului cerebral prin tehnologia capabilă de a furniza informațiile potrivite fiecărui individ

Dacă guvernul taiwanez a construit un mecanism de răspuns rapid împotriva dezinformării, nu mai puțin importantă este modificarea structurii sociale cu ajutorul politicilor și legii pentru a o face mai puțin vulnerabilă la atacuri.

importantă este modificarea structurii sociale cu ajutorul politicilor și legii pentru a o face mai puțin vulnerabilă la atacuri. Dintre măsuri, enumerăm: menținerea concurenței loiale pentru furnizorii de conținut, îmbunătățirea transparenței, ridicarea barierelor pentru atacatori și colaboratorii locali, încurajarea democratizării în China.

BIBLIOGRAFIE:

1. Barbu, A.M.D. (2024). *The Cognitive Electronic Warfare in the Age of Artificial Intelligence*, vol. 2: Proceedings 2024 „Romania and the new Dynamics of International Security”, National Defence College, https://revista.unap.ro/index.php/XXI_NDC/article/view/2032/1982, pp. 20-21, <https://doi.org/10.53477/2784-2487-24-02>, accesat la 8 decembrie 2024.
2. Center for Joint Warfare Studies (2022). *Chinese Cognitive Domain Warfare*, https://cenjows.in/wp-content/uploads/2022/05/Chinese-Cognitive-Domain-Warfare-dt-05-Feb-2020.pdf?fbclid=IwY2xjawHmL6tleHRuA2FlbQlXMAABHb3JIWxWui-AJRgt2DjuNYcx875EuGrDik9HyyHnZRWqja-5mXqq5VQmhw_aem_Qld3APu40sTrtA8Wvlgggg, accesat la 14 decembrie 2024.
3. Gadzala Tirziu, A. (2024). *Inside China's cognitive warfare strategy*, GIS, https://www.gisreportsonline.com/r/china-cognitive-warfare/?fbclid=IwY2xjawHmL6VleHRuA2FlbQlXMAABHb3JIWxWui-AJRgt2DjuNYcx875EuGrDik9HyyHnZRWqja-5mXqq5VQmhw_aem_Qld3APu40sTrtA8Wvlgggg, accesat la 8 decembrie 2024.
4. Gertz, B. (2023). *China crafts weapons to alter brain function; report says tech meant to influence government leaders*. În *The Washington Times*, <https://www.washingtontimes.com/news/2023/jul/6/chinas-military-leading-world-brain-neurostrike-we/>, accesat la 15 decembrie 2024.
5. Grey, D. (2020). *Australia and New Zealand Face up to China in the South Pacific*, GIGA Focus Asia, nr. 3, ISSN: 1862-359X, https://www.giga--hamburg-de.translate.goog/en/publications/giga-focus/australia-and-new-zealand-face-up-to-china-in-the-south-pacific?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ro&_x_tr_hl=ro&_x_tr_pto=sc, accesat la 15 decembrie 2024.
6. Humphrey, C. (2023). *The Ghostly Legacies of America's War in Vietnam. The United States tried to use Vietnamese beliefs to terrify enemy soldiers*, în *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2023/09/16/vietnam-war-psyops-ghosts/>, accesat la 27 decembrie 2024.
7. Hung, T.C., Hung, T.W. (2022). *How China's Cognitive Warfare Works: A Frontline Perspective of Taiwan's Anti-Disinformation Wars*, în *Journal of Global Security Studies*, vol. 7, nr. 4, <https://doi.org/10.1093/jogss/ogac016>, accesat la 27 decembrie 2024.

8. Lange, L. (2024). *Algorithmic Cognitive Warfare: The Next Frontier in China's Quest for Global Influence*, SCSP, 21 noiembrie, https://scsp222.substack.com/p/algorithmic-cognitive-warfare-the?fbclid=IwY2xjawHmL7tleHRuA2FlbQlXMAABHb3JI1K5B0kvtMpEbl_WYgMIA_Fj4_3O7-NrCAKH2cR1HGDxIIH0hze4Mqg_aem_lk_9EOsOib7pyfCLuBMB0Q, accesat la 14 decembrie 2024.
9. Libicki, M.C. (1995). *What Is Information Warfare?* National Defense University Institute for National Strategic Studies. Washington DC, <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA367662.pdf>, accesat la 27 decembrie 2024.
10. Marinescu, F. (2024). *Xi Jinping a desființat Forța de Sprijin Strategic, cu scopul declarat de a ajuta armata Chinei să lupte și să câștige în războiul modern*, 29 aprilie, g4media, <https://www.g4media.ro/xi-jinping-a-desfiintat-fora-de-sprijin-strategic-cu-scopul-declarat-de-a-ajuta-armata-chinei-sa-lupte-si-sa-castige-in-razboiul-modern.html>, accesat la 4 ianuarie 2025.
11. Meyl, K.C. (2001). *Scalar Waves: Theory and Experiments 1*, https://www.researchgate.net/publication/242200443_Scalar_Waves_Theory_and_Experiments_1, accesat la 4 ianuarie 2025.
12. Navlakha, M. (2024). *Which countries have banned TikTok?*, Mashable, 25 aprilie, <https://mashable.com/article/tiktok-ban-countries>, accesat la 4 ianuarie 2025.
13. Serei, I. (2023). *Applications of Scalar Waves in Defense and Security Technologies*, Fluid Mech Open Acc 10 (2023): 311, https://www.hilarispublisher.com/open-access/applications-of-scalar-waves-in-defense-and-security-technologies.pdf?fbclid=IwY2xjawHk_H1leHRuA2FlbQlXMAABHXRnJn4wtelByq6NvfNeDRGWXQZ5XqbwXXUOW3Y6SlAnCjWENGX5x7ysw_aem_ulUk2xVf3bFz0zML0k_-A, accesat la 14 decembrie 2024.
14. Zohuri, B. (2019). *Scalar Wave Energy as Weapon in book: Directed-Energy Beam Weapons*, iunie, DOI: 10.1007/978-3-030-20794-6_6, https://www.researchgate.net/publication/334074508_Scalar_Wave_Energy_as_Weapon, accesat la 8 decembrie 2024.

INTEGRAREA INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN CERCETAREA OPERAȚIONALĂ – NOI ORIZONTURI PENTRU SECURITATEA NAȚIONALĂ –

Conf. univ. dr. Florentina Loredana DRAGOMIR

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

DOI: 10.55535/GMR.2025.1.09

The article analyzes the role of artificial intelligence (AI) and operational research in national security, highlighting their contributions to optimizing decision-making processes and risk management. AI facilitates rapid data analysis, threat forecasting, and automated crisis responses, while operational research improves resource allocation and conflict management. This paper presents the integration of advanced operations research and artificial intelligence (AI) techniques in drone operations, highlighting how these fields contribute to the optimization of flight operations. It explores the use of optimization algorithms for route planning and management of drone fleets, as well as the implementation of AI for their autonomization, improving efficiency, performance, and cost of operations. The article highlights this interconnectedness that transforms operational processes, providing intelligent and scalable solutions.

Keywords: operational research; artificial intelligence; vulnerabilities; national security; algorithms;

INTRODUCERE

În era digitală, securitatea națională a evoluat semnificativ, având în vedere că amenințările nu mai provin doar din conflictele armate tradiționale, ci și din zone complexe și adesea invizibile, precum atacurile cibernetice, războiul informațional și dezastrele naturale gestionate prin tehnologii avansate. Conceptul de *securitate națională* s-a extins, pentru a include nu numai apărarea fizică a unei națiuni, ci și protecția infrastructurii critice, a datelor sensibile și a integrității economice și politice. Pe măsură ce tehnologiile avansează rapid, securitatea națională devine din ce în ce mai dependentă de utilizarea soluțiilor IT și a inteligenței artificiale (IA), prin care se pot analiza și anticipa amenințările emergente mult mai eficient decât prin metodele tradiționale.

Acest progres influențează relațiile internaționale și structurile de cooperare globală, intensificând competiția dintre puterile mondiale. Astfel, SUA și UE își consolidează poziția de lideri normativi în domeniu, în timp ce China și Rusia încearcă să integreze IA într-un mod sustenabil și sigur pentru a-și îmbunătăți capacitățile militare, economice și strategice. În același timp, statele se confruntă cu provocarea de a preveni riscurile inacceptabile pentru infrastructura critică și sistemele digitale esențiale într-o lume globalizată. Orice activitate militară presupune organizarea forțelor și coordonarea acestora în funcție de timp, spațiu și obiective strategice. Puterea de luptă a unei componente dominante influențează întreaga forță combinată, iar succesul operațional depinde de organizarea și conducerea eficientă. O provocare majoră este accesibilitatea tehnologiilor inteligenței artificiale, care pot fi adaptate rapid pentru a îmbunătăți securitatea sau pentru a contracara versiunile anterioare. În acest context, o înțelegere profundă a capacităților tuturor actorilor implicați, a intențiilor adversarilor și a specificului mediului operațional este esențială. De asemenea, crucială este analiza interdependenței dintre diferitele zone și dimensiuni

Conceptul de „securitate națională” s-a extins, pentru a include nu numai apărarea fizică a unei națiuni, ci și protecția infrastructurii critice, a datelor sensibile și a integrității economice și politice. Pe măsură ce tehnologiile avansează rapid, securitatea națională devine din ce în ce mai dependentă de utilizarea soluțiilor IT și a inteligenței artificiale.

Cercetarea operațiunilor de securitate națională este o ramură esențială a științei deciziei, care utilizează tehnici matematice și statistice pentru a analiza și optimiza procesele și resursele în scopuri strategice și operaționale. Această cercetare operațională este aplicabilă într-o gamă largă de domenii ale securității naționale, inclusiv apărare, informații, managementul crizelor și protecția infrastructurii critice.

ale conflictului. Având în vedere complexitatea activităților militare, de la logistică la angajamente de luptă directă, este necesară o evaluare atentă a principalelor provocări și condiții pentru asigurarea securității forțelor armate, mai ales în contextul letalității tot mai mari a armelor și sistemelor de luptă moderne.

Cercetarea operațională și inteligența artificială joacă un rol esențial în acest context, transformând modul în care sunt luate deciziile strategice în securitatea națională. Cercetarea operațională, prin modele matematice și simulări avansate, permite analiza și optimizarea resurselor într-un mod mai eficient, ajutând, astfel, la gestionarea situațiilor complexe și la planificarea unor răspunsuri mai precise la amenințări. În paralel, inteligența artificială aduce o schimbare semnificativă prin capacitatea sa de a procesa volume mari de date într-un timp extrem de scurt, de a identifica tipare ascunse și de a anticipa riscurile, ajutând factorii de decizie să răspundă rapid și eficient la diverse scenarii.

Obiectivul acestui articol este de a analiza metodele moderne utilizate pentru optimizarea securității naționale, punând accent pe cercetarea operațională și tehnologiile de inteligență artificială ca instrumente fundamentale în îmbunătățirea procesului decizional. Prezintă modul în care aceste tehnici inovatoare sunt implementate pentru a proteja interesele naționale, asigurându-se că națiunile sunt pregătite să răspundă eficient la o gamă largă de amenințări folosind drone.

METODE DE CERCETARE OPERAȚIONALĂ ÎN OPERAȚIUNILE CU DRONE

Cercetarea operațiunilor de securitate națională este o ramură esențială a științei deciziei, care utilizează tehnici matematice și statistice pentru a analiza și optimiza procesele și resursele în scopuri strategice și operaționale. Această cercetare operațională este aplicabilă într-o gamă largă de domenii ale securității naționale, inclusiv apărare, informații, managementul crizelor și protecția infrastructurii critice.

Definiția cercetării operaționale este strâns legată de analiza sistematică a proceselor complexe pentru a găsi soluții optime

sau aproape optime în condiții de incertitudine și resurse limitate. Se bazează pe metode matematice, statistice și de calcul pentru a modela și analiza situații care implică alegeri multiple, de obicei în condiții de risc și incertitudine. În contextul securității naționale, cercetarea operațională este utilizată pentru a evalua eficacitatea diferitelor scenarii și pentru a sprijini dezvoltarea strategiilor de răspuns rapid și eficient la crizele naționale sau internaționale. Un aspect fundamental al cercetării operaționale este utilizarea modelelor matematice și a algoritmilor pentru analiza riscurilor și alocarea resurselor. Ca și în domeniul securității naționale, riscurile pot proveni din surse multiple, cum ar fi conflicte armate, atacuri cibernetice, dezastre naturale sau terorism. Modelele de optimizare, modelele de simulare și modelele de prognoză sunt utilizate pentru a analiza aceste riscuri, a evalua impactul lor asupra securității și a determina cele mai eficiente răspunsuri posibile. Algoritmii de optimizare a resurselor pot ajuta la alocarea eficientă a echipamentelor și a personalului în situații de urgență, asigurându-se că resursele sunt utilizate eficient și că timpul de reacție este minimizat. Modelele de simulare a conflictelor pot fi folosite pentru a analiza diferite scenarii de război și pentru a evalua eficiența tacticilor și a strategiei de apărare. Ele pot contribui la dezvoltarea unor planuri de apărare mai eficiente, care minimizează pierderile și maximizează succesul în fața unei amenințări. În domeniul informațiilor, cercetarea operațională poate fi folosită pentru a optimiza colectarea și analiza informațiilor, identificând cele mai importante surse de informații și alocând eficient resursele pentru prevenirea și combaterea amenințărilor. Algoritmii de analiză a datelor pot ajuta la detectarea tiparelor și la anticiparea comportamentului adversarului, contribuind, astfel, la luarea deciziilor strategice bazate pe informații relevante și precise. În ceea ce privește managementul crizelor, cercetarea operațională poate informa planificarea și coordonarea răspunsurilor rapide. De exemplu, în cazul unui atac terorist sau al unui dezastru natural, cercetarea operațională poate fi folosită pentru a evalua resursele disponibile și a determina cele mai eficiente modalități de a le alocă, astfel încât să se minimizeze daunele și pierderile de vieți omenești. Modelele de optimizare a distribuției resurselor pot fi aplicate pentru a se asigura că ajutorul

**GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ**

Modelele de simulare a conflictelor pot fi folosite pentru a analiza diferite scenarii de război și pentru a evalua eficiența tacticilor și a strategiei de apărare. Ele pot contribui la dezvoltarea unor planuri de apărare mai eficiente, care minimizează pierderile și maximizează succesul în fața unei amenințări.

Mediul de securitate actual este caracterizat de schimbări semnificative atât în ceea ce privește relevanța actorilor regionali și globali și caracteristicile mediului în care au loc confruntările, cât și în ceea ce privește obiectivele de gestionare optimă a problemei. Ca urmare, România este obligată să se adapteze la condițiile geopolitice și geostrategice din regiunea extinsă a Mării Negre.

este livrat rapid și echitabil celor care au nevoie de el. De asemenea, în timpul unei crize, modelele de simulare a evoluției evenimentelor pot ajuta autoritățile să anticipeze evoluția situației și să adapteze strategiile în timp real pentru a răspunde provocărilor emergente. Dronele se confruntă cu o dezvoltare continuă. Ele nu sunt un mit al securității naționale; au devenit o necesitate. Sistemele de aeronave fără pilot au fost, de asemenea, implementate în toate serviciile militare, variind de la micro-UAV-uri (Unmanned Aircraft) portabile pentru oameni la sisteme tactice de dimensiuni medii și avioane mari fără pilot. Dezvoltarea continuă a acestei tehnologii, împreună cu îmbunătățirea senzorilor, bateriilor și sistemelor de navigație, va deschide noi posibilități de utilizare și performanță îmbunătățită. Mediul de securitate actual este caracterizat de schimbări semnificative atât în ceea ce privește relevanța actorilor regionali și globali și caracteristicile mediului în care au loc confruntările, cât și în ceea ce privește obiectivele de gestionare optimă a problemei. Ca urmare, România este obligată să se adapteze la condițiile geopolitice și geostrategice din regiunea extinsă a Mării Negre. Cercetarea operațională adaugă valoare sistemelor Unmanned Aircraft prin optimizarea costurilor și a eficienței, caracteristici care se bazează pe optimizări avansate, cum ar fi programarea liniară, simularea Monte Carlo și o gamă largă de algoritmi genetici (Dragomir, 2017-i). Acești diferiți algoritmi genetici, combinați cu inteligența artificială, rezolvă sarcini de mare complexitate în domeniul reducerii energiei, al optimizării rutelor și al coordonării flotei de drone. Teoria așteptărilor stă la baza optimizării timpului de transport și a gestionării optime a resurselor aeronavei și este utilă din punct de vedere logistic (Dragomir, 2017-j). Consumul redus de energie facilitează planificarea riguroasă a zborului pentru inspecția infrastructurilor critice precum linii electrice, diguri, poduri și puncte de interes economic într-un timp minim.

Sarcinile și resursele sunt alocate prin algoritmi de selecție a sarcinilor și a resurselor, știind care drone sunt cele mai potrivite pentru anumite misiuni. Dronele și roiurile de drone sunt dotate cu algoritmi inspirați din comportamentele colective ale insectelor pentru a coordona mișcările unor grupuri mari de drone, ceea ce este benefic în operațiuni de căutare și salvare sau aplicații militare. Folosind aceste

metode avansate de optimizare, dronele pot lucra împreună eficient, evitând coliziunile și maximizând acoperirea spațială în operațiuni de recunoaștere sau atacuri sincronizate. Modelele stocastice sunt cea parte a cercetării operaționale care ajută la luarea deciziilor medii în condiții de risc și incertitudine, iar mediile militare împărtășesc acest aspect (Dragomir, 2017-d). Acestea sunt folosite pentru a evalua probabilitatea anumitor scenarii, cum ar fi derularea atacurilor sau apariția amenințărilor (Dragomir, 2017-b). Analizând riscurile și posibilele rezultate, aceste modele permit dronelor să planifice răspunsuri adecvate (Dragomir, 2017-c). Tehnicile de modelare a fluxului de rețea și de programare liniară sunt adesea folosite pentru alocarea resurselor și planificarea logistică complexă în scopul asigurării aprovizionării eficiente în timpul operațiunilor militare, în special în zonele cu restricții de conflict (Dragomir, 2017-h). În sprijinul deciziilor de reprovizionare cu costuri reduse, analiza multicriterială vine cu evaluarea alternativelor pe baza mai multor criterii atunci când se planifică operațiunile sau se alocă resurse în funcție de factori precum costul, riscul sau eficiența (Dragomir, 2017-g). Pentru a obține o imagine cât mai clară a riscurilor și oportunităților asociate fiecărei decizii, cercetarea operațională vine cu tehnica simulărilor Monte Carlo, în care sunt modelate scenarii militare pentru a analiza eficiența sistemului de apărare aeriană împotriva atacurilor cu drone (Dragomir, 2017). Teoria jocurilor completează scenariul de război cu strategii optime de conflict. În cazul dronelor, conflictele cibernetice sunt adesea modelate, deoarece, anticipând acțiunile adversarului, pot fi dezvoltate răspunsuri de apărare adecvate (Yang, Liu, 2022). Pe baza acestei analize sunt dezvoltate strategii de prevenire și răspuns.

În cazul dronelor, conflictele cibernetice sunt adesea modelate, deoarece, anticipând acțiunile adversarului, pot fi dezvoltate răspunsuri de apărare adecvate. Pe baza acestei analize sunt dezvoltate strategii de prevenire și răspuns.

ALGORITMI DE INTELIGENȚĂ ARTIFICIALĂ LA BORDUL UAS

Literatura de specialitate descrie dotarea structurilor de forță cu sisteme de aeronave fără pilot (UAS) destinate colectării de date și informații de interes militar. *Tabelul 1* centralizează categoriile de algoritmi IA și le asociază cu aria de aplicabilitate a software-ului prezent la bordul unui UAS, făcând, astfel, o corelare cu gradul de utilitate al dronelor.

Tabelul 1: Categorii de algoritmi IA utilizați la bordul UAS
(adaptarea autorului, după Kour, Jha, 2023)

Categoria algoritmului	Metodă/algoritm	Aplicabilitate
Algoritmi de navigare și planificare a rutei	Algoritmii A și Dijkstra	Utilizați pentru a găsi cele mai scurte rute între punctele de interes, evitând obstacolele.
	RERT (Rapidly-exploring Random Tree) și ORERT (RERT optimizat)	Utilizați pentru planificarea rutelor în medii complexe și dinamice.
Algoritmi de evitare a obstacolelor	DWA (Abordare dinamică cu fereastră)	Algoritm care planifică mișcările pe termen scurt pentru a evita coliziunile cu obstacolele în mișcare.
	Metoda câmpului potențial	Acesta creează un „câmp de forță” în jurul obstacolelor, permițând UAV-ului să navigheze în jurul lor.
Algoritmi de recunoaștere computațională și recunoaștere a obiectelor	Rețele neuronale convoluționale (CNN)	Folosit pentru a detecta și a clasifica obiecte în imagini și videoclipuri capturate de UAV.
	YOLO (Te uiți doar o dată) și SSD (Detector cu mai multe cărți cu o singură fotografie)	Algoritmi de detectare a obiectelor în timp real pentru aplicații precum supravegherea și monitorizarea.
Algoritmi de fuziune a datelor	Filtre Kalman și filtre de particule	Folosit pentru a combina date din mai multe surse (de exemplu, GPS, IMU, camere) pentru o estimare precisă a poziției și a mișcării UAV.
	SLAM (localizare și cartografiere simultană)	Algoritmi care permit UAV-urilor să construiască hărți ale mediului lor și să se localizeze în același timp.

Categoria algoritmului	Metodă/algoritm	Aplicabilitate
Învățare automată și algoritmi de învățare prin consolidare	Deep Q-Learning este optimizarea proximală a politicilor (PPO)	Algoritmi de învățare de întărire utilizați pentru a îmbunătăți performanța zborului autonom prin experiență și explorare.
	Algoritmi de clasificare și regresie	Utilizați pentru a analiza și a interpreta datele colectate, cum ar fi identificarea terenurilor de aterizare adecvate sau estimarea parametrilor de mediu.
Algoritmi de control și stabilizare	Control proporțional-integral-derivat (PID)	Folosit pentru stabilizarea și controlul zborului UAV-urilor.
	Model de control predictiv (MPC)	Algoritm de control avansat, care optimizează mișcările UAV pentru a îndeplini constrângerile dinamice și de mediu.
Algoritmi de recunoaștere și procesare a vorbirii	Rețele neuronale recursive (RNN)	Recunoașterea comenzilor vocale.
	Memoria pe termen lung (LSTM)	Interacțiunea cu operatorii umani.
Algoritmi de securitate cibernetică și de protecție a datelor	Sisteme de detectare a intruziunilor bazate pe IA	Algoritmi care monitorizează și identifică activități anormale sau rău intenționate în rețelele UAS.
	Criptografie avansată	Folosind IA pentru a îmbunătăți tehnicile de criptare și pentru a proteja datele transmise între UAV-uri și stațiile de control.

În timp ce inteligența artificială aduce un grad ridicat de autonomie și funcționalitate UAS-urilor, implementarea sa trebuie să fie însoțită de măsuri stricte de securitate cibernetică și testare extinsă pentru a reduce vulnerabilitățile.

Categoria algoritmului	Metodă/algoritm	Aplicabilitate
Algoritmi de fuziune multi-senzori	Algoritmi de fuziune bazați pe rețele neuronale	Combinarea datelor de la diferiți senzori (optici, termici, LIDAR) pentru a crea o înțelegere mai completă și mai precisă a mediului.
	Tehnici de învățare profundă	Folosit pentru a îmbunătăți interpretarea și fuziunea datelor din diverse surse.

În timp ce inteligența artificială aduce un grad ridicat de autonomie și funcționalitate UAS-urilor, implementarea sa trebuie să fie însoțită de măsuri stricte de securitate cibernetică și testare extinsă pentru a reduce vulnerabilitățile (Dragomir, 2017-a; Garling, Nilson, 2022; Li, Zheng, 2021). Investițiile în sisteme robuste și procese de monitorizare continuă sunt esențiale pentru a maximiza beneficiile IA și pentru a minimiza riscurile asociate (Mor, 2019; Tan, Yao, 2023; Zhang, Chen, 2023). Adversarii pot exploata rețelele IA prin atacuri adverse, în care introduc date menite să păcălească sistemul (de exemplu, imagini subtil modificate pentru a evita detectarea), înregistrând, astfel, atacuri asupra rețelelor neuronale (Dragomir, 2017-f; Han, Jiang, 2020; Yang, Nang, 2023). Dacă algoritmi IA nu sunt configurați pentru situații neașteptate, cum ar fi dependența excesivă de autonomie, UAS-urile pot lua decizii care compromit misiunea (Dragomir, 2017-e; Kour, Jha, 2023; Martin, Wang, 2021). Ca vulnerabilități, putem enumera întârzierile în procesarea informațiilor critice, manipularea datelor de antrenament prin injectarea de date corupte în procesul de învățare prin atacuri cibernetice și falsificare (Nguyen, Patel, 2020; Zhang, Chen, 2023; Aitech, 2020). Atacurile de falsificare sau bruiaj GPS pot afecta grav navigarea autonomă a unui UAS, ducând la abaterea cursului sau chiar la prăbușire. Vulnerabilitățile de comunicare dintre dronă și stația de control pot fi exploatate pentru a prelua controlul asupra UAS.

NECESITATEA REGLEMENTĂRII
ȘI A COOPERĂRII INTERNAȚIONALE
ÎN UTILIZAREA TEHNOLOGIILOR EMERGENTE

Utilizarea inteligenței artificiale în domeniul securității naționale ridică o serie de probleme etice și dileme greu de gestionat, cu un impact semnificativ asupra drepturilor fundamentale ale omului și asupra modului în care sunt gestionate conflictele armate. Una dintre cele mai mari preocupări etice este legată de deciziile autonome în conflictele armate. În ultimele decenii, tehnologia a avansat într-un ritm rapid, iar sisteme autonome, precum sistemele de arme autonome letale (LAWS) și unele categorii de drone, au fost dezvoltate pentru a lua decizii rapide pe câmpul de luptă, fără intervenția directă a unui operator uman. Acest lucru poate părea eficient în gestionarea unor conflicte, dar ridică întrebări fundamentale legate de responsabilitatea și controlul asupra acțiunilor sistemelor automatizate. Mai mult, aceste arme pot fi folosite în moduri care încalcă dreptul internațional umanitar, care reglementează utilizarea forței în conflictele armate și protejează civilii și prizonierii de război. Astfel, utilizarea IA în acest context ridică nu numai preocupări cu privire la eficiență, ci și cu privire la moralitate și drepturile omului.

O altă dilemă etică semnificativă apare din utilizarea IA pentru supravegherea și monitorizarea în masă a cetățenilor care folosesc drone. Tehnologiile avansate, cum ar fi recunoașterea facială, analiza comportamentală și procesarea comunicării, permit guvernelor să monitorizeze aproape fiecare aspect al vieții de zi cu zi a cetățenilor lor, de la mișcările fizice la interacțiunile lor online. Deși astfel de tehnologii pot fi utile în combaterea criminalității sau a terorismului, ele creează totuși o societate de supraveghere, în care confidențialitatea este compromisă și statul poate exercita un control excesiv asupra comportamentului și alegerilor individuale. Pe măsură ce inteligența artificială devine un instrument din ce în ce mai central în strategiile de securitate națională, crearea unor cadre de reglementare clare și eficiente este esențială pentru a preveni utilizarea abuzivă a acestei tehnologii și pentru a asigura un echilibru între nevoile de securitate și respectarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor. Organizațiile internaționale precum ONU au început să abordeze această problemă, dar există încă lacune în dreptul internațional cu privire la utilizarea

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În ultimele decenii, tehnologia a avansat într-un ritm rapid, iar sisteme autonome, precum sistemele de arme autonome letale (LAWS) și unele categorii de drone, au fost dezvoltate pentru a lua decizii rapide pe câmpul de luptă, fără intervenția directă a unui operator uman. Acest lucru poate părea eficient în gestionarea unor conflicte, dar ridică întrebări fundamentale legate de responsabilitatea și controlul asupra acțiunilor sistemelor automatizate.

Pentru a asigura utilizarea responsabilă a inteligenței artificiale în securitatea națională, este esențial ca guvernele și organizațiile internaționale să stabilească mecanisme de transparență și responsabilitate. Acestea ar trebui să includă măsuri de supraveghere și audit pentru a verifica modul în care inteligența artificială este utilizată în scopuri de securitate, asigurându-se că respectă normele etice și legale.

armelor autonome letale în conflictele armate. Armele autonome, care pot lua decizii de atac fără intervenția umană, prezintă un risc semnificativ, întrucât nu există un cadru legal clar care să reglementeze utilizarea lor și să stabilească responsabilitatea în caz de erori sau de abuz. Este necesar, în acest sens, să se elaboreze tratate și acorduri la nivel global care să reglementeze strict utilizarea acestor arme, pentru a preveni eventualele abuzuri și pentru a se asigura că utilizarea lor respectă principiile dreptului internațional umanitar. Un alt punct important este colaborarea internațională împotriva atacurilor cibernetice, care reprezintă o amenințare majoră în era digitală. Statele trebuie să coopereze la nivel internațional pentru a combate atacurile cibernetice, care pot viza infrastructura critică, dar și pentru a preveni utilizarea inteligenței artificiale de către grupurile teroriste sau statele ostile. Amenințările cibernetice nu respectă granițele și pot avea consecințe grave pentru securitatea națională și internațională. Este esențial ca statele să stabilească mecanisme de cooperare internațională, care includ schimbul de informații, coordonarea răspunsurilor și aplicarea de sancțiuni clare pentru atacurile cibernetice. De asemenea, trebuie create sisteme globale de monitorizare pentru a detecta și a preveni utilizarea abuzivă a tehnologiilor emergente. În cele din urmă, pentru a asigura utilizarea responsabilă a inteligenței artificiale în securitatea națională, este esențial ca guvernele și organizațiile internaționale să stabilească mecanisme de transparență și responsabilitate. Acestea ar trebui să includă măsuri de supraveghere și audit pentru a verifica modul în care inteligența artificială este utilizată în scopuri de securitate, asigurându-se că respectă normele etice și legale. Este important ca orice decizie bazată pe inteligența artificială să fie explicabilă și supusă controlului extern, pentru a preveni erorile și abuzurile. De asemenea, trebuie stabilite standarde clare de responsabilitate pentru deciziile luate de sistemele automatizate, astfel încât să nu existe ambiguitate cu privire la cine este responsabil în cazul unui eșec. Reglementarea adecvată a utilizării IA în domeniul securității naționale pentru a preveni riscurile și abuzurile, precum și pentru a se asigura că aceste tehnologii sunt utilizate într-o manieră responsabilă și etică, colaborarea internațională și respectarea normelor legale globale sunt esențiale pentru construirea unui cadru de securitate global echilibrat, care să protejeze atât interesele naționale, cât și drepturile fundamentale ale omului.

CONCLUZII

Inteligența artificială și cercetarea operațională sunt piloni esențiali în optimizarea securității naționale și în sprijinirea deciziilor strategice în fața unor amenințări din ce în ce mai complexe și diversificate. Inteligența artificială contribuie la automatizarea proceselor, la analiza datelor într-un mod mai rapid și mai eficient și la prezicerea riscurilor, toate acestea având un impact semnificativ asupra securității naționale. Cercetarea operațională, cu accent pe modele matematice și optimizarea resurselor, sprijină și alocarea eficientă a resurselor în situații de criză și managementul riscului, fiind un instrument de analiză și luare a deciziilor strategice în domeniile apărării, inteligenței și managementului crizelor. În acest context, combinarea celor două domenii aduce beneficii considerabile.

Directivele care vizează integrarea IA în strategiile naționale de apărare sunt multiple și promet să revoluționeze modul în care statele își protejează securitatea națională. Aceste direcții includ dezvoltarea unor sisteme de apărare autonome capabile să răspundă în timp real la amenințările emergente, îmbunătățirea monitorizării și protecției cibernetice și optimizarea planificării și coordonării operațiunilor militare prin analiza avansată a datelor. În plus, integrarea IA poate sprijini procesul de detectare și prevenire a atacurilor teroriste sau de combatere a criminalității cibernetice prin algoritmi care pot identifica modele neobișnuite și pot semnaliza posibile riscuri. Pe măsură ce tehnologia evoluează, inteligența artificială va deveni din ce în ce mai prezentă în structurile de securitate, cu potențialul de a aborda provocările din ce în ce mai complexe ale acestei epoci. Integrarea cercetării operaționale cu inteligența artificială va deschide noi perspective pentru autonomia dronei. Modelarea predictivă și învățarea automată permit adaptarea rapidă la condițiile de mediu și optimizarea deciziilor în timp real. Acest lucru face aplicațiile pentru drone mai versatile și mai eficiente, de la livrări de urgență până la gestionarea dezastrelor naturale.

În concluzie, cercetarea operațională este un fundament indispensabil pentru maximizarea potențialului dronelor, contribuind la transformarea acestora în instrumente esențiale pentru o varietate de domenii. Cercetarea operațională combinată cu inteligența artificială continuă să revoluționeze domeniul securității militare, asigurând un răspuns mai rapid și mai eficient la amenințările moderne.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Inteligența artificială contribuie la automatizarea proceselor, la analiza datelor într-un mod mai rapid și mai eficient și la prezicerea riscurilor, toate acestea având un impact semnificativ asupra securității naționale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Aitech (2020, decembrie/ianuarie). *Eforturile de inteligență artificială pentru dronele militare*. Avionica – ediție digitală, <https://interactive.aviationtoday.com>, accesat la 12 ianuarie 2025.
2. Dragomir, F. (2017-a). *Artificial Intelligence techniques cybersecurity*, în *Proceedings International Scientific Conference Strategies XXI*, vol. 3, pp. 147-152.
3. Dragomir, F. (2017-b). *Aplicarea metodei de acoperire a zerourilor în fundamentele decizionale*, în *Conferința științifică internațională Strategii XXI. Natura complexă și dinamică a mediului de securitate*. Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, pp. 271-277.
4. Dragomir, F. (2017-c). *Eficacitatea folosirii forțelor și a mijloacelor de luptă*, ib., pp. 278-283.
5. Dragomir, F., Alexandrescu, G. (2017-d). *Caracterul axiomatic al deciziei*, în *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, vol. 6, pp. 16-22.
6. Dragomir, F. (2017-e). *Modelarea problemelor decizionale*, în *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, vol.1, pp.72-75.
7. Dragomir, F. (2017-f). *Aplicații ale inteligenței artificiale în fundamentarea deciziei*, în *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, vol. 4, p. 56-61.
8. Dragomir, F. (2017-g). *Eficacitatea unui sistem de întreținere a pierderilor*, în *Analele – Seria de științe militare*, vol. 9, pp. 97-105.
9. Dragomir, F. (2017-h). *Modele matematice specifice domeniului militar*, în *Impact strategic*, nr. 64, pp. 62-67.
10. Dragomir, F. (2017-i). *Aplicații de programare liniare*, în *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, vol. 4, pp. 59-64.
11. Dragomir, F. (2017-j). *Efficiency action soldier using theory graphs*, în *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, vol. 2, pp. 48-55.
12. Gärling, P., Nilsson, M. (2022). *Inteligența artificială aplicată controlului dronelor: o stare de ultimă oră*. În *Jurnalul Internațional de Robotică și Automatizare*, 37(4), pp. 211-226, <https://doi.org/10.1201/9780367334370>, accesat la 2 februarie 2025.
13. Han, Z., Jiang, L. (2020). *Algoritmi de planificare a traseului pentru UAV-uri autonome în medii dinamice*. În *Journal of Robotics*, 21(4), pp. 372-385, <https://doi.org/10.1007/s12838-020-00291-0>, accesat la 22 ianuarie 2025.
14. Kour, H., Jha, S. (2023). *Îmbunătățirea autonomiei dronei folosind algoritmi alimentați de AI*. În *Journal of Aerospace Engineering*, 36(5), pp. 52-63, [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)AS.1943-5525.0000930](https://doi.org/10.1061/(ASCE)AS.1943-5525.0000930), accesat la 11 februarie 2025.
15. Li, W., Zheng, Z. (2021). *Îmbunătățirea tacticilor de roi de UAV cu IA de vârf: Luare a deciziilor adaptive în medii în schimbare*. *Senzori*

- MDPI, 21(13), 4432, <https://doi.org/10.3390/s21134432>, accesat la 2 februarie 2025.
16. Martin, J., Wang, Q. (2021). *Inteligența roiului UAV: progrese recente și tendințe viitoare*. În *Journal of Swarm Intelligence*, 17(3), pp. 334-355, <https://doi.org/10.1007/s11721-020-00186-2>, accesat la 22 ianuarie 2025.
17. Mor, D. (2019). *Eforturile de inteligență artificială pentru dronele militare*. Avionica – Ediție digitală, 22(1), pp. 58-72, <https://interactive.aviationtoday.com>, accesat la 17 februarie 2025.
18. Nguyen, T., Patel, S. (2020). *Cercetare privind planificarea traseului vehiculelor aeriene fără pilot: provocări și oportunități*. *Aerospace Systems*, 8(2), pp. 28-45, <https://doi.org/10.1117/12.2547178>, accesat la 2 februarie 2025.
19. Patel, R., Thakur, P. (2021). *Algoritmi bazați pe inteligență artificială pentru navigarea autonomă cu drone în medii în timp real*. *Robotică*, 8(5), pp. 112-128, <https://doi.org/10.1007/s11432-021-3432-x>, accesat la 22 ianuarie 2025.
20. Tan, R., Yao, F. (2023). *Inteligența artificială în aplicațiile cu drone: Problemă specială*. În *Journal of Unmanned Systems*, 15(2), pp. 11-35, <https://doi.org/10.1007/s40787-023-00192-7>, accesat la 22 ianuarie 2025.
21. Tan, X., Li, H. (2022). *Învățare de consolidare pentru optimizarea traseului UAV*. În *Journal of Computational Intelligence*, 15(6), pp. 654-671, <https://doi.org/10.1007/s10207-022-02059-5>, accesat la 12 ianuarie 2025.
22. Yang, H., Liu, X. (2022). *Un cadru de optimizare pentru navigare eficientă cu dronă autonomă bazată pe viziune*. În *Journal of Robotics*, 38(1), pp. 79-94, <https://doi.org/10.1007/s11340-022-00475-x>, accesat la 17 februarie 2025.
23. Yang, J., Wang, T. (2023). *Sisteme multi-agent bazate pe inteligență artificială pentru roiuri de drone autonome: proiectare și control*. În *Artificial Intelligence Review*, 62(3), pp. 2451-2472, <https://doi.org/10.1007/s10462-023-10078-w>, accesat la 22 ianuarie 2025.
24. Zhang, D., Liu, Y. (2021). *Învățare automată în navigarea cu drone și evitarea obstacolelor*. În *Journal of Artificial Intelligence*, 34(7), pp. 492-506, <https://doi.org/10.1109/JAI.2021.3232290>, accesat la 22 ianuarie 2025.
25. Zhang, Y., Chen, L. (2023). *Învățare automată hibridă și cadru de învățare prin consolidare pentru evitarea adaptivă a obstacolelor UAV*. *Robotică și sisteme autonome*, 162, 103315, <https://doi.org/10.1016/j.robot.2022.103315>, accesat la 2 februarie 2025.

STRATEGIA ENERGETICĂ A ROMÂNIEI – ECHILIBRUL DINTRE *HARD POWER* ȘI DIPLOMAȚIA ENERGETICĂ –

Lect. univ. dr. Andra-Ioana PÎNZARIU

Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu

DOI: 10.55535/GMR.2025.1.10

Energy security is a fundamental element of a state's stability, especially for countries in Eastern Europe, where Russia has consolidated its influence through its energy resources. Romania, located in the Black Sea region, faces specific challenges arising from regional dependence on Russian gas and the associated geopolitical risks. In this context, the application of the smart power concept, developed by Joseph Nye, becomes essential for ensuring national energy security. Energy security is a key pillar of national stability, particularly in Eastern Europe, where reliance on external energy resources can be used as a geopolitical leverage.

Romania strengthens its energy security through a combination of hard power strategies (diversification of energy sources, expansion of nuclear capacity, investments in renewables) and energy diplomacy (strategic partnerships with Western states and integration into European energy networks). This article analyzes the measures implemented and the challenges faced, highlighting the need for a balanced approach to reduce energy vulnerabilities.

Keywords: energy security; smart power; energy diplomacy; energy independence; regional geopolitics;

INTRODUCERE

Securitatea energetică a devenit una dintre principalele preocupări ale statelor europene, în contextul creșterii tensiunilor geopolitice și al folosirii energiei ca instrument de influență politică. În special, dependența Europei de importurile de gaze naturale din Rusia a reprezentat o vulnerabilitate majoră, exploatată strategic de Moscova pentru a-și exercita influența în regiune. În acest context, România se confruntă cu provocarea de a-și proteja independența energetică, de a-și moderniza infrastructura și de a-și diversifica sursele de aprovizionare.

Conceptul de *smart power*, teoretizat de Joseph Nye, oferă un cadru de analiză relevant pentru strategiile adoptate de România în domeniul energetic. Acesta implică utilizarea simultană a elementelor de *hard power* (puterea coercitivă, bazată pe resurse materiale și capacități strategice) și *soft power* (influența bazată pe atractivitate, cooperare și parteneriate internaționale). Astfel, România își poate consolida poziția energetică atât prin măsuri economice și tehnologice (dezvoltarea capacităților interne de producție), cât și prin strategii diplomatice și alianțe cu statele occidentale.

Obiectivul principal al acestui articol este de a analiza, printr-o abordare holistică, de tip calitativ, măsurile adoptate de România pentru a-și asigura securitatea energetică și a contracara influența Rusiei în regiunea Mării Negre.

SECURITATEA ENERGETICĂ A ROMÂNIEI – ELEMENTE DE *HARD POWER*

Situată strategic la granița de est a Uniunii Europene și în proximitatea Mării Negre, România se confruntă cu provocări semnificative în asigurarea securității energetice, în special în contextul influenței exercitate de Federația Rusă în regiune. Securitatea energetică, definită ca „modalitatea de aprovizionare cu energie,

*Dependența
Europei de
importurile de
gaze naturale
din Rusia a
reprezentat o
vulnerabilitate
majoră,
exploatată
strategic de
Moscova pentru
a-și exercita
influența în
regiune.*

România a adoptat o serie de măsuri strategice menite să îmbunătățească securitatea energetică și să reducă dependența de importurile de energie. Conform Strategiei Energetice a României 2025-2035, obiectivele includ diversificarea surselor de energie, creșterea eficienței energetice și dezvoltarea infrastructurii energetice.

la prețuri adecvate și stabile, prin infrastructuri critice protejate, care ajută la susținerea performanței economice” (*Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, 2015), reprezintă o componentă esențială a securității naționale a României.

Un studiu al Universității Naționale de Apărare „Carol I” subliniază că „Rusia a devenit o amenințare la adresa securității energetice și economice a României” (Băhnăreanu, 2014). Această influență se manifestă prin controlul asupra resurselor energetice și a infrastructurii de transport, precum și prin utilizarea prețurilor la energie ca pârghie de presiune politică.

Pentru a contracara aceste provocări, România a adoptat o serie de măsuri strategice menite să îmbunătățească securitatea energetică și să reducă dependența de importurile de energie. Conform *Strategiei Energetice a României 2025-2035*, obiectivele includ diversificarea surselor de energie, creșterea eficienței energetice și dezvoltarea infrastructurii energetice (*Strategia Energetică a României 2025-2035, cu perspectiva anului 2050*, 2024).

Aceste măsuri vizează atât consolidarea capacităților interne de producție, cât și integrarea în rețelele energetice europene, pentru a asigura o aprovizionare stabilă și sigură cu energie. Investițiile în capacități de producție au fost limitate, în ultimele decenii. Rusia, prin intermediul companiilor sale energetice și al influenței politice, a exercitat presiuni asupra țărilor din regiunea Mării Negre, utilizând energia ca instrument de *hard power*. De asemenea, au fost identificate acțiuni de război hibrid, inclusiv atacuri cibernetice asupra infrastructurii critice și utilizarea organizațiilor neguvernamentale pentru a influența deciziile politice în domeniul energetic. În acest context, România își propune să-și consolideze securitatea energetică prin diversificarea surselor de energie, reducând, astfel, dependența de importuri și sporind autonomia energetică. În conformitate cu *Strategia Energetică a României 2025-2035*, unul dintre obiectivele principale este „diversificarea surselor de alimentare cu energie și a rutelor, prin implicarea tuturor partenerilor regionali” (*Strategia Energetică a României*, ib.).

Un alt important proiect pentru atingerea acestui obiectiv este exploatarea gazelor naturale din Marea Neagră, care reprezintă

o oportunitate strategică de valorificare a resurselor interne și de reducere a dependenței de importurile de gaze. România dispune de rezerve semnificative în platoul continental al Mării Negre, iar exploatarea acestora ar putea aduce beneficii economice și geopolitice majore.

Conform Planului Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice 2021-2030, se subliniază necesitatea „implementării cu celeritate a cadrului legal necesar deciziilor finale de investiție în exploatarea resurselor de gaze naturale din zona Mării Negre” (Planul Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice 2021-2030, 2020). În acest sens, România a adoptat modificări legislative esențiale, cum ar fi Legea Offshore (<https://www.enpg.ro/romanas-offshore-wind-potential-policy-pathways-for-sustainable-development/>), pentru a încuraja investițiile în explorarea și exploatarea zăcămintelor maritime. Exploatarea acestor resurse ar putea transforma România într-un furnizor regional de energie, asigurând atât aprovizionarea internă, cât și posibilitatea de a exporta gaze către piețele europene. Estimările sugerează că zăcămintele din Marea Neagră ar putea acoperi consumul intern al României pentru următoarele decenii și ar contribui semnificativ la veniturile bugetare prin taxele și redevențele impuse investitorilor. Pentru a facilita valorificarea resurselor de gaze din Marea Neagră, România a investit în infrastructura de transport al gazelor naturale. Un proiect-cheie în acest sens este conducta BRUA (Bulgaria-România-Ungaria-Austria), care va permite conectarea României la coridoarele europene de transport al gazelor, reducând dependența de importurile din Rusia și consolidând integrarea în piața energetică a Uniunii Europene (<https://isc.gov.ro/Proiectul%20BRUA.html>). În paralel cu această investiție, România explorează și alte rute alternative pentru transportul gazelor extrase din Marea Neagră, având în vedere posibilitatea de a dezvolta interconectări cu Grecia și Turcia, ceea ce ar oferi acces la terminalele de gaze naturale lichefiate (GNL) din Mediterană.

Pe lângă gazele naturale, România investește și în extinderea producției de energie nucleară și regenerabilă. Putem aminti, în acest context, *Strategia Energetică a României*, care prevede: construcția de noi reactoare nucleare la Cernavodă și dezvoltarea reactoarelor

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Conducta BRUA (Bulgaria-România-Ungaria-Austria) va permite conectarea României la coridoarele europene de transport al gazelor, reducând dependența de importurile din Rusia și consolidând integrarea în piața energetică a Uniunii Europene.

Planul Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice 2021-2030 subliniază importanța dezvoltării de noi capacități pe surse regenerabile de energie și integrarea cu alte piețe din regiune. Aceste măsuri reflectă și angajamentul României de a-și diversifica sursele de energie și de a-și consolida securitatea energetică prin inițiative de hard power și strategii de soft power.

modulare mici (SMR), în parteneriat cu SUA, precum și creșterea capacităților de producție a energiei regenerabile (energie eoliană și solară), conform angajamentelor asumate în cadrul Green Deal-ului european.

Aceste inițiative nu doar că reduc amprenta de carbon a României, dar contribuie și la creșterea rezilienței sistemului energetic național prin diversificarea mixului energetic. România se angajează să crească ponderea energiei regenerabile în consumul final brut de energie, conform angajamentelor asumate în cadrul Uniunii Europene. *Planul Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice 2021-2030* subliniază, în acest sens, importanța dezvoltării de noi capacități pe surse regenerabile de energie și integrarea cu alte piețe din regiune. Aceste măsuri reflectă și angajamentul României de a-și diversifica sursele de energie și de a-și consolida securitatea energetică prin inițiative de *hard power*, menționate anterior, și strategii de *soft power*.

SOFT POWER – DIPLOMAȚIA ENERGETICĂ ȘI PARTENERIAȚELE STRATEGICE

În paralel cu măsurile de *hard power*, România a dezvoltat o strategie de diplomație energetică menită să consolideze poziția sa pe piața energetică europeană și să atragă investiții strategice. Aceste eforturi urmăresc deopotrivă diversificarea surselor de aprovizionare, atragerea de investiții și integrarea în rețelele energetice regionale și europene.

Un exemplu este parteneriatul strategic cu Statele Unite ale Americii, lansat la 11 iulie 1997, „cu prilejul vizitei la București a președintelui SUA” (MAE, Parteneriatul strategic România – SUA, 2025), și care a evoluat semnificativ în domeniul energetic. În cadrul acestuia, s-au dezvoltat proiecte comune, precum construirea reactoarelor 3 și 4 de la Cernavodă și implementarea reactoarelor modulare mici (SMR) la Doicești. Aceste inițiative, pe de o parte, sporesc capacitatea energetică a României, iar pe de altă parte, întăresc relațiile bilaterale cu un aliat strategic. De asemenea, România participă activ la *Inițiativa celor Trei Mări* (<https://www.mae.ro/node/49437>), o platformă care promovează interconectivitatea în domeniul energiei, transporturilor și digitalizării între țările din Europa Centrală și de Est. Această inițiativă

facilitează dezvoltarea infrastructurii energetice și diversificarea surselor de aprovizionare, reducând dependența de furnizori externi. Conform unui articol din *Contributors.ro*, „*diplomația energetică a devenit un pilon central al parteneriatului strategic dintre România și SUA, incluzând proiecte comune în domeniul nuclear și al gazelor naturale.*” (Felea, 2018).

De asemenea, România își extinde cooperarea cu alte state europene și cu organizații internaționale pentru a-și diversifica sursele de energie și a-și întări securitatea energetică. Astfel, parteneriatul strategic cu Azerbaidjan vizează diversificarea surselor de aprovizionare cu gaze naturale și dezvoltarea infrastructurii energetice regionale. Un exemplu notabil este colaborarea dintre Romgaz și compania azeră SOCAR, care au semnat un Memorandum de Înțelegere pentru a explora oportunitățile de dezvoltare a unui proiect de gaze naturale lichefiate la Marea Neagră. Acest proiect, cunoscut anterior sub numele de AGRI (Azerbaidjan-Georgia-România Interconnector), implică construirea unei stații de lichefiere în Georgia, transportul GNL peste Marea Neagră și o stație de regazeificare în România, facilitând, astfel, transportul gazelor din regiunea caspică către Europa (MAE, Parteneriatul Strategic între România și Republica Azerbaidjan, 2024). În plus, România și Azerbaidjan colaborează la dezvoltarea Coridorului Verde, un proiect care prevede construirea unui cablu submarin de 1.100 km pentru a transporta energie electrică produsă de parcuri eoliene din Azerbaidjan către Europa, prin Georgia și România. Acest proiect are ca scop diversificarea surselor de energie și întărirea securității energetice a Uniunii Europene (Ib.).

Aceste eforturi diplomatice și parteneriate strategice reflectă angajamentul României de a-și asigura securitatea energetică prin integrarea în rețelele regionale și internaționale, diversificarea surselor de aprovizionare și atragerea de investiții în infrastructura energetică.

COMBATAREA AMENINȚĂRILOR HIBRIDE ȘI PROTECȚIA INFRASTRUCTURILOR CRITICE

În actualul mediu de securitate, România se confruntă cu amenințări hibride complexe, care vizează infrastructurile critice, în special în sectorul energetic. Amenințările hibride reprezintă o combinație de metode convenționale și neconvenționale, inclusiv atacuri cibernetice,

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

România își extinde cooperarea cu alte state europene și cu organizații internaționale pentru a-și diversifica sursele de energie și a-și întări securitatea energetică. Astfel, parteneriatul strategic cu Azerbaidjan vizează diversificarea surselor de aprovizionare cu gaze naturale și dezvoltarea infrastructurii energetice regionale.

România a implementat o serie de măsuri menite să întărească protecția infrastructurilor critice. Un aspect esențial este dezvoltarea unui cadru legislativ și instituțional robust, care să permită identificarea și protejarea acestor infrastructuri, fiind necesară o abordare integrată, cu strategii, proceduri și programe privind prevenirea, pregătirea, răspunsul și modalitățile de recuperare în caz de dezastre și în situații de urgență.

dezinformare și sabotaj, menite să destabilizeze funcționarea normală a societății și să submineze securitatea națională. Conform unui studiu publicat în revista *Gândirea militară românească*, regiunea Mării Negre este deosebit de vulnerabilă la astfel de amenințări ca urmare a complexității și lipsei unei arhitecturi de securitate regionale funcționale (Vevera, Georgescu, Cîrnu, 2022).

Pentru a contracara aceste amenințări, România a implementat o serie de măsuri menite să întărească protecția infrastructurilor critice. Un aspect esențial este dezvoltarea unui cadru legislativ și instituțional robust, care să permită identificarea și protejarea acestor infrastructuri, fiind necesară o abordare integrată, cu strategii, proceduri și programe privind prevenirea, pregătirea, răspunsul și modalitățile de recuperare în caz de dezastre și în situații de urgență. De asemenea, România colaborează strâns cu organizații internaționale și parteneri externi pentru a-și consolida capacitățile de apărare împotriva amenințărilor hibride. Un exemplu în acest sens este implicarea în Centrul European de Excelență pentru Combaterea Amenințărilor Hibride, înființat la Helsinki, care sprijină statele membre în dezvoltarea de strategii și politici eficiente pentru a face față acestor provocări (<https://www.hybridcoe.fi/>).

Pentru a spori reziliența sectorului energetic la amenințările hibride, România a adoptat măsuri specifice, care includ: evaluarea riscurilor, implementarea de soluții tehnologice avansate pentru detectarea și prevenirea atacurilor cibernetice și dezvoltarea de planuri de continuitate a activității în caz de incidente majore. Astfel, combaterea amenințărilor hibride și protecția infrastructurilor critice reprezintă priorități strategice pentru România. Prin dezvoltarea unui cadru legislativ adecvat, colaborarea internațională și implementarea de măsuri specifice în sectoarele vulnerabile, România își consolidează capacitatea de a face față acestor provocări complexe și de a asigura securitatea națională.

CONCLUZII

România a implementat măsuri importante în ceea ce privește securitatea națională, dar este necesară, în opinia noastră, o consolidare continuă a mecanismelor de protecție și a legislației privind securitatea cibernetică. Totodată, implicarea în inițiative

internaționale și în dezvoltarea unor soluții inovatoare, precum reactoarele nucleare modulare, demonstrează angajamentul statului pentru o tranziție energetică sustenabilă și sigură. Deși România face progrese semnificative în securizarea independenței sale energetice, mai există provocări majore, precum presiunile externe asupra deciziilor strategice și riscul corupției în implementarea marilor proiecte energetice. În acest context, adoptarea unor măsuri mai stricte de transparență și consolidarea colaborărilor cu parteneri de încredere vor fi esențiale.

În perspectivă, România trebuie să continue investițiile în modernizarea infrastructurii energetice și să își intensifice cooperarea în cadrul UE și al NATO pentru a își maximiza securitatea energetică. De asemenea, dezvoltarea tehnologiilor verzi și implementarea unei strategii coerente de educare a publicului privind securitatea energetică pot contribui semnificativ la reducerea vulnerabilităților pe termen lung. Aplicarea inteligentă a *smart power* va fi cheia succesului României în asigurarea stabilității și securității energetice într-un mediu geopolitic din ce în ce mai complex.

În concluzie, consolidarea securității energetice trebuie să fie însoțită de un efort susținut în ceea ce privește diplomația energetică regională. România trebuie să își asume un rol activ în dezvoltarea unui cadru de cooperare energetică mai solid în Europa de Est, contribuind, astfel, la stabilitatea și securitatea întregii regiuni. Printr-o abordare strategică și prin implementarea unor politici coerente, România poate deveni un actor energetic de referință la nivel european.

BIBLIOGRAFIE:

1. Băhnăreanu, C. (2008). *Riscuri și amenințări în domeniul resurselor energetice strategice*. București: Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/riscuri_si_amenintari_in_domeniul_resurselor_energetice_strategice.pdf, accesat la 6 februarie 2025.
2. Centrul de Prevenire a Conflictelor și Early Warning (2024). *Securitatea în regiunea extinsă a Mării Negre*, https://www.cpc-ew.ro/pdfs/securitatea_in_regiunea_mn.pdf, accesat la 6 februarie 2025.
3. Dumitrescu, C. (2016). *Abordări de securitate internă ale României în contextul strategiei pentru securitate energetică a Uniunii Europene*.

Aplicarea inteligentă a *smart power* va fi cheia succesului României în asigurarea stabilității și securității energetice într-un mediu geopolitic din ce în ce mai complex.

- În volumul Conferinței Științifice „New Challenges related to EU's Internal Security”. București: Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”.
4. FAOLEX (n.d.). *Securitatea energetică și performanța economică*. Food and Agriculture Organization of the United Nations, <https://faolex.fao.org/docs/pdf/rom202403.pdf>, accesat la 6 februarie 2025.
  5. Felea, C. (2018). *România este în plin „război de frontieră”. În ce măsură conștientizăm ?*, <https://www.contributors.ro/romania-este-in-plin-razboi-de-frontiera-in-ce-masura-con%c8%99tientizam/>, accesat la 6 februarie 2025.
  6. Institutul European din România (2024). *Orientări privind securitatea energetică a României*, https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Studiul_2_-_Securitatea_energetica_RO.pdf, accesat la 7 februarie 2025.
  7. Institutul European din România (2024). *Rolul mecanismelor regionale de cooperare în contextul geopolitic actual*, https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2024/01/Studiul-SPOS-nr-3_Mecanisme-regionale-de-cooperare_final.pdf, accesat la 7 februarie 2025.
  8. Ministerul Afacerilor Externe/MAE (2024). *Parteneriatul Strategic între România și Republica Azerbaidjan*, <https://www.mae.ro/node/5322>, accesat la 6 februarie 2025.
  9. MAE (2025). *Parteneriatul strategic România – SUA*, <https://www.mae.ro/node/4944>, accesat la 7 februarie 2025.
  10. Ministerul Energiei (2024). *Strategia Energetică a României 2025-2035, cu perspectiva anului 2050*, https://energie.gov.ro/wp-content/uploads/2024/06/Strategia_Energetica_vf_rev_1206-1-1.pdf, accesat la 7 februarie 2025.
  11. Păcuraru, C.G. (2018). *România – Energie și Geopolitică*. București: Editura Top Form.
  12. Păcuraru, C.G. (2023). *Conflicte înghețate și componenta hibridă a războiului energetic al Rusiei*, <https://www.contributors.ro/conflicte-inghetate-si-componenta-hibrida-a-razboiului-energetic-al-rusiei/>, accesat la 7 februarie 2025.
  13. *Planul Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice 2021-2030* (2020), <https://energie.gov.ro/wp-content/uploads/2023/11/Anexa-HG-PNIESC.pdf>, accesat la 8 februarie 2025.
  14. *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani* (2015), https://old.biblicad.ro/publicatii_proprii/2016/Maria%20Carmen%20Nadia%20PETRE_Strategia%20AR_ppt_Conferinta%20ABR_2016.pdf, accesat la 8 februarie 2025.
  15. Vevera, A.V., Georgescu, Al., Cîrnu, C.E. (2022). *Abordarea amenințărilor hibride din regiunea Mării Negre din perspectiva cadrului de protecție a infrastructurilor critice*, în revista *Gândirea militară românească*, pp. 62-79, Statul Major al Apărării.

16. <https://isc.gov.ro/Proiectul%20BRUA.html>, accesat la 6 februarie 2025.
17. <https://www.enpg.ro/romanas-offshore-wind-potential-policy-pathways-for-sustainable-development/>, accesat la 6 februarie 2025.
18. <https://www.hybridcoe.fi/>, accesat la 6 februarie 2025.
19. <https://www.mae.ro/node/49437>, accesat la 7 februarie 2025.

CUM REMODELEAZĂ SISTEMELE INFORMATICE STRATEGIILE DE SECURITATE NAȚIONALĂ

Conf. univ. dr. Florentina Loredana DRAGOMIR

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

DOI: 10.55535/GMR.2025.1.11

Information systems play a key role in modern national security strategies, providing advanced tools for threat management and strategic decision-making. The rapid flow of information influences the geopolitical balance, and the effective use of information technology has become a priority for governments and security institutions. As real-time access to data has increased, as the ability to analyze massive volumes of information and automate the decision-making process fundamentally transforms the way the state protects national interests, advanced technologies are integrated into national security systems. Also, the increase in interconnectivity between different security services and government institutions leads to the creation of interoperability and reaction time in emergency situations. The article presents an analysis of how information systems influence national security strategies, highlighting both their benefits and the challenges they generate.

Keywords: interoperability; information warfare; artificial intelligence; information systems; human rights;

INTRODUCERE

Tehnologia oferă un avantaj semnificativ în colectarea și analiza datelor, permițând anticiparea și neutralizarea amenințărilor înainte ca acestea să se manifeste. Totuși, odată cu această dependență crescută de tehnologie, apar și riscuri legate de securitatea cibernetică, protecția informațiilor și utilizarea abuzivă a datelor sensibile, ceea ce determină dezvoltarea unor politici și reglementări adecvate, care să asigure echilibrul între securitate și respectarea drepturilor fundamentale ale omului.

Sistemele informaționale reprezintă un pilon esențial în strategiile moderne de securitate națională, oferind soluții inovatoare pentru protejarea intereselor statelor și a cetățenilor. Ele sunt într-o adaptare permanentă cu dezvoltarea de infrastructură și mecanismele de securitate, permițând o colaborare internațională în acest domeniu. Investițiile în tehnologie, dezvoltarea capacităților analitice și consolidarea protecției datelor sunt aspecte fundamentale pentru asigurarea unei securități naționale eficiente în acest secol. Lipsa unui schimb rapid și eficient de informații poate duce la întârzieri în luarea deciziilor critice și la o reacție insuficientă în fața unor crize. Prin urmare, statele investesc tot mai mult în dezvoltarea unor infrastructuri informaționale care să permită partajarea securizată a datelor între instituțiile de apărare, intelligence și forțele de ordine. Modelele de integrare a sistemelor informaționale diferă în funcție de structura fiecărui stat și de nivelul de cooperare internațională. În multe țări, securitatea națională depinde de rețele integrate care conectează centrele de comandă și control, agențiile de informații și structurile militare pentru o coordonare eficientă. În același spectru, pe plan internațional, alianțele strategice precum NATO și parteneriatele între agențiile de intelligence permit schimbul rapid de informații și analiză în timp real a amenințărilor. Implementarea unor platforme comune de date și utilizarea inteligenței artificiale pentru corelarea și interpretarea informațiilor devin soluții tot mai aplicate pentru a crește

Investițiile în tehnologie, dezvoltarea capacităților analitice și consolidarea protecției datelor sunt aspecte fundamentale pentru asigurarea unei securități naționale eficiente în acest secol. Lipsa unui schimb rapid și eficient de informații poate duce la întârzieri în luarea deciziilor critice și la o reacție insuficientă în fața unor crize.

Modelele moderne de interoperabilitate presupun crearea unor platforme comune, unde datele să fie accesibile în mod securizat de către agențiile relevante, respectând, în același timp, normele privind protecția informațiilor sensibile.

capacitatea de reacție a statelor. Standarde internaționale, cum sunt cele dezvoltate de Organizația Națiunilor Unite, Uniunea Europeană sau NATO, joacă un rol crucial în asigurarea interoperabilității dintre sistemele de securitate ale diferitelor state. Deși aceste standarde sunt concis definite, provocările rămân semnificative, în special din cauza diferențelor tehnologice, politice și juridice. Lipsa unui cadru unitar de reglementare a schimbului de informații și preocupările legate de protecția datelor și suveranitatea națională pot îngreuna integrarea sistemelor. De asemenea, vulnerabilitățile tehnologice și riscurile asociate securității cibernetice reprezintă obstacole majore în crearea unor infrastructuri informaționale sigure și eficiente. Crearea unor standarde comune, dezvoltarea unor platforme de schimb de informații securizate și adoptarea celor mai noi tehnologii sunt pași necesari pentru o apărare eficientă în fața amenințărilor emergente.

INTEGRAREA ȘI INTEROPERABILITATEA SISTEMELOR INFORMAȚIONALE ÎN SECURITATEA NAȚIONALĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ

Securitatea națională modernă nu mai poate funcționa în izolare, ci depinde de o rețea complexă de colaborare între agențiile interne și partenerii internaționali. Amenințările sunt din ce în ce mai diverse și imprevizibile, iar schimbul rapid de informații devine crucial pentru prevenirea și gestionarea crizelor. De la combaterea terorismului și a criminalității organizate până la gestionarea dezastrelor naturale, integrarea eficientă a sistemelor informaționale permite o coordonare mai bună și un răspuns mai rapid la provocările de securitate.

Un aspect esențial al acestei integrări este conectarea sistemelor informaționale utilizate de instituțiile de apărare, intelligence și forțele de ordine. În multe state, aceste entități funcționează pe infrastructuri separate, ceea ce poate îngreuna schimbul de date și reducerea timpului de reacție. Modelele moderne de interoperabilitate presupun crearea unor platforme comune, unde datele să fie accesibile în mod securizat de către agențiile relevante, respectând, în același timp, normele privind protecția informațiilor sensibile (Ahmad, Qureshi, 2023). Parteneriatele internaționale, cum sunt cele din cadrul NATO sau ale Uniunii Europene, au dus la implementarea unor rețele comune de informații, care facilitează coordonarea între diferite

structuri de securitate. Terorismul, criminalitatea organizată, războiul informațional și conflictele hibride necesită un schimb rapid și sigur de informații între instituțiile de securitate din diferite state, iar lipsa unei colaborări strânse poate duce la serioase lacune operaționale, întâzieri în luarea deciziilor și eșecuri în prevenirea unor crize majore. Ca și consecință, unul dintre principalele motive pentru care cooperarea internațională este crucială constă în tipologia transnațională a amenințărilor de securitate (Dragomir, 2024). Grupările teroriste și rețelele criminale nu operează în limitele unui singur stat, ci utilizează infrastructuri globale pentru finanțare, recrutare și coordonare. Prin urmare, nicio agenție națională nu poate gestiona singură aceste provocări, iar schimbul de informații între agențiile de securitate din diferite țări permite identificarea timpurie a amenințărilor, prevenirea atacurilor și coordonarea răspunsului în situații de criză. Putem lua ca exemplu structurile internaționale precum Interpol și Europol, care facilitează cooperarea între state în investigarea și neutralizarea amenințărilor comune, oferind o platformă sigură pentru partajarea datelor operative. O altă componentă esențială a cooperării eficiente este interoperabilitatea sistemelor informaționale utilizate de agențiile de intelligence. De aceea, multe alianțe internaționale dezvoltă rețele securizate comune pentru partajarea informațiilor clasificate, precum sistemul „Five Eyes” (SUA, Marea Britanie, Canada, Australia, Noua Zeelandă) sau platformele NATO pentru gestionarea datelor de securitate. Astfel de infrastructuri permit un flux de informații în timp real, facilitând luarea deciziilor strategice. Pe lângă schimbul de date, cooperarea internațională presupune și dezvoltarea unor strategii comune de apărare și securitate. Alianțele militare și structurile internaționale de securitate, precum NATO și ONU, promovează exerciții comune, simulări de criză și programe de formare pentru a asigura o reacție coordonată în fața amenințărilor globale. De exemplu, exercițiile comune de apărare cibernetică și securitate a infrastructurilor critice ajută statele membre să își consolideze capacitatea de reacție în fața atacurilor hibride și asimetrice. În ciuda beneficiilor evidente ale colaborării, există și numeroase provocări care trebuie depășite, ca lipsa de încredere între state, cauzată de diferențele politice, istorice și strategice. Unele guverne sunt reticente în a împărtăși informații sensibile, de teama scurgerilor de date sau a utilizării acestora

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Grupările teroriste și rețelele criminale nu operează în limitele unui singur stat, ci utilizează infrastructuri globale pentru finanțare, recrutare și coordonare. Prin urmare, nicio agenție națională nu poate gestiona singură aceste provocări, iar schimbul de informații între agențiile de securitate din diferite țări permite identificarea timpurie a amenințărilor, prevenirea atacurilor și coordonarea răspunsului în situații de criză.

în scopuri care contravin intereselor naționale. Pentru a depăși aceste obstacole, este esențială crearea unor cadre legale și proceduri clare, care să reglementeze schimbul de informații și întrebuințarea acestora exclusiv în scopuri de securitate colectivă.

❖ **Importanța standardizării și a protocoalelor comune în schimbul de informații**

Standardizarea și utilizarea unor protocoale comune în schimbul de informații sunt esențiale pentru asigurarea unui mediu de securitate națională eficient și coordonat. Cum amenințările evoluează rapid, interoperabilitatea sistemelor informaționale este crucială pentru răspunsul rapid și coordonat al agențiilor de securitate. Fără standarde clare, fiecare instituție sau stat ar putea utiliza tehnologii și structuri diferite, ceea ce ar crea bariere în comunicare și ar încetini procesul decizional.

Fie că este vorba despre forțele de ordine, serviciile de intelligence sau structurile de apărare, utilizarea unor formate comune de date și a unor canale securizate permite accesul rapid la informații esențiale. Spre exemplu, în cadrul NATO, utilizarea unor standarde unificate pentru transmiterea și stocarea datelor permite coordonarea eficientă între statele membre, reducând riscul unor erori cauzate de incompatibilitatea sistemelor naționale.

Un alt aspect esențial al standardizării este securitatea comunicațiilor. Lipsa unor protocoale comune poate duce la vulnerabilități exploatabile de către actori ostili, ceea ce compromite integritatea datelor transmise. Prin stabilirea unor standarde internaționale de criptare și autentificare, informațiile sensibile pot fi protejate împotriva atacurilor cibernetice și a interceptărilor neautorizate. De exemplu, Uniunea Europeană și NATO implementează protocoale de securitate bazate pe criptare avansată și autentificare multi-factor pentru a preveni accesul neautorizat la rețelele de informații clasificate.

Pe lângă aspectele tehnice, standardizarea joacă un rol important și în definirea procedurilor operaționale pentru gestionarea crizelor și a situațiilor de urgență. Sunt reguli clare privind modul în care trebuie partajate și analizate informațiile. De aceea, multe organizații internaționale au dezvoltat ghiduri și proceduri standard pentru răspunsul la amenințări teroriste, atacuri hibride sau dezastre naturale.

Aceste cadre de acțiune permit o reacție mai rapidă și eficientă în cazul unor evenimente cu impact asupra securității naționale.

În ciuda avantajelor evidente, procesul de standardizare întâmpină numeroase provocări, în special din cauza diferențelor dintre politicile naționale și interesele strategice ale fiecărui stat. Unele țări sunt reticente în adoptarea unor protocoale comune din teama că ar putea pierde controlul asupra propriilor infrastructuri de securitate. De asemenea, integrarea unor standarde internaționale necesită investiții semnificative în modernizarea infrastructurii existente și în instruirea personalului care gestionează sistemele de informații.

Pe lângă aceste aspecte, securitatea cibernetică joacă un rol critic, deoarece orice vulnerabilitate într-un sistem interconectat poate fi exploatată de actori ostili pentru a compromite rețelele de informații. În viitor, dezvoltarea infrastructurilor informaționale pentru securitate trebuie să urmeze direcții care să maximizeze eficiența și siguranța schimbului de date. Utilizarea inteligenței artificiale și a învățării automate pentru analiza volumelor mari de informații poate îmbunătăți considerabil capacitatea de răspuns a agențiilor de securitate. De asemenea, dezvoltarea comunicațiilor cuantice și a tehnologiilor avansate de criptare va permite protejarea mai eficientă a datelor sensibile. Standardizarea și utilizarea unor protocoale comune în schimbul de informații sunt fundamentale pentru consolidarea securității naționale și internaționale. Ele facilitează comunicarea eficientă între agenții, reduc riscurile asociate vulnerabilităților tehnologice și permit un răspuns rapid în situații de criză. Deși implementarea acestora poate fi un proces complex și costisitor, beneficiile pe termen lung depășesc cu mult provocările, contribuind la crearea unui mediu de securitate mai robust și mai adaptabil la provocările viitorului.

❖ **Provocările tehnologice și juridice în asigurarea interoperabilității**

Interoperabilitatea sistemelor informaționale este esențială pentru securitatea națională, însă procesul de implementare întâmpină multiple provocări, atât din punct de vedere tehnologic, cât și juridic. Pe măsură ce statele și instituțiile internaționale încearcă să creeze rețele integrate pentru schimbul de informații, ele se confruntă cu dificultăți legate de compatibilitatea infrastructurilor existente, protecția datelor sensibile și diferențele legislative. Aceste provocări

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Dezvoltarea comunicațiilor cuantice și a tehnologiilor avansate de criptare va permite protejarea mai eficientă a datelor sensibile. Standardizarea și utilizarea unor protocoale comune în schimbul de informații sunt fundamentale pentru consolidarea securității naționale și internaționale.

În cadrul NATO, utilizarea unor standarde unificate pentru transmiterea și stocarea datelor permite coordonarea eficientă între statele membre, reducând riscul unor erori cauzate de incompatibilitatea sistemelor naționale.

În Uniunea Europeană, Regulamentul General privind Protecția Datelor impune restricții stricte privind transferul datelor către țări terțe, ceea ce poate complica schimbul de informații cu state care nu respectă aceleași standarde.

trebuie abordate pentru a permite un schimb eficient și securizat de informații între agențiile de securitate și partenerii internaționali.

Din punct de vedere tehnologic, una dintre cele mai mari probleme este lipsa unei infrastructuri omogene. Multe agenții guvernamentale și structuri de securitate utilizează sisteme informaționale dezvoltate în perioade diferite, cu tehnologii variate, ceea ce face dificilă integrarea lor într-un cadru comun. Unele dintre aceste sisteme nu sunt compatibile cu platformele moderne, ceea ce îngreunează schimbul de informații în timp real. De asemenea, utilizarea unor arhitecturi diferite de stocare și procesare a datelor poate duce la incongruențe în interpretarea informațiilor, afectând capacitatea de luare a deciziilor.

O altă provocare tehnologică este asigurarea securității cibernetice a sistemelor interconectate. Atunci când mai multe agenții sau state partajează informații prin rețele comune, riscul ca aceste date să fie interceptate sau compromise crește exponențial. Infrastructurile de securitate trebuie să fie suficient de robuste pentru a preveni atacurile cibernetice, iar protocoalele de criptare și autentificare trebuie să fie standardizate pentru a garanta protecția datelor. Totuși, unele state sunt reticente în a adopta soluții tehnologice comune, de teamă că acestea ar putea introduce vulnerabilități exploatabile de actori ostili.

Din punct de vedere juridic, diferențele legislative între state reprezintă un obstacol major în asigurarea interoperabilității. Fiecare țară are propriile reglementări privind protecția datelor, accesul la informațiile clasificate și drepturile individuale ale cetățenilor. Aceste diferențe pot îngreuna partajarea de informații între parteneri, deoarece legislația națională poate interzice transmiterea anumitor tipuri de date către entități externe. Spre exemplu, în Uniunea Europeană, Regulamentul General privind Protecția Datelor (GDPR) impune restricții stricte privind transferul datelor către țări terțe, ceea ce poate complica schimbul de informații cu state care nu respectă aceleași standarde.

O altă problemă juridică este legată de suveranitatea națională și controlul asupra informațiilor strategice. Multe state consideră că schimbul de informații în cadrul unor rețele internaționale ar putea reduce autonomia națională în gestionarea securității interne. De aceea, ele ezită să participe la inițiative de interoperabilitate extinsă sau impun limite stricte asupra tipului de informații care pot

fi partajate. Această lipsă de încredere poate încetini implementarea unor soluții eficiente de interoperabilitate, poate crea lacune în securitatea colectivă și poate face ca statele să adopte abordări diferite, ceea ce complică integrarea rețelelor. În absența unor acorduri formale privind utilizarea și protecția informațiilor partajate, există riscul ca datele transmise între parteneri să fie utilizate în mod necorespunzător sau să fie expuse unor amenințări externe. Pentru a depăși aceste provocări, este necesară o cooperare extinsă între state și agențiile de securitate, atât în ceea ce privește modernizarea infrastructurilor tehnologice, cât și armonizarea cadrului legislativ. Dezvoltarea unor standarde internaționale care să fie acceptate de toate părțile implicate ar putea facilita schimbul de informații și ar reduce riscurile asociate interoperabilității. De asemenea, crearea unor mecanisme de verificare și auditare a securității sistemelor ar putea consolida încrederea între parteneri și ar permite o integrare mai eficientă a rețelelor informaționale în domeniul securității naționale și internaționale.

O altă provocare este reprezentată de diferențele legislative în ceea ce privește protecția datelor și supravegherea electronică. În Uniunea Europeană, așa cum menționam, GDPR impune restricții stricte asupra colectării și utilizării informațiilor personale, ceea ce poate complica cooperarea cu state care nu respectă aceleași standarde de confidențialitate. Se impune și aici armonizarea legislațiilor naționale, pentru a permite un schimb de informații eficient, fără a compromite drepturile și libertățile cetățenilor. Investițiile în infrastructuri comune de securitate și crearea unor cadre legale clare sunt esențiale pentru consolidarea acestei colaborări și pentru adaptarea eficientă la toate provocările viitorului.

RĂZBOIUL INFORMAȚIONAL ȘI TEHNICILE DE INTELIGENȚĂ ARTIFICIALĂ UTILIZATE

Războiul informațional a devenit o componentă esențială a strategiilor de securitate ale statelor, într-un context global din ce în ce mai interconectat și dependent de tehnologie. Acest tip de conflict se desfășoară în spațiul cibernetic și mediile digitale, acoperind un spectru larg de tehnici de manipulare a informației. Războiul informațional

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Dezvoltarea unor standarde internaționale care să fie acceptate de toate părțile implicate ar putea facilita schimbul de informații și ar reduce riscurile asociate interoperabilității. Crearea unor mecanisme de verificare și auditare a securității sistemelor ar putea consolida încrederea între parteneri și ar permite o integrare mai eficientă a rețelelor informaționale în domeniul securității naționale și internaționale.

Războiul informațional presupune controlul asupra fluxului de informații și al declarațiilor care sunt transmise publicului. Unul dintre instrumentele fundamentale ale acestui tip de război este dezinformarea, care are ca scop inducerea în eroare a audienței.

implică utilizarea de informații pentru a influența percepțiile și comportamentele indivizilor, grupurilor sau națiunilor întregi, având scopul de a destabiliza, de a slăbi autoritatea guvernelor sau de a manipula opinia publică în favoarea unui anumit interes strategic.

În esență, războiul informațional presupune controlul asupra fluxului de informații și al declarațiilor care sunt transmise publicului. Unul dintre instrumentele fundamentale ale acestui tip de război este dezinformarea, care are ca scop inducerea în eroare a audienței (Dragomir-Constantin, 2025-a). Acest proces poate fi extrem de eficient atunci când este realizat într-un context de criză, în care publicul este mai vulnerabil și mai predispus la acceptarea unor informații incorecte, adesea din dorința de a înțelege rapid o situație complexă. Dezinformarea poate fi aplicată pe larg prin canale media tradiționale, dar mai ales prin platformele de socializare online, care permit o răspândire rapidă și amplificarea mesajelor, de multe ori fără ca sursa acestora să fie verificată corespunzător.

Un alt aspect al războiului informațional este propaganda digitală (Dragomir-Constantin, 2025-b). Spre deosebire de dezinformare, care are ca scop inducerea în eroare cu informații false, propaganda se bazează pe selecția și manipularea informațiilor adevărate pentru a susține o anumită agendă politică sau ideologică. Propaganda digitală utilizează mijloacele moderne de comunicare pentru a crea un narativ favorabil, care poate mobiliza mase de oameni, poate influența alegeri politice sau poate destabiliza regimuri. În acest sens, rețelele sociale sunt utilizate nu doar pentru a răspândi informații, dar și pentru a crea comunități online care susțin anumite puncte de vedere și care lucrează în mod activ pentru promovarea acestora. De exemplu, un mesaj propagandistic poate fi amplificat prin campanii coordonate de conturi false sau de botnet-uri care contribuie la crearea unei imagini eronate despre o situație politică sau socială, făcând-o să pară mai favorabilă unui anumit grup.

Operațiunile psihologice constituie o altă metodă folosită în războiul informațional. Acestea sunt activități coordonate, care vizează influențarea percepțiilor, atitudinilor și comportamentelor unei audiențe țintite prin utilizarea unor tehnici sofisticate de manipulare a informațiilor. Scopul este de a induce o reacție emoțională puternică, în așa fel încât opinia publică să fie influențată sau să destabilizeze

anumite grupuri sociale sau politice. În contextul modern, tehnologiile de inteligență artificială (IA) joacă un rol central în dezvoltarea acestor operațiuni (Zhang, Wang, 2023). Inteligența artificială permite procesarea unui volum enorm de date pentru a identifica vulnerabilitățile psihologice ale populației țintă și pentru a personaliza mesajele în funcție de reacțiile și comportamentele anterioare ale utilizatorilor (lb.). Astfel, algoritmi de IA sunt capabili să creeze și să difuzeze mesaje care sunt adaptate la profilul specific al fiecărei persoane, fie că este vorba despre un consumator de știri sau despre un alegător. Aceste tehnici de personalizare sunt extrem de eficiente în manipularea opiniilor și pot avea un impact semnificativ asupra alegerilor politice, radicalizării sau polarizării sociale (Nguyen, 2024).

În plus, tehnologiile de IA permit automatizarea și extinderea operațiunilor de influențare, făcându-le mult mai rapide și mai greu de detectat. Prin utilizarea algoritmilor de învățare automată, actorii rău intenționați pot analiza comportamentele și preferințele utilizatorilor pe platformele de socializare, generând mesaje care rezonă cu convingerile și ideile preexistente ale acestora. Astfel, nu doar că se poate controla informația, dar se poate și anticipa reacția publicului, făcând războiul informațional mult mai eficient și mai subtil. Inteligența artificială poate, de asemenea, să ajute la crearea de deep fakes – imagini și videoclipuri falsificate, dar convingătoare –, care pot fi utilizate pentru a discredita persoane sau instituții, amplificând, astfel, conflictele politice sau sociale.

În fața acestor tehnici avansate de manipulare a informației, statele și organizațiile internaționale trebuie să dezvolte capacități tehnologice și legislative pentru a combate efectele negative ale războiului informațional (Khraisat, Kanaan, 2023). Monitorizarea și reglementarea platformelor de socializare, protecția datelor personale și creșterea conștientizării publice cu privire la riscurile dezinformării sunt doar câteva dintre măsurile care pot fi implementate pentru a proteja societățile moderne. De asemenea, este esențial ca agențiile guvernamentale și sectorul privat să colaboreze pentru a crea infrastructuri tehnologice care să permită o detectare rapidă a campaniilor de manipulare și să ajute la contracararea acestora.

Manipularea informației prin dezinformare, propagandă digitală și operațiuni psihologice reprezintă o amenințare serioasă pentru

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Inteligența artificială permite procesarea unui volum enorm de date pentru a identifica vulnerabilitățile psihologice ale populației țintă și pentru a personaliza mesajele în funcție de reacțiile și comportamentele anterioare ale utilizatorilor.

Un deep fake ar putea crea un videoclip în care un lider politic susține un discurs incitator sau face declarații scandalos de false, provocând confuzie și destabilizând încrederea publicului în liderii politici sau în instituțiile guvernamentale. Această manipulare vizuală și auditivă este adesea extrem de greu de detectat de către ochiul uman sau chiar de către algoritmi tradiționali de detectare, ceea ce face ca deep fake-urile să devină un instrument foarte eficient în războiul informațional.

stabilitatea politică, socială și economică globală. Combaterea acestor tehnici nu este doar o chestiune de securitate națională, ci și o responsabilitate colectivă la nivel global. Eforturile de a proteja integritatea informațiilor trebuie să includă atât dezvoltarea de tehnologii de apărare cibernetică, cât și educația publicului cu privire la riscurile manipulării informaționale, încurajând, astfel, o utilizare mai conștientă și mai critică a informațiilor disponibile.

Inteligența artificială a evoluat într-un instrument extrem de puternic în cadrul războiului informațional, având capacitatea de a crea și disemina rapid informații falsificate. Una dintre cele mai îngrijorătoare utilizări ale IA în acest context este generarea de conținut fals, cum ar fi deep fake-uri, imagini și videoclipuri manipulate, care pot fi utilizate pentru dezinformare la scară largă. Aceste tehnologii nu doar că permit crearea unor materiale extrem de realiste, dar și amplifică rapid mesajele, de multe ori prin intermediul rețelelor sociale și al altor platforme digitale, făcându-le să se răspândească într-un ritm aproape imposibil de controlat. Deep fake-urile sunt un exemplu clasic al modului în care IA poate genera conținut fals care pare autentic. Utilizând tehnici avansate de învățare automată, cum ar fi rețelele neuronale generative adversariale (GANs), IA poate manipula imagini și videoclipuri, modificând aspecte esențiale ale acestora, cum ar fi fețele persoanelor sau vocea lor, astfel încât să pară că acestea au spus sau au făcut ceva ce, în realitate, nu au spus sau a făcut. Un deep fake ar putea crea un videoclip în care un lider politic susține un discurs incitator sau face declarații scandalos de false, provocând confuzie și destabilizând încrederea publicului în liderii politici sau în instituțiile guvernamentale. Această manipulare vizuală și auditivă este adesea extrem de greu de detectat de către ochiul uman sau chiar de către algoritmi tradiționali de detectare, ceea ce face ca deep fake-urile să devină un instrument foarte eficient în războiul informațional.

Un alt tip de conținut fals creat prin IA este generarea de imagini și fotografii manipulate, care sunt folosite pentru a susține narațiuni false sau pentru a crea impresia unui eveniment care nu a avut loc vreodată. De exemplu, în timpul unui conflict sau al unei crize politice, imaginile false pot fi create pentru a arăta un eveniment violent sau o atrocitate care nu s-a petrecut, ceea ce poate alimenta panică, ură și violență. Aceste imagini pot fi manipulate pentru a include detalii false, cum ar fi

arme inexistente, victime fabricate sau locații modificate, contribuind, astfel, la distorsionarea realității și la influențarea opiniei publice într-un mod dăunător.

Videoclipurile falsificate, pe lângă deep fake-uri, reprezintă o altă formă de conținut generat de IA. Acestea pot include interviuri false, înregistrări ale unor conversații între lideri politici sau ofițeri de stat major sau chiar discuții private dintre cetățeni, care sunt manipulate pentru a crea impresia unui comportament incorect sau a unei conspirații. De asemenea, inteligența artificială poate fi folosită pentru a modifica secvențe video existente, eliminând sau adăugând elemente pentru a schimba contextul sau mesajul original. De exemplu, un videoclip poate fi tăiat și editat astfel încât să se creeze o declarație care să susțină o anumită ideologie, fapt care poate afecta atât imaginea publică a unei persoane, cât și stabilitatea politică a unui stat.

Unul dintre cele mai periculoase aspecte ale generării de conținut fals prin IA este că acest tip de informație nu doar că se răspândește rapid, dar și poate pătrunde adânc în conștiința colectivă. Cum oamenii au acces constant la informații prin intermediul internetului, este din ce în ce mai dificil pentru indivizi să discearnă între adevăr și minciună, mai ales când falsificarea este realizată la un nivel extrem de sofisticat. De asemenea, tehnologiile IA pot crea conținut fals în mod continuu, astfel încât războiul informațional devine aproape o luptă constantă între cei care creează și cei care încearcă să detecteze aceste manipulări. În această cursă, detectarea deep fake-urilor și a altor tipuri de conținut fals devine o provocare uriașă, iar sistemele tradiționale de securitate cibernetică și verificare a informațiilor nu sunt întotdeauna suficient de rapide pentru a contracara efectele acestora.

Pentru a combate aceste amenințări, este necesar un efort concertat între guverne, organizații internaționale și companii de tehnologie pentru a dezvolta soluții avansate de detectare a deep fake-urilor și a altor forme de conținut fals.

Automatizarea propagandei, prin utilizarea roboților și algoritmilor pentru a amplifica mesaje și a influența opinia publică, reprezintă, și ea, o componentă esențială a războiului informațional modern.

Analiza și manipularea sentimentelor cu algoritmi IA care analizează emoțiile și comportamentele utilizatorilor pentru a adapta mesajele propagandistice permit să se descifreze nu doar cuvintele folosite

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Tehnologiile IA pot crea conținut fals în mod continuu, astfel încât războiul informațional devine aproape o luptă constantă între cei care creează și cei care încearcă să detecteze aceste manipulări. În această cursă, detectarea deep fake-urilor și a altor tipuri de conținut fals devine o provocare uriașă, iar sistemele tradiționale de securitate cibernetică și verificare a informațiilor nu sunt întotdeauna suficient de rapide pentru a contracara efectele acestora.

Un exemplu de manipulare a sentimentului prin analiza inteligenței artificiale poate fi observat în campaniile de dezinformare, care vizează să creeze panică sau să încurajeze ură într-un anumit context social sau politic. În aceste cazuri, mesajele sunt adaptate astfel încât să exploateze vulnerabilitățile emoționale ale unei populații, provocând o reacție viscerală mai puternică decât o simplă prezentare de informații factuale.

de utilizatori, dar și tonul, contextul și emoțiile din spatele acestora. Acești algoritmi pot identifica trăsături psihologice ale indivizilor, precum frica, furia, mândria sau tristețea și pot adapta conținutul transmis pentru a stimula sau modifica aceste reacții. De exemplu, algoritmi pot detecta o stare de frustrare sau teamă în postările online și pot direcționa mesaje care amplifică acele sentimente, conducând, astfel, utilizatorul spre un comportament sau o reacție dorită. Un exemplu de manipulare a sentimentului prin analiza inteligenței artificiale poate fi observat în campaniile de dezinformare, care vizează să creeze panică sau să încurajeze ură într-un anumit context social sau politic. În aceste cazuri, mesajele sunt adaptate astfel încât să exploateze vulnerabilitățile emoționale ale unei populații, provocând o reacție viscerală mai puternică decât o simplă prezentare de informații factuale. De exemplu, în timpul unor crize internaționale sau conflicte, algoritmi pot distribui mesaje care exagerează pericolele, întărind sentimentul de nesiguranță și anxietate colectivă. Aceste tactici pot duce la crearea unui climat de panică și frică, care face ca indivizii și grupurile să fie mai susceptibili la manipulare și mai puțin dispuși să caute surse alternative de informație. Mai mult decât atât, inteligența artificială poate adapta mesajele propagandistice pentru a influența comportamentele specifice ale utilizatorilor, inclusiv în alegerea lor electorală sau în sprijinul unor acțiuni politice. Algoritmi sunt capabili să identifice și să exploateze părțirile cognitive ale utilizatorilor, oferindu-le mesaje care se aliniază cu convingerile lor deja existente, dar amplificându-le și canalizându-le într-o direcție dorită. Acest fenomen este cunoscut sub numele de „*cameră de ecou digitală*”, unde utilizatorii sunt expuși doar la informații care le confirmă opiniile, iar inteligența artificială amplifică acest ciclu prin recomandarea unor mesaje care maximizează impactul emoțional asupra utilizatorilor. Pe lângă analiza sentimentului, algoritmi pot învăța și modele comportamentale complexe, având capacitatea de a prezice reacțiile utilizatorilor în anumite condiții și de a adapta mesajele în funcție de acestea. De exemplu, un algoritm al inteligenței artificiale poate identifica un utilizator care este predispus să răspundă la mesaje de ură sau de frică și poate crea un mesaj care să răspundă la aceste trăsături comportamentale, sporind, astfel, eficiența campaniei

de manipulare. Acest tip de personalizare extremă a mesajelor face ca propaganda să fie mult mai subtilă și mai greu de detectat, ceea ce o face și mai periculoasă pentru stabilitatea și coeziunea socială. Impactul acestei tehnologii asupra securității naționale este semnificativ. Manipularea sentimentului și comportamentului public poate destabiliza instituțiile politice, poate diviza societatea și poate submina încrederea în guvern și în instituțiile fundamentale ale statului. Mai mult, utilizarea IA pentru manipulare emoțională poate duce la polarizarea extremă a opiniei publice și la o radicalizare a comportamentelor sociale și politice. Aceasta poate crea un climat favorabil extremismului și conflictelor interne, facilitând interferența externă și subminând stabilitatea națională. Pentru a combate aceste amenințări, este esențial ca guvernele și instituțiile internaționale să colaboreze pentru a dezvolta reglementări și tehnologii care să monitorizeze și să prevină manipulare emoțională în cadrul războiului informațional. De asemenea, este necesar ca cetățenii să fie educați să recunoască tacticile de manipulare bazate pe inteligență artificială și să își dezvolte abilități critice de gândire, pentru a putea identifica și respinge mesajele care nu sunt doar false, dar care sunt și strategice în influențarea emoțională a comportamentului lor.

În concluzie, utilizarea IA pentru analiza și manipulare sentimentului reprezintă o formă extrem de sofisticată de război informațional, cu un impact considerabil asupra securității naționale. Această tehnologie oferă posibilitatea de a influența opinii și comportamente într-un mod mult mai eficient și mai subtil decât metodele tradiționale de propagandă, ceea ce face ca protecția împotriva acesteia să fie o prioritate pentru orice stat care dorește să își apere democrațiile și coeziunea socială. Această formă de manipulare poate viza atât individul, cât și masele, iar efectele pot fi devastatoare pentru coeziunea socială, stabilitatea politică și securitatea națională. Impactul sistemelor informaționale asupra strategiilor de securitate națională este incontestabil. Acestea au revoluționat modul în care statele răspund la amenințările globale, dar au adus și noi provocări, ce necesită o atenție constantă. Investițiile în protecția acestor sisteme trebuie să fie continue, iar dezvoltarea tehnologică trebuie să meargă mână în mână cu respectarea principiilor fundamentale

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Impactul sistemelor informaționale asupra strategiilor de securitate națională este incontestabil. Acestea au revoluționat modul în care statele răspund la amenințările globale, dar au adus și noi provocări, ce necesită o atenție constantă.

Interconectivitatea dintre instituțiile de securitate îmbunătățește interoperabilitatea și optimizează procesele decizionale. Automatizarea și integrarea tehnologiilor avansate în infrastructurile de securitate facilitează nu doar reacția rapidă la crize, ci și dezvoltarea unor politici preventive mai bine fundamentate.

ale democrației și ale drepturilor omului. Numai astfel putem construi un viitor în care securitatea națională și inovația să coexiste în mod armonios, protejând atât statul, cât și pe cetățenii săi.

CONCLUZII

Sistemele informaționale au devenit o componentă indispensabilă a strategiilor de securitate națională, revoluționând modul în care guvernele identifică și gestionează amenințările. Accesul în timp real la date relevante și capacitatea de analiză a volumelor masive de informații permit o anticipare mai eficientă a riscurilor, sporind capacitatea statelor de a răspunde rapid și coordonat la provocările emergente.

Un alt beneficiu major este interconectivitatea dintre instituțiile de securitate, care îmbunătățește interoperabilitatea și optimizează procesele decizionale. Automatizarea și integrarea tehnologiilor avansate în infrastructurile de securitate facilitează nu doar reacția rapidă la crize, ci și dezvoltarea unor politici preventive mai bine fundamentate. Cu toate acestea, digitalizarea securității naționale vine la pachet cu provocări semnificative, precum riscurile cibernetice, vulnerabilitățile infrastructurilor critice și dilemele etice privind supravegherea și protecția datelor. Succesul implementării acestor sisteme depinde de echilibrul dintre inovație tehnologică, reglementare adecvată și strategii de securitate adaptabile. Sistemele informaționale nu doar că transformă metodele tradiționale de apărare și securitate, dar și redefinesc relațiile geopolitice și modul în care statele își protejează interesele. Gestionarea eficientă a acestor tehnologii va reprezenta un factor decisiv în menținerea stabilității și securității naționale și internaționale. Viitorul securității naționale va depinde nu doar de progresele tehnologice, ci și de capacitatea decidenților de a integra inovațiile într-un mod responsabil, sustenabil și strategic.

BIBLIOGRAFIE:

1. Ahmad, S., Qureshi, M. (2023). *An analysis of cloud security frameworks, problems and proposed solutions*. Network, 3(3), 422-450, <https://doi.org/10.3390/network3030045>, accesat la 2 februarie 2025.
2. Dragomir, F.L. (2024). *The potential for intensifying Austria's opposition to Schengen Enlargement*. În *European Journal of Accounting*,

Finance&Business, 12(2), <https://accountingmanagement.ro/index.php?pag=showarticle&issue=35&year=2024&brief=3516>, accesat la 22 ianuarie 2025.

3. Dragomir-Constantin, F.-L. (2025-a). *Thinking Patterns in Decision-Making in Information Systems*. New Trends in Psychology, 7(1), pp. 89-98, <https://dj.univ-danubius.ro/index.php/NTP/article/view/3255>, accesat la 22 ianuarie 2025.
4. Dragomir-Constantin, F.-L. (2025-b). *Thinking Traps: How High-Performance Information Systems Correct Cognitive Biases in Decision-Making*. New Trends in Psychology, 7(1), pp. 99-108, <https://dj.univ-danubius.ro/index.php/NTP/article/view/3257>, accesat la 2 februarie 2025.
5. Khraisat, A., Kanaan, M. (2023). *A comprehensive review of cybersecurity vulnerabilities, threats, and attacks in cloud computing*. Electronics, 12(6), 1333, <https://doi.org/10.3390/electronics12061333>, accesat la 23 februarie 2025.
6. Nguyen, H.T., Nguyen, V.T. (2024). *Artificial intelligence in cybersecurity: A review and a case study*. Applied Sciences, 14(22), 10487, <https://doi.org/10.3390/app142210487>, accesat la 2 februarie 2025.
7. Zhang, L., Xu, J. (2023). *A critical cybersecurity analysis and future research directions for the Internet of Things (IoT)*. Sensors, 23(8), 4117, <https://doi.org/10.3390/s23084117>, accesat la 2 februarie 2025.
8. Zhang, Y., Wang, F. (2023). *A comprehensive framework for cyber behavioral analysis based on a hybrid approach*. Applied System Innovation, 3(3), 32, <https://doi.org/10.3390/asi3030032>, accesat la 2 februarie 2025.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

IMPORTANȚA STRATEGICĂ A DUNĂRII ÎN ATENȚIA MARELUI STAT MAJOR LA SFÂRȘITUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Dr. Cristina CONSTANTIN

Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”

DOI: 10.55535/GMR.2025.1.12

By presenting a document from the “Manuscripts” Collection of “King Ferdinand I” National Military Museum, drawn up in the context of the end of the Second World War and the beginning of negotiations for the peace treaty, which was to be signed by Romania in Paris, on 10 February 1947, this article brings to the fore the issue of the Danube and the interests of our country in the area. Prepared by the Historical Service, a structure subordinate to the Romanian General Staff, the mentioned document, which is typewritten, is structured in two distinct parts.

The first part, using several historical, economic, statistical and legal data, addresses topics such as: the works carried out by the European Danube Commission and the Danube Maritime Directorate, as well as the history of the works carried out at the Iron Gates, the future projects for the promotion of the Danube, the economic importance of the river, the history of navigation on it and its political and legal regime during the time.

The second part, which has the coat of arms of Romania embossed on the cover, includes the appendices. They consist of sketches and maps, some of them hand-made, as well as provisions of the treaties and conventions relating to the Danube regime among which we mention: the Treaty of Paris (1856), the Treaty of London (1871), the Treaty of Berlin (1878), the Treaties of Saint-Germain and Neuilly (1919), the Treaty of Trianon (1920), as well as the Conference in Barcelona (1921), the Montreux Convention (1936), and the Sinaia Agreement (1938).

Keywords: Danube; navigation; Romanian General Staff; Second World War; “King Ferdinand I” National Military Museum;

INTRODUCERE

Cunoașterea tuturor detaliilor legate de un anumit subiect important pentru interesele României, indiferent de perioada istorică, a reprezentat o constantă pentru autoritățile române, acest lucru fiind necesar pentru ca deciziile luate să fie în acord cu cerințele și obiectivele societății românești, atât pe termen scurt, cât și pe termen mai lung.

La sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, în contextul desfășurării negocierilor pentru semnarea tratatului de pace care punea capăt, în mod oficial, acestui conflict, problematica Dunării s-a aflat în atenția Marelui Stat Major/M.St.M. Prin intermediul Serviciului Istoric, structură aflată în subordinea sa, a fost elaborat un document intitulat „Dunărea. Studiu Documentar”, care conținea o serie de informații, analize și recomandări pentru negociatorii din partea României.

Aflat în colecția „Manuscrise” a Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”, acest document cuprinde două părți: una dactilografată, care sintetizează o multitudine de informații cu caracter istoric, geografic, economic, statistic și juridic, precum și o prezentare a poziției diferitelor state, la sfârșitul războiului, în ceea ce privește navigația pe Dunăre, dar și în strâmtorile de la Marea Neagră, iar cea de-a doua, care prezintă o serie de hărți și schițe, multe dintre ele realizate manual, ce ilustrează și completează anumite aspecte pe acest subiect al importanței Dunării și a gurilor ei.

Foto 1: Pagina de gardă de la prima parte a documentului (M.St.M., Mss. 618)

La sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, în contextul desfășurării negocierilor pentru semnarea tratatului de pace care punea capăt, în mod oficial, acestui conflict, problematica Dunării s-a aflat în atenția Marelui Stat Major. Prin intermediul Serviciului Istoric, structură aflată în subordinea sa, a fost elaborat un document intitulat „Dunărea. Studiu Documentar”, care conținea o serie de informații, analize și recomandări pentru negociatorii din partea României.

La 29 iulie 1946, Georges Bidault, ministrul de externe al Franței, în calitate de reprezentant al țării gazdă, deschidea lucrările Conferinței de pace. În cadrul acestor lucrări desfășurate între 29 iulie și 15 octombrie 1946 la Paris, în Palatul Luxemburg, au fost dezbătute proiectele Tratatelor de pace cu Italia, România, Ungaria, Bulgaria și Finlanda. La Conferință au participat 32 de state, în frunte cu cele cinci mari puteri – URSS, SUA, Marea Britanie, Franța și China, care au avut un rol determinant în luarea deciziilor.

Deși nu este datat, din analiza conținutului acestui document se poate constata faptul că a fost elaborat către jumătatea anului 1946, înainte de începerea lucrărilor Conferinței de Pace de la Paris, din 29 iulie 1946. De altfel, pe parcursul documentului sunt subliniate câteva sugestii referitoare la anumite aspecte despre care se precizează că România ar trebui să le introducă neapărat drept clauze în tratat, pentru că: „numai astfel Dunărea va putea să aibă valoarea la care are dreptul în existența Europei.” (M.St.M., Mss. 618, fila 24).

Foto 2: Coperta de la cea de-a doua parte a documentului (lb.)

Foto 3: Pagina de gardă de la cea de-a doua parte a documentului (lb.)

La 29 iulie 1946, Georges Bidault, ministrul de externe al Franței, în calitate de reprezentant al țării gazdă, deschidea lucrările Conferinței de pace. În cadrul acestor lucrări desfășurate între 29 iulie și 15 octombrie 1946 la Paris, în Palatul Luxemburg, au fost dezbătute proiectele Tratatelor de pace cu Italia, România, Ungaria, Bulgaria și Finlanda. La Conferință au participat 32 de state, în frunte cu cele cinci mari puteri – URSS, SUA, Marea Britanie, Franța și China, care au avut un rol determinant în luarea deciziilor.

Delegația oficială a României care s-a deplasat la Paris era compusă din „șeful delegației, 13 delegați principali, 2 secretari generali, personal de secretariat, ziariști și alte persoane”¹. Între membrii acesteia

¹ Pentru detalii referitoare la contextul în care a avut loc acest eveniment istoric, vezi: Hitchins, K. (1994). *România 1866-1947*. București: Editura Humanitas, pp. 525-526.

amintim: Gheorghe Tătărescu, vicepreședinte al guvernului și ministru al Afacerilor Străine, șeful delegației, Gheorghe Gheorghiu-Dej, ministrul Comunicațiilor și Lucrărilor publice, Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul Justiției, Ștefan Voitec, ministrul Educației Naționale, Ion Gheorghe Maurer, ministru subsecretar de stat, dr. Florica Bagdasar, ministrul sănătății, Elena Văcărescu, Șerban Voinea, general Dumitru Dămăceanu², Mihai Ralea, ministrul României în SUA, Richard Franasovici, ministrul României în Marea Britanie, Simion Stoilov, ministrul României în Franța, Horia Grigorescu, ministrul României la Haga și alte persoane.

La 9 august 1946, guvernul României a publicat o declarație intitulată „Atitudinea României la Conferința de pace”, document care reiterea principalele obiective ale țării noastre: recunoașterea statutului de cobeligerant, soluționarea problemelor teritoriale, îmbunătățirea prevederilor militare, cu precădere a condițiilor privitoare la limitarea armamentului și a forțelor sale armate, libertate deplină în politica economică, iar cererile de reparații și restituiri să nu fie mai mari decât cele stabilite prin Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944 ș.a. În privința regimului Dunării, în această declarație se preciza faptul că tratatul de pace nu putea rezolva acest aspect, iar țările riverane trebuiau să găsească o rezolvare ulterioară.

² Generalul Dumitru Dămăceanu (1896-1978) era singurul militar din cadrul delegației care a făcut deplasarea la Paris în 1946, iar în februarie 1947, în cadrul delegației guvernamentale, a semnat, din partea României, Tratatul de pace de la Paris cu Puterile Aliate. El activase în cadrul Regimentului de gardă Călare, fusese atașat militar în Italia și Albania între 1936 și 1938, luptase în cel de-Al Doilea Război Mondial și avusese un rol important în evenimentele de la 23 august 1944. După instaurarea statului comunist, a fost exclus din armată, degradat, i s-a intentat un proces, iar după detenție, în anii '60, a fost reabilitat, fiindu-i redată gradele în rezervă, iar la 19 august 1974, a fost înaintat la gradul de general de armată. În Foaia calificativă a acestuia pentru perioada 1 noiembrie 1946-31 octombrie 1947, semnată de generalul de armată Mihail Lascăr, ministrul Apărării Naționale, se precizează că generalul de divizie Dumitru Dămăceanu, care era subsecretar de stat la Ministerul Apărării Naționale, „a făcut parte din Delegația Română pentru încheierea Tratatului de pace de la Paris, susținând în fața Comisiei Militare, prin memorii scrise și expunere verbală, interesele Armatei noastre”; pentru perioada anterioară, 1 noiembrie 1945-31 octombrie 1946, tot în Foaia calificativă a acestui ofițer, generalul C. Vasiliu Rășcanu spunea: „A fost trimis ca delegat al Armatei cu delegațiunea ce a fost la Paris pentru încheierea tratatului de pace. Misiune destul de grea, dar prin care s-a remarcat ca un om de mare valoare și un bun apărător al cauzei țării noastre. A susținut în fața Conferinței Păcii cu foarte mult prestigiu și foarte bine cauza Armatei. S-au adus elogii pentru modul cum a susținut cauza Armatei atât în Consiliul de Miniștri, cât și la Adunarea comandanților de mari unități ale Armatei.”, Arhivele Militare Naționale ale României (ANMR), M.Ap.N. Direcția Personal, Dosar nr. 32 Dămăceanu Ion, filele 76- 77, fila 74.

Din punctul de vedere al dreptului internațional, prin semnarea Tratatului de pace, România ieșea de sub regimul armistițiului cu Națiunile Unite și devenea un stat independent și suveran. Înalta Comisie Aliată de Control și-a încetat existența, iar activitatea guvernului român nu mai era „monitorizată” și amendată de reprezentanții SUA, Uniunii Sovietice și Marii Britanii.

Într-adevăr, nu s-a ajuns la un consens în problema Dunării, dar Consiliul Miniștrilor de Externe a stabilit, la 6 decembrie 1946, ca, în decurs de șase luni de la intrarea în vigoare a tratatelor de pace cu România, Bulgaria și Ungaria, trebuie convocată o nouă conferință care să pună în discuție o nouă convenție privind regimul navigației pe Dunăre. Acest format de conferință trebuia să fie alcătuit din reprezentanții a șapte state dunărene, precum și Franța, Marea Britanie și Statele Unite.

La 10 februarie 1947, delegația română, formată din Gheorghe Tătărescu, șeful delegației, Lucrețiu Pătrășcanu, Ștefan Voitec și generalul Dumitru Dămăceanu, a semnat la Quai d'Orsay, în Sala Orologiului, textul Tratatului de pace cu Puterile Aliate și asociate, iar la 23 august 1947, în unanimitate, Parlamentul român ratifica acest tratat, deși, așa cum declara cu acest prilej Gheorghe Tătărescu, ministrul Afacerilor Străine, conținea „*multe clauze grele și multe clauze injuste*”³. Din punctul de vedere al dreptului internațional, prin semnarea Tratatului de pace, România ieșea de sub regimul armistițiului cu Națiunile Unite și devenea un stat independent și suveran. Într-adevăr, Înalta Comisie Aliată de Control și-a încetat existența, iar activitatea guvernului român nu mai era „*monitorizată*” și amendată de reprezentanții SUA, Uniunii Sovietice și Marii Britanii. În realitate, statutul internațional al României nu a cunoscut o ameliorare, deoarece țara a rămas practic sub ocupația sovietică.

Tratatele de pace de la Paris din 1947 nu făceau referire la conferința ce urma să stabilească regimul Dunării, dar conțineau un articol care sublinia faptul că „*navigația pe Dunăre trebuie să fie liberă și deschisă pentru toate statele naționale, vasele comerciale și bunurile tuturor statelor în condiții de egalitate privind porturile, taxele de navigare și condițiile de comerț.*” (M.St.M., Mss. 618, fila 24, ib.).

³ În problema reparațiilor de război se făcea abstracție de marile distrugerii materiale și umane suferite de spațiul românesc în timpul luptelor pentru alungarea din țară a forțelor germano-maghiare; totodată, se stabilea achitarea către URSS a uriașei sume de 300 de milioane de dolari, plățibili în opt ani, începând cu 12/13 septembrie 1944, în produse petroliere, cerealiere, lemnoase, nave maritime și fluviale, utilaje diverse. Baza de calcul urma să fie dolarul SUA, la nivelul anului 1938, ceea ce, din cauza inflației, reprezenta o nedreptate evidentă, care sporea foarte mult cuantumul sumei impuse. România, datorită contribuției militare de partea aliaților după 23 august 1944, primea înapoi Transilvania de Nord, dar pierdea Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța în favoarea Uniunii Sovietice și Dobrogea de Sud în favoarea Bulgariei.

La 4 august 1948, reprezentantul URSS, Andrei Vișinski, a propus un proiect al viitoarei Convenții a Dunării, care prevedea, între altele, libera navigație pe Dunăre, interzicerea navigației vaselor de război ale tuturor statelor neriverane pe Dunăre și existența unei singure comisii, care să-și exercite autoritatea de la Ulm la vărsarea în Marea Neagră. Comisia urma să se ocupe de supravegherea dispozițiilor cuprinse în viitoarea convenție, să elaboreze bugetul, planul general de lucrări etc. Membrii comisiei urmau a fi reprezentanți ai statelor riverane, fără ca acestea să fie definite în mod precis. Fiecare stat urma să stabilească, pe propria porțiune de fluviu, taxele și regulamentele sanitare și de poliție fluvială. Instalațiile de transbordare din porturi nu puteau fi folosite decât cu prealabilul acord al proprietarului. Se stabileau două administrații separate, una româno-iugoslavă și alta româno-sovietică pentru Porțile de Fier și, respectiv, pentru gurile Dunării. S-a omis constituirea unui organ care să tranșeze diferențele dintre țările nesemnate ale viitoarei convenții. Austria urma să adere la comisie după semnarea tratatului de stat, toate prevederile anterioare care reglementau juridic navigația pe Dunăre urmau să devină caduce, iar bunurile fostelor comisii să intre în proprietatea noii Comisii a Dunării (cele două anexe ale proiectului). Deși acest proiect conferea mai multă autoritate statelor riverane, era doar o aparență, pentru că, în realitate, acestea erau controlate de Moscova. Convenția cu privire la regimul Dunării avea să fie semnată la 18 august 1948, la Belgrad. Proiectul de convenție acceptat avea multe puncte de vedere comune atât viziunii occidentale, cât și celei sovietice: crearea, de principiu, a unui regim dunărean unitar pentru tot cursul internațional al Dunării în cadrul unei singure comisii; ambele propuneri avansau libertatea de navigație a Dunării; ambele părți cereau ca noua Comisie să acționeze cu o mai mică jurisdicție comparativ cu atribuțiile Comisiei Europene a Dunării/CED. Propunerea americană cerea ca, în acord cu prevederile articolului 25, Comisia Dunării să fie în asociere cu Națiunile Unite, iar întrunirile comisiei să fie deschise reprezentanților Națiunilor Unite în calitate de observatori, iar disputele să fie supuse reglementării în acord cu articolul 42 din Carta ONU. Însă, Convenția nu făcea referire la Națiunile Unite și avansa ca modalitate de soluționare a disputelor o Comisie de Conciliere ad-hoc, potrivit prevederilor articolului 45.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

La 4 august 1948, reprezentantul URSS, Andrei Vișinski, a propus un proiect al viitoarei Convenții a Dunării, care prevedea, între altele, libera navigație pe Dunăre, interzicerea navigației vaselor de război ale tuturor statelor neriverane pe Dunăre și existența unei singure comisii, care să-și exercite autoritatea de la Ulm la vărsarea în Marea Neagră.

Potrivit Convenției de la Belgrad, cele 11 state riverane se asigurau asupra desfășurării activităților necesare pentru menținerea și îmbunătățirea condițiilor de navigație și se obligau să nu obstrucționeze sau să îngreuneze navigația pe canalele navigabile ale Dunării. Delta Dunării avea să intre sub controlul unei subcomisii sovieto-române, iar Porțile de Fier sub autoritatea unei subcomisii româno-iugoslave.

În conformitate cu articolul 47, convenția intra în vigoare de îndată ce erau depuse instrumentele de ratificare de la șase state. Protocolul suplimentar al convenției anula toate obligațiile Comisiei internaționale a Dunării și pe cele ale Comisiei europene a Dunării privind creditele acordate de către Marea Britanie, Franța, Rusia și alte state fără compensații. Același protocol menționa că prevederile Convenției de la Paris din 23 iulie 1921, precum și fostele documente care puneau bazele regimului Dunării erau nule și invalide.

Conferința de la Belgrad a reprezentat un nou capitol în istoria fluviului, fiind agreată ideea de liberă navigație pe Dunăre, sub controlul exclusiv al riveranilor. Potrivit Convenției, cele 11 state riverane se asigurau asupra desfășurării activităților necesare pentru menținerea și îmbunătățirea condițiilor de navigație și se obligau să nu obstrucționeze sau să îngreuneze navigația pe canalele navigabile ale Dunării. Delta Dunării avea să intre sub controlul unei subcomisii sovieto-române, iar Porțile de Fier sub autoritatea unei subcomisii româno-iugoslave. Delegațiile celor 11 țări participante (Austria cu titlu consultativ) erau conduse de: Felix Orsini Rosenberg pentru Austria, Evghenii Kamenov pentru Bulgaria, Erik Molnar pentru Ungaria (ambasadorul acestei țări la Belgrad), Ana Pauker pentru România (ministru de Externe), Charles Peake pentru Marea Britanie (reprezentantul acestei țări la Belgrad), Cavendish Cannon pentru SUA (ambasador în capitala iugoslavă), Andrei Vișinski pentru URSS, Adrien Thierry pentru Franța (ambasador la Belgrad), Vladimir Clementis pentru Cehoslovacia (ministru de Externe), Ales Bebler pentru Iugoslavia (adjunct al ministrului de Externe) și Baranovski, vicepremierul Ucrainei.

IMPORTANȚA PROBLEMATICII DUNĂRII

Revenind la prezentarea chestiunii Dunării în cadrul acestui document aflat în patrimoniul Muzeului Militar Național, putem constata o analiză profundă și detaliată a numeroase aspecte legate de istoricul acestui subiect, dar și a unor date economice și statistice referitoare la importanța economică a acestei căi de navigație pentru statul român.

În capitolul introductiv sunt prezentate extrem de detaliat o serie de date geografice referitoare la izvoare, traseu, afluenți importanți și traseele lor navigabile, debit, diguri etc. Din punct de vedere

al navigabilității, se precizează faptul că Dunărea era împărțită în 12 sectoare care sunt, de asemenea, descrise pe larg, cu o serie de observații făcute la cel de-al 10-lea sector, între km 1.049 și 930 Moldova Veche-Turnu Severin (119 km), cunoscut și sub numele Porțile de Fier, despre care se spune că: „Acest sector este cel mai important, căci controlează întregul parcurs Viena-Marea Neagră..., este singurul care rămâne marea piedică pentru legătura dintre Marea Nordului și Marea Neagră.” (Ib., fila 7). În argumentația care însoțește acest comentariu sunt relevate condițiile dificile de navigație din cauza numeroaselor stânci, apropiate unele de altele, adâncimile reduse, curenții puternici, cu 18 km/oră și deseori în direcția travers pe direcția de înaintare, lărgimea insuficientă a șenalurilor care nu permit încrucișări de nave, dar și timpul care se pierde prin desfacerea și refacerea convoaielor care trec pe acolo și „costul oneros per tonă” ce se ia pentru trecere. Deși se amintește că au fost făcute numeroase eforturi după Congresul de la Berlin, din 1878, pentru ameliorarea condițiilor de navigație pe acest sector, se constată persistența acestor dificultăți, dar se precizează că: „Grandioase lucrări în stare de proiect prezic totuși soluționarea acestor dificultăți.” (Ib., fila 8). De altfel, o detaliere referitoare la istoricul lucrărilor efectuate la Porțile de Fier constituie subiectul capitolului al III-lea din prima parte a acestui document.

O altă mențiune specială este făcută la prezentarea celui de-al 12-lea sector, de la km 171 la km 0, cel intitulat *Dunărea maritimă*, ultimul sector al Dunării, cu cele trei brațe: Chilia, Sulina și Sf. Gheorghe. Referitor la acest sector se precizează: „Importanța acestui sector depășește pe toate celelalte, căci aici se pune problema menținerii ieșirii la mare, problemă cu numeroase aspecte, care timp de aproape un secol a fost nodul gordian al chestiunii Dunării și este sigur că va mai fi, căci nu numai piedici de ordin tehnic sunt de trecut, ci și numeroase probleme politice își au cheia aici.” (Ib.). De asemenea, se mai arată că: „Această regiune formează obiectul studiului ce urmează și va fi privită în toate aspectele ..., pentru ca astfel să se sublinieze odată mai mult importanța vitală pentru România și Europa a Dunării.” (Ib.).

Cel de-al doilea capitol, intitulat „Eșirea la mare”, prezintă istoricul lucrărilor executate sub egida Comisiei Europene a Dunării, cele efectuate de Direcția Dunării Maritime, precum și cele realizate atât la Gura

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Din punct de vedere al navigabilității, Dunărea era împărțită în 12 sectoare care sunt descrise pe larg, cu o serie de observații făcute la cel de-al 10-lea sector, între km 1.049 și 930 Moldova Veche-Turnu Severin (119 km), cunoscut și sub numele Porțile de Fier, despre care se spune că: „Acest sector este cel mai important, căci controlează întregul parcurs Viena-Marea Neagră..., este singurul care rămâne marea piedică pentru legătura dintre Marea Nordului și Marea Neagră.”

Sulina, cât și pe Canalul fluvial Sulina. Este detaliată și apreciată activitatea Comisiei Europene a Dunării, aducându-se în atenție faptul că, la baza acestor lucrări, au stat date hidrografice culese de o serie de ingineri: „La data când, în urma tratatului de la Paris, se constituiește CED, Delta și brațele Dunărei erau regiuni inexplorate. Nu existau hărți exacte, nu existau date hidrografice. Cu toate că, în urma studiilor datorate Guvernului britanic, executate de Comandorul Spratt⁴, înainte de 1856, existau câteva date hidrografice, de altminteri de foarte mare importanță, ridicarea completă a regiunii a fost opera Inginerului Șef al Comisiunii, Charles Hartley⁵. De real folos la completarea acestei opere au fost anteproiectele pentru ameliorarea brațelor Sulina și Sf. Gheorghe, elaborate, în 1856, de către inginerii austrieci G.Wex⁶ și Fl. Passetti⁷, plus lucrările lui M. Nobiling⁸, care, în calitate de ajutor temporar al delegatului Prusiei, a explorat în vara anului 1857 gurile celor trei brațe.” (M.St.M., Mss. 618, fila 9). De asemenea, sunt amintite câteva lucruri referitoare la activitatea comisiei: alegerea orașului Tulcea ca sediul principal, construirea atelierelor la Sulina, a unei linii telegrafice de cca 200 km între Sulina, Tulcea și Galați.

⁴ T.A.B. Spratt a ajuns la Sulina pe nava „Medina” a Amiralității Britanice, în calitate de căpitan, în vara anului 1856, fiind considerat inteligent și bun cunoscător al problemelor de navigație; el a realizat, în acel an, pentru prima dată, o hartă care releva adevărata formă a litoralului deltaic; vezi Stancu, Șt. (2014). *România și Comisia europeană a Dunării. Diplomatie. Suveranitate. Cooperare Internațională*. Galați: Editura Muzeului de Istorie Galați, p. 73.

⁵ Charles Hartley (1825-1915), inginer civil britanic, cunoscut sub numele de „Părintele Dunării”, a fost cel care a realizat o serie de lucrări de cartografiere a acestui fluviu. A mai lucrat și la construcția portului Sutton, Canalul Suez, Portul Odessa, delta fluviului Mississippi ș.a. În timpul Războiului Crimeii (1853-1856), a fost adjunctul comandantului corpului de genști anglo-turc de la Kerci. Între 1856 și 1872, a fost numit inginer-șef al lucrărilor efectuate pentru îmbunătățirea navigației la gurile Dunării de Comisia Europeană a Dunării, înființată după Războiul Crimeii, în urma Tratatului de Pace de la Paris, din 1856. Reprezentantul Marii Britanii în această comisie a fost maiorul John Stokes, care a cerut să-i fie puși la dispoziție trei ingineri, între care s-a numărat și acesta. După 1872, a fost inginer consultant al acestei Comisii până în anul 1907; pentru detalii privind biografia acestuia, vezi: Hartley, C.W.S. (1989). *A Biography of Sir Charles Hartley, Civil Engineer (1825-1915), The Father of the Danube*. Edwin Mellen Press, Lempster, 2 vol.

⁶ Inginerul austriac Gustav Wex este cel care s-a opus ideii amenajării brațului Chilia drept canal navigabil, deoarece, prin debitul ridicat, acesta purta cantități mari de aluviuni, care ar fi pus probleme la gura de vărsare; vezi *Lucrările tehnice efectuate pe Dunărea maritimă (1918-1938)*, p. 139.

⁷ Inginerul Fl. Passetti era de aceeași părere cu Gustav Wex, opțiunea lui fiind brațul Sf. Gheorghe. Vezi lb., p. 139.

⁸ Inginerul A. Nobiling, director al lucrărilor hidraulice pe Rin, a întocmit un raport la 25 iunie 1857 pentru Comisia Europeană a Dunării; vezi Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Galați (D.J.A.N.G.), *Fond Comisia Europeană a Dunării. Protocoale*, 1857, filele 61-62, apud Ștefan Stancu, *op. cit.*, p. 74 (nota de subsol nr. 4).

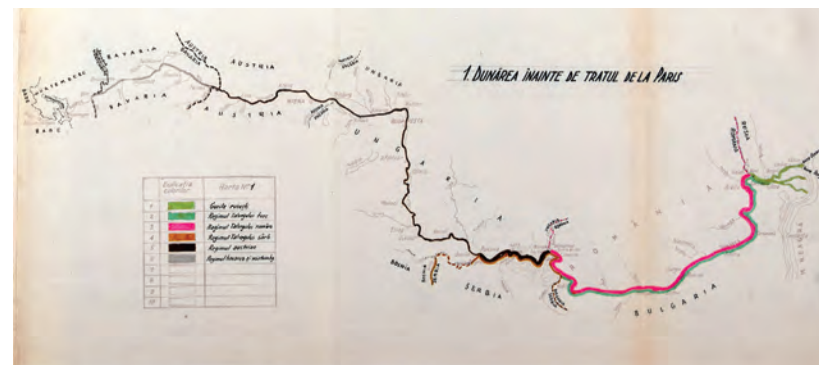

Foto 4: Harta cu regimul Dunării înainte de Tratatul de la Paris din 1856, prezentată în partea cu anexe a documentului (lb.)

După obținerea datelor necesare, în 1858, s-a pus problema alegerii unei soluții pentru ieșirea la mare, opțiunea fiind între brațul Sulina și brațul Sf. Gheorghe, întrucât brațul Chilia avea numeroase brațe și o deltă secundară. O comisie de tehnicieni întrunită la Paris, la 25 august 1858, a optat pentru brațul Sf. Gheorghe, cu condiția de a se construi un canal cu ecluză, adânc de 16 picioare (4,88 m). În decembrie 1858, Comisia Europeană a Dunării își însușea ameliorarea brațului Sf. Gheorghe, lucrările fiind evaluate la 17,5 milioane de franci. Această sumă mare și concurența pe care o făcea canalului noua linie engleză Cernavodă-Constanța au făcut ca răspunsul guvernelor care făceau parte din comisie să fie amânat, fiind însă întreprinse lucrări pe canalul Sulina. În continuarea documentului, aceste lucrări de la Sulina sunt prezentate cronologic, cu foarte multe detalii tehnice. Între 1858 și 1861 sunt menționate lucrările de îndiguire provizorii care au avut loc, costul acestora ridicându-se la 2.165.535 de franci. În perioada 1866-1871, executarea lucrărilor provizorii a reprezentat un succes, ducând la mărirea adâncimii până la 8 picioare. Comisia a decis definitivarea acestor lucrări, precum și construirea de cheiuri de lemn, a unei clădiri administrative și a unui spital pentru marinari, la Sulina, în 1871 bara ajungând la 19 picioare (5,79 m).

Între 1873 și 1894, lucrările realizate au menținut o adâncime constantă de 20,5 picioare (6,25 m), cu mici variații. În perioada 1894-1930, sunt menționate și lucrări de aliniament, dar și lucrări de dragaj la gură, pentru care Comisia achiziționat o dragă cu cupă „Percy-Sanderson”, al cărei cost s-a ridicat la 1.007.365 de franci,

În 1858, s-a pus problema alegerii unei soluții pentru ieșirea la mare, opțiunea fiind între brațul Sulina și brațul Sf. Gheorghe, întrucât brațul Chilia avea numeroase brațe și o deltă secundară. O comisie de tehnicieni întrunită la Paris, la 25 august 1858, a optat pentru brațul Sf. Gheorghe, cu condiția de a se construi un canal cu ecluză, adânc de 16 picioare (4,88 m).

o mare dragă cu sorb, „Dimitrie Sturza”, al cărei cost a fost de 1.295.000 de franci, care a păstrat bara la 24 de picioare (7,31 m), precum și draga cu sorb „Carol Kuhl”, în 1912, pentru lucrări pe canalul inferior al Sulinei.

Foto 5: Harta cu regimul Dunării, după Tratatul de la Londra din 1883, prezentată în partea cu anexe a documentului (lb.)

În perioada Primului Război Mondial, se precizează că lucrările la gurile Dunării au fost subvenționate „masiv” de guvernul român, dar au fost întrerupte, pentru că materialul a fost întrebuințat la dragarea Chiliei și Oceacovului, din motive de ordin strategic și politic. Preluarea materialului Comisiei Europene a Dunării de către Rusia s-a făcut în baza unui contract de închiriere, care însă nu a fost respectat în totalitate, iar la revenirea CED, noul guvern instalat la Moscova a predat materialul flotant și dragele luate.

În perioada 1921-1930, prioritatea a fost dragarea în vederea ajungerii la o adâncime convenabilă, dată fiind întreruperea lucrărilor pe perioada războiului, fiind amintite, apoi, lucrări referitoare la prelungirea digurilor existente. Din anul 1926 este menționată colaborarea dintre Comisia Europeană a Dunării și organele tehnice de specialitate ale României, care au executat eşalonat o serie de studii hidrografice în vederea ieşirii la mare. În 1927, s-a adăugat contribuția lucrărilor realizate de Serviciul Hidrografic al Marinei Regale, care a măsurat și studiat regimul curenților marini în zona Chilia-Gura Portiței. După discuțiile de la Sinaia, din 18 august 1938, atribuțiile de ordin tehnic la gurile Dunării au fost preluate de la Comisie de către România, de la 13 mai 1939 serviciul tehnic al CED fiind preluat de Direcția Dunării Maritime (DDM), obiectivele acesteia fiind: menținerea navigației pe gura Sulina până la realizarea unei noi ieşiri

la mare, alegerea unei soluții optime în acest sens și pregătirea lucrărilor în vederea executării.

- 49 a -

1)
MARFURILE INTRATE ȘI IEȘITE ÎN CAROTAJ ÎN PORTURILE FLUVIALE
ÎN ANII 1931-1943.

ANUL	TOTAL		Sub pavilion român		Sub pavilion străin	
	Intrate tone	Esige tone	Intrate tone	Esige tone	Intrate tone	Esige tone
1931	613.231	1.009.533	611.379	1.008.764	1.852	769
1932	656.775	986.637	633.935	948.162	22.840	38.475
1933	762.613	1.085.701	729.677	1.053.995	32.935	31.706
1934	1.007.518	1.084.306	965.754	1.039.221	41.764	45.085
1935	844.315	919.772	817.649	877.550	26.666	42.222
1936	834.450	1.106.069	805.868	1.032.539	28.582	73.530
1937	781.871	1.029.163	755.961	954.958	25.910	74.205
1938	840.771	1.030.194	824.515	996.825	16.256	33.369
1939	922.957	1.065.272	892.462	1.024.944	30.495	40.328
1940	717.612	719.931	700.605	692.210	17.007	27.721
1941	723.664	721.962	711.737	702.528	11.927	19.434
1942	694.256	643.861	688.143	639.444	6.113	4.417
1943	980.464	921.064	961.668	904.577	18.796	16.487

1). Încărcările și descărcările făcute numai între porturile românești de pe teritoriul din anul respectiv al țării.-

Foto 6: Situația intrării și ieşirii mărfurilor în porturile fluviale între 1931 și 1943, prezentată în partea cu anexe a documentului (lb.)

Între anii 1942 și 1943, se precizează că, în ciuda greutăților întâmpinate de contextul politic, au fost executate lucrări care au asigurat navigația pe brațul Sulina. Concluzia acestui capitol era aceea că se impunea o problemă importantă, și anume aceea că, până la realizarea unei ieşiri la mare pe brațul Sf. Gheorghe, existența unor bune condiții de navigabilitate pe brațul Sulina depindea de fenomenele naturale de creștere a brațului Stari Stambul, cu întregul sistem de lucrări de oprire a acestuia, iar abandonarea cu sau fără intenție a acestui sistem atrăgea imediat și compromiterea navigației pe Sulina. Prin urmare, în document se stipula: „Convenția de pace cu URSS va trebui neapărat să conțină clauze cari să asigure o întreținere a lucrărilor după Stari Stambul, care este regiune de frontieră între noi și URSS, pentru că numai astfel Dunărea va putea să aibă valoare la care are dreptul existența Europei.” (lb., fila 24).

Următorul capitol, „Istoricul lucrărilor la Porțile de Fier”, face o incursiune în evoluția îmbunătățirilor aduse navigației la Porțile

Se impunea o problemă importantă, și anume aceea că, până la realizarea unei ieşiri la mare pe brațul Sf. Gheorghe, existența unor bune condiții de navigabilitate pe brațul Sulina depindea de fenomenele naturale de creștere a brațului Stari Stambul, cu întregul sistem de lucrări de oprire a acestuia, iar abandonarea cu sau fără intenție a acestui sistem atrăgea imediat și compromiterea navigației pe Sulina.

Componenta general-europeană a importanței fluviului este analizată în cadrul capitolului intitulat: „Proiecte de viitor pentru punerea în valoare a Dunării în cadrul politicii economice a Europei”. Sunt precizate avantajele pe care le-ar aduce pentru Europa unele lucrări (o parte demarate deja), care ar lega marile bazine hidrografice europene: realizarea unui echilibru economic între regiunile cu specific industrial și cele cu specific agricol, intensificarea traficului de Dunăre.

de Fier. Sunt amintite primele lucrări care au fost realizate încă de pe vremea romanilor (un canal de derivație și un drum de halaj pe malul drept), lucrările de curățare a albiei fluviului în aval de Orșova realizate în anul 1834, pentru facilitarea navigației, lucrările realizate după Congresul de la Berlin, de Austro-Ungaria, care, în pofida unor dificultăți de natură economică, le-a încredințat firmei Berliner Diskonta Gesellschaft; demarate la 15 septembrie 1890, aceste lucrări au fost finalizate în toamna anului 1898, dar, în septembrie 1896, canalul Porțile de Fier a fost străbătut de nava „*Franz Joseph*”, avându-i la bord pe împăratul Franz Joseph, pe regele Carol I al României și pe regele Serbiei, constatându-se că scopul propus de a se da adâncime de 2 m la cataracte și de 3 m în canal a fost îndeplinit. Documentul subliniază, de asemenea, impactul economic enorm pe care l-ar avea aici construirea unor baraje, cu ecluzele aferente, și a unor uzine hidroelectrice, inclusiv pentru țara noastră: „*Această energie electrică (cca 450.000 C.P. ar reveni României) ar însemna, prin prețul redus la care ar veni kw/h (cca 1 centimă aur), posibilitatea de a transforma întreaga regiune într-o uzină industrială...*” (Ib., fila 27).

Din punct de vedere strict al navigației, se preciza faptul că, în cazul realizării unui asemenea proiect, se reducea considerabil timpul necesar străbaterii sectorului: „*Este suficient să facem comparație între timpul de 52 de ore necesar străbaterii de către un convoi de 3.600 de tone, tras de un remorcher de 1.500 C.P. în situația actuală și timpul de 17 ore (inclusiv timpul pierdut prin trecerea ecluzelor) ce i-ar trebui unui același convoi, tras de un remorcher de doar 500 C.P.*” (Ib.).

Componenta general-europeană a importanței fluviului este analizată în cadrul capitolului intitulat: „*Proiecte de viitor pentru punerea în valoare a Dunării în cadrul politicii economice a Europei*”. Sunt precizate avantajele pe care le-ar aduce pentru Europa unele lucrări (o parte demarate deja), care ar lega marile bazine hidrografice europene: realizarea unui echilibru economic între regiunile cu specific industrial și cele cu specific agricol, intensificarea traficului de Dunăre, consacrarea unor noduri de comunicație navală importante pe Dunăre, scurtarea distanțelor etc. Proiectele detaliate sunt: Canalul Rin-Maine-Dunăre, Canalul Dunăre-Oder-Elba-Vistula, Canalele poloneze, Canalele pe Dunărea românească (Canalul București-Dunăre, Canalul Cernavodă-Constanța). În ceea ce privește scurtarea distanțelor,

se arăta că finalizarea lucrărilor Canalului Dunăre-Oder-Elba-Vistula, evaluate conform proiectului la 940 de milioane de coroane austriece de aur, ar fi însemnat o diminuare cu 3.656 km între Sulina și Rotterdam, 3.270 de km între Sulina și Hamburg, 2.920 km între Sulina și Stettin și 3.290 km între Sulina și Danzing. Despre Canalul București-Dunăre, documentul precizează că lucrarea avea un cost estimat, în anul 1930, la cca 3 miliarde de lei și ar fi fost concesionată de Parlament încă din anul 1929, dar, din lipsă de fonduri, nu se trecuse la faza de construcție, rămânând tot la stadiul de proiect. Totodată, este subliniată importanța economică pe care ar fi avut-o concretizarea acestuia pentru București și împrejurimile sale, ameliorarea întregului sistem de comunicații al țării, decongestionarea liniilor de acces spre capitală. Cele trei proiecte care erau propuse pentru acest obiectiv sunt pe scurt prezentate, fiecare cu avantajele și dezavantajele lor: „*Proiectul ing. Vasilescu⁹ și Pavel¹⁰ – care captează la periferia Bucureștiului cca 23.400 C.P. – varianta 1 și 15.400 C.P. varianta II – Canalul navigabil este pe aproape toată distanța București-Oltenești, paralel cu C.F. Proiectul Ing. Al. Davidescu¹¹ – captează 38.000 C.P. – se leagă cu Dunărea însă într-un punct sălbatec și este departe de C.F. – Are vaste posibilități de irigare. – proiectul Ing. Leonida¹² și Canella¹³ – captează cca 28.000 C.P. – Este doar o mică parte paralel cu C.F. Oltenești și neglijează posibilitatea de irigare. –*” (M.St.M., Mss. 618, fila 31)¹⁴. Scopul Canalului Cernavodă-București era acela de a asigura o nouă ieșire la Marea Neagră, dar și scurtarea drumului către Orient cu cca 400 km.

⁹ Inginerul Gr. Vasilescu, în anul 1927, se pronunța pentru abandonarea oricărui proiecte cu referire la gura Sulina, propunând ca, pe viitor, studiile să aibă în centru doar transformarea canalului Sulina în canal maritim, ecluzat, dotat cu o nouă ieșire la mare, la sud de gura de atunci; vezi David, Al. (2010). *Lucrările tehnice efectuate pe Dunărea maritimă (1918-1938)*, în *Analele Universității „Dunărea de Jos” Galați*, Istorie, tom IX, p.139.

¹⁰ Dorin Pavel, reputat hidrolog.

¹¹ Inginerul Al. Davidescu a propus Primăriei București, în anul 1913, construirea unui canal București-Fierbinți (Ialomița) și un altul, care ar fi unit Sabarul cu Motiștea, iar în anul 1927, avea să readucă în atenția edililor proiectul său îmbunătățit (Popov, M., 1998, *Momente din istoria controversatului Canal Dunăre-București*, în „*Muzeul Național*”, nr. 10, p. 89).

¹² Inginerul Dimitrie Leonida, după Primul Război Mondial, a fost cel care s-a implicat activ în argumentarea necesității unui canal care să lege Bucureștiul de Dunăre.

¹³ Inginerul Ricardo Canella, reputat specialist în hidraulică, a colaborat în perioada interbelică și cu inginerul Dimitrie Leonida, pe aceeași idee; proiectul lor a fost susținut de Cincinat Sfințescu.

¹⁴ Pentru detalii privind istoria proiectelor referitoare la această idee, vezi Popov, op. cit., pp. 89-95, nota de subsol nr. 11.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În ceea ce privește scurtarea distanțelor, se arăta că finalizarea lucrărilor Canalului Dunăre-Oder-Elba-Vistula, evaluate conform proiectului la 940 de milioane de coroane austriece de aur, ar fi însemnat o diminuare cu 3.656 km între Sulina și Rotterdam, 3.270 de km între Sulina și Hamburg, 2.920 km între Sulina și Stettin și 3.290 km între Sulina și Danzing.

„În ceea ce privește viitorul politic, credem că acest canal ar putea fi subiectul la viitoarele discuții diplomatice, deoarece, într-o măsură oarecare, ar izola Rusia de linia principală de trafic economic a Dunării. Ar fi o situație care, cert, ar prilejui revendicări din partea URSS, care, ținând seamă de politica dusă de două secole, vrea ca granița de Sud să se sprijine cel puțin pe țărmul la Mare a celei mai importante artere economice a Europei – Dunărea.”

În document se spune că lungimea acestuia era doar de 60 km, dar constituia în mod cert un mare avantaj pentru economia națională și micșora sumele care se adăugau la prețul de cost al mărfurilor exportate, dând posibilitatea de a concura pe piețele străine cu șanse de succes. Consilierul ministerial maghiar Hajos ar fi elaborat un proiect în acest sens în timpul ocupației germane din perioada 1916-1918, al cărui cost fusese evaluat la cca 3,8 miliarde (114 milioane coroane de aur) în 1916. Un alt proiect fusese realizat de către inginerii Bârglăzan¹⁵ și Smigelschi¹⁶ și includea realizarea unui canal de la Constanța până la Cernavodă, cu adâncime de 8 m și 100 m lățime, proiectul însemnând și furnizarea energiei captată din apele fluviului de 80.000 C.P., dar și peste 50.000 ha date culturii, costul fiind de 14 miliarde de lei (în 1930). „Ultimul proiect, care începuse înainte de război să intre în faza constructivă, prevedea eșirea acestui canal la Tașaul. Lacul Tașaul urma să fie transformat într-un mare port... pentru exportul de petrol și necesitățile de ordin tactic și strategic ale flotei de război. Amenajările pentru noul port, deși începute într-un ritm viu, au fost întrerupte din cauza evenimentelor cari au dus la dezlănțuirea războiului.” (M.St.M, Mss. 618, fila 32). În anul 1929, Parlamentul României avea să aprobe un proiect de lege în vederea construirii canalului, expunerea de motive fiind făcută de Virgil Madgearu, dar criza din 1929 a împiedicat realizarea lui. Totodată, în documentul nostru se aduce în atenție și o anumită poziție a URSS, pe care ar fi generat-o construirea unui astfel de canal: „În ceea ce privește viitorul politic, credem că acest canal ar putea fi subiectul la viitoarele discuții diplomatice, deoarece, într-o măsură oarecare, ar izola Rusia de linia principală de trafic economic a Dunării. Ar fi o situație care, cert, ar prilejui revendicări din partea URSS, care, ținând seamă de politica dusă de două secole, vrea ca granița de Sud să se sprijine cel puțin pe țărmul la Mare a celei mai importante artere economice a Europei – Dunărea”. (Ib., fila 33).

Toate aspectele economice referitoare la importanța economică a fluviului sunt sintetizate într-un mic capitol. Se precizează, mai întâi, faptul că traficul mediu anual în apele românești între anii 1931 și 1943

¹⁵ Inginerul Aurel Bârglăzan, absolvent al Politehnicii, promoția 1928, profesor universitar, membru al Academiei române, este considerat întemeietorul școlii românești de mașini hidraulice.

¹⁶ Inginerul Octavian Smighelschi a colaborat cu inginerul Aurel Bârglăzan la identificare soluțiilor tehnice pentru o mai bună navigabilitate a canalului Dunăre-Marea Neagră.

a fost de 9 milioane de tone de mărfuri și 540.000 de călători, dintre care 31.000 pe mare și 508.000 pe Dunăre și celelalte ape navigabile. După prezentarea unor date statistice privitoare la importurile și exporturile dintre diferite state și țările dunărene, în document se subliniază un aspect interesant, și anume necesitatea creării unei uniuni economice a tuturor statelor riverane: „Deoarece un important coeficient din valoarea totală a importului și exportului fiecărui Stat Dunărean este absorbit de celelalte State Dunărene, o uniune economică a tuturor Statelor Dunărene, care se completează atât de perfect unul pe altul, ar crea climatul ideal pentru dezvoltarea tuturor acestor țări și este sigur și siguranța unei păci veșnice în această regiune, care cândva era caracterizată ca focar de conflicte.” (Ib., fila 45). După ce sunt trecute în revistă și alte idei pe această temă, sunt identificate două motive pentru care această idee nu a avut succes, unul secundar și altul principal. Cel secundar se referea la teama pe care Anglia și Franța o aveau ca nu cumva această uniune economică, odată realizată, să echilibreze nevoile economice ale Statelor Dunărene prin schimburile directe, închizând pentru cele două mari puteri o piață de desfacere importantă. În ceea ce privește motivul principal, se spunea că: „politica expansionistă nazistă și fascistă vedea în acest bloc o piedică serioasă în atingerea țărmurilor lor.” (Ib., fila 46).

Referitor la contextul european existent la momentul la care era realizată această analiză în cadrul documentului pe care îl avem în vedere, se preciza: „Astăzi, în anul 1946, în preziua păcii, situația s-a modificat. Din Europa au dispărut două mari puteri: Italia și Germania. Ceva mai mult, odată cu acestea a dispărut și o bună parte din industria germană care avea deosebit masiv în țările Dunărene... Debușul rămas vacant prin dispariția Germaniei este de mare importanță.” (Ib., fila 47).

Problema care este analizată un pic mai pe larg este aceea referitoare la care entitate politică după război urma să înlocuiască golul lăsat de lipsa produselor industriale care fuseseră până atunci asigurate de Germania, în condițiile în care statisticile prezentate în acest material indicau că volumul tranzacțiilor comerciale cu Germania era, pentru statele dunărene, situat între 20% și 60%. Conform documentului, întrebarea care se pune în noul context era: „Cine va prelua această piață? Cine se va putea substitui întru totul Germaniei...?” (Ib.),

„Astăzi, în anul 1946, în preziua păcii, situația s-a modificat. Din Europa au dispărut două mari puteri: Italia și Germania. Ceva mai mult, odată cu acestea a dispărut și o bună parte din industria germană care avea deosebit masiv în țările Dunărene... Debușul rămas vacant prin dispariția Germaniei este de mare importanță.”

„Urmărirea unui program naval de dotare și grijă continuă pentru a se realiza o exploatare care să dea maximum de randament trebuie să fie preocuparea de căpetenie a statului. În aceste măsuri de îmbunătățire nu trebuie neglijată protecția și încurajarea pe care Statul trebuie să o dea inițiativei particulare. Doar în acest climat de liberă concurență se vor putea obține condițiile optime pentru dezvoltarea exportului românesc.”

În condițiile în care se arăta că: „Produsele industriale aduse în trecut de Germania sunt imperios necesare mai ales acum, când toate aceste țări sunt în plină reconstrucție.”

Foarte interesant este însă răspunsul dat în acest document, răspuns care acoperea mai multe ipoteze. Una dintre ipoteze era aceea că Cehoslovacia și Austria vor putea lua parțial locul Germaniei, dar într-un viitor apropiat, însă numai o parte, cea mai mare parte fiind pusă sub semnul întrebării. În acest sens se preciza: „Este posibil să fie preluată de Anglo-Americanii sau să rămână tot a Germaniei, însă a unei Germanii controlată de cele 4 mari puteri. În prima ipoteză, o poziție dominantă în viața economică a unui Stat înseamnă și o influență politică. Acest lucru nu ar conveni URSS. A doua ipoteză, la fel, se lovește de interesele rusești, cari par a fi contrarii cu existența economică a unei Germanii fie ea chiar absolut pacificată. După cum vedem, URSS se află în paradoxala situație de a nu putea să accepte niciuna din aceste soluții, însă nici nu poate oferi vreo soluție. În ceea ce privește o eventuală substituție a ei în rolul economic al Germaniei pentru țările Dunărene, nu poate fi vorba. Rusia însăși are mari nevoi de produse industriale, pentru care oferă aceleași produse agricole ca țările Dunărene. Mai rămân două posibilități: – Rusia să fie negociatoare directă pe piețele străine și organul de distribuție, apoi, a tuturor țărilor Dunărene. Aceasta însă ar echivala cu o aservire economică totală. Mentalitatea progresistă actuală fiind contrarie strângărilor politice și economice, această ipoteză o excludem. Cea de-a doua este dezbătută în zilele precedente. Uniunea economică a țărilor Dunărene.” (Ib., fila 48).

În final, concluzia era: „În lumina acestor aspecte – după cum se vede –, necesitatea realizării unei cooperări economice a Statelor Dunărene nu-și pierde cu nimic din importanță sau actualitate, ci, din contră, apare ca soluția cea mai sigură pentru consolidarea atât a păcii în această regiune, cât și a dezvoltării economice.” (Ib.).

În continuarea documentului, după o scurtă analiză a dificultăților referitoare la comerțul maritim al Dunării (atât naturale, cât și economice), se spunea că: „Urmărirea unui program naval de dotare și grijă continuă pentru a se realiza o exploatare care să dea maximum de randament trebuie să fie preocuparea de căpetenie a statului. În aceste măsuri de îmbunătățire nu trebuie neglijată protecția și încurajarea

pe care Statul trebuie să o dea inițiativei particulare. Doar în acest climat de liberă concurență se vor putea obține condițiile optime pentru dezvoltarea exportului românesc.” (Ib., fila 52).

CONCLUZII

În capitolul de încheiere se reiterează importanța acestui fluviu, precum și a principiului liberei navigațiuni, fiind, totodată, subliniată ideea că studierea aprofundată a clauzelor din tratatele anterioare referitoare la acest aspect „va face ca din greșelile trecutului să se tragă și în acest domeniu lecții pentru viitor. Nerezolvarea în mod echitabil a acestora va lăsa mereu o poartă deschisă pentru noi neînțelegeri, deci pentru noi conflicte terminate poate tot cu arma în mână.” (Ib., fila 55).

O altă concluzie a fost aceea că, fiind stat riveran pe o lungime mare din acest fluviu și stăpânind cea mai importantă parte a acestuia, gurile sale, rolul jucat de România trebuia să fie de prim ordin în viitor. De asemenea, se preciza că problema Gurilor Dunării era corelată de cea a Mării Negre, pentru că de cele două depindea „respirația comerțului nostru”. Totodată, referitor la Gurile Dunării se preciza că „Trecutul ne arată că, de câte ori am fost stăpâni pe acestea, Statul nostru a fost puternic, iar comerțul Țărilor Române a cunoscut epoci de înflorire și invers, de câte ori nu au fost ale noastre, am cunoscut timpuri de decădere politică și ruină economică.” (Ib., fila 56). Era dat în acest sens ca exemplu anul 1916, după ocuparea a 2/3 din țară, când comerțul a stagnat complet, în condițiile transformării Dunării într-un „drum al intereselor numai a acestor țări (Germania, Austro-Ungaria) la Marea Neagră”. Un alt aspect subliniat era acela că închiderea Strâmtoarelor Mării Negre sau restricțiile pe această temă ar însemna „încetarea oricărei activități economice și a legăturilor dintre popoare.” (Ib.).

Tot ca o concluzie era subliniată necesitatea cunoașterii acestei problematice și a importanței ei pentru România, pentru că „interesele noastre actuale și ce ne rezervă viitorul” depindeau de „modul cum va fi susținută și soluționată la conferința păcii”, de aceasta depinzând, alături și de susținerea celorlalte obiective românești „în viitor, progresul sau regresul nostru economic și politic.” (Ib.). Era dat și un exemplu referitor la ce a însemnat necunoașterea intereselor noastre în această problemă, și anume un fapt petrecut în anul 1917, când această

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Referitor la Gurile Dunării se preciza că „Trecutul ne arată că, de câte ori am fost stăpâni pe acestea, Statul nostru a fost puternic, iar comerțul Țărilor Române a cunoscut epoci de înflorire și invers, de câte ori nu au fost ale noastre, am cunoscut timpuri de decădere politică și ruină economică”.

Talleyrand, referindu-se la importanța fluviului Dunărea, spunea că: „Centrul de greutate al lumii nu este nici pe Elba, nici pe Adige; este acolo, jos, la frontierele Europei, pe Dunăre”, adaugându-se că „aceste cuvinte, rostite de o personalitate politică precum Talleyrand în secolul al XIX-lea, pot forma un adevăr necontestat și pentru 1946”.

parte a țării se afla încă sub stăpânirea Puterilor Centrale: „Printr-o telegramă trimisă unei autorități românești de gl. Mackensen se cerea punerea la dispoziția Germaniei a instalațiilor sanitare românești de la Gurile Dunării, cu intenția de a scoate România din acest drept câștigat pe Dunăre. Comunicarea, fiind transmisă unui Departament, a fost executată imediat din inițiativa Secretariatului General, fără a se cere avizul organelor superioare sau competente și care ar fi putut poate îndepărta această nouă sarcină impusă României... Cele arătate mai sus ar fi avut consecințe destul de grave, dacă Armistițiul din 1918 n-ar fi rezolvat problema prin înfrângerea acelor care acaparau totul pentru ei”. (Ib., fila 57).

Tot aici este dat și un citat din memoriile lui Talleyrand¹⁷, care, referindu-se la importanța fluviului Dunărea, spunea că: „Centrul de greutate al lumii nu este nici pe Elba, nici pe Adige; este acolo, jos, la frontierele Europei, pe Dunăre”¹⁸, adaugându-se că „aceste cuvinte, rostite de o personalitate politică precum Talleyrand în secolul al XIX-lea, pot forma un adevăr necontestat și pentru 1946.” (M.St.M., Mss. 618, fila 57).

În ceea ce privește importanța legăturii dintre Gurile Dunării și Mare, sunt aduse în atenție cuvintele cele rostite de Regele Carol I în discursul pe care l-a ținut cu prilejul inaugurării primului vas din Serviciul Maritim Român, când a precizat că „Viitorul nostru este pe Mare”¹⁹.

Capitolul de încheiere continuă cu câteva tabele care prezintă o serie de date statistice referitoare la importul și exportul pe calea apelor în perioada 1931-1943, pe diverse categorii: cereale, produse petrolifere și derivate, lemn, minereuri, alimente, cărbuni etc., un tabel pe naționalități al navelor încărcate în rada portului Sulina, în intervalul

¹⁷ Charles-Maurice de Talleyrand-Périgord (1754-1839) a fost un politician și diplomat francez care a ocupat o serie de funcții importante, precum consilier, ambasador, ministru de externe, președinte al Consiliului de miniștri. El a fost cel care a reprezentat Franța la Congresul de la Viena, din 1815.

¹⁸ În original: „Le centre de gravité du monde n'est ni sur L'Elbe, ni sur L'Adige; il est la bas, aux frontières de L'Europe, sur le Danube”. (M.St.M., Mss. 618, fila 57).

¹⁹ Importanța pe care Carol I a acordat-o regimului acestui fluviu reiese din memoriile sale în diferite contexte, mai ales acela al semnării Tratatului de la Berlin, din 1878; vezi: *Memoriile Regelui Carol al României. De un martor ocular*, vol. IV, 1878-1881 (1994). București: Editura Machiavelli, pp. 139-169.

1 ianuarie-31 decembrie 1938. Un alt tabel anexat prezintă numărul de nave poștale și de pasageri ieșite din Dunăre în aceeași perioadă.

Tot în partea finală a primei părți a documentului este prezentat subcapitolul intitulat „Istoricul reglementării navigațiunii pe fluviile internaționale”. Pornind de la câteva considerații generale referitoare la acest aspect, începând de la egipteni, trecând prin perioada romană și cea medievală, dar reiterând și principii ale Revoluției franceze, în document sunt enumerate cele mai importante reglementări privind navigația pe Dunăre, cuprinse în diferite tratate internaționale (Convenția de la Paris din 1856, Tratatul de la Londra din 1871, Tratatul de la Berlin din 1878, Conferința de la Londra din 1883, Tratatul de la București din 1918, Tratatul de pace din 1918) ș.a.

Un alt subcapitol este dedicat situației navigației pe Dunăre și în strâmtoarele Mării Negre în anul 1946, „în lumina tatonărilor politice și întrevederilor miniștrilor de externe și adjuncților lor până la 29 iulie 1946, când se întrunește la Paris Conferința celor 21 de națiuni.” (M.St.M, Mss. 618, fila 104). Acesta este, de fapt, un fel de raport detaliat al întâlnirilor diplomatice și discuțiilor între diferite părți, pe tema navigației pe Dunăre, în contextul Conferinței de la Paris. Conform documentului pe care îl analizăm, „Accentul pe această problemă s-a pus în special cu începere din luna iunie, fiind discutată de locuitorii Miniștrilor de Externe în ședința din 5 iunie ținută la Paris.” (Ib.), discuțiile încheindu-se însă fără nicio concluzie. Este amintită, apoi, vizita la Londra a ministrului de externe austriac, Karl Gruber²⁰, cu două săptămâni înainte de reuniunea miniștrilor de externe de la Paris, care a prezentat ministrului de externe britanic, Ernest Bevin²¹, un memoriu în șapte puncte, care cuprindea punctul de vedere al țării sale, la pct. 4 fiind prevăzută: „Redeschiderea traficului fluvial pe Dunăre pentru toate Statele Dunărene, de la izvor până la vărsarea Dunării în mare”, precizând că Dunărea era închisă pentru vasele

²⁰ Karl Gruber (1909-1995), politician și diplomat austriac; la scurt timp după sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, a devenit ministru de externe al Austriei, funcție pe care a deținut-o până în 1953. Acesta a mai fost ambasador al Austriei în SUA între 1954 și 1957, precum și între 1969 și 1972, în Spania între 1961 și 1966, în Republica Federală Germania în 1966 și în Elveția între 1972 și 1974.

²¹ Ernest Bevin (1881-1951) a deținut funcția de secretar de stat pentru Afaceri Externe și ale Commonwealth-ului între 1945 și 1951, fiind un opozant al comunismului și un susținător al creării NATO.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

„Sperăm să navigăm spre Odessa, Marea Neagră și Constanța în toată libertatea, dar nu cerem baze militare. Dorința noastră este libera mișcare a vaselor și a comerțului mondial.”

În discursul ministrului britanic Bevin, se preciza că poziția adoptată de Marea Britanie la Paris a fost aceea a necesității restaurării libertății comerciale și a navigației pe Dunăre și pe alte rute, precum și pentru a proteja drepturile comerciale ale statelor interesate de principiul porturilor deschise.

austriece. Este amintit discursul din Camera Comunelor al ministrului de externe britanic, Ernest Bevin, care spunea: „*Sperăm să navigăm spre Odessa, Marea Neagră și Constanța în toată libertatea, dar nu cerem baze militare. Dorința noastră este libera mișcare a vaselor și a comerțului mondial.*” (M.St.M., Mss. 618, fila 104). Evident că nu este prezentat tot discursul ministrului, fiind selectate anumite idei, între care aceea că, la momentul respectiv, nu exista un trafic regulat pe Dunăre, precum și poziția statelor dunărene la contextul Conferinței de la Paris: „*S-a observat, în recente declarații, că n-ar putea fi privit drept corect pentru unele State nedunărene dreptul de a dicta în problema dunăreană și de a impune un regim, deoarece nu au nicio grijă de interesele Statelor dunărene.*” (Ib., fila 105). În același discurs, ministrul preciza că poziția adoptată de Marea Britanie la Paris a fost aceea a necesității restaurării libertății comerciale și a navigației pe Dunăre și pe alte rute, precum și pentru a proteja drepturile comerciale ale statelor interesate de principiul porturilor deschise. Documentul continuă, apoi, cu poziția Turciei, prezentând, în acest sens, precizările făcute de Radio Ankara, în 6 iunie 1946, după discursul ministrului de externe britanic în Cameră: „*Opunându-se, încă o dată, cererii URSS-ului de a i se acorda baze navale în Dardanele, guvernul britanic trece de partea Turciei în chestiunea Strâmtoarelor..., potrivit stipulațiilor de la Montreux, orice cerere de revizuire a acestei convenții trebuie notificată tuturor înaltelor părți contractante cu trei luni înainte de expirarea perioadei în curs. Această perioadă se sfârșește în Noiembrie 1946. Trebuie să fie luată deci o hotărâre înainte de August crt., altfel convenția va fi în mod automat prelungită încă cinci ani.*” (Ib.). Turcia considera Convenția de la Montreux singura bază juridică pe care se putea fonda revizuirea regimului existent. Un alt stat a cărui poziție este analizată în cadrul documentului este Ungaria. Se amintește faptul că Ferenc Nagy²², prim-ministrul Ungariei, aflat la 14 iunie 1946 la Washington, împărtășea punctul de vedere britanic cu privire la controlul internațional al Dunării. De asemenea, se preciza faptul că, la 15 iunie 1946, la întâlnirea de la Paris, la Palatul Luxembourg, a celor patru miniștri de externe ai Marilor Puteri, la o lună după o altă întâlnire a acestora, în 16 mai 1946, a fost readusă în discuție

²² Ferenc Nagy (1903-1979), politician maghiar, a deținut funcția de prim-ministru al Ungariei între 4 februarie 1946 și 31 mai 1947.

chestiunea dunăreană, între timp având loc capturarea flotei germane de pe Dunăre în zona americană. Este amintit, în acest context, comentariul de la Radio Moscova din 17 iunie 1946, care reflecta punctul de vedere sovietic: „*Pretențiile Marii Britanii asupra acestei chestiuni sunt nejustificate și această problemă poate fi rezolvată de către dunărenii însuși, fără nicio altă intervenție străină.*” (M.St.M., Mss. 618, fila 106).

Un alt eveniment prezentat în document este ședința din 25 iunie 1946 a celor patru miniștri de externe, când a fost readusă în discuție chestiunea liberei navigațiuni pe Dunăre, fiind redată poziția lui V. Molotov²³, și anume aceea că regimul navigației pe Dunăre este o chestiune ce trebuie reglementată între țările danubiene și că această chestiune nu-și are rostul să fie înscrisă în tratatele de pace. Ceilalți trei miniștri de externe își mențineau punctul de vedere, și anume acela că această clauză să fie înscrisă în tratatele de pace și țările dunărene să-și exprime părerea lor la conferința celor 21 de națiuni.

Tot în acest capitol este subliniat faptul că, între 16 mai și 16 iunie, înainte de începerea conferinței celor patru miniștri de externe, adjuncții acestora s-au întâlnit de 20 de ori. Documentul continua cu precizarea că, în ședința următoare, când s-au reluat discuțiile asupra problemei navigației pe Dunăre, delegații englezi și americani au insistat pentru introducerea de clauze speciale în tratatele cu România, Ungaria și Bulgaria, acestea fiind obligate să mențină un regim diferit în ceea ce privește navigația pe Dunăre. La aceasta s-a opus delegatul URSS, care a afirmat că această chestiune privește și Cehoslovacia, și Iugoslavia, nu numai statele cu care trebuie încheiate tratate de pace, deoarece fără includerea acestora este cu neputință soluționarea chestiunii. Se mai spune că ministrul ceh Jan Garrigue Masaryk²⁴ a declarat presei, la întoarcerea sa de la Londra, că se raliază punctului de vedere sovietic. Documentul mai prezintă succint și alte propuneri care au apărut în cursul discuțiilor, în zilele de 27, 28,

²³ Veaceslav Molotov (1890-1986), unul dintre cei mai importanți lideri sovietici, care, la data respectivă, îndeplinea funcția de ministru de externe al URSS, funcție pe care a deținut-o până în 1949, când a fost înlocuit de Andrei Vîșinski.

²⁴ Jan Garrigue Masaryk (1886-1948), diplomat și politician ceh, care, în perioada 1940-1948, a fost ministru de externe al Cehoslovaciei.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Poziția lui V. Molotov era că regimul navigației pe Dunăre este o chestiune ce trebuie reglementată între țările danubiene și că această chestiune nu-și are rostul să fie înscrisă în tratatele de pace.

Anexele de final se referă la prevederile punctuale în ceea ce privește regimul Dunării din anumite tratate, convenții, protocoale ș.a., ultimele fiind Convenția de la Sinaia din 1938 și Acordul privitor la intrarea Germaniei în CED și adeziunea acestei țări, precum și a Italiei la aranjamentul de la Sinaia, în 1939.

29 iunie 1946, făcute fie de o parte, fie de alta, toate rămase fără niciun rezultat. Sunt menționate, apoi, ședințele celor patru miniștri de externe de la încheierea conferinței, care, de asemenea, nu au dus la niciun rezultat.

În acest context, era amintită și declarația lui Ernest Bevin, secretar de stat pentru Afaceri Externe și ale Commonwealth-ului, din 11 iulie 1946, în care se sublinia că, dacă problema liberei navigațiuni pe Dunăre nu va fi rezolvată, acesta nu va semna niciun tratat cu vreun fost stat satelit. În continuare, documentul care face obiectul acestui studiu preciza următoarele: „*Rămâne ca această spinoasă problemă să fie dezbătută în conferința celor 21 de națiuni, care se va întruni la 29 iulie a.c. la Paris și că, în timpul celor două luni cât va dura, se va ajunge la soluțiune care să satisfacă interesele vitale ale țării noastre.*” (M.St.M., Mss. 618, fila 109). De asemenea, se arăta că prezența lui V.A. Alexander²⁵, Prim Lord al Amiralității britanice la Paris, la Conferința celor 21 de națiuni „denotă că problema navigației pe Dunăre va fi una dintre cele mai importante probleme pe care conferința le va avea de rezolvat” (ib., fila 109).

Partea a doua a acestui document, pe a cărei copertă se află încă, în relief, stema regală, cuprinde anexele documentului, între care mai multe hărți: o hartă generală a Dunării, mai multe hărți cu gurile Dunării, hărți cu reprezentând fluviul după modificarea regimului în urma mai multor tratate, o hartă generală a Mării Negre, dar și a strâmtoarelor Bosfor și Dardanele. Cele mai multe dintre aceste hărți sunt desenate de mână, iar din punct de vedere cronologic, cele mai apropiate sunt: o hartă reprezentând Gura Sulina, din anul 1943, o alta cu Brațul Sf. Gheorghe, din 1942, și o hartă generală a Dunării, din 1940. Anexele de final se referă la prevederile punctuale în ceea ce privește regimul Dunării din anumite tratate, convenții, protocoale ș.a., ultimele fiind Convenția de la Sinaia din 1938 și Acordul privitor la intrarea Germaniei în CED și adeziunea acestei țări, precum și a Italiei la aranjamentul de la Sinaia, în 1939.

În concluzie, acest document reprezintă o veritabilă sinteză a problematicei Dunării, a gurilor ei, dar și a Mării Negre, reflectând

²⁵ Albert Victor Alexander (1885-1965), politician britanic laburist, care, în perioada 1945-1946, a fost Prim Lord al Amiralității, iar între 1946 și 1950 a fost Ministru al Apărării.

preocupările autorităților române în ceea ce privește cunoașterea detaliată a acestui subiect în contextul încheierii războiului și demarării negocierilor de pace. Totodată, prin intermediul acestuia se subliniază, încă o dată, importanța politică, geostrategică și economică a acestui fluviu atât pentru România, cât și pentru celelalte state riverane.

Un alt aspect remarcat este acela că documentul aduce în atenție câteva idei a căror actualitate ne surprinde, cum ar fi crearea unei uniuni economice a statelor dunărene sau realizarea unor canale care să lege diferite puncte europene pentru un tranzit mai ușor al mărfurilor.

BIBLIOGRAFIE:

1. Arhivele Naționale Militare Române/ANMR, M.Ap.N. Direcția Personal, Dosar nr. 32 Dămăceanu Ion, filele 74, 76-77.
2. David, Al. (2010). *Lucrările tehnice efectuate pe Dunărea maritimă (1918-1938)*, în *Analele Universității „Dunărea de Jos” Galați*, Istorie, tom IX, p. 139.
3. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Galați/DJANG, Fond Comisia Europeană a Dunării. *Protocoale*, 1857, filele 61-62.
4. Hartley, C.W.S. (1989). *A Biography of Sir Charles Hartley, Civil Engineer (1825-1915), The Father of the Danube*. Lempter: Edwin Mellen Press, 2 vol.
5. Hitchins, K. (1994). *România 1866-1947*. București: Editura Humanitas, pp. 525-526.
6. *Lucrările tehnice efectuate pe Dunărea maritimă (1918-1938)*, p. 139.
7. Marele Stat Major/M.St.M., Serviciul Istoric. *Dunărea. Studiu documentar. Geografic. Economic. Politic*. București: Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”, Colecția „Manuscrise”, nr. inv. Mss. 618, filele 7, 8, 9, 24, 27, 31, 32, 33, 45, 46, 47, 48, 52, 55, 56, 57, 104, 105, 106, 109.
8. *Memoriile Regelui Carol al României. De un martor ocular*, vol. IV. 1878-1881. București: Editura Machiavelli, pp. 139-169.
9. Popov, M. (1998). *Momente din istoria controversatului Canal Dunăre-București*, în „*Muzeul Național*”, nr. 10, pp. 89-95.
10. Stancu, Șt. (2014). *România și Comisia europeană a Dunării. Diplomatie. Suveranitate. Cooperare Internațională*. Galați: Editura Muzeului de Istorie Galați, p. 73.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

CRIZA CEHOSLOVACĂ SAU CEL MAI TENSIONAT MOMENT DIN ISTORIA RELAȚIILOR ROMÂNNO-SOVIETICE

Prof. univ. dr. Florin PASCARU

Universitatea din București

DOI: 10.55535/GMR.2025.1.13

Romania's posture in the Czechoslovak crisis, the supporting attitude that Nicolae Ceaușescu showed towards the leadership in Prague and the independence that the Romanian leader expressed in foreign policy made it possible for him to predict that a similar invasion would take place at the borders of Romania immediately after the invasion of Czechoslovakia.

As a result, Romania took several measures to defend the national territory, and the Romanian people were alerted to the real war. Thus, the Romanian armed forces began to mobilize, the secret services launched specific operations, the Romanian people were enlisted, the territory of Romania was prepared and a new military doctrine was initiated, all those actions being intended to defend the national territory.

Keywords: 1968 Czechoslovak crisis; Nicolae Ceaușescu; military measures; Romanian armed forces; national territory;

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

INTRODUCERE

Venirea lui Alexander Dubček¹ și a echipei sale la conducerea Cehoslovaciei, deși era văzută de către poporul cehoslovac drept calea cea mai favorabilă pentru redresarea economică a țării, a stârnit o îngrijorare profundă în rândul conducătorilor statelor membre ale Tratatului de la Varșovia. În afară de București, în celelalte capitale ale organizației s-a instaurat teama că Cehoslovacia va trăda cauza comunistă și va îmbrățișa capitalismul, căzând în capcana imperialismului de tip occidental. Această îngrijorare a fost susținută de ideea că Cehoslovacia avea graniță comună cu Republica Federală Germană/RFG, iar Dubček avea interesul de a reaprinde relațiile diplomatice atât cu RFG, cât și cu celelalte state capitaliste. De altfel, Cehoslovacia tocmai ce semnase, în acea perioadă, un contract prin care se urmărea construirea unei autostrăzi care ar fi trebuit să lege orașele Nuremberg și Praga (AMAE, dosar nr. 1238/1968, f. 56). Era clar că cehoslovacii nu se mai mulțumeau doar cu puținul oferit de URSS și de ideologia comunistă.

TRANZIȚIA SPRE UN NOU TIP DE SOCIALISM. PRELIMINARIILE INVAZIEI TRUPELOR TRATATULUI DE LA VARȘOVIA ÎN CEHOSLOVACIA

Cehoslovacia intrase, în ultimii ani ai regimului lui Antonín Novotný (începând cu anul 1960), într-o criză economică ce a redus nivelul de confort cu care era obișnuit poporul cehoslovac. Această situație a produs numaidecât mișcări sociale și scindări în cadrul Partidului Comunist Cehoslovac. Acesta este contextul în care, începând cu anul 1965, în interiorul partidului s-a format o aripă reformistă (Cașu), avându-i ca membri, printre alții, pe Alexander Dubček, Josef Smrkovský, Ota Šik, Martin Dzúr, Otakar Riřirj, Oldrich Cernic și Ludvík Svoboda (Pascaru, 2023, p. 325).

¹ Alexander Dubček (1921-1992) a fost un politician slovac, secretar al Partidului Comunist al Cehoslovaciei.

Cehoslovacia intrase, în ultimii ani ai regimului lui Antonín Novotný (începând cu anul 1960), într-o criză economică ce a redus nivelul de confort cu care era obișnuit poporul cehoslovac. Această situație a produs numaidecât mișcări sociale și scindări în cadrul Partidului Comunist Cehoslovac. Acesta este contextul în care, începând cu anul 1965, în interiorul partidului s-a format o aripă reformistă.

Novotný nu mai avea niciun sprijin din partea Kremlinului, aceasta și pentru că a criticat modul în care s-a schimbat conducerea de la Moscova în toamna anului 1964. Primele reproșuri au început să apară atunci când oamenii fideli Moscovei, aflați în funcțiile cheie ale statului cehoslovac, au fost înlocuiți cu membri ai taberei reformatoare, iar Uniunea Sovietică simțea că pierde controlul asupra statului cehoslovac.

Reformiștii urmăreau transformarea regimului comunist din Cehoslovacia într-un regim mai ușor de suportat, un regim cu „față umană”. Era extrem de greu să ascunzi realitatea că unele state vecine, precum RFG și Austria, țări cu care odinioară se putea concura în privința nivelului de trai, deveniseră cu mult peste nivelul de trai al Cehoslovaciei, iar poporul cehoslovac, oricât de obstrucționat era, de către cenzură, în privința informațiilor despre evoluția țărilor vecine, tot afla că acolo se trăiește mai bine, că este libertate, iar acest lucru nu făcea decât să adune frustrare. Aripa reformistă a preluat puterea în partid și în statul cehoslovac odată cu Plenara P.C. Cehoslovac, din ianuarie 1968. S-a format un nou guvern, condus de Oldrich Cernic, Ludvík Svoboda a fost numit președinte în locul atotputernicului Novotný, iar Alexander Dubček a fost ales secretar general al partidului. În luna aprilie a anului 1968, a fost pus în aplicare un „Program de acțiune” pentru redresarea societății și economiei cehoslovace. Acest program, impus de reformiștii cehoslovaci, prevedea următoarele: o mai largă libertate a presei, a exprimării și a libertății culturale, posibilitatea ca cetățeanul cehoslovac să vină cu inițiative privind dezvoltarea economică, libertatea cetățenilor de a înființa cluburi politice (Střkalin, 2005, p. 26), libertatea de mișcare a populației, limitarea influenței și a puterii poliției politice (StB), pluripartidismul politic, libertatea cetățeanului de a accede la viața politică, reforme economice menite să revigoreze economia etc. În privința presei, este adevărat faptul că statul nu mai deținea controlul asupra acesteia.

Venirea lui Dubček la conducerea statului cehoslovac nu a produs ecouri însemnate la Moscova, cu atât mai puțin la Berlin, Varșovia, Budapesta sau Sofia. Novotný nu mai avea niciun sprijin din partea Kremlinului, aceasta și pentru că a criticat modul în care s-a schimbat conducerea de la Moscova în toamna anului 1964 (Diplomația: Primăvara de la Praga). Primele reproșuri au început să apară atunci când oamenii fideli Moscovei, aflați în funcțiile cheie ale statului cehoslovac, au fost înlocuiți cu membri ai taberei reformatoare, iar Uniunea Sovietică simțea că pierde controlul asupra statului cehoslovac. De-a lungul anului 1968, între liderii cehoslovaci și cei ai statelor membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia au avut mai multe întreveneri, precum cele de la Budapesta, Bratislava, Moscova, Karlovy Vary, Drezda și Komarno. În toate aceste întâlniri, sovieticii

doar au reproșat și acuzat, iar cehoslovacii au ascultat. România nu a fost invitată la niciuna dintre aceste întreveneri, deși era membră a organizației.

Tensiunile au tot crescut, iar cu ocazia aplicației „Sumava” din iunie 1968, sovieticii au comasat numeroase trupe la granițele Cehoslovaciei. La 21 august, peste 500.000 de trupe aparținând URSS, R.D. Germane, Ungariei, Bulgariei și Poloniei au invadat Cehoslovacia. Conducerea comunistă a fost arestată și trimisă la Moscova, iar armata sovietică s-a instalat pe teritoriul cehoslovac, unde a rămas până la căderea comunismului (Oșca et al., 1999, p. 34). Cu Gustáv Husák în fruntea țării, reformele lui Dubček au fost înlăturate. Cehoslovacia a fost readusă sub ascultare și sub ocupație.

Criza cehoslovacă a avut însă o mare însemnătate și pentru România, iar în cele ce urmează vom vedea ce a însemnat acest moment pentru istoria recentă a poporului român.

POLITICA AUTONOMĂ PROMOVATĂ DE ROMÂNIA ÎN RELAȚIILE CU URSS ÎNCEPÂND CU ANII '60

În plină criză politică, la 15 august 1968, Nicolae Ceaușescu a efectuat o vizită oficială la Praga, prilej cu care a resemnat și Tratatul de prietenie româno-cehoslovac, care tocmai își încheiase perioada de valabilitate de 20 de ani (AMAE, 1968, fasc. 1, f. 44, apud Preda, 2009, p. 275). Același lucru l-a efectuat și liderul iugoslav Iosip Broz Tito (1892-1980), la începutul aceleiași luni. Conducerea de la Kremlin, văzând vizitele celor doi lideri în capitala Cehoslovaciei, la distanțe de doar câteva zile, este posibil să își fi pus două întrebări: 1. *Oare, România, Iugoslavia și Cehoslovacia nu cumva urmăresc reînvierea Micii Antante, din perioada interbelică?* Adică o alianță în interiorul Tratatului de la Varșovia. Iar întrebarea a doua poate suna astfel: „*Oare, România, Cehoslovacia și Iugoslavia nu pot ele crea un nucleu al lumii comuniste, la care, mai târziu, să adere și alte state din sfera de control sovietică?*”. Aceste două întrebări se prea poate să fi accelerat luarea deciziei ca Cehoslovacia să fie invadată și să se încheie cu tendința liberală care a cuprins această țară. De menționat că, niciodată, nici Dubček și nici un alt lider comunist venit la putere odată cu plenara P.C. Cehoslovac din ianuarie 1968 nu au spus că ar urmări abandonarea ideologiei comuniste sau, mai grav, părăsirea vreunei alianțe al cărei

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

La 15 august 1968, Nicolae Ceaușescu a efectuat o vizită oficială la Praga, prilej cu care a resemnat și Tratatul de prietenie româno-cehoslovac, care tocmai își încheiase perioada de valabilitate de 20 de ani.

În România, Nicolae Ceaușescu aplicase de multă vreme unele idei politice pe care Dubček le urmărea pentru dezvoltarea socialismului în țara sa. Politica lui Nicolae Ceaușescu a atras însă, în numeroase rânduri, critica Kremlinului. De altfel, anul 1968 se va dovedi a fi cel mai fierbinte an în relațiile României cu Uniunea Sovietică.

conducător era Moscova. Dorea doar să își construiască singură socialismul (Oșca et al., p. 41).

Construcția socialismului de către fiecare stat în parte, în funcție de specificul său, de nevoile și de posibilitățile sale, fără a fi nevoie de intervenția unui „frate mai mare”, a fost și leitmotivul politicii lui Nicolae Ceaușescu. Trebuie precizat că, în România, Nicolae Ceaușescu aplicase de multă vreme unele idei politice pe care Dubček le urmărea pentru dezvoltarea socialismului în țara sa. Politica lui Nicolae Ceaușescu a atras însă, în numeroase rânduri, critica Kremlinului. De altfel, anul 1968 se va dovedi a fi cel mai fierbinte an în relațiile României cu Uniunea Sovietică.

România începuse o depărtare atentă și subtilă de Moscova imediat ce trupele sovietice au părăsit teritoriul românesc, în vara anului 1958. În vremea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej au urmat și alte episoade, care au arătat că România a încetat să mai asculte într-un tototul ordinele Kremlinului, toate culminând cu „declarația de independență” din aprilie 1964. Printre aceste momente putem enumera: desființarea Institutului de cercetare „Maxim Gorki” din București, decizia introducerii în învățământul românesc a unor limbi occidentale sau refuzul adoptării Planului Valev. În vara anului 1962, când liderul Nikita Hrușciiov a venit într-o vizită oficială în România, el și-a exprimat, în felul său caracteristic, dojenind pe toată lumea din conducerea României, nemulțumirile privind atitudinea României (Scurtu, 2022). Trebuie să precizăm că, în perioada 1962-1964, URSS își infiltrase agenți sub acoperire în teritoriul românesc, la fel cum își infiltrase în statele pe care lagărul socialist le considera inamice: SUA, RFG, Franța, Marea Britanie etc. (Troncotă). Tot legat de acțiuni de spionaj, precizăm că, începând cu anii '60, după momentul de glorie al lui Mihai Caraman, la Moscova nu mai ajungeau toate informațiile culese de agenții români aflați în misiune pe teritoriile statelor considerate inamice, ci ajungeau doar sinteze și opinii românești în urma analizei acestor informații (Pascaru, 2018, p. 88). Acest lucru a deranjat foarte mult Kremlinul, ducând, într-o oarecare măsură, la încordarea relațiilor bilaterale.

Relațiile au continuat să se tensioneze odată cu venirea lui Nicolae Ceaușescu la conducerea statului român. Deși îl cunoșteau pe Ceaușescu ca fiind mult mai rebel și neascultător decât predecesorul său, sovieticii nu s-au opus venirii acestuia la putere, cu toate că ar fi

putut impune cu ușurință un lider supus și zelos, cum ar fi fost Gheorghe Apostol. În memoriile sale, Apostol chiar spune că inclusiv Gheorghe Gheorghiu-Dej l-ar fi numit pe el succesor, cu câteva zile înainte de a părăsi această lume (Apostol, 2022, p. 174).

Primul moment tensionat în relațiile româno-sovietice în epoca Ceaușescu a apărut în anul 1967, odată cu semnarea relațiilor la nivel de ambasadă între România și RFG. Sovieticii au criticat dur această acțiune a României. Nu peste mult timp, România a tensionat, încă o dată, relațiile cu Uniunea Sovietică prin poziția sa față de războiul arabo-israelian, din același an. Nu doar că nu a rupt relațiile cu Israelul, așa cum au făcut toate statele din sfera de control sovietică, ci a ajutat Israelul cu muniție de proveniență sovietică pentru tancurile sovietice pe care aceștia le-au capturat în urma atacurilor pe teritoriile statelor arabe (Buga, 2015, cop. 2).

Încă din anul 1956, odată cu destalinizarea inițiată de Nikita Sergheevici Hrușciiov la Congresul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice din luna februarie, în lagărul socialist a început un război ideologic între Uniunea Sovietică și China. În acest context geopolitic, România a consolidat relațiile cu China la cel mai înalt nivel. Acest lucru va face ca, în preajma anului 1968, România să fie percepută de către Moscova ca unul dintre prietenii cei mai de seamă ai Chinei, ceea ce a aprins și mai mult relațiile deja tensionate dintre cele două părți. În luna mai a anului 1968, la București a venit într-o vizită oficială președintele francez Charles de Gaulle, moment ce a fost interpretat, din nou, ca o ofensă adusă Kremlinului (Stanciu, 2011, p. 129). Relațiile cu Franța s-au materializat și prin achiziționarea unor elicoptere franceze de către România. Când au vrut să le studieze, sovieticii s-au lovit de un refuz categoric din partea oficialităților române. Toate aceste momente succesive au dus la încordarea fără precedent a relațiilor dintre cele două state.

Poziția României față de criza cehoslovacă, atitudinea de susținere pe care Nicolae Ceaușescu o manifesta față de conducerea de la Praga și independența pe care liderul român o exprima în politica externă au făcut ca, imediat după invazia din Cehoslovacia, la granițele României să se contureze o invazie asemănătoare.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În luna mai a anului 1968, la București a venit într-o vizită oficială președintele francez Charles de Gaulle, moment ce a fost interpretat ca o ofensă adusă Kremlinului. Relațiile cu Franța s-au materializat și prin achiziționarea unor elicoptere franceze de către România. Când au vrut să le studieze, sovieticii s-au lovit de un refuz categoric din partea oficialităților române.

Pe calea serviciilor secrete, a sosit la București o informație prin care se spunea că, în următoarea perioadă, Cehoslovacia va fi invadată, după care ar urma România. Informația venea de la un ofițer polonez, care era membru în cercul restrâns al Tratatului de la Varșovia, unde se discutau deciziile cruciale și unde România, deși era membru al pactului, nu avea acces. Prin intermediul omului de legătură Ion Bichel, polonezul a avertizat România că se află în vizorul Kremlinului. Acest lucru se întâmpla în luna mai a anului 1968.

SCHIȚA UNEI INVAZII SOVIETICE ÎN ROMÂNIA. MĂSURI LUATE DE REGIMUL DE LA BUCUREȘTI ÎN SCOPUL APĂRĂRII TERITORIULUI NAȚIONAL

Primele semne clare că Moscova urmărea o acțiune similară cu cea din Cehoslovacia proveneau de la serviciile de informații românești (ANIC, dosar nr. 129/1968, ff. 155-161, apud Betea, 2018, p. 91), care informau conducerea de la București că, la data de 5 august 1968, sovieticii au comasat unele trupe la granițele României, imediat după încetarea aplicației *Sumava*. Nicolae Ceaușescu nu a acordat atenție acestor informații, crezând că serviciile de informații au căzut în capcana dezinformării și le-a sugerat să mai cerceteze. Anterior acestor știri, tot pe calea serviciilor secrete, a sosit la București o informație prin care se spunea că, în următoarea perioadă, Cehoslovacia va fi invadată, după care ar urma România. Informația venea de la un ofițer polonez, care era membru în cercul restrâns al Tratatului de la Varșovia, unde se discutau deciziile cruciale și unde România, deși era membru al pactului, nu avea acces. Prin intermediul omului de legătură Ion Bichel, polonezul a avertizat România că se află în vizorul Kremlinului. Acest lucru se întâmpla în luna mai a anului 1968 (Watts, 2011, p. 367).

Informații despre invazia care se contura asupra României au venit și dinspre spionajul olandez care, în noiembrie 1968, anunța Bucureștiul că i se pregătește invazia pentru data de 22 noiembrie 1968, ora 4 dimineața (Ib., p. 362); tot pentru noiembrie au sosit informații dinspre *Foreign Office*-ul britanic, care anunța că „*rușii fac pregătiri pentru acțiuni militare rapide împotriva României. Credem că este corect ca românii să fie informați despre aprecierile noastre. Acest lucru trebuie făcut la cel mai înalt nivel posibil și în strictă confidențialitate.*” (Ib.), se arăta în discuțiile din cadrul *Foreign Office*. În paralel cu aceste informații, unele declarații ale liderilor comuniști europeni, precum Todor Jivkov, încordau și mai mult situația. Acesta declara următoarele: „*Suntem obligați să luăm măsuri pentru a introduce ordinea în Cehoslovacia, precum și în România. După aceea vom face ordine și în Iugoslavia.*” (Ib., p. 361).

Apelul sosit la București de la Praga, care anunța invazia din Cehoslovacia, a alertat autoritățile române. „*Acu-i rândul meu!*”, ar fi spus Ceaușescu (Pacepa, 2014, p. 147). În orele următoare, s-a întrunit

de urgență Biroul Politic al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, pentru a se stabili poziția României. După lungi discuții, care au ținut întreaga noapte dintre 20/21 august 1968, România a luat poziția criticării în termeni duri a invaziei din Cehoslovacia. A doua zi, în fața Comitetului Central, o mare de oameni a asistat la discursul energic al liderului comunist român. În termeni duri, Nicolae Ceaușescu a criticat invazia Cehoslovaciei, pronunțându-se în favoarea diplomației și a neamestecului în treburile interne ale altor state. Tot atunci, Ceaușescu a anunțat înarmarea populației pentru apărarea teritoriului național, România fiind gata de luptă, pentru a-i întâmpina pe invadatori cu foc. La parada militară din 23 august 1968, 51 de batalioane de gărzi patriotice, echipate și înarmate, au defilat prin fața Ambasadei URSS din București (Gheorghe, Soare, 1999, p. 47).

În ziua de 21 august 1968, a fost emis Ordinul Ministerului Forțelor Armate nr. OK 00355, având scopul de a anunța starea de alarmă reală de război în care se găsea România. A doua zi a fost emisă și directiva ministrului Forțelor Armate, care ordona soldaților să deschidă focul, fără a mai aștepta ordin de la superiori, dacă trupe invadatoare pătrund pe teritoriul românesc și depășesc un anumit aliniament (Retegan, 2004, pp. 12-13).

În zilele fierbinți la care facem referire, și anume 20-25 august 1968, la granițele României au fost comasate numeroase trupe, pe teritoriile R.S.S. Moldovenești, Ucrainei, Ungariei, Bulgariei, dar și în Marea Neagră. Simultan cu aducerea acestor trupe la granițele țării, atât la București, cât și în alte orașe mari din România, a crescut brusc numărul turiștilor. Majoritatea erau bărbați necăsătoriți, cu vârste cuprinse între 25 și 40 de ani, cu corp athletic și care, în realitate, erau soldați (Ib.). În afară de aceste aspecte, o aprigă campanie antiromânească a fost inițiată de minoritatea maghiară din Ardeal, care visa la o unire a Transilvaniei cu Ungaria.

Ce măsuri se puteau lua în aceste condiții? Conducerea militară de la București a făcut front comun cu conducerea statului, căutând ajutoare atât interne, cât și externe. Pe plan intern, s-a luat decizia înființării de urgență a mai multor unități militare, pentru toate grupările de forțe, care să acopere întreg teritoriul național, în special punctele cheie precum Poarta Focșanilor și Ardealul. (Ib.) O atenție

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În termeni duri, Nicolae Ceaușescu a criticat invazia Cehoslovaciei, pronunțându-se în favoarea diplomației și a neamestecului în treburile interne ale altor state. Tot atunci, Ceaușescu a anunțat înarmarea populației pentru apărarea teritoriului național, România fiind gata de luptă, pentru a-i întâmpina pe invadatori cu foc. La parada militară din 23 august 1968, 51 de batalioane de gărzi patriotice, echipate și înarmate, au defilat prin fața Ambasadei URSS din București.

O altă măsură inițiată de conducerea politică de la București în vederea apărării naționale a constat în pregătirea teritoriului național pentru a face față unei invazii. S-a trecut la analiza căilor de comunicații, la situația drumurilor și a căilor ferate, a podurilor și a tot ceea ce se putea folosi de către armata română în vederea ducerii unui război cu invadatorii.

sporită a fost acordată apărării Olteniei, deoarece Nicolae Ceaușescu spera la crearea unui culoar de trecere pentru armata română pe teritoriul iugoslav. Vom vedea, în cele ce urmează, poziția lui Iosip Broz Tito față de situația României.

Revenind la înființarea de noi unități militare, enumerăm câteva dintre cele create: un ordin al ministrului Forțelor Armate anunța, la 11 septembrie 1968, înființarea Diviziei 57 Tancuri, subordonată Armatei a-2-a (AMNR, dosar nr. 2696/1968, vol. I, f. 80), iar la 24 septembrie 1968, un alt ordin al ministrului anunța înființarea Diviziilor 67 Mecanizată (Brăila), 81 Mecanizată (Dej) și 70 Aviație (Timișoara) (Ib., f. 82). La 17 octombrie, Ministerul Forțelor Armate a dispus înființarea Brigăzii 2 Vânători de Munte (Rădăuți), urmând ca, un an mai târziu, să fie înființate Brigada 4 Vânători de Munte, cu garnizoana la Curtea de Argeș, și Brigada 1 Vânători de Munte, cu garnizoana la Bistrița (Uzskai). Toate aceste mari unități militare aveau în componență structuri subordonate, precum regimente, divizioane și batalioane.

În afară de înființarea acestor mari unități și unități militare care să acopere întreg teritoriul românesc, s-a dispus dislocarea unor trupe dintr-o parte în alta a teritoriului național. Este cazul Divizionului 88 Dragoare Tulcea, dislocat la Giurgiu (AMR, dosar nr. 2696/1968, ib., f. 91), dar și alte astfel de cazuri. O atenție sporită s-a acordat reorganizării învățământului militar (Stănescu, 2009, p. 63). Conducerea politică de la București a realizat că este nevoie urgent de o nouă gândire militară, o nouă clasă de oameni capabili să conducă o armată, dar acest lucru nu se putea realiza peste noapte.

O altă măsură inițiată de conducerea politică de la București în vederea apărării naționale a constat în pregătirea teritoriului național pentru a face față unei invazii. S-a trecut la analiza căilor de comunicații, la situația drumurilor și a căilor ferate, a podurilor și a tot ceea ce se putea folosi de către armata română în vederea ducerii unui război cu invadatorii. Conducerea Armatei a solicitat Ministerului Agriculturii un raport în care să fie menționate toate pădurile, toate apele și toate elementele geografice care pot fi folosite într-o campanie de apărare (AMNR, dosar nr. 2783/1969, f. 3). De asemenea, s-a trecut la construirea, în regim de urgență, a unor depozite pentru muniție și alimente (Ib.).

Toate grupările de forțe din Armata Română au intrat în stare de alertă. România era pregătită să își apere teritoriul, inclusiv prin trupele de Gărzi Patrotice. Anul 1968 a însemnat și impunerea unei noi doctrine militare a poporului român, cea a „Războiului întregului popor pentru apărarea teritoriului național”².

În contextul acelei perioade fierbinți, o misiune extrem de dificilă și meticuloasă au avut-o serviciile de informații. Atât spionajul, cât și contraspionajul au avut misiunea de a aduna informații referitoare la România de pe teritoriile statelor posibil agresoare (problema „Badea”) și de a demasca agenții infiltrați în puncte cheie din conducere, care lucrau pentru serviciile statelor componente ale grupului „Badea” (Foto 1-5).

Numele de cod „Badea” reprezintă cele cinci state care au invadat Cehoslovacia și care urmăreau același lucru și în România. De remarcat că serviciul de contrainformații al Securității a deconspirat mai mulți agenți ai GRU³ în România și care se aflau în conducerea Armatei Române: Ioan Șerb – comandant al Armatei a 2-a, Vasile Petruț – comandant al trupelor de Grăniceri, Floca Arhip – responsabil cu planurile de dislocare ale trupelor române pe teritoriul național și omul care a oferit sovieticilor informații cruciale despre armata română, Nicolae Militaru ș.a. (Neagu, Stănescu, 1999, p. 30). De asemenea, Trupele de Securitate au intrat într-o pregătire accelerată pentru războiul de apărare.

Acestea au fost deciziile gândirii politice și militare de la București menite să apere imediat România. Au fost luate și decizii pe termen mediu și lung pentru pregătirea Armatei Române pentru un eventual război de apărare. Cum era clar că oricând putea fi atacată de URSS și de acoliții săi, România a inițiat un amplu program de dezvoltare a industriei militare.

Dar, după Al Doilea Război Mondial, industria militară românească a fost decimată. România, ca stat considerat învins, a fost obligată să își demonteze cea mai mare parte din fabricile de muniție și armament. Doar două fabrici au rămas funcționale, cele din localitățile Sadu și 30 Decembrie, menite să realizeze muniție pentru forțele de menținere

² Mai multe detalii despre doctrina militară românească în Pascaru (2023), pp. 191-204.

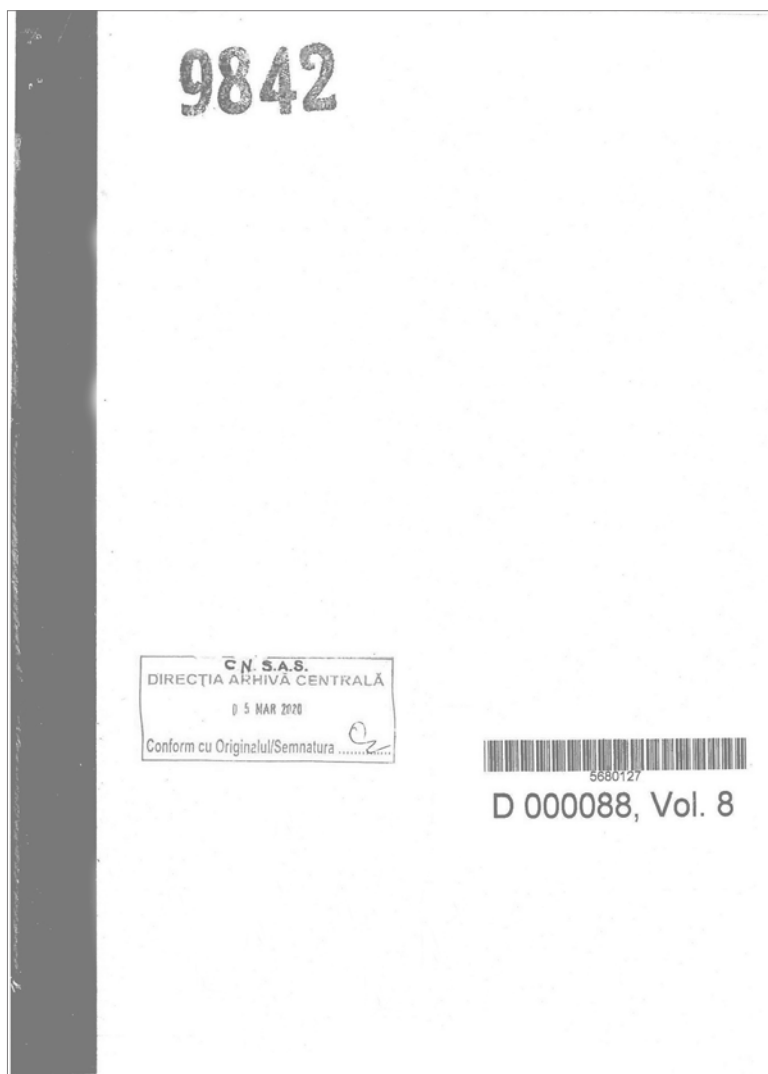
³ Direcția Principală de Informații a URSS.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Toate grupările de forțe din Armata Română au intrat în stare de alertă. România era pregătită să își apere teritoriul. Anul 1968 a însemnat și impunerea unei noi doctrine militare a poporului român, cea a „Războiului întregului popor pentru apărarea teritoriului național”.

a liniștii interne (Oprîș, 2007, p. 8). În anii postbelici, România era sub obligația respectării Tratatului de Pace de la Paris și sub plata despăgubirilor de război către URSS, iar dezvoltarea industriei militare românești era condiționată de clauzele acestor tratate.

CONSILIUL SECURITĂȚII STATULUI

- Direcția III-a -

STRICT SECRET
2 decembrie 1968
Ex.nr. 1

N. O. T. A.

cu problemele ce trebuie avute în vedere cu ocazia îndrumării și sprijinului ce se va acorda Inspectoratelor județene pe linie "B A D E A".

- De problemele "BADEA" se ocupă și răspunde nemijlocit inspectorul șef, care să antreneze posibilitățile întregului aparat;
- în funcție de volumul de muncă, să fie repartizat un număr corespunzător de ofițeri;
- asigurarea deplină a conspirativității în jurul acestei probleme.

1./ Cu privire la baza de lucru:

Vor fi incluse în baza de lucru următoarele categorii de persoane:

- a.- Fosta și actuala agentură a organelor de informații "BADEA";
- b.- reprezentanții oficiali care lucrează temporar în țara noastră;
- c.- cetățenii (rezidenți) țărilor "Badea" domiciliati în R.S. România;
- d.- cetățenii români care întrețin legături suspecte cu persoane din țările "BADEA":
  - legături diplomați, tehnicieni, ziariști, comercianți, turiști etc.;
  - vizitatori ai ambasadelor și consulatelor "Badea";
  - persoane care poartă corespondență suspectă cu cetățeni din țările "Badea";
  - persoane care vizitează frecvent țările "Badea", în scop oficial sau particular și au comportare suspectă;

. // .

2.-
e.- cetățeni români care au studiat în țările "Badea" și continuă să întrețină legături neoficiale cu instituții sau persoane din aceste state;

f.- cetățeni români repatriați din țările "Badea";

g.- suspexii din rîndul turistilor și vizitatorilor la rude veniți din țările "Badea".

- Cazurile mai deosebite din baza de lucru să fie analizate periodic de către inspectorul șef, stabilindu-se măsurile corespunzătoare;

- asigurarea supravegherii informative a bazei de lucru, în care să se țină seama de:

- prevenirea oricăror acțiuni de amestec în treburile noastre interne;

- imprimarea unui caracter ofensiv activității de contracarare a acțiunilor ostile țării noastre;

- verificarea multilaterală și temeinică a informațiilor obținute, indiferent de sursă, pentru a preveni eventualele provocări sau acțiuni de dezinformare a noastră;

- documentarea multilaterală a activității celor urmăriți pentru a putea proba sau demasca oricînd acțiunile lor potrivnice țării noastre;

- crearea de condiții pentru realizarea unor contacte operative între ofițerii cu posibilități în acest sens și reprezentanții, tehnicienii, delegații sau alți cetățeni ai țărilor "Badea" care se află temporar în teritoriu.

2./ Cu privire la crearea rețelei informative:

În scopul depistării persoanelor care desfășoară activitate potrivnică țării noastre și contracarării oricăror acțiuni ostile, este necesară formarea unei rețele de informatori capabili prin care să asigurăm supravegherea întregii baze de lucru.

a.- În recrutarea de noi informatori să avem în vedere, în primul rînd, următoarele categorii de persoane:

- intelectuali și specialiști, cunosători de limbi străine (profesori, medici, ingineri, cercetători, ziariști, oameni de cultură și artă etc.);

- persoane cu rude sau prieteni în țările "Badea";

- cetățeni români din rîndul minorităților naționale pe linia problemei "Badea";

. // .

3.-
- cetățeni români căsătoriți cu persoane din țările "Badea";

- unui rezidenți ai țărilor "Badea", însă numai după o verificare minuțioasă și cu aprobarea conducerii Conciiliului Securității Statului;

- legăturile salariaților reprezentanților diplomatice și economice ale țărilor "Badea", inclusiv vizitatorii acestor obiective;

- salariații instituțiilor frecventate de către diplomații și cetățenii statelor "Badea";

- cetățeni români care au urmat studii în țările "Badea" sau au lucrat un timp în aceste state și au legături ori pot cultiva relații cu persoanele aflate în atenția noastră;

- persoane care au colaborat cu serviciile de informații "Badea".

b.- În instruirea și dirijarea rețelei informative să avem în permanentă în vedere:

- cunoașterea temeinică a principiilor politicii P.C.R. în relațiile cu statele "Badea" și orientarea rețelei informative în lumina acestor principii.

N o t ă: De precizat caracterul contrainformativ al activității noastre, fapt de care trebuie să se țină seama în instruirea informatorilor ce fac deplasări în exterior.

- Educarea fiecărui informator pentru a înțelege just activitatea ce o desfășurăm pe această linie și a învinge teama unora de a ne sprijini cu toată convingerea;

- grija pentru ca informatorii noștri să nu comită provocări sau să fie atrași în asemenea acțiuni;

- verificarea continuă a rețelei informative și controlarea activității acesteia folosind toate mijloacele muncii de securitate.

- În instruirea informatorilor să fie fixate sarcini care să ducă la obținerea de date cu privire la:

- problemele pentru care reprezentanții și tehnicienii țărilor "Badea" manifestă interes, metodele și mijloacele prin care încearcă să le obțină, cetățenii români pe care se sprijină în activitatea lor ostilă R.S.România;

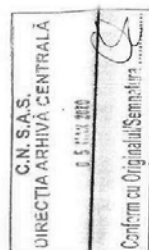
. // .

C.N.S.A.S.
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ
15 MAR 2020
Conform cu Originalul/Semnatura

C.N.S.A.S.
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ
15 MAR 2020
Conform cu Originalul/Semnatura

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

- 4.-
- încălcarea regulilor protocolare, de către reprezentanții țărilor "Badea", privind deplasările, vizitarea unor obiective, contactarea unor cetățeni români și încercări de a pătrunde în zone interzise;
  - inițierea unor acțiuni fără consimțământul autorităților române (difuzarea de materiale, contactarea și prelucrarea unor cetățeni etc.);
  - clarificarea motivelor reale pentru care unele persoane au vizitat reprezentanțele "Badea".

N o t ă: Rețeaua informativă să fie orientată ca în dis-
cutiile ce le poartă cu reprezentanții și alți cetățeni "Badea"
să-i determine a înțelege că în țara noastră nu au aderenți și
că masele sprijină pe deplin politica P.C.R.

5./ Pe linia cooperării în problema "Badea":

- Inspectorul șef să realizeze o bună cooperare între sectoarele Inspectoratului, în scopul folosirii tuturor posibilităților informative în urmărirea acestei probleme.

- Este necesar ca sistematic să se facă analize și instructaje cu ofițerii care participă la problema "Badea" și să se asigure un caracter combativ acțiunilor noastre;

- să se realizeze finalizarea acțiunilor întreprinse;

- să fie selecționați informatori cu posibilități de interpunere pe lângă reprezentanți și alți străini "Badea" ce vin temporar pe raza județului.

4./ In situații speciale, pe lângă intensificarea muncii de supraveghere a persoanelor din baza de lucru și asigurarea unui serviciu permanent, să se aibă în vedere și următoarele sarcini:

- marsrutizarea de informatori sau ofițeri bine pregătiți în țările "Badea" pentru a face observări;

- intensificarea muncii de exploatare a persoanelor care vin în țara noastră, în aceste perioade, din statele respective, pentru a afla ce se pune la cale împotriva noastră;

Foto 1-5: Măsurile luate de Consiliul Securității Statului pe linia „Badea”
(ACNSAS, fond Documentar, Dosarul nr. 88, vol. 8, f. 50-53) :

Dar, după Al Doilea Război Mondial, industria militară românească a fost decimată. România, ca stat considerat învins, a fost obligată să își demonteze cea mai mare parte din fabricile de muniție și armament. Doar două fabrici au rămas funcționale, cele din localitățile Sadu și 30 Decembrie, menite să realizeze muniție pentru forțele de menținere a liniștii interne (Opriș, 2007, p. 8). În anii postbelici, România era sub obligația respectării Tratatului de Pace de la Paris și sub plata

despăgubirilor de război către URSS, iar dezvoltarea industriei militare românești era condiționată de clauzele acestor tratate.

Realitatea anului 1968 era însă cu totul alta față de cea din anii '45-'50. Tratatul de Pace de la Paris „au expirat”, iar România putea să își realizeze, atât cât îi permiteau economia și Moscova, o industrie militară. Au fost create o serie de fabrici de muniții și armament, dar și de mașini de luptă. Printre cele mai notabile realizări românești, enumerăm AK-47 modernizat, TAB-urile, Tancul TR-77 și avionul IAR 93 (realizat în colaborare cu Iugoslavia) ș.a.⁴

Până acum am prezentat „forțele proprii” cu care se putea apăra România în cazul unei invazii sovietice. Dar, oare, din exterior putea primi vreun ajutor? Exista, oare, vreo speranță? SUA, China, Franța și Iugoslavia erau principalele speranțe ale conducerii politice de la București. Era clar că nu putea fi vorba despre un ajutor militar, nici măcar cu armament, această ipoteză fiind exclusă din start. Însă, o declarație ar fi constituit un sprijin moral. Una dintre declarații a venit chiar de la președintele american Lyndon Johnson, care sublinia, la San Antonio, la 28 august 1968, că „nu ar trebui dezlegați câinii războiului” și că un atac sovietic asupra României ar avea urmări neprevăzute (Public Papers, 1970, p. 946). Și secretarul american Dean Rusk i-a trimis o scrisoare premierului sovietic Andrei Kosîghin, prin care îi spunea, printre altele: „De două ori în viața mea și a dumneavoastră războaiele mondiale au plecat din Europa de Est. Aș dori ca guvernul dumneavoastră să se abțină în cazul în care este planificată vreo acțiune militară împotriva României sau a oricărei alte țări din Europa de Est.” (Ghiurco&TVR). Tot Dean Rusk l-a chemat la raport și pe ambasadorul sovietic la Washington, Anatoli Dobrînin, întrebându-l ce au de gând sovieticii aducând trupe la granițele României (Dobrînin, 2016, p. 237). Așadar, putem conchide că americanii au pus tot felul de presiuni declarative asupra sovieticilor pentru a nu ataca România.

China era al doilea stat în care România își punea speranțele. China se afla într-un război ideologic cu URSS, luptându-se pentru statutul de primă putere în lagărul socialist. China nu avea nicio teamă

Realitatea anului 1968 era însă cu totul alta față de cea din anii '45-'50. Tratatul de Pace de la Paris „au expirat”, iar România putea să își realizeze, atât cât îi permiteau economia și Moscova, o industrie militară. Au fost create o serie de fabrici de muniții și armament, dar și de mașini de luptă. Printre cele mai notabile realizări românești, enumerăm AK-47 modernizat, TAB-urile, Tancul TR-77 și avionul IAR 93 (realizat în colaborare cu Iugoslavia) ș.a.

⁴ Toate realizările industriei militare românești în perioada 1968-1975 pot fi găsite în Pascaru, op. cit., pp. 255-275.

La fel ca și liderii de la Pekin, Tito l-a îndemnat pe Ceaușescu să fie mai ponderat în relațiile cu URSS. Tito nu a fost de acord nici cu aprovizionarea armatei române dinspre Iugoslavia.

de Uniunea Sovietică, liderii comuniști chinezi criticând Moscova cu fiecare ocazie care apărea. Însă, deși China și România aveau relații foarte bune, un ajutor militar a fost exclus. Într-adevăr, premierul chinez Ciu En Lai a anunțat că va critica public acțiunile sovietice împotriva României și că poate ajuta România inclusiv cu tunuri, dar „*aveți grijă că focul de aproape nu se stinge cu apa de departe*”, îndemnând, astfel, România să fie precaută în relațiile cu Moscova (Cătănuș, 2005, p. 43).

În privința Franței, deși președintele Charles de Gaulle vizitase România în luna mai, în afară de câteva avertismente adresate Moscovei, alte măsuri nu au fost exprimate. Ultima speranță a fost Iugoslavia. La data de 24 august 1968, Nicolae Ceaușescu, sperând într-o alianță cu Iosip Broz Tito împotriva Uniunii Sovietice, a făcut în secret o vizită în țara vecină, întâlnirea cu Tito având loc în orașul Vârșeț. Iosip Tito nu dorea, la rândul-i, să se expună unui atac sovietic, cunoscând prea bine modul în care sovieticii acționau în relațiile cu celelalte state socialiste, el însuși găsindu-se în situația lui Ceaușescu în anii '50, când doar moartea lui Stalin a scăpat Iugoslavia de invazie. Revenind la întâlnirea de la Vârșeț, Tito i-a expus lui Ceaușescu situația în care se afla țara sa, aceasta având probleme cu italienii la granițele nordice, și că nu dorea un conflict și cu sovieticii, mai ales că bulgarii aveau tendințe expansioniste, vizând unele părți din Iugoslavia (Scurtu, 2002, pp. 94-114). Tot ce a obținut Ceaușescu de la Tito a fost posibilitatea ca armata română, dezarmată, să intre pe teritoriul iugoslav, unde să se poată reorganiza, iar conducerea politică se putea adăposti pe teritoriul țării sale (Ib.). La fel ca și liderii de la Pekin, Tito l-a îndemnat pe Ceaușescu să fie mai ponderat în relațiile cu URSS. Tito nu a fost de acord nici cu aprovizionarea armatei române dinspre Iugoslavia.

Văzându-se depășit de situație, cu țara înconjurată de trupele Tratatului de la Varșovia, în pericolul real de a fi invadată, probabil și de teama să nu aibă soarta premierului ungar Imre Nagy din 1956, la data de 25 august 1968, Nicolae Ceaușescu a avut o discuție cu ambasadorul sovietic de la București, A.V. Basov. La finalul întrevederii, Basov transmitea Moscovei următoarele: „*Am vorbit cu comandantul. Nu va mai lătra!*”, cuvinte interceptate de Securitate (Betea, pp. 229-233).

De ce a renunțat Brejnev la invazie sau dacă a vrut doar să sperie conducerea de la București, nu știm. Ceea ce știm este că, deși liderul

comunist român se purta ca un rebel în interiorul lagărului socialist, neascultând de multe ori directivele Moscovei, existența sistemului social, politic și economic socialist din România nu se afla în niciun pericol. Nicolae Ceaușescu conducea România cu o mână de fier și nu exista pericolul ca aceasta să abandoneze ideologia socialistă.

Ce a urmat momentelor fierbinți din august 1968? Pe plan intern, s-a născut cultul liderului, cult care, la un moment dat, îl va acapara pe Nicolae Ceaușescu. În august 1968, Ceaușescu și-a trăit momentul de glorie și mulți disidenți, precum Paul Goma sau Adrian Păunescu, au intrat de bunăvoie în partid. Poporul ar fi ieșit de bunăvoie să apere România. În aprecierea mea, atunci a fost pentru prima și ultima dată în istoria comunismului din România când poporul l-a susținut sincer pe Nicolae Ceaușescu.

În politica externă, pentru România începea o perioadă pozitivă, marcată de aderarea la Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional. România a legat relații diplomatice cu majoritatea statelor, iar visul american și obținerea clauzei națiunii celei mai favorizate începeau să prindă contur. Nicolae Ceaușescu se desprinde însă, în anii '80, de realitățile care au cuprins întreaga lume. Va sfârși ca ultimul stalinist al Europei, într-o realitate pe care nu o mai înțelegea (Fălcan).

CONCLUZII

Discursul prin care Nicolae Ceaușescu a criticat invazia trupelor Organizației Tratatului de la Varșovia în Cehoslovacia pentru a pune capăt programului de reforme cu caracter liberal, adoptat de Partidul Comunist Cehoslovac în vara anului 1968, a dus la încordarea la maximum a relațiilor româno-sovietice. Relațiile politice româno-sovietice s-au tensionat începând cu primii ani ai deceniului șapte al secolului trecut, mai întâi Gheorghe Gheorghiu-Dej și, mai apoi, Nicolae Ceaușescu adoptând o atitudine din ce în ce mai autonomă în relațiile bilaterale și în blocul socialist.

Documentele de arhivă românești și străine au arătat, de-a lungul timpului, că doar o dată URSS ar fi urmărit o invazie în România, pentru a termina cu „*circul*” independent manifestat de București, însă, în luna august a anului 1968, România s-a aflat în cel mai periculos moment din istoria relațiilor cu sovieticii. Aceștia au dislocat numeroase trupe

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Relațiile politice româno-sovietice s-au tensionat începând cu primii ani ai deceniului șapte al secolului trecut, mai întâi Gheorghe Gheorghiu-Dej și, mai apoi, Nicolae Ceaușescu adoptând o atitudine din ce în ce mai autonomă în relațiile bilaterale și în blocul socialist.

Pentru a face față unei invazii, toate grupările Armatei Române au intrat în mobilizare, serviciile de spionaj și contraspionaj și-au intensificat activitatea specifică, poporul s-a alăturat, la rândul său, prin înrolarea de bună voie în Gărzile Patriotice, reînființate chiar în data de 21 august 1968.

de-a lungul graniței cu România, ajutați fiind și de vecinii unguri și bulgari, care au făcut același lucru. Ungaria dorea, ca o recompensă pentru zelul arătat Moscovei, măcar o parte din Ardeal, dacă nu întregul spațiu intracarpatic. Bulgaria tânjea la posesiuni din Iugoslavia, lucru arătat și de Tito în discuția sa cu Ceaușescu, de la Vârșeț.

Pentru a face față unei invazii, toate grupările Armatei Române au intrat în mobilizare, serviciile de spionaj și contraspionaj și-au intensificat activitatea specifică, poporul s-a alăturat, la rândul său, mobilizării, prin înrolarea de bună voie în Gărzile Patriotice, reînființate chiar în data de 21 august 1968. S-au înființat noi unități și mari unități militare, în timp ce altele au fost dislocate pe întreg teritoriul național. Referitor la teritoriul național, la 21 august 1968, s-a început pregătirea acestuia pentru un război de apărare, realizându-se hărți cu tot felul de aspecte și caracteristici care ar putea fi utilizate.

21 august 1968 a reprezentat momentul de glorie al liderului român, o apoteoză, „his finest hour”, cum arăta academicianul Florin Constantiniu (2011, p. 500), și a deschis multe uși pentru Nicolae Ceaușescu și pentru politica externă românească ulterioară.

BIBLIOGRAFIE:

1. Apostol, Gh. (2022). *Eu și Gheorghiu-Dej. Memorii*. București: Editura Paul Editions.
2. Arhiva Consiliului Național pentru Studiul Arhivelor Securității/ACNSAS, fondul Documentar, Dosarele nr.: 86, vol. 5, p. II; vol. 9; nr. 88, vol. 3, vol. 6, vol. 8, f. 50-53; nr. 11711; nr. 11718; nr. 11760; nr. 11761; nr. 12555, vol. 4, 5; nr. 13132, vol. 13, 14; nr. 13206.
3. Arhivele Militare Naționale Române/AMNR, fond Direcția Operații (Microfilm). Rola nr. 1738: Dosarul nr. 2690/1968, Dosarul nr. 2691/1968; Rola nr. 1739: Dosarul nr. 2692/1968, vol. I, f. 80; Dosarul nr. 2696/1968, vol. I, f. 91; Rola 1752: Dosarul nr. 2760/1969; Rola nr. 1757: Dosarul nr. 2783/1969, vol. I, *Monografii și planuri de pregătire operativă a teritoriului*, f. 3.
4. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe/AMAE, fond Cehoslovacia, dosarul nr. 1238/1968, f. 56.
5. Arhivele Naționale Istorice Centrale/ANIC, fond C.C. al P.C.R., secția Căminare, Dosar nr. 129/1968, ff.155-161, apud Betea, L. (2018). *21 august 1968. Apoteoza lui Ceaușescu*. Editura Corint.

6. Betea, L. (2018). *21 august 1968. Apoteoza lui Ceaușescu*. Editura Corint.
7. Buga, V. (2015). *Sub lupa Moscovei. Politica externă a României. 1965-1989*. București: Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului.
8. Cașu, I. *Primăvara de la Praga. Percepții sovieto-române*, în <https://historia.ro/sectiune/general/primavara-de-la-praga-perceptii-sovieto-romane-579704.html>, accesat la 6 decembrie 2024.
9. Cătănuș, D. (2005). *România și Primăvara de la Praga*. București: Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului.
10. Cătănuș, D. (2011). *Tot mai departe de Moscova. Politica externă a României. 1956-1965*. București: Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului.
11. Constantiniu, F. (2011). *O istorie sinceră a poporului român*. București: Editura Univers Enciclopedic.
12. Cosma, N., Stănescu, I. (1999). *În anul 1968 a fost programată și invadarea României*. București: Editura Paco.
13. Diplomația: Primăvara de la Praga, <https://www.youtube.com/watch?v=dNtKVT4MA4o>, accesat la 6 decembrie 2024.
14. Dobrinin, A. (2016). *Confidențele unui ambasador sovietic la Washington. Memorii*. București: Editura Meteor Press.
15. Fălcan, D. *Ultimul stalinist. Ascensiunea și decăderea lui Ceaușescu*, <https://historia.ro/sectiune/general/ultimul-stalinist-ascensiunea-si-decaderea-lui-577008.html>, accesat la 21 noiembrie 2024.
16. Gheorghe, I., Soare, C. (1999). *Doctrina militară românească*. București: Editura Militară.
17. Ghiurco, M., TVR, *Moștenirea clandestină. Episodul 2*, <https://www.youtube.com/watch?v=TSOamwmYENI>, accesat la 8 decembrie 2024.
18. Johnson, L.B. (1970). *Containing the public messages, speeches and statements of the president, 1968-1969*. Washington: United States Government Printing Office.
19. Mitrokhin, V., Andrew, C. (2003). *Arhiva Mitrokhin. KGB în Europa și în Vest. Documente*. București: Editura Orizonturi.
20. Opreș, P. (2007). *Industria românească de apărare. Documente*. Ploiești: Editura Petrol-Gaze.
21. Oșca, Al. et al. (coord.) (1999). *Tentația libertății. Operațiunea Sumava*. București: Editura Militară.
22. Pacepa, I.M. (2014). *Moștenirea Kremlinului. Rolul spionajului în sistemul comunist de guvernare*. București: Editura Humanitas.
23. Pascaru, F. (2023). *În fața invaziei. Măsuri militare inițiate de România în contextul crizei cehoslovace*. București: Editura Militară.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

24. Pascaru, F. (2018). *Spionajul românesc în timpul regimului Gheorghe Gheorghiu-Dej – Direcția Informații Externe (1951-1963)*. În *Revista Document. Buletinul Arhivelor Militare Române*, nr. 2 (80).
25. Preda, D. (2009). *1968. România și Primăvara de la Praga, Documente diplomatice*. București: Editura Mondomedia.
26. Public Papers of the Presidents of the United States (1970). Lyndon B. Johnson. *Containing the public messages, speeches and statements of the president. 1968-1969*. Washington: United States Government Printing Office.
27. Retegan, M. (2004). *1968. Din primăvară până în toamnă. Schiță de politică externă și politică militară românească*, ediția a II-a. București: Editura RAO.
28. Retegan, M. (2004). *Război politic în blocul comunist. Relații româno-sovietice*, vol. II. București: Editura Tritonic.
29. Sandachi, P. (2001). *Forțele aeriene române și criza cehoslovacă*, în „*Dosarele Istoriei*”, nr. 9.
30. Scurtu, I. (2002). În *Studii de istorie*. București: Editura Ars Docendi, Universitatea din București.
31. Scurtu, I. (1998). *La București, înainte de Praga 1968. Încercări de reformare a regimului socialist totalitar și de ieșire de sub dominația sovietică*. În „*Dosarele istoriei*”, nr. 5.
32. Scurtu, I. 1962 – *Vizita lui N.S. Hrușciiov în România*. În revista *Art-Emis*, <https://www.art-emis.ro/istorie/1962-vizita-lui-ns-hrusciiov-in-romania>, accesat la 7 decembrie 2024.
33. Soare, C. (1989). *Studii despre doctrina militară românească*. București: Editura Militară.
34. Stanciu, C. (2011). *Războiul nervilor. Dispute Ceaușescu – Brejnev, 1965-1971*. Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun.
35. Stanciu, C. (2015). *România și problema cooperării balcanice. 1969-1975*. În „*Arhivele Totalitarismului*”, nr. 3-4.
36. Stanciu, C. (2018). *Ceaușescu și Tito. Singuri împotriva tuturor*. În „*Historia*”, nr. 199, august.
37. Stănescu, M. (2009). *Statul Major General*. În *Enciclopedia Armatei României*. București: Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei.
38. Stănescu, M. (2018). *Criza cehoslovacă în dinamica războiului rece*. În „*Historia*”, nr. 199, august.
39. Stîikalîn, A. (2005). *Primăvara de la Praga în viziunea generalului A.M. Maïorov*. În *Document*, nr. 1 (27).
40. Troncotă, C., în *Moștenirea clandestină*, ep. 2, <https://www.youtube.com/watch?v=TSOamwmYENI>, serie documentară despre România și Războiul Rece, accesat la 7 decembrie 2024.

41. Uszkai, N., *Vânătorii de Munte din Armata României – repere istorice și valențe ale prezentului la 102 de ani de existență*, pe site-ul Romania Military, <https://www.rumaniamilitary.ro/vanatorii-de-munte-din-armata-romaniei-repere-istorice-si-valente-ale-prezentului-la-101-de-ani-de-existenta>, accesat la 8 decembrie 2024.
42. Watts, L. (2011). *Ferește-mă, Doamne, de prieteni! Războiul clandestin al blocului sovietic cu România*. București: Editura Rao.

IMPACTUL ARMATEI ROMÂNE ASUPRA VIEȚII COTIDIENE DIN BASARABIA (ANII 1930)

Colonel (r.) drd. Aurel FONDOS

*Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8405-2745>

DOI: 10.55535/GMR.2025.1.14

The article presents the impact of the Romanian Armed Forces, as a state institution, not only on the daily life in Bessarabia during the 1930s, but also on Romanian society as a whole. Thus, the factors and means by which the military institution contributed, to a certain extent, to the change in the way of life in both rural and urban environments are discussed. In approaching the topic, certain elements have been taken into account as follows: the interwar national construction programme; the multi-ethnic identity configuration; the management and interaction in the cultural, economic, educational fields; the recruitment and the military service; the hygiene and health care. Interpreted unitarily, the mentioned elements had the role of modernizing the daily life of the province. The research objective is to provide an overview of the way the Armed Forces managed to meet the challenges specific to the region.

Keywords: Bessarabia; Romanian Armed Forces; national construction; modernization; interwar period;

PRELIMINARII

Prezentarea influenței organismului militar pentru fiecare domeniu fundamental al vieții cotidiene românești, dar și a interacțiunii Armatei Române cu populația din Basarabia a vizat modul în care Armata, ca instituție a statului, s-a poziționat și a reacționat în fața diverselor categorii de provocări specifice regiunii. Deși, în literatura de specialitate, subiectul în cauză, fără diferențiere de perioada de referință, este abordat sumar, dispart și parțial, totuși sarcina de cercetare a fost posibil de realizat în baza lucrărilor unor cercetători consacrați în domeniu, precum Dimitrie Gusti, Gheorghe Palade, Ion Valer Xenofontov, Oana-Maria Mitu, Octavian Țicu ș.a. Totodată, în calitate de material factologic, sursele inedite depistate de autor în fondurile de arhivă ale Agenției Naționale a Arhivelor de la Chișinău, dar și în presa de epocă au fost utile și relevante.

Datorită caracteristicilor sale complexe, studiul privind impactul instituției militare în viața cotidiană, dar și aportul acesteia la construcția identitară a comunităților din provincia românească merită o atenție aparte, deoarece ele sunt incluse în strategiile și instrumentele utilizate pentru construcția națiunii românești, de către statul român, în cei 22 de ani, în Basarabia aflată sub administrație românească.

În perioada anilor 1920-1940, în cadrul realizării programului interbelic de (re)construcție națională, principalele roluri le-au revenit structurilor de securitate, care au avut menirea de a monitoriza desfășurarea procesului de coeziune și consolidare a statului, prin asigurarea protecției majorității naționale de etnie română, în raport cu cei ce nu acceptau forma de guvernare a statului întregit și nu executau imperativul guvernării. Acest program a dispus de aplicabilitate pentru Basarabia odată cu intrarea trupelor române, la 12 ianuarie 1918. Tocmai din aceste considerente, relevanța cotidiană a Armatei Române a oferit autorităților și comunităților o prezență publică, dar și un avantaj suplimentar privind interacțiunea cu societatea din mediul urban și rural.

Studiul privind impactul instituției militare în viața cotidiană, dar și aportul acesteia la construcția identitară a comunităților din provincia românească merită o atenție aparte, deoarece ele sunt incluse în strategiile și instrumentele utilizate pentru construcția națiunii românești, de către statul român, în cei 22 de ani, în Basarabia aflată sub administrație românească.

Rolul armatei avea sa fie acela de a prelua, continua ori completa segmente ale procesului de uniformizare a diferențelor mentale și comportamentale ale minorităților naționale și de a oferi o bază comună de relaționare pentru subiecții cărora li se adresa în mod direct.

Totodată, Armata a deținut și cel mai înalt loc în simbolistica instituțiilor de stat, fiind alăturată Școlii și Bisericii Ortodoxe Române (fapt inclus în Constituția României din anul 1923), în formarea atitudinilor civice și morale, creatoare de spirit național. Rolul armatei avea sa fie acela de a prelua, continua ori completa segmente ale procesului de uniformizare a diferențelor mentale și comportamentale ale minorităților naționale și de a oferi o bază comună de relaționare pentru subiecții cărora li se adresa în mod direct. Atât prin acest fapt, cât și prin extinderile comunitare pe care încerca să le practice, instituția militară urmărea să destindă blocajele de comunicare și să diminueze contururile identitare de până la război (Mitu, 2021, p. 244).

În această abordare, prioritară pentru populația românească din Basarabia a fost condiționarea rolului fixat al Armatei prin ramificarea activității acesteia în două direcții de bază: „socializarea și cultivarea spiritului de egalitate și fraternitate, crearea unor legături spirituale la nivelul individualităților și a unui sentiment de apartenență la o singura colectivitate”, respectiv „formarea loialității față de instituțiile publice centrale, în raport cu preceptele și interesele statului național român.” (Ib., p. 247).

INSTITUȚIA MILITARĂ: REPER AL EDUCAȚIEI PATRIOTICE ȘI CULTURALE

Determinate de nivelul de subdezvoltare a comunităților rurale ale Basarabiei, direcțiile de interes ale programului de românizare, precum și necesitățile lui operaționale aveau ca scop normalizarea situației la nivel societal. La nivelul practic al funcției pe care erau îndatorați să o îndeplinească, primind în grijă tineri neștiutori de carte și nesocializați în vreun alt mediu formativ oficial, ofițerii își vedeau dificilă misiunea educativă. Una dintre cele mai vizibile probleme ridicate de analfabetismul trupelor era neputința sistemului militar de a suplimenta comunicarea ce avea loc între ofițeri și soldați. Procesul de modelare a conștiinței naționale, la nivelul instituției militare, consta în consolidarea relațiilor interetnice și în construcția națională a statului românesc.

Dintre cele trei entități sociale, culturale și instructive menționate, Școala și Biserica asigurau debutul și continuitatea în ceea ce priveau formarea și practicarea sentimentului național, în timp ce Armata

oferea suplینire de factură școlară, asigura fluiditatea fundamentală a practicii culturale și deschidea calea activităților culturale (Gusti, 1946, p. 212). Interacțiunea dintre Armată și alte componente specifice sferei culturale instituționalizate demonstra contribuția la închegarea conexiunii dintre autoritatea militară și populație, care a fost determinantă, în mare parte, în cadrul asociațiilor culturale, muzicale și sportive.

Într-o Basarabie cu o conștiință românească incomplet dezvoltată, caracterizată de lipsa unei presiuni etnice românești, reabilitarea elementelor identitare tradiționale, precum și dezvoltarea treptată a autorității morale a Statului urmau să se întreprindă prin filtrul tinerilor trecuți prin serviciul militar.

Această realitate a fost creionată în 1918, atunci când intrarea trupelor românești pe teritoriul Basarabiei a necesitat însoțiri explicative, care să o legitimeze în ochii populației și să asigure, astfel, limite acceptabile unei ordini sociale deja dezechilibrate de război și imixtiunile bolșevice. În provincie, nu au fost așadar trimiși doar soldați, ci și preoți, învățători militari, care au avut rolul de a explica populației însemnătatea acțiunii Armatei Române (Palade, 2010, p. 39). Din aceste considerente, necesitatea de a organiza un proces integrat de instruire a structurilor și componentelor relatate a reprezentat o directivă a Marelui Stat Major al Armatei Române. De exemplu, în *ordinul Marelui Stat Major, Secția 5-a, Nr. 2635 din 8 decembrie 1938* se indica tuturor ofițerilor activi ce îndeplineau funcția de perfect de județ să participe la instrucția ofițerilor pe garnizoană (ANA, F. P-339, Înv. 1, d. 3468, f. 4).

Totodată, în anii '30, diversele aspecte ale vieții cotidiene au devenit preocupări ale autorităților în ceea ce privea implementarea programului de integrare a populației minoritare a Basarabiei în sistemul de stat românesc. Complexitatea acestui program de integrare interacționa eficient cu unele capacități ale Armatei, precum vigilența, cercetarea și colectarea informației, acțiuni de control și reacție, comunicarea cu localnicii la îndeplinirea unor lucrări de interes comunitar, acestea fiind considerate productive pentru procesul de reconstrucție identitară regională.

Astfel, Armata, împreună cu alte structuri de forță, au examinat cu interes sporit modul în care se desfășurau, în rândul minorităților ortodoxe (rușilor, ucrainenilor, bulgarilor și găgăuzilor), cerințele

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Necesitatea de a organiza un proces integrat de instruire a structurilor și componentelor relatate a reprezentat o directivă a Marelui Stat Major al Armatei Române. De exemplu, în ordinul Marelui Stat Major, Secția 5-a, Nr. 2635 din 8 decembrie 1938 se indica tuturor ofițerilor activi ce îndeplineau funcția de perfect de județ să participe la instrucția ofițerilor pe garnizoană.

obligatorii de integrare lingvistică, educațională ori culturală, căutând să corespundă noilor principii naționale (Mitu, p. 289). Cu referință la alte entități comunitare ce nu se încadrau în profilul ortodox major, se evidențiau germanii și evreii din centrul și sudul Basarabiei.

În ceea ce privește relațiile și configurația multiethnică din Basarabia, s-a observat că amplasarea Armatei Române în Basarabia a stimulat comunitățile provinciale să depună eforturi din ce în ce mai intense la îmbunătățirea modului de trai.

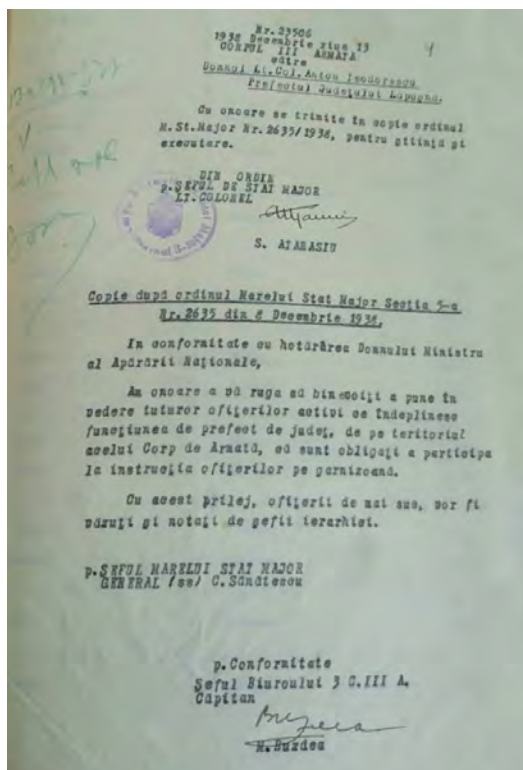

Foto 1: Copie după ordinul Marelui Stat Major, Secția 5-a, nr. 2635 din 8 decembrie 1938 (Ib.).

În ceea ce privește relațiile și configurația multiethnică din Basarabia, s-a observat că amplasarea Armatei Române în Basarabia a stimulat comunitățile provinciale să depună eforturi din ce în ce mai intense la îmbunătățirea modului de trai (Țicu, 2018).

IMPLICAREA ARMATEI ÎN PROCESUL DE INTERACȚIUNE ÎN DOMENIILE CULTURAL, EDUCAȚIONAL ȘI ECONOMIC

Complexitatea capacităților funcționale ale Armatei Române a facilitat pe deplin realizarea unor obiective ale Planului de construcție națională în perioada de referință. Prin urmare, atât disponibilitatea

de reacție a Armatei în diverse situații de urgență, cât și organizarea punctuală a unui plan de acțiune socio-culturală privind sprijinul militar de construcție națională în Basarabia și de a lega relații de bună colaborare în suportul administrației române din teritoriu s-au desfășurat în bune condiții.

Concomitent cu alte atribuții regulamentare și responsabilități privind executarea Planului de construcție națională în județele basarabene, trebuie menționat că unele acțiuni întreprinse în mod organizat de Armată de la începutul perioadei interbelice au constat în detașarea unui personal specializat (ofițeri, învățători și preoți de regiment), care să aibă o contribuție directă la activitățile de alfabetizare românească. Acestea au vizat tineretul cu vârstă de înrolare, dar, în lipsa unui aparat de stat care să acopere necesitățile intervențiilor imediate de românizare a populației regionale, personalul militar a fost utilizat și pentru instruirea civililor (Mitu, p. 316).

Reprezentanții Armatei au realizat un număr de activități culturale bine structurate și eficiente. Contribuția și abnegația personalului militar românesc au fost corect gestionate de către autorități prin crearea primelor cămine culturale. Unul din primele cămine culturale românești din sudul Basarabiei a fost înființat la 28 aprilie 1920, în comuna Selemet, din județul Tighina, sub îndemnul direct ale sublocotenentului Marin Georgescu, adjutantul Regimentului 15 Obuziere (Ib.). Ofițerul a avut inițiativa de a întruni autoritățile, cadrele didactice și preoții comunei ce găzduiau Regimentul și de a lansa un apel către aceștia, căutând să le explice tuturor importanța scopului național, necesitatea de redescoperire identitară a „românității pure” și aportul calității organizate a activităților culturale (Ib.). În această ordine de idei, s-a constatat că sublocotenentul Georgescu a ales ca, în documentele de constituire a căminului, să completeze precizările pur administrative cu mențiuni oarecum contrastante, ce indicau, spre exemplu, că așezământul avea să urmărească în mod specific „renașterea horei, pentru că în ea trăiesc limba, gluma, poezia, sufletul nostru”, ilustrând modelele de atașare identitară pe care le crea/amplifica retorica națională în personalitățile militare ce activau drept agenți ai programului de reconstrucție a conștiinței colective (Palade, 2010, pp. 58-59).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Unele acțiuni întreprinse în mod organizat de Armată de la începutul perioadei interbelice au constat în detașarea unui personal specializat (ofițeri, învățători și preoți de regiment), care să aibă o contribuție directă la activitățile de alfabetizare românească.

În Chișinău, cel de-al doilea oraș al României întregite după numărul populației, a fost creat Liceul Militar „Regele Ferdinand I”, care a reprezentat „o instituție de învățământ cu profil militar cu o puternică miză ideologică, națională și de asigurare a securității statului românesc întregit”.

Cu o astfel de perseverență, a continuat constituirea centrelor culturale în Basarabia. În acest sens, contribuțiile morale și materiale ale Armatei s-au dovedit a fi eficiente și au stat la baza deschiderii în Basarabia a unuia dintre primele despărțăminte (secții) cultural-spirituale din întreaga provincie. Apărut la Cetatea Albă, se pare că a fost cel dintâi Cerc cultural din Basarabia (Iliescu, 1928, pp. 44-45) și ceea ce avea să devină ulterior prima filială basarabeană a „Astrei”. În continuare, acest izvor spiritual a performat cu o mulțime de inițiative culturale organizate în provincie la mijlocul anilor '20. Cu abnegație și inițiativă, în avangarda acestor acțiuni s-au aflat în mod neîntrerupt reprezentanți ai elitei militare.

În vâltoarea acestui proces de promovare a valorilor cultural-spirituale românești, în Basarabia a fost recunoscută public activitatea căpitanului Mihail Dumitrașcu din cadrul Regimentului 30 Infanterie „Matei Basarab”, încartiruit la Cetatea Albă, devenind, apoi, drept promotor al celorlalte forme incipiente de culturalizare românească din provincie (Petrescu, 2008, p. 20). Istoriografia de specialitate leagă contribuția fondatoare a acestui militar de deschiderea, în 1925, a altor patru așezăminte culturale: „Regimentul 28 Infanterie Ismail”, „Batalion Vânători Tighina”, „ASTRA Tighina” („Tighina-județ”) și „Tighina-oraș” (Iliev, 2013, p. 91). Animați de căpitanul Dumitrașcu, ofițerii Regimentului 28 Infanterie din orașul Ismail își constituiau, la 1 ianuarie 1925, organizația astristă, deschizând câte un cerc cultural și câte o bibliotecă pentru fiecare dintre cele 14 companii. Formându-și patrimoniul cu ajutorul Comitetului Central din Sibiu, fiecare dintre aceste biblioteci era frecventată de cca 100-150 de soldați (Petrescu, 2008, p. 21). De asemenea, în județul Lăpușna, căminele culturale au fost implicate în ajutorarea concentrărilor și a înzestrării militare (Xenofontov, 2023-b, p. 30).

În Chișinău, cel de-al doilea oraș al României întregite după numărul populației, a fost creat Liceul Militar „Regele Ferdinand I”, care a reprezentat „o instituție de învățământ cu profil militar cu o puternică miză ideologică, națională și de asigurare a securității statului românesc întregit.” (Xenofontov, 2023-a, p. 590).

Pe parcursul anilor '30, autoritatea și capacitățile specifice ale Armatei au continuat efortul de construcție națională, fiind focusate pentru a deveni un fundament între Armată și populația basarabeană,

dar și un instrument de conlucrare între structurile militare și celelalte instituții cultural-spirituale ale Statului. Scopul era acela de a forma, la nivelul conștiinței populare, asocieri mentale reflexe între Armată, Școală, Biserică și Stat, între preceptele și învățămintele specifice fiecăreia în parte și canoanele universale ale conștiinței identitare naționale românești (Gusti, 1946, p. 212).

ACTIVITĂȚI DE UTILITATE SOCIALĂ REALIZATE CU PARTICIPAREA ARMATEI

La începutul anilor '30, statul întregit a sporit radical acțiunile privind eficientizarea funcționării acestui program strategic sub forma implicării forțelor armate în acțiuni sociale de natură spirituală și materială (Mitu, p. 311). În acest sens, realitatea a fost confirmată de unele cadre ofițerești care susțineau că, prin ajutorul concret pe care militarii români îl ofereau populației din mediul rural, spre exemplu, cu brațe de muncă și inventar agricol pentru restabilirea producției ogoarelor în urma distrugerilor cauzate de conflagrația mondială, aceștia ar fi câștigat chiar și „dragostea și admirația populației care, la început, (îi) privea cu neîncredere.” (Ib.).

În acest sens, autoritățile militare din provincie începeau să conștientizeze necesitatea unor schimbări radicale în domeniul infrastructurii, construcției și modernizării drumurilor, a altor căi de comunicații pentru îmbunătățirea situației existente. Realizarea lor urma să contribuie la sporirea potențialului economic și, implicit, la ameliorarea situației categoriilor sociale largi ale populației din Basarabia (Agrigoroaiei, 1993, p. 90).

Pe lângă contextul unor raporturi cu populația locală, a existat și o implicare directă a instituției militare în activități cu destinație și utilitate socială. De exemplu, în anii 1919-1920, s-a construit doar o singură șosea care lega orașul Hâncești cu localitățile de la Prut, construcția celorlalte fiind mereu amânată. În 1920, la insistența Comandamentului Militar al Basarabiei, s-a început construcția șoselei Chișinău – Băcioi – Gara Zloți (Ib., p. 90). Drept rezultat, s-au executat 150 km de terasamente de șosele cu munca militarilor și a populației locale (Ib.).

Un volum mare de lucrări a fost lansat în anii '30, atunci când autoritățile române din Basarabia au identificat strategic dezvoltarea

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Autoritățile militare din provincie începeau să conștientizeze necesitatea unor schimbări radicale în domeniul infrastructurii, construcției și modernizării drumurilor, a altor căi de comunicații pentru îmbunătățirea situației existente. Realizarea lor urma să contribuie la sporirea potențialului economic și, implicit, la ameliorarea situației categoriilor sociale largi ale populației din Basarabia.

Generalul Constantin Lăzărescu, șeful Marelui Stat Major, a subliniat necesitatea începerii construcției, în anul 1933, a cca 900 km de drumuri în Basarabia, cu un cost estimat de 952 de milioane de lei. Până la urmă, decizia a aparținut prim-ministrului Iuliu Maniu, care a menționat că „ar fi bine să se înceapă construcția drumurilor în Basarabia”, hotărând alocarea, pentru Casa Autonomă a Drumurilor, a sumelor necesare pentru lucrările prevăzute în urgența I a Planului de dezvoltare a rețelei de drumuri.

rețelelor de drumuri și a infrastructurii ca elemente critice în modernizarea vieții și bunăstării populației locale. Dezvoltarea infrastructurii ca parte a dezvoltării unei rețele, alături de căile ferate și de cele navigabile, care să permită progresul operațiilor militare, a intrat pentru prima dată în atenția Consiliului Superior al Apărării Țării (Giurgiu, 2012, p. 91) în ședința din 22 februarie 1932, care s-a desfășurat la Palatul Regal, sub președinția Regelui Carol al II-lea. Generalul Constantin Ștefănescu-Amza, ministrul Apărării Naționale, a solicitat acordul pentru construirea șoselelor din Basarabia, „*acestea prezentând interese deopotrivă de importante atât strategice, cât și economice.*” (Ib.). Ulterior acestei întruniri, pe 13 decembrie, subiectul a fost reluat într-o nouă ședință a Consiliului Superior al Apărării Țării, desfășurată la Palatul Regal. Dându-i-se cuvântul, generalul Constantin Lăzărescu, șeful Marelui Stat Major, a subliniat necesitatea începerii construcției, în anul 1933, a cca 900 km de drumuri în Basarabia, cu un cost estimat de 952 de milioane de lei (Ib.). Până la urmă, decizia a aparținut prim-ministrului Iuliu Maniu, care a menționat că „*ar fi bine să se înceapă construcția drumurilor în Basarabia*” (Ib.), hotărând alocarea, pentru Casa Autonomă a Drumurilor, a sumelor necesare pentru lucrările prevăzute în urgența I a Planului de dezvoltare a rețelei de drumuri (Ib.).

În această privință, autoritățile militare române din Basarabia depuneau eforturi continue pentru îmbunătățirea și construcția drumurilor de diferite categorii. Prin urmare, în *Planul de lucru al d-lui ministru general Rășcanu*, publicat în *Cuvânt Moldovenesc* din 26 iulie 1931, a fost anunțat, într-un capitol cu denumire *Refacerea șoselelor cu sprijinul oștirii*, că, „*date fiind mijloacele aproape inexistente (...), voi face apel imediat la mâna de lucru militară, cu ajutorul căreia nădăjduiesc și pot începe chiar din luna august refacerea acestor șosele atât de necesare vieții economice de peste Prut.*” (*Planul*, 1931). Cu implicarea activă a Armatei s-au construit șosele care legau orașele Hotin și Cernăuți prin șoseaua Otaci – Grozinți – Colincăuți, Soroca cu Florești, Cahul cu gara Traian Val. Rețeaua de șosele, mai exact porțiuni de șosea și drumuri pietruite, lega porturile Reni, Chilia și localitățile din proximitate (Giurgiu, ib., p. 90).

În același timp, în articolul *D-I ministru general Rășcanu în nordul Basarabiei*, publicat în *Cuvânt Moldovenesc* din 25 septembrie 1931,

se menționa faptul că acesta a inspectat nordul Basarabiei, a stat de vorbă cu populația și autoritățile. La Soroca, „*Domnia Sa a spus că face, ca ministru, numai administrație și că va fi neîngăduitor cu cei cari nu-și fac datoria, și cu cei cari se ocupă cu politica*”. Publicația timpului menționează că lucrau 12.000 de soldați la șosele. Guvernul a alocat în acest scop 40 de milioane de lei. (D-I ministru, 1931).

Procesul de dezvoltare a rețelei de drumuri pentru necesitățile populației a fost o constantă a epocii. În comparație cu vechiul Regat și, mai ales, cu situația din Transilvania, starea infrastructurii din Basarabia era una mai precară. În 1920, în urma solicitării Comandamentului Militar al Basarabiei, a început construcția șoselei Chișinău – Băcioi – Rezeni – Gara Zloți, care a fost totuși întreruptă între anumiți ani (Xenofontov, 2024, pp. 114-115). Pentru anul 1938, a fost planificată modernizarea a 1.200 km, pe rutele Focșani – Bacău – Roman, Botoșani – Dorohoi – Cernăuți – frontieră; Sușița – Tecuci – Bârlad – Crasna – Huși – Chișinău; Fundata – Pitești – Râmnicu Vâlcea – Govora; Pitești – Curtea de Argeș; Sebeș – Deva – Arad – Timișoara; Cluj – Dej – Hamleu și Bazargic – Balcic, cu o finanțare de 800 de milioane de lei (Giurgiu, ib.).

În același timp, se remarcă faptul că dezvoltarea economică a României întregite era într-o criză adâncă, afectată de marea criză economică din anii 1929- 1933, declanșată prin căderea bancară de la New York. Ca rezultat, în toată provincia, atât în mediul urban, cât și în mediul rural, bântuia sărăcia. Cu toate dificultățile social-economice pe care le întâmpinau autoritățile române din provincie, acest fenomen social a fost unul prioritar în activitatea sa, în combaterea sărăciei fiind implicată și Armata.

Într-un alt articol, cu titlul *Starea lucrurilor din Basarabia*, publicat în ziarul *Cuvânt Moldovenesc* din 28 august 1931, ministrul Ioan Rășcanu a concretizat că una dintre sarcinile Armatei o constituie combaterea sărăciei: „*În orașele unde sărăcia și-a întins mai mult aripile, voi înființa cantine cu bucătării de campanie, astfel ca 50-60 de săraci să poată fi ospătați zilnic.*” (*Starea lucrurilor*, 1931). Astfel, trebuie menționat că, de fapt, Comandamentul militar, suplimentar misiunilor constituționale ale statului român, și-a asumat încă o sarcină, de importanță socială. Rezultatele Armatei de sprijin al populației au fost reflectate în presa din acea perioadă. În același

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În comparație cu vechiul Regat și, mai ales, cu situația din Transilvania, starea infrastructurii din Basarabia era una mai precară. În 1920, în urma solicitării Comandamentului Militar al Basarabiei, a început construcția șoselei Chișinău – Băcioi – Rezeni – Gara Zloți.

Implicarea soldaților aflați în timpul serviciului militar obligatoriu la îndeplinirea lucrărilor de interes public nu reprezenta datoria lor de bază, precum aceea de a duce acțiuni militare întru apărarea Statului, dar numai acest contingent militar, disciplinat, bine pregătit organizațional și operațional, a fost soluția de reacție și sprijin la o necesitate pentru care autoritățile nu aveau altă rezolvare.

timp, acest efort al militarilor români a trezit un sentiment patriotic de apartenență și mândrie națională românească. De exemplu, în ziarul *Cuvânt Moldovenesc* din 19 martie 1933, în articolul *Armata în ajutorul săracilor* se menționau, în acest sens, următoarele: „*Chipul nostru spune multe și împrăștie toate necuviințele ce i se aduc de dușmanii țării și neamului nostru, din lăuntrul și din afara hotarelor. Precum în vreme de război, armata ne apără țara, ne apără avutul și viața noastră, în vreme de pace, armata sare totdeauna în ajutorul nevoiașilor. O vedem aici, împărțind mâncare caldă, în cursul iernii acesteia, săracilor de la Chișinău.*” (*Armata*, 1933).

Foto 2: Armata în ajutorul săracilor (Ib.)

Cu toate acestea, trebuie să menționăm că implicarea soldaților aflați în timpul serviciului militar obligatoriu la îndeplinirea lucrărilor de interes public nu reprezenta datoria lor de bază, precum aceea de a duce acțiuni militare întru apărarea Statului, dar numai acest contingent militar, disciplinat, bine pregătit organizațional și operațional, a fost soluția de reacție și sprijin la o necesitate pentru care autoritățile nu aveau altă rezolvare.

Ținând cont de circumstanțele severe de refacere social-economică în raport cu realitatea nesatisfăcătoare din perspectiva prestării serviciilor de către autorități pentru cetățenii plătitori de taxe, totuși, rolul și vizibilitatea Armatei în activitățile Programului de construcție

națională au devenit evidente în ceea ce privește îmbunătățirea modului de trai al populației basarabene.

În această configurare, Armata a reprezentat un potențial convingător în procesul de consolidare a eforturilor de eficientizare a procesului interbelic de construcție a națiunii. Angajarea permanentă și reușită a Armatei Române în depășirea obstacolelor bunei desfășurări a procesului de dezvoltare a domeniilor vieții cotidiene avea, astfel, capacitatea de a demonstra populației de la sate și orașe că Statul era preocupat conștient și depunea eforturi considerabile pentru modernizarea și consolidarea socio-economică a Basarabiei.

ROLUL ARMATEI ÎN ASISTENȚA SANITARĂ DIN PROVINCIE

O altă implicare directă a instituției militare în activități cu destinație și utilitate socială se referă la domeniul sanitar-social, deoarece, spre sfârșitul Primului Război Mondial, în Basarabia au apărut probleme dificile privind starea asistenței medicale și sanitare. Armatei i-a fost încredințată soluționarea problemelor de natură epidemiologică, dintre acestea, combaterea diferitelor infecții fiind una principală. Astfel, autoritățile civile și militare au creat un Inspectorat civil-militar al Basarabiei, care s-a ocupat de combaterea epidemiilor. Structurile de pe lângă Armată s-au organizat potrivit necesităților ivite, adică în „vederea” combaterii bolilor epidemice (Dumitraș, 2009, p. 11).

Ținând cont de situația creată, de posibilitățile existente, precum și de obligațiile asumate de Armata Română prezentă în Basarabia, generalul medic Nicolae Vicol, inspector general sanitar pentru Basarabia, a propus o serie de măsuri pentru redresarea situației, dintre care enumerăm: adaptarea organizării sanitare la cea administrativă, astfel încât operațiunile să fie coordonate în mod corespunzător; continuarea activității spitalelor civile, sub egida autorităților locale, prin coordonarea dintre autoritățile locale și Direcția Generală a Serviciului Sanitar Civil (Dumitraș, 2018, p. 82).

În susținerea acestor acțiuni de securitate sanitară, la indicațiile autorităților militare superioare ale Ministerului de Război al României, au fost înființate șase farmacii de garnizoană în orașele Bolgrad, Cetatea Albă, Tighina, Chișinău, Bălți și Hotin, cu misiunea de a colecta în totalitate materialul sanitar aflat în arealul lor geografic și aprovizionarea cu material sanitar a trupelor românești și a milițiilor

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Generalul medic Nicolae Vicol, inspector general sanitar pentru Basarabia, a propus o serie de măsuri pentru redresarea situației, dintre care enumerăm: adaptarea organizării sanitare la cea administrativă, astfel încât operațiunile să fie coordonate în mod corespunzător; continuarea activității spitalelor civile, sub egida autorităților locale, prin coordonarea dintre autoritățile locale, și Direcția Generală a Serviciului Sanitar Civil.

locale basarabene, precum și a spitalelor și farmaciilor organizate în provincie (Ib., p. 82). Tot în acea perioadă, pentru o cooperare eficientă cu autoritățile civile și în ajutorul populației locale a fost înființat un depozit central sanitar în comuna Călărași din proximitatea Chișinăului. De asemenea, pentru sprijinul medical al trupelor dislocate în Basarabia și lichidarea epidemiilor de boli contagioase, au fost înființate mai multe spitale militare (Ib.).

Ca o completare a activităților Serviciului sanitar militar român se dezvoltă o altă formă de asistență sanitară realizată de Armată, prin construcția și funcționarea băilor ostășești. Drept dovadă, într-o altă sursă mediatică interbelică basarabeană, în ziarul *Cuvânt moldovenesc*, în articolul *Baia Corpului 3 Armată*, a fost menționată grija Comandamentului Corpului 3 Armată pentru subalterni și pentru populația civilă. În articol se menționează că, „După munca armatei cu sădirea a zeci de mii de arbori, după clădiri de cazarmă, după clădirea Băii populare și a Căminului Cultural din Nisporeni Lăpușnei – ca să inserăm numai atât –, a venit și împlinirea unei mari lipse, clădirea băii garnizoanei Chișinău.” (Baia, 1931). Aceasta baie a fost finalizată la 10 ianuarie 1931 și a fost sfințită în prezența ofițerimii, a reangajaților și a reprezentanților autorităților civile. Baia se afla la Spitalul Militar al Corpului 3 Armată. În același timp, după relatările din publicația timpului, se menționa că generalul Dragu susținea că această baie este numai un început al programului de lucrări ce gândește să facă pentru oștire și pentru populația civilă (Ib.).

Programul și funcționarea Băii Corpului 3 Armată (Ib.)

Baia funcționează în zilele următoare de la orele 08:00 – 13:00 și 15:00 – 19:00 și anume:

Lunea, Miercuria, Vinerea și Sâmbăta – va funcționa pentru ofițerime, soțiile lor și soldați.

Marțea vor putea, dimineața și după-amiază – fac baie soțiile funcționarilor civili.

Joia – funcționarii civili.

Duminica – e zi de odihnă creștinească, deci baie nu va funcționa.

Foto 3: Generalul C. Dragu, comandantul al Corpului 3 Armată, și mulțumirea pentru organizarea băii (Ib.)

Problemele sănătății publice au devenit prioritare pentru Regatul Român, care, prin antrenarea autorităților civile și a Armatei, a organizat și a majorat numărul de instituții medicale, manifestate prin crearea unui sistem de dispensare, maternități mici, centre de puericultură, stațiuni de deparazitare, băi publice (Opopol, 2019, pp. 203-208). În ansamblu, activitatea Serviciului Sanitar Militar român în Basarabia, după Marea Unire, sub conducerea inspectorului general medic pentru Basarabia, Nicolae Vicol, în comun cu organele locale, a ameliorat starea sanitar-epidemiologică nesatisfăcătoare preexistentă și a generat un sistem al ocrotirii sănătății civile și militare, care a activat cu succes în perioada interbelică.

CONSIDERAȚII FINALE

În contextul abordării problematicei vieții cotidiene și modului de trai al populației basarabene din anii '30, impactul benefic al autorității militare a fost evidențiat prin realizarea procesului de reconstrucție a conștiinței elitei și populației basarabene, în pofida sprijinului material insuficient din partea autorității de Stat. Totuși, importanța programului de construcție națională a încurajat inițiativele independente ale corpului de ofițeri și subofițeri, în comun cu cei din provincie, pentru a promova reprezentativitatea culturii românești în mediul social al Basarabiei.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Activitatea
Serviciului
Sanitar Militar
român în
Basarabia, după
Marea Unire,
sub conducerea
inspectorului
general
medic pentru
Basarabia,
Nicolae Vicol,
în comun cu
organele locale,
a ameliorat
starea sanitar-
epidemiologică
nesatisfăcătoare
preexistentă și
a generat un
sistem al ocrotirii
sănătății civile și
militare.

Din nefericire, evenimentele din iunie 1940, odată cu începutul ocupației sovietice, au spulberat rezultatele și eforturile depuse de Armata Română împreună cu alte autorități române privind realizarea procesului de construcție națională în integrarea poporului românesc.

În aceste condiții social-istorice, Armata, împreună cu Biserica și Școala, a reușit, prin eforturi semnificative, să contribuie eficient la cele mai importante proiecte de conectare a Basarabiei cu restul spațiului social și cultural românesc, prin contribuția directă a personalului militar în mediul comunitar. Trebuie să menționăm și contribuția efectivului militar pe lângă modernizarea sistemului cultural național și executarea acțiunilor de natură material-constructivă, prin proiecte de infrastructură regională, construcții de drumuri comunale, zidirea și reconstruirea clădirilor și a edificiilor de interes social: școala, biserica, baia, căminul cultural ș.a. Cu toate acestea, realizările și influența Armatei asupra întregului proces de modernizare a traiului și vieții cotidiene a regiunii din perioada de referință nu au fost suficiente în a menține un curs durabil de dezvoltare. Din nefericire, evenimentele din iunie 1940, odată cu începutul ocupației sovietice, au spulberat rezultatele și eforturile depuse de Armata Română împreună cu alte autorități române privind realizarea procesului de construcție națională în integrarea poporului românesc.

BIBLIOGRAFIE:

1. Agenția Națională a Arhivelor/ANA (Chișinău). F. P-339, înv. 1, d. 3468, f. 4.
2. Agrigoroaiei, I., Palade, Gh. (1993). *Basarabia în cadrul României întregite, 1918-1940*, Chișinău: Universitas.
3. *Armata în ajutorul săracilor* (1933). În *Cuvânt Moldovenesc*, Chișinău, anul VII, nr. 12.
4. *Baia Corpului 3 Armată*. În *Cuvânt Moldovenesc*, anul VI, nr. 4, 18 ianuarie 1931.
5. *D-l ministru general Rășcanu în nordul Basarabiei* (1931). În *Cuvânt Moldovenesc*, anul VI, nr. 49, 25 septembrie.
6. Dumitraș, V. (2018). *Secvențe istorice vizând activitatea serviciului sanitar militar român în Moldova în timpul Primului Război Mondial și în Basarabia după Marea Unire din 1918 (dedicat Centenarului de la Marea Unire)*. În *Revista de Științe ale Sănătății din Moldova*, vol. 15(1), pp. 75-86.
7. Dumitraș, V., Dediu, I., Cârstea, N. (2009). *Managementul sanitar în campanie*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Medicina.
8. Giurgiu, L. (28 iulie 2012). *Conceptia Consiliului Superior al Apărării Țării privind dezvoltarea drumurilor în perioada interbelică. Sesiunea științifică „Ziua Arhivelor Militare”: Armata Română și societatea civilă – studii și comunicări*. Pitești, ed.: comandor dr. Marian Moșneagu,

- col. dr. Petrișor Florea, dr. Cornel Țucă. Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei.
9. Gusti, D. (1946). *Sociologia militans. Cunoaștere și acțiune în serviciul națiunii*, vol. II. București: Fundația „Regele Mihai I”.
  10. Iliescu, R. (1928). *Cum s-a întemeiat Cercul Cultural „Cetatea Albă” în Cetatea Albă. Zece ani de la realipire (9 aprilie 1918 – 9 aprilie 1928)*. București: Tipografia Fundației Culturale „Principele Carol”.
  11. Iliev, M. (2013). „ASTRA”. *Regionala Basarabiei (1924-1935) (I)*. În *Transilvania*, nr. 9, p. 91.
  12. Mitu, O.-M. (2021). *Construcția națiunii și problema identitară în România Mare. Cazul sudului Basarabiei*. Galați: Universitatea „Dunărea de Jos”, Școala Doctorală de Științe Socio-Umane. Teză de doctorat.
  13. Opopol, N., Pantea, V., Bahnarel, I., Friptuleac, G., Volneanschi, A. (2019). *Secvențe ale etapelor de dezvoltare a științei igienice în Republica Moldova*. În *Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină*, nr. 4(82).
  14. Palade, Gh. (2010). *Integrarea Basarabiei în viața spirituală românească (1918-1940)*. Studii. Chișinău: Cartdidact.
  15. Petrescu, D. (2008). *Onisifor Ghibu, misionar cultural în Basarabia*. În *Revista Română*, anul XIV, nr. 4 (54), decembrie.
  16. Petrescu, D.-Șt. (2012). *Astra, stindard al culturii române în Basarabia (I)*. În *Revista română*. Iași, nr. 4.
  17. *Planul de lucru al d-lui ministru general Rășcanu* (1931). În *Cuvânt Moldovenesc*, anul VI, nr. 31, 26 iulie.
  18. *Starea lucrurilor din Basarabia (1931)*. În *Cuvânt Moldovenesc*, anul VI, nr. 36, 28 august.
  19. Țicu, O. (2018). *Dilemele Independenței (I): Rolul armatei române în transformarea Basarabiei*, <https://moldova.europalibera.org/a/blog-centenarul-unirii-octavia-ticu/28988217.html>, accesat la 25 martie 2024.
  20. Xenofontov, I.V. (2023-a). *Liceul Militar „Regele Ferdinand I” din Chișinău – „uzină de energie națională”*. În revista *Gândirea militară românească*. Lucrările conferinței științifice internaționale de studii de securitate și știință militară „Reziliență, dezvoltarea capacităților militare și cooperare la nivelul NATO-UE pentru realizarea unei strategii a securității la Marea Neagră”. București: Statul Major al Apărării, ediția a V-a, 14-16 noiembrie 2023.
  21. Xenofontov, I.V. (2023-b). *Structuri militare în Chișinăul interbelic*. În *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe umanistice”*, nr. 10 (180).
  22. Xenofontov, I.V. (2024). *Automobile în Chișinăul interbelic*. În *Dialogica*. Revista de studii culturale și literare, nr. 2.

ÎNALTUL DECRET REGAL NR. 3663
PRIN CARE „ROMÂNIA MILITARĂ”
DEVINE REVISTA OFICIALĂ
A MARELUI STAT MAJOR

„Art. I - Se înființează la Marele Stat Major, cu începere de la 1 Ianuarie 1898, revistă oficială sub denumirea de „România Militară”, în care toți ofițerii din armată vor găsi studii militare, care să intereseze instrucțiunea lor.

Prin organul acestei reviste toți ofițerii, de toate armele, aflați în activitate de serviciu, își vor putea publica lucrările lor personale și cari interesează armata”.

Carol - Regele României
 Dat în București la 8 decembrie 1897

Președintele României
 Dorind a răsplăti meritele
 „Gândirea militară românească”
 în gradul de **Cavaler**, categoria F „Promovarea culturii”
 Dat în București la 22.08.2004

Președintele României
 Vasile Blaga
 Ministrul Culturii
 Ion Iliescu

Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Cavaler”, categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 646
din 24.08.2004)

Președintele României
 Dorind a răsplăti meritele
 Revistei
Gândirea Militară Românească
 în semn de apreciere a profesionalismului și a contribuției importante aduse la promovarea științei militare și a culturii de securitate, atât în rândul personalului armatei, cât și la nivelul societății civile,
 Conferește
 Ordinul „Meritul Cultural”
 în grad de „Comandor”, categoria F „Promovarea culturii”
 Președintele României
 Klaus Iohannis
 Ministrul Culturii
 Vasile Blaga

Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Comandor”, categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 483
din 10.05.2023)

Președintele României
 Dorind a răsplăti meritele
 Revistei
Gândirea Militară Românească
 în semn de recunoaștere a contribuției fundamentale la edificarea conceptelor strategice care au susținut construcția militară națională și transformarea profundă a Armatei României,
 Conferește
 Ordinul „Meritul Cultural” în grad
 de „Ofițer”, categoria F „Promovarea culturii”
 Președintele României
 Traian Băsescu
 Ministrul Culturii
 Vasile Blaga

Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Ofițer”, categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 483
din 30.06.2014)

gmr.mapn.ro
facebook.com/gmr.mapn.ro